

Paulo Coelho

Záhir

Přeložila Pavla Lidmilová

Informace o autorovi a jeho díle najdete na internetových stránkách www.paulocoelho.com

„Má-li někdo z vás sto ovcí a ztratí jednu z nich, což nenechá těch devadesát devět na pustém místě a nejde za tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne?“ Lukáš 15,4

Až vypluješ k Ithace,
přej si, aby tvá cesta byla dlouhá,
plná dobrodružství a poznání.
Neboj se Laisirygonů ani Kyklópů,
neboj se Poseidonova hněvu,
nikdy se s nimi cestou nesetkáš,
zachováš-li si čestnou mysl.
Nesetkáš se s Laistrygony ani s Kyklópy,
nesetkáš se s lítým Poseidonem,
když na ně nepomyšlíš v skrytu duše,
nevystoupí-li z tvého nitra.
Přej si, aby tvá cesta byla dlouhá.
Kéž jsou hojná ta letní jitra,
kdy s požitkem a radostí
vpluješ do neznámých přístavů,
vstoupíš na fénická tržiště
a nakoupiš tam vzácné zboží,
perleť a koraly, jantar i eben,
všemožné opojné třešti a masti,
co jich jen stačíš unést,
když navštívíš egyptská města

a poznáš v nich dávnou moudrost.

Stále však myslí na Ithaku.

Je tvůj souzený cíl.

A nespěchej,

necht' tvá cesta trvá mnoho let.

Ve stáří dorazíš k ostrovu

s bohatstvím nabytým cestou,

už lhostejný k pokladům Ithaky.

Tu krásnou cestu dlužíš Ithace.

Nebýt jí, nikdy bys nebyl vyplul,

víc ti už nemůže dát.

Shledáš-li Ithaku chudou, nebudeš přesto zklamán.

Jsi teď moudrý, získal jsi zkušenost

a víš, co je Ithaka.   Konstantinos Kavafis (1863-1933)*

VĚNOVÁNÍ

V autě jsem se zmínil, že jsem udělal tečku za první verzi své knihy. Když jsme spolu začali zdolávat svah jedné pyrenejské hory, kterou považujeme za posvátnou a na níž jsme již prožili neobyčejné chvíle, zeptal jsem se, jestli by nechtěla znát ústřední téma nebo titul té knihy; odpověděla, že by se velice ráda zeptala, ale poněvadž respektuje mou práci, dosud nic neřekla, jen měla radost - velkou radost.

Řekl jsem jí tedy, jaký je titul a ústřední téma. Dál jsme kráčeli mlčky a cestou zpátky jsme zaslechli nějaký hluk; to blížící se víchr dorazil bezlistými korunami stromů až k nám dolů a způsobil, že hora zas jednou předvedla své kouzlo, svou moc.

Vzápětí začalo sněžit. Zastavil jsem se a rozhlédl se kolem sebe: snášející se vločky, šedivá obloha, les, ona stojící po mém boku. Ona, která vždycky stála po mém boku, neustále.

Nejraději bych jí to řekl hned, ale pak jsem to nechal až na okamžik, kdy poprvé zalistuje těmito stránkami. Tuto knihu věnuji Christině, své ženě.

Autor

Podle spisovatele Jorge Luise Borgese je víra v Záhír islámského původu a vznikla pravděpodobně v osmnáctém století. **Záhír znamená v arabštině viditelný, přítomný, neunikající pozornosti.**

Něco nebo někdo, co hned po prvním kontaktu postupně natolik ovládne naši mysl, že se nedokážeme soustředit na nic jiného. To lze považovat za svatost, nebo za šílenství. Faubourg Saint-Péres, Encyklopedie fantastična, 1953

JSEM SVOBODNÝ ČLOVĚK

Ona, Esther, válečná zpravodajka, která se právě vrátila z Iráku, protože každým okamžikem tam má dojít k invazi, třicetiletá, vdaná, bezdětná. On, neidentifikovaný muž mezi třiatvaceti až pětadvaceti lety, snědý, mongolských rysů. Oba byli naposled viděni v jedné kavárně v ulici Faubourg Saint-Honoré.

Podle informací policie se ti dva setkávali již dříve, přestože nebylo známo, kolikrát k tomu došlo: Esther vždy tvrdila, že ten muž - jehož identitu tajila pod jménem Michail -, byl někdo velice důležitý, přestože nikdy nevysvětlila, jestli tolik znamenal pro její novinářskou dráhu, nebo pro ni jakožto ženu.

Policie zahájila oficiální vyšetřování. Zvažovaly se možnosti únosu, vydírání, únosu s následným zabitím - což by nebylo vůbec divné vzhledem k tomu, že práce ji nutila k častým kontaktům s osobami spojenými s teroristickými buňkami, mezi nimiž pátrala po informacích. Zjistilo se, že v týdnech před zmizením pravidelně vybírala ze svého bankovního účtu určité částky peněz: vyšetřovatelé usoudili, že by to mohly být platby za informace. Nevzala si s sebou žádné šatstvo, ale kupodivu nenašel se její pas.

On, velice mladý, neznámý muž, bez policejních záznamů, nezanechal žádnou stopu, která by umožnila jeho identifikaci.

Ona, Esther, dvě mezinárodní novinářské ceny, třicetiletá, vdaná.

Moje žena.

Okamžitě se stávám podezřelým, zatýkají mě, jelikož jsem odmítl sdělit, kde jsem se zdržoval v den jejího zmizení. Vězeňský dozorce mi však právě otevřel dveře a řekl, že jsem svobodný člověk.

Proč jsem svobodný člověk? Protože dnes všichni všechno o každém vědí, stačí chtít nějakou informaci, a je tu: kde byla použita kreditní karta, kde jsme se zdržovali, s kým jsme spali, V mém případě to bylo velice snadné. Jedna žena, rovněž novinářka, přítelkyně mé ženy, ale rozvedená - která tedy mohla bez problémů oznámit, že spala se mnou -, vypovídala v můj prospěch, jakmile se dozvěděla o mém zatčení. Podala konkrétní důkazy, že jsem s ní v době, kdy Esther zmizela, strávil den i noc.

Jdu si promluvit s vrchním inspektorem, ten mi vrací věci, omlouvá se a dodává, že mé bezodkladné zatčení bylo legální, pročez nemohu žalovat stát nebo vyžadovat soudní řízení. Vysvětluji, že to vůbec nemám v úmyslu, vím, že každý člověk je neustále podezřelý a sledovaný čtyřiatvacet hodin denně, i když žádný zločin nespáchal.

„Jste svobodný,“ opakuje dozorcova slova.

Ptám se: není možné, že se mé ženě opravdu něco stalo? Už dříve se mi svěřila s pocitem, že její kroky bývají občas nenápadně sledovány, protože má rozsáhlou síť styků v teroristickém podsvětí.

Inspektor zavede řeč jinam. Já naléhám, ale on mi neodpoví.

Zeptám se, jestli Esther může se svým pasem vycestovat, on říká, že ano, neboť se nedopustila žádného trestného činu: proč by nemohla svobodně opustit zemi anebo se do ní vrátit?

„Existuje tedy možnost, že už není ve Francii?“

„Domníváte se, že od vás odešla kvůli dívce, s níž máte poměr?“

To je moje věc, odpovídám. Inspektor se na chvíli zarazí, zvažní, řekne, že mé zatčení bylo součástí běžného postupu, ale prý je mu velice líto, že moje žena zmizela. Je také ženatý, a přestože se mu moje knihy nelíbí (tak on ví, kdo jsem! Není tak hloupý, jak vypadá!), dokáže se vžít do mé situace a ví, jak těžké je pro mě to, čím procházím.

Ptám se, co bych měl nyní udělat. Dává mi vizitku, žádá mě, abych ho informoval, pokud bych dostal nějakou zprávu - podobnou scénou vídám ve filmech, nepřesvědčuje mě, inspektoři vždycky vědí víc, než co řeknou.

Ptá se mě, jestli jsem se někdy setkal s mužem, který Esther doprovázel při poslední příležitosti, kdy byla spatřena. Odpovím, že znám jeho krycí jméno, ale osobně jsem se s ním nikdy neseznámil.

Ptá se mě, jestli máme doma nějaké problémy. Říkám, že jsme spolu víc než deset let a máme stejné běžné problémy jako jiné manželské páry - ani víc, ani míň.

Zeptá se mě ohleduplně, jestli jsme v poslední době nemluvili o rozvodu nebo jestli moje žena neuvažovala o tom, že bychom se rozešli. Odpovídám, že s tím jsme nikdy nepočítali, přestože se - a opakuji „jako všechny manželské páry“ - někdy pohádáme.

Často, nebo jen někdy?

Jen někdy, trvám na svém.

Ještě ohleduplněji se mě zeptá, jestli manželka tušila, že mám poměr s její přítelkyní. Říkám, že to bylo poprvé - a naposled -, co jsme se spolu vyspali. Nebyl to žádný poměr, stalo se to po pravdě řečeno z nedostatku jiné zábavy, den byl nudný, po obědě nebylo co dělat, hra na svádění je vždycky něco, čím ožijeme, a proto taky jsme skončili v posteli.

„Vy jdete s někým do postele jen proto, že den je nudný?“

Chystám se mu říct, že podobné otázky nepatří k vyšetřování, ale potřebuji, aby stál na mé straně, možná ho budu potřebovat později - existuje ostatně neviditelná instituce zvaná Protekční banka, která mi byla vždycky velice užitečná.

„Občas se to stává. Člověk nemá na práci nic zajímavého, žena hledá vzrušení, já hledám dobrodružství, a je to. Nazítrí se oba tváříme, že k ničemu nedošlo, a život jde dál.“

Inspektor dekuje, podává mí ruku a říká, že jeho svět je trochu jiný. Existuje v něm nuda, omrzlost, ba i chuť jít s někým do postele - ale je třeba mnohem víc se ovládat, a nikdo nedělá to, co by zrovna zamýšlel nebo chtěl.

„Umělci jsou možná v tomhle ohledu svobodnější,“ dodává.

Odpovídám, že znám jeho svět, ale teď nehodlám naše odlišné názory na společnost a lidské bytosti srovnávat. Odmlčím se a čekám, co na to řekne.

„Když už je řeč o svobodě,“ poznamená inspektor, poněkud zklamán, že si spisovatel nechce povídat s policistou, „smíte odejet. Teď, když vás znám osobně, přečtu si vaše knihy; řekl jsem, že se mi nelíbí, ale ve skutečnosti jsem je nikdy nečetl.“

Není to poprvé ani naposled, co tu větu slyším. Tahle epizoda byla přinejmenším dobrá k tomu, že získám dalšího čtenáře. Zdravím ho a odcházím.

Jsem svobodný. Pustili mě z vězení, moje žena zmizela za záhadných okolností, nemám pravidelnou pracovní dobu, nemám problémy ve styku s lidmi, jsem bohatý, slavný, a jestli mě Esther doopravdy opustila, rychle si za ni najdu náhradu. Jsem svobodný a nezávislý.

Co to však je svoboda?

Velkou část života jsem něčemu otročil, měl bych tudíž význam tohoto slova znát. Od dětství jsem bojoval, aby svoboda byla mým nejcennějším pokladem. Bojoval jsem proti rodičům, kteří chtěli, abych se stal inženýrem, a ne spisovatelem. Ve škole jsem bojoval proti spolužákům, kteří si mě hned ze začátku zvolili za oběť zvrácených žertů, a teprve potom, co nám z nosů vyteklo hodně krve, a po mnoha večerech, za nichž jsem musel skrývat před mámou šrámy - protože problémy jsem si musel vyřešit sám - jsem dokázal předvést, že snesu výprask bez breku. Bojoval jsem, abych si našel zaměstnání, které by mě uživilo, dělal jsem poslíčka v železářství, abych se osvobodil od známého rodinného vydírání „my ti dáváme peníze, a ty musíš dělat to či ono.“

Bojoval jsem - i když bezvýsledně - o dívku, kterou jsem v mládí miloval a která také milovala mne; nakonec mě nechala, protože její rodiče ji přesvědčili, že nemám žádnou budoucnost.

Bojoval jsem proti nepřátelskému prostředí v novinářině, ve svém dalším zaměstnání, kde mě první šéf nechal tři hodiny čekat a trochu pozornosti mi věnoval, až když jsem začal trhat na kusy knihu, kterou četl. Užasle se na mě podíval a uviděl, že má před sebou člověka schopného vytrvat a čelit nepříteli, což jsou základní vlastnosti dobrého reportéra. Bojoval jsem za socialistický ideál, skončil jsem ve vězení, pustili mě a bojoval jsem dál s pocitem hrdiny dělnické třídy - dokud jsem neuslyšel Beatles a nedospěl k závěru, že mnohem zábavnější je obdivovat rock než Marxe. Bojoval jsem o lásku své první, své druhé, své třetí ženy. Bojoval jsem, abych se odvážil rozejít s tou první, druhou a třetí, protože láska nevydržela a já jsem musel hledat dál, dokud nenajdu ženu, která se ocitla na světě proto, aby se setkala se mnou - a žádná z těch tří to nebyla.

Bojoval jsem, abych se odvážil odejít ze zaměstnání v novinách a vrhnout se na dobrodružnou dráhu spisovatele, přestože jsem věděl, že v naší zemi neexistuje nikdo, kdo by se literaturou uživil. Po roce, když jsem napsal víc než tisíc stránek, které se zdály naprosto geniální, protože ani já sám jsem je nedokázal pochopit, jsem toho nechal.

Zatímco jsem bojoval, viděl jsem, jak lidé mluví ve jméno svobody, a čím víc lidí hájí toto jedinečné právo, tím většími otroky se stávají, pokud jde o přání rodičů, o manželství, v němž

slibují, že setrvají s tím druhým „až do konce života“, otroky své váhy, svých diet, plánů přerušovaných v půli, lásek, jimž nebylo možné říct „ne“ nebo „stačí“, nedělí, v nichž se musí jít s někým jen z povinnosti. Stávali se otroky luxusu, zdání luxusu, zdání zdání luxusu. Otroky života, který si nezvolili, ale jež se rozhodli žít, protože někdo je nakonec přesvědčil, že to pro ně bude lepší. A tak uplývaly jejich pořád stejné dny a noci, za nichž dobrodružství bylo slovem v knize nebo obrazem ve stále puštěné televizi, a jakmile se před nimi otevřely nějaké dveře, říkali:

„To mě nezajímá, nechce se mi.“

Jak mohli vědět, jestli se jim chce, nebo nechce, když to nikdy nezkusili? Bylo však zbytečné se ptát; ve skutečnosti se báli jakékoli změny, která by otrásla světem, na nějž si zvykli.

Inspektor řekl, že jsem svobodný. Svobodný jsem nyní a svobodný jsem byl ve vězení, protože svobody si na tomhle světě stále vážím ze všeho nejvíc. Vedlo to samozřejmě k tomu, že jsem pil víno, jež mi nechutnalo, dělal věci, které jsem dělat neměl a které už nebudu opakovat, že jsem utržil mnohé šrámy na těle i na duchu, zranil pár lidí - jimž jsem se nakonec omluvil, a to v době, kdy jsem pochopil, že mohu dělat vše, jen nesmím nutit druhého člověka, aby mě následoval v mém šílenství, v žízni po životě. Nelituji okamžiků utrpení, snáším své jizvy, jako by to byly medaile, vím, že za svobodu se platí draze, stejně draze jako za otroctví; jediný rozdíl je v tom, že člověk platí rád a s úsměvem, i když je to úsměv v slzách.

Odcházím z komisařství, je krásná slunná neděle, která vůbec neladí s mým duševním rozpoložením. Můj advokát mě venku očekává s několika slovy útěchy a s kyticí. Říká, že telefonoval do všech nemocnic a márníc (tak se to vždycky dělá, když se někdo dlouho nevrací domů), ale Esther nenašel. Říká, že zabránil novinářům, aby vypátrali, kde jsem vězněn. Říká, že si musíme pohovořit a nastínit právní strategii, která by mi umožnila obhájit se před případnou příští obžalobou. Děkuji mu za vstřícnost; vím, že žádnou právní strategii nastínit nehodlá. Ve skutečnosti mě nechce nechat samotného, protože si není jist mou reakcí (Opiju se a budu znovu zatčen? Udělám skandál? Pokusím se o sebevraždu?). Odpovím, že musím vyřídit nějaké neodkladné záležitosti a že žádné problémy se zákonem nemám, jak oba dobře víme. On naléhá, ale nemá na vybranou - vždyť jsem svobodný člověk.

Svoboda. Svoboda být uboze sám.

Vezmu si taxi do centra Paříže, chci zastavit u Vítězného oblouku. Zamířím po Champs-Élysées k hotelu Bristol, kde jsme si s Esther obvykle dávali horkou čokoládu, kdykoli se jeden z nás vrátil ze zahraniční cesty. Byl to pro nás jakýsi rituál návratu domů, pohroužení se do lásky, jež nás držela pohromadě, ačkoli život nás nutil ubírat se odlišnými cestami.

Kráčím dál. Lidé se usmívají, děti se radují z těch několika málo hodin jara uprostřed zimy, provoz je plynulý, všechno se zdá v pořádku - až na to, že nikdo z těch lidí neví nebo se tváří, že neví, že mi zmizela žena, anebo, je to prostě nezajímá. Copak nevědí, jak tím trpím? Všichni by měli být smutní, soucitní, solidární s mužem, který se trápí láskou; oni se však smějí a cele se věnují svým malým, ubohým životům, v nichž se něco děje jen o víkendu.

Jak směšné pomyšlení: mnozí z těch kolemjdoucích se také v nitru souží, a já nevím proč ani čím.

Vejdu do nějakého bufetu, abych si koupil cigarety, prodavač mi odpoví anglicky. Zajdu do lékárny pro mátové bonbony, které mám rád, a lékárník se mnou mluví anglicky (v obou případech jsem žádal o zboží francouzsky). Cestou do hotelu mě osloví dva mladíci, kteří právě přijeli z Toulouse a hledají nějaký obchod, zastavují chodce, ale nikdo jim nerozumí. Co se děje? Změnil se snad za těch čtyřadvacet hodin, co jsem byl ve vězení, na Champs-Élysées jazyk?

Turistika a peníze dělají divy. Jak to, že jsem si toho nevšiml dřív? Protože zřejmě už jsme s Esther tu čokoládu nepili hodně dlouho, ačkoli jsme v té době oba několikrát odcestovali a zase se vraceli. Pokaždé máme něco důležitého. Pokaždé máme nějakou neodkladnou záležitost. Ano, lásko, vypijeme si tu čokoládu příště, vrať se brzo, víš, že dnes mám opravdu důležitý rozhovor a nemohu pro tebe přijet na letiště, vezmi si taxíka, mobil mám zapnutý, zavolej, kdyby se něco stalo, jinak se uvidíme večer.

Mobilní telefon! Vytáhnu ho z kapsy a okamžitě zapínám, zazvoní několikrát, pokaždé mi poskočí srdce, na displeji čtu jména osob, které mě hledají, a nikomu se neozvu. Kéž by se objevilo „nové číslo“; to by mohla být ona, protože to telefonní číslo zná jenom o něco víc než dvacet osob, které přísahaly, že ho nikdy nikomu nepředají. Neobjevuje se, všechna čísla patří přátelům nebo velice blízkým spolupracovníkům. Určitě chtějí vědět, co se stalo, chtějí mi pomoci (ale jak?), zeptat se, jestli něco nepotřebuji.

Mobil vyzvání dál. Mám to vzít? Mám se s některými těmi lidmi sejit?

Rozhodnu se zůstat sám, dokud nepochopím, co se vlastně děje.

Dojdu do Bristolu, který Esther vždycky líčila jako jeden z mála hotelů v Paříži, kde s lidmi jednájí jako s hosty - a ne jako s bezdomovci hledajícími přístřeší. Zdraví mě tam jako stálého zákazníka, usedám ke stolu před krásnými hodinami, poslouchám piano, dívám se ven do zahrady.

Musím být praktický, promyslet si alternativy, život jde dál. Nejsem ani první, ani poslední muž, kterého opustila žena, ale copak se to muselo stát zrovna za takového slunečného dne, kdy se lidé na ulici smějí, děti si prozpěvují, hlásí se jaro, slunce září a řidiči respektují přechody pro chodce?

Popadnu ubrousek, přenesu své úvahy z hlavy na papír. City nechme stranou, podívejme se, co musím udělat:

a) zvážit možnost, že jde opravdu o únos, její život je v téhle chvíli v nebezpečí, jsem její muž, její věrný druh, musím udělat možné i nemožné, abych ji našel.

Odpověď na tuto alternativu: vzala si pas. Policie neví, že si vzala také některé osobní potřeby a pouzdro s obrázky svatých patronů, které si vždycky s sebou brala, když odjížděla do ciziny. Vyzvedla si peníze z banky.

Závěr: chystala se odjet.

b) zvážit možnost, že uvěřila nějakému slibu, z něhož se nakonec stala past.

Odpověď: mnohokrát se dostala do nebezpečných situací - patřilo to k její práci. Vždycky mě však upozornila předem, neboť jenom mně mohla bezvýhradně důvěřovat. Říkala mi, kde by měla být, s kým naváže styk (přestože u těch lidí používala většinou jejich krycí jména, aby mě nevystavovala nebezpečí) a co bych měl udělat, kdyby se ve stanovenou dobu nevrátila.

Závěr: setkání se svými informátory neplánovala.

c) zvážit možnost, že si našla jiného muže.

Odpověď: není. Ze všech hypotéz tahle jediná dává smysl. A je pro mě nepřijatelná, nemohu uvěřit, že by takhle odešla, aniž by mi aspoň řekla důvod. Vždycky jsme byli s Esther hrdí na to, že dokážeme čelit všem nesnázím společného života. Trápili jsme se, ale nikdy jsme jeden druhému nelhali, přestože k pravidlům hry patřilo přehlédnout některé mimomanželské styky. Víím, že se začala dost měnit, když se seznámila s tím Michaiilem, ale že by tohle mohlo způsobit rozpad desetiletého manželství?

I kdyby s ním spala a zamilovala se do něho, copak by napřed nezvážila všechny naše společné chvíle, všechno, čeho jsme dosáhli, dříve než by se vrhla do dobrodružství bez návratu? Mohla svobodně cestovat, kdykoli se jí zlíbilo, žila obklopena muži, vojáky, kteří už dávno neviděli ženu, nikdy jsem se jí na nic nevyptával, nikdy mi nic neříkala. Oba jsme měli svobodu a byli jsme na to hrdí.

Esther však zmizela. Viditelné stopy nechala jen mně, jako by to bylo tajné poselství: odcházím.

Proč?

Má opravdu smysl na tuhle otázku odpovídat?

Ne. Poněvadž v odpovědi se skrývá má neschopnost udržet si ženu, kterou miluji. Má smysl ji hledat a přemlouvát, aby se ke mně vrátila? Doprošovat se, žebrat o další šanci pro naše manželství?

Připadá mi to směšné: raději trpět, jako jsem trpěl dřív, když mě nakonec opustili jiní lidé, které jsem měl rád. Raději si lízat rány jako v minulosti. Nějaký čas na ni budu myslet, zahořknu, znechutím přátele, jimž budu pořád vykládat, že ode mě odešla žena. Budu si zdůvodňovat vše, k čemu došlo, celé dny a noci si budu vybavovat každý náš společný okamžik, a dojdu k závěru, že se ke mně zachovala velice krutě, zrovna ke mně, přestože jsem se vždy snažil být ve všem nejlepší. Najdu si jiné ženy. Na ulici se mi bude co chvíli zdát, že ji potkávám. Budu trpět ve dne v noci, v noci ve dne. Může to trvat týdny, měsíce, možná víc než rok.

Až se jednou ráno probudím, uvědomím si, že myslím na něco jiného, a pochopím, že nejhorší mám za sebou. Rozbolavené srdce se zotaví a zase dokáže vidět krásu života. Už k tomu došlo dřív a dojde k tomu zas, to víím jistě. Když někdo odejde, je to proto, že někdo jiný přijde - znovu naleznou lásku.

Na okamžik vychutnávám představu své nové situace: svobodný a milionář. Mohu si vyjít, s kým budu chtít, za bílého dne. Na večírcích se budu moci chovat tak, jak jsem si za celé ty roky nedovolil. Zpráva o tom se rychle roznese a brzo spousta žen mladých nebo ne zas tak mladých, bohatých nebo ne tak bohatých, jak by si přály, inteligentních nebo přinejmenším natolik zdvořilých, aby říkaly, co podle jejich názoru chci slyšet, mi bude klepat na dveře.

Chci uvěřit, že být svobodný je skvělé. Opět svobodný. Připraven potkat tu pravou lásku svého života, jež na mě čeká a nikdy nepřipustí, abych se znovu dostal do tak ponižující situace.

Dopiju čokoládu, podívám se na hodiny, vím, že ještě nenastal čas, aby mě těšil příjemný pocit, že opět patřím k lidstvu. Na okamžik se zasním a zdá se mi, že těmi dveřmi vchází dovnitř Esther, kráčí po krásných perských kobercích, beze slova usedá vedle mě, kouří cigaretu, dívá se do vnitřní zahrady a drží mě za ruku. Uplyne půlhodina, půl hodiny věřím scéně, kterou jsem si vytvořil, až si uvědomím, že je to jen další blouznění.

Rozhodnu se, že se domů nevrátím. Jdu do recepce, žádám o pokoj, zubní kartáček, dezodorant. Hotel je obsazený, ale ředitel to zařídí: nakonec mi přidělují pěkné apartmá s terasou, s výhledem na Eiffelovku a na pařížské střechy, vidím, jak se pomalu rozsvěčují světla a rodiny se scházejí k nedělní večeři. A vrací se mi týž pocit, jaký se mě zmocnil na Champs-Élysées: čím krásnější je vše kolem mě, tím bíději se cítím sám.

Žádná televize. Žádná večeře. Usedám na terase a pohlížím zpět do vlastní minulosti, na chlapce, který toužil být slavným spisovatelem, a náhle poznal, že realita je úplně jiná - píše v jazyce, v němž skoro nikdo nečte, v zemi, v níž prý nejsou čtenáři. Rodina ho nutí, aby se zapsal na univerzitu (na kteroukoli, synu, jen když budeš mít diplom, bez toho ničím v životě nebudeš). On se vzpouzí, v době hippies procestuje svět, nakonec se seznámí s jedním zpěvákem, píše mu texty a znenadání dokáže vydělat víc peněz než jeho sestra, která poslechla rodiče a rozhodla se stát inženýrkou chemie.

Píšu další texty k písním, se zpěvákem se pohádám, ale mám dostatečný kapitál, abych v nejbližších letech nemusel pracovat. Poprvé se žením s ženou starší než já, hodně se naučím - milovat, řídit, mluvit anglicky, vyspávat -, ale nakonec se rozejdeme, protože podle ní jsem „citově nezralý a letím na každou prsatou holku“. Žením se podruhé a potřetí se ženami, u nichž chci najít citovou stabilitu. Podaří se mi to, ale zjišťuji, že vytoužená stabilita znamená také hlubokou nudu.

Další dva rozvody. Opět svoboda, ale je to jen pouhý pocit; svoboda není neexistence závazků, nýbrž schopnost zvolit si to, co je pro mě nejlepší - a tento závazek přijmout.

Dál hledám lásku, dál skládám texty. Když se mě někdo zeptá, čím jsem, odpovídám, že jsem spisovatel. Když říkají, že znají jenom mé texty k písním, říkám, že to je jen část mé práce. Když se omlouvají a říkají, že žádnou moji knihu nečetli, vysvětluji, že na něčem pracuji, což je lež. Ve skutečnosti mám peníze, mám styky, ale chybí mi odvaha napsat knihu - můj sen je nyní možný. Pokud to zkusím a selžu, nevím, co si dál počnu.

Proto raději na ten sen jenom myslím, než abych čelil možnosti, že to nedokážu.

Jednou mě požádá o rozhovor jakási novinářka: chce vědět, jaké to je, když mou práci znají po celé zemi, a přitom nikdo vlastně neví, kdo jsem, protože ve sdělovacích prostředcích se obvykle objeví jen zpěvák. Hezká, inteligentní, umí mlčet. Setkáme se znovu na jednom večírku, už nás nepohání práce, a mně se jí podaří ještě téže noci dostat do postele. Zamiluji se do ní, ona si myslí, že to k ničemu nevede. Telefonuji jí, pokaždé se vymlouvá na práci. Čím víc mě odmítá, tím větší mám o ni zájem, až se mi jí podaří přesvědčit, aby se mnou strávila víkend v mém domě na venkově (být rebel, třeba černá ovce, je často výhodné - byl jsem jediný z kamarádů, kdo si už v tomhle věku mohl koupit venkovský dům).

Tři dny jsme spolu sami, díváme se na moře, já jí vařím, ona mi vypravuje příhody ze své práce a nakonec se do mě zamiluje. Vrátime se do města, ona začne pravidelně přespávat v mém bytě. Jednou ráno odejde dřív a vrátí se se svým psacím strojem. Od toho okamžiku, aniž jsme si cokoli řekli, začne bydlet se mnou.

Objeví se tytéž konflikty, jaké jsem měl se ženami před ní. Vždycky chtějí stabilitu, věrnost, zatímco já hledám dobrodružství a něco nového. Tentokrát však vztah trvá déle; přesto po dvou letech usoudím, že je čas, aby si Esther zase odnesla domů psací stroj a všechno ostatní, co si přinesla.

„Asi to dál nepůjde.“

„Ale ty mě miluješ a já tě miluji, nemyslíš?“

„Nevím. Když se mě zeptáš, jestli jsem s tebou rád, odpovím, že ano. Když ovšem budeš chtít vědět, jestli dokážu žít bez tebe, odpovím taky, že ano.“

„Nechtěla bych se narodit jako muž, můj ženský úděl se mi zamlouvá. Vy vlastně od nás chcete jen to, abychom dobře vařily. Kdežto od chlapů se chce všechno, naprosto všechno - aby uživili rodinu, spali s námi, chránili potomstvo, sháněli jídlo, měli úspěch.“

„O to nejde: jsem sám se sebou velice spokojen. Mám rád tvou společnost, ale jsem přesvědčen, že to dál nepůjde.“

„Máš rád mou společnost, ale sám se sebou být nechceš. Ustavičně vyhledáváš dobrodružství, abys zapomněl na důležitější věci. Honíš se za adrenalinem v žilách, ale zapomínáš, že tam má proudit krev a nic víc.“

„Neutíkám před důležitými věcmi. Co například má být důležité?“

„Napsat knihu.“

„To můžu udělat kdykoli.“

„Tak to udělej. A pak, když budeš chtít, se rozejdeme.“

Její komentář mi připadá absurdní, knihu napíšu, kdy budu chtít, znám nakladatele, novináře, lidi, kteří jsou mi zavázáni. Esther je jen ženská, která se bojí, že mě ztratí, vymýšlí si nesmysly. Říkám, že to stačí, náš vztah končí, nejde o to, co podle ní potřebuji ke štěstí, jde o lásku.

Co je to láska? Ptá se ona. Víc než půl hodiny jí to vysvětluji, až si nakonec uvědomím, že to správně definovat nedokážu.

Ona říká, že když už neumím definovat lásku, ať se aspoň zatím pokusím napsat knihu.

Říkám, že ty dvě věci spolu vůbec nesouvisejí, ještě týž den odejdu z domu, ona ať si zůstane v bytě, jak chce dlouho, budu bydlet v hotelu, než si zařídím něco jiného. Ona říká, že s tím nemá žádný problém, můžu odejít a ani ne za měsíc bude byt volný, hned zítra si začne hledat jiné bydlení. Začnu si balit kufr a ona si jde číst knihu. Říkám, že už je pozdě, odejdu zítra. Ona navrhuje, abych odešel hned, protože zítra si budu připadat slabší, méně odhodlaný. Ptám se jí, jestli se mě chce zbavit. Ona se směje, říká, že to já jsem se rozhodl se vším skoncovat. Jdeme spát, nazítří už chut' odejít není tak velká, rozhodnu se, že si to musím rozmyslet. Esther však říká, že tím ta záležitost nekončí: dokud nebudu riskovat vše kvůli něčemu, v čem vidím skutečný důvod svého života, budou se podobné dny opakovat, ona bude nakonec nešťastná a potom odejde sama. V tom případě se však její úmysl změní okamžitě v čin a ona za sebou spálí všechny mosty. Ptám se, co tím míní. Najde si jiného, zamiluje se, odpovídá.

Ona jde pracovat do redakce, já se rozhodnu vzít si den volna (kromě psaní textů zrovna pracuji v jedné nahrávací společnosti), sednu si k psacímu stroji. Vstanu, čtu si noviny, vyřizuji důležité dopisy, když skončím, začnu vyřizovat nedůležité dopisy, poznamenám si, co musím udělat, poslouchám hudbu, obejdu blok, pohovořím si s pekařem, vrátím se domů, den je pryč, a já jsem nedokázal napsat na stroji jedinou větu. Mám vztek na Esther, která mě nutí dělat věci, do nichž se mi nechce.

Esther se vrátí z redakce a na nic se mě neptá, jen konstatuje, že jsem nic nenapsal. Říká, že můj pohled je dnes stejný jako včera.

Nazítří jdu pracovat, ale večer se zase vrátím ke stolu s psacím strojem. Čtu, dívám se na televizi, poslouchám hudbu, znovu se obrátím ke stroji a tak uplynou dva měsíce, v nichž hromadím další a další stránky s „první větou“, ale nikdy nedokážu dokončit odstavec.

Vymlouvám se na všechno možné - v téhle zemi nikdo nečte, ještě jsem si neujasn timer celkovou koncepci, anebo mám skvělou koncepci, ale přemýšlím, jak ji vhodně rozvinout. Kromě toho teď musím rychle napsat ten a ten článek nebo ten a ten text k písni. Uběhnou další dva měsíce, a jednoho dne přijde Esther domů s letenkou.

„Tak už dost,“ řekne. „Přestaň se tvářit, že máš moc práce, že jsi člověk dbalý svých povinností, že svět potřebuje to, co právě děláš, a na čas se rozjed' do světa,“ Vždycky se můžu stát ředitelem novin, v nichž publikuji reportáže, vždycky můžu být prezidentem nahrávací společnosti, pro kterou skládám texty k písni - a kde pracuji jen proto, že nechtějí, abych psal texty pro konkurenční firmy. Vždycky se můžu vrátit a dělat to, co dělám teď, ale můj sen už nepočká. Buď začnu, nebo na něj zapomenou.

Kam mám letět?

Do Španělska.

Rozbiju pár sklenic, letenky jsou drahé, teď zrovna nikam jet nemohu, musím dbát o svou kariéru. Přijdu o spoustu šancí v muzice, problém není ve mně, problémem je naše manželství. Kdybych chtěl napsat knihu, nikdo by mi v tom nezabránil.

„Ty můžeš, ty chceš, ale neděláš to,“ řekne ona. „A protože tvůj problém se netýká mne, ale pouze tebe, bude lepší, když budeš nějakou dobu sám.“

Ukáže mi mapu. Mám letět do Madridu, kde přeseď na autobus do Pyrenejí, na hranici s Francií. Tam začíná středověká trasa, pout' do Santiaga. Musím ji projít pěšky. Ona mě bude čekat na konci a pak bude souhlasit se vším, co řeknu: že už ji nemiluji, že jsem ještě neprožil dost na to, abych vytvořil literární dílo, že už mě ani nenapadne být spisovatelem, že to všechno byl jenom mladický sen, nic víc.

No to je šílené! Žena, s níž žiju dva dlouhé roky - opravdová věčnost v mileneckém vztahu -, rozhoduje o mém životě, donutí mě nechat práce a chce, abych přešel nějakou zemi pěšky! Je to tak bláznivé, že se rozhodnu vzít to vážně. Párkrát se večer opiju, ona se mnou, přestože pití nesnáší. Začnu být agresivní, říkám jí, že mi závidí mojí nezávislost, tenhle pitomý nápad určitě dostala, když jsem jí řekl, že ji chci nechat. Ona odpovídá, že všechno vzniklo, když jsem byl ještě na gymnáziu a snil o tom, že budu spisovatelem - teď už nemá smysl to odkládat, buď budu čelit sám sobě, nebo se až do konce života budu ženit a zase rozvádět, vykládat pěkné historky o své minulosti a upadat čím dál víc.

Nemohu samozřejmě připustit, že má pravdu, ale vím, že nelže. A čím víc si to uvědomuji, tím jsem agresivnější. Přijímá mé útoky bez reptání, jenom připomíná, že datum odletu se blíží.

Jednou večer, už téměř před stanoveným dnem, se Esther odmítne se mnou milovat. Vykouřím celou hašišovou cigaretu, vypiju dvě láhve vína a uprostřed místnosti upadnu do bezvědomí. Když se proberu, uvědomím si, že jsem spadl až na dno studně, a teď mi nezbývá než se dostat na hladinu. A zrovna já, tak pyšný na svou odvalu, teď vidím, jak jsem zbabělý, jak jsem zpohodlněl a kazím si vlastní život. To ráno ji probouzím polibkem a říkám, že udělám všechno, co mi navrhuje.

Odjíždím a za třicet osm dní zdolám pěšky Svatojakubskou cestu. Když dojdu do Compostely, pochopím, že tam teprve začíná moje opravdová cesta. Rozhodnu se usadit v Madridu, žít z autorských práv, nechat mezi sebou a Estheřiným tělem oceán - přestože oficiálně jsme stále spolu a poměrně často si telefonujeme. Je velice pohodlné být dál ženatý, vědět, že vždycky se mohu vrátit do její náruče a zároveň se těšit veškeré nezávislosti světa.

Zamiluji se do jedné katalánské badatelky, do Argentinky, která dělá šperky, do dívky, jež zpívá v metru. Autorská práva z hudby mi chodí dál a stačí mi k bezstarostnému životu, pracovat nepotřebuji, mám na všechno čas, dokonce i na to... abych napsal knihu.

Knihy může vždycky počkat do druhého dne, protože madridský starosta rozhodl, že město se má bavit, vymyslel zajímavý slogan („Madrid mě zabije“), vybízí k návštěvě různých nočních podniků za jedinou noc, vynalézá romantický název „Madridské toulky“, to přece nemohu nechat na zítra, všechno je nesmíme zábavné, dny jsou krátké a noci dlouhé.

Jednoho krásného dne mi Esther telefonuje, že mě přijede navštívit. Podle ní musíme celou naši situaci jednou provždy vyřešit. Svůj přílet ohlašuje na příští týden a dá mi tak čas, abych si zorganizoval celou řadu výmluv (odjíždím do Portugalska, ale za měsíc se vrátím - říkám blondýnce, která dřív zpívala v metru, ale teď spí v apartotelu a každou noc se mnou chodí na „Madridské toulky“). Uklidím byt, odstraním každou stopu po ženské přítomnosti, požádám přátele o naprosté mlčení, přijíždí moje žena a zdrží se tu měsíc.

Esther vystoupí z letadla s úděsným účesem, který ji úplně mění. Odjedeme na španělský venkov, poznáváme městečka, která na jeden den znamenají hodně, ale kdybych se tam měl vrátit dnes, už bych nevěděl, kde leží. Shlédneme býčí zápasy, představení flamenca, jsem nejlepší manžel na světě, protože chci, aby odjížděla zpět s přesvědčením, že ji stále miluji. Sám nevím, proč chci takový dojem navodit, možná proto, že v hloubi duše tuším, že madridský sen jednoho dne skončí.

Protestuji proti jejímu účesu, ona jej mění a je zase hezká. Ted' už chybí jenom deset dní do konce její dovolené, chci, aby odjela spokojená a zase mě nechala v Madridu, který mě zabíjí, s diskotékami, co otvírají v deset dopoledne, s býky, s nekonečnými debatami o pořád stejných věcech, s alkoholem, ženami, dalšími býky, dalším pitím, dalšími ženami a žádným, vůbec žádným denním řádem.

Když jednou v neděli jdeme do bufetu, který je otevřený celou noc, Esther zavede hovor na zakázané téma: na knihu, kterou prý píšu. Vypiju láhev sherry, cestou kopu do kovových dveří, nadávám lidem na ulici, ptám se jí, proč jezdila tak daleko, když jejím jediným cílem je udělat mi ze života peklo, zkazit mi radost. Nic na to neříká - oba však chápeme, že náš vztah dosáhl krajní meze. V noci spím jako zabitý, a potom, co si nazírání postěžuji řediteli, že telefon vůbec nefunguje, co vyčtu pokojské, že už týden nepřevlékla postele, a co se nekonečně dlouho koupou, abych se zbavil kocoviny z včerejší noci, usedám ke stroji jen proto, abych dokázal Esther, že se pokouším, poctivě pokouším pracovat.

A najednou se stane zázrak: při pohledu na tu ženu, která zrovna uvařila kávu a čte si noviny, v jejích očích se zračí únava a zoufalství, která je tu se mnou jako vždy tiše a svou lásku neprojevuje pokaždé navenek gesty, ženu, jež mě přiměla říct „ano“, když jsem chtěl říct „ne“, která mě přinutila k boji za něco, co - oprávněně - považuje za důvod mého života, která se zřekla mé společnosti, protože její láska ke mně překonávala i její sebelásku, která mě přiměla, abych se vypravil na cestu za svým snem. Při pohledu na tu ženu téměř dětskou, klidnou, s očima, jež říkají víc než jakákoli slova, mnohokrát vyděšenou v nitru, ale vždy odvážnou v činech, schopnou milovat, aniž se poníží, aniž se omlouvá, že bojuje o svého muže - mé prsty se znenadání rozběhnou po klávesách psacího stroje.

Objeví se první věta. A druhá.

Pak dva dny nejím, spím jen pár nezbytných hodin, slova jako by tryskala z jakéhosi neznámého zdroje, tak jako se mi to stávalo s texty k písním v době, kdy jsme s partnerem po dlouhých hádkách a nesmyslných debatách poznali, že „to“ je tady, hotové, a je čas hodit to na papír a do not. Tentokrát vím, že „to“ vyvěrá z nitra Esther, má láska se obrazuje, píšu knihu, protože ona

existuje, protože bez nářků a aniž by se považovala za oběť, překonala těžké chvíle. Začnu vyprávět o jediném zážitku, který mě za poslední roky vzrušil - o putování do Santiaga de Compostela.

Při psaní si uvědomuji, že moje vidění světa nyní prochází celou řadou důležitých změn. Mnoho let jsem studoval a praktikoval magii, alchymii, okultní vědy. Fascinovala mě představa, že nějaká skupina lidí má v rukou nesmírnou moc, o niž se v žádném případě nemůže podělit s ostatním lidstvem, neboť by bylo velice riskantní připustit, aby tímto ohromným potenciálem vládli nezkušení lidé. Byl jsem členem tajných společností, zapletl jsem se s exotickými sektami, kupoval jsem si úžasně drahé knihy, které vyšly jako soukromý tisk, dlouhé hodiny jsem trávil při rituálech a invokacích. Ustavičně jsem vstupoval do nějakých skupin a bratrstev, neustále rozechvíván představou, že mi tam konečně někdo odhalí tajemství neviditelného světa, a nakonec pokaždé rozčarován zjištěním, že většina těch lidí - i když to myslí dobře - pouze následuje to či ono dogma a z větší části se mění ve fanatiky právě proto, že fanatismus je jediným východiskem z pochybností, jež zůstávají pro lidskou duši trvalou výzvou.

Je pravda, že mnohé z těch rituálů účinkují, jak jsem zjistil. Zjistil jsem ovšem také, že ti, kdož se prohlašují za mistry a držitele tajemství života, kdož tvrdí, že znají postupy, jež mohou obdařit kohokoli schopností dosáhnout všeho, co chce, už zcela ztratili spojení s učenými dávných předků. Putovat Svatojakubskou cestou, stýkat se s obyčejnými lidmi, objevit, že Vesmír hovoří individuálním jazykem - zvaným „znamení“ - k jehož pochopení stačí sledovat s otevřenou myslí, co se děje kolem nás, to vše ve mně vzbudilo pochybnosti, je-li okultismus opravdu jedinou branou k těmto tajemstvím. V knize o této cestě tedy začínám diskutovat o jiných možnostech růstu a nakonec uzavírám větou: Stačí dávat pozor; ponaučení vždy přicházejí, když jsi připraven, a budeš-li dávat pozor na znamení, naučíš se vždy všemu, co potřebuješ k dalšímu kroku.

Lidská bytost má dva velké problémy: prvním je vědět, kdy začít, a druhým, kdy přestat.

O týden později začnu první, druhou, třetí revizi. Madrid už mě nezabíjí, je čas se vrátit, cítím, že jeden cyklus se uzavřel, a naléhavě potřebuji začít druhý. Dávám městu sbohem tak, jak se v životě loučím vždy: s vědomím, že si to mohu rozmyslet a jednoho dne se vrátit.

Odjíždím domů s Esther a říkám si, že asi nastal čas najít si nové zaměstnání, ale dokud se mi to nepodaří (nedaří se mi to, protože to nepotřebuji), dál reviduji svou knihu. Nedomnívám se, že by se nějaký normální smrtelník mohl hlouběji zajímat o zkušenost člověka, který zdolal nějakou cestu ve Španělsku, romantickou, ale svízelnou.

Za čtyři měsíce, právě když se chystám k desáté revizi, zjistím, že rukopis je pryč a Esther taky. Málem šílím, když tu se moje žena objeví s podacím lístkem z pošty - odeslala rukopis muži, s nímž kdysi chodila a který je teď majitelem malého nakladatelství.

Přítel knihu uveřejní. V tisku se neobjeví ani řádka, ale pár lidí si ji koupí. Doporučí ji druhým, ti si ji také koupí a doporučí dalším lidem. Za půl roku je první vydání rozebráno. Po roce jsou venku tři vydání a já začínám vydělávat peníze tak, jak by mi ani ve snu nenapadlo: literaturou.

Nevím, jak dlouho tenhle sen vydrží, ale rozhoduji se prožívat každý okamžik, jako by byl poslední. Úspěch mi otevírá dveře, jak jsem na to dávno čekal: jiná nakladatelství chtějí uveřejnit mou další práci.

Ovšem Svatojakubskou cestou nelze putovat každý rok, o čem tedy budu psát? Začne snad znovu stejné drama, že si sednu k psacímu stroji a budu dělat všechno možné, jen ne věty a odstavce? Důležité je dál si tříbit vidění světa, sdělovat své životní zkušenosti. Pokouším se o to několik dní a mnoho nocí a vidím, že to nejde. Jednou odpoledne náhodou (náhodou?) čtu zajímavý příběh ve sbírce Tisíc a jedna noc; tam nalézám symbol své vlastní cesty, něco, co mi pomáhá pochopit, kdo jsem a proč mi tak dlouho trvalo, než jsem dospěl k rozhodnutí, jež mě odjakživa očekávalo. Tento příběh je mi základem k tomu, abych psal o pastýři ovcí, který jde za svým snem, za pokladem ukrytým u egyptských pyramid. Hovořím o lásce, jež na něho čeká, tak jako Esther čekala na mne za mé klikaté cesty životem.

Už nejsem tím, kdo o něčem snil: já jsem. Jsem pastýř, který putuje pouští, avšak kde je alchymista, který mu pomůže jít dál?

Když dopíšu nový román, trochu váhám, co vlastně vzniklo: vypadá to jako pohádka pro dospělé, a přitom dospělí se víc zajímají o války, sex, historii moci. Nakladatel přesto knihu přijme, vydá ji a opět ji čtenáři přivádějí na žebříček bestsellerů.

O tři roky později žiji ve spokojeném manželství, dělám to, co si přeji, objevuje se první překlad, pak druhý, a úspěch - pomalý, ale trvalý - uvádí mou práci do všech koutů světa.

Rozhoduji se přestěhovat do Paříže kvůli jejím kavárnám, jejím spisovatelům, kulturnímu životu. Zjišťuji, že nic z toho už neexistuje; v kavárnách se vedle fotografií lidí, kteří tato místa proslavili, usadili turisté. Většina spisovatelů se stará víc o styl než o obsah, snaží se být originální, ale dosáhnou jen toho, že jsou nudní. Žijí uzavřeni ve vlastním světě a já se naučím ve francouzštině jedno zajímavé rčení: „poslat zpátky výtah“. To znamená: já budu mluvit dobře o tvé knize, ty budeš mluvit dobře o mé, a vytvoříme nový kulturní život, revoluci, nové filozofické myšlení, trpíme, protože nás nikdo nechápe, nicméně to už zažili géniové v minulosti, údělem velkého umělce je být nepochopen svou dobou.

„Pošlou výtah zpátky“ a ze začátku dosáhnou určitého výsledku - lidé nechtějí příliš riskovat otevřenou kritikou něčeho, čemu nerozumějí. Brzo si však uvědomí, že se nechali napálit, přestanou věřit tomu, co říká kritika.

Tehdy internet a jeho prostý jazyk začíná všechno měnit. V Paříži vzniká paralelní svět: noví spisovatelé usilují o to, aby se jejich slovům a jejich duším rozumělo. Připojuji se k těmto novým spisovatelům v kavárnách, jež nikdo nezná, protože věhlas nepřeváží ani je, ani ty kavárny. Rozvíjím sám svůj styl a u jednoho nakladatele hledám potřebné ponaučení o spojenectví mezi lidmi.

„Co je to Protekční banka?“

„To přece víš. Každá živá lidská bytost to zná.“

„Možná, ale já pořád ještě nechápu, co se tím míní.“

„Zmiňuje se o tom ve své knize jeden americký spisovatel. Tahle ‚banka laskavostí‘ je nejmocnější bankou na světě. Objevuje se ve všech oblastech.“

„Přicházím ze země bez literárních tradic. Žádnou laskavost bych nikomu prokázat nemohl.“

„Na tom nezáleží. Dám ti příklad: vím, že ty jsi někdo, kdo půjde nahoru, jednou budeš mít velký vliv. Víím to, protože jsem byl kdysi jako ty, ctižádostivý, nezávislý, poctivý. Dnes nemám tu energii jako dřív, ale chci ti pomáhat, protože nemůžu nebo nechci ustrnout, netoužím stát se penzistou, láká mě tenhle zajímavý boj, jímž je život, moc, sláva.“

Začínám dávat vklady na tvůj účet - tyhle vklady nejsou v penězích, ale v kontaktech.

Představím tě té a té osobě, usnadním určitá jednání - pokud budou přípustná. Ty víš, že mi něco dlužíš, přestože to nikdy nevyžadují zpátky,“

„Až jednou...“

„Přesně tak. Jednou tě o něco požádám, ty můžeš odmítnout, ale víš, že mi něco dlužíš. Uděláš, co chci, já ti budu pomáhat dál, druzí budou vědět, že jsi loajální člověk, budou ukládat na tvůj účet - další kontakty, protože tenhle svět dělají kontakty, a nic víc. Jednoho dne tě taky o něco požádají, ty budeš respektovat a podporovat toho, kdo pomohl tobě, a po čase budeš mít síť rozestřenou po celém světě, budeš znát každého, koho znát potřebuješ, tvůj vliv bude stále větší.“

„Nebo taky odmítnu udělat, oč mě požádáš.“ „Jistě, Protekční banka je riskantní investice, stejně jako kterákoli jiná banka. Odmítneš udělat, oč jsem tě požádal, jelikož si budeš myslet, že jsem ti pomohl, protože si to zasloužíš, že jsi nejlepší a my všichni jsme povinni uznávat tvůj talent. Dobře, poděkuji ti, požádám někoho jiného, komu jsem něco uložil na účet, ale od té chvíle budou všichni vědět, aniž bylo třeba něco říkat, že ty si nezasloužíš důvěru.“

Budeš možná stoupat až do poloviny, ale ne až tam, kam budeš chtít. V určitém okamžiku bude tvůj život tíhnout dolů, ty dojdeš do poloviny, a ne až do konce, jsi zpola spokojený a zpola smutný, nejsi ani člověk rozčarovaný, ani člověk, který se realizoval. Nejsi ani studený, ani horký, jsi vlažný, a jak praví evangelista v jedné posvátné knize, vyvrhne tě z úst.“

Nakladatel uloží hodně vkladů - kontaktů - na můj účet v Protekční bance. Učím se, trpím, knihy jsou přeloženy do francouzštiny a cizinec - jak velí tradice této země - je dobře přijat.

A nejenom to: cizinec má úspěch! O deset let později mám velký byt s vyhlídkou na Sein, čtenáři mě milují, kritika mě nenávidí (obdivovala mě, dokud jsem neprodal prvních sto tisíc exemplářů, od té chvíle však už nejsem „nepochopený génius“). Splácím vždycky včas vklady složené na můj účet a brzy také půjčuji - kontakty. Můj vliv roste. Učím se žádat a učím se dělat to, oč mě žádají druzí.

Esther si vyřídí povolení, aby mohla pracovat jako novinářka. Neberu-li v úvahu konflikty běžné v kterémkoli manželství, jsem spokojen. Poprvé chápu, že všechny mé předešlé frustrace v milostných vztazích a manželstvích neměly nic společného se ženami, jež jsem poznal, ale

pramenily z mého vlastního roztrpčení. Jediná Esther pochopila něco velice prostého: k tomu, abych jí mohl vyjít vstříc, musím napřed vyjít vstříc sám sobě. Jsme spolu osm let, je to určitě žena mého života, a přestože občas (lépe řečeno dost často) nakonec zatoužím po jiných ženách, jež mi vstoupí do cesty, ani na okamžik neuvažuji o možnosti rozvodu. Nikdy se neptám, jestli ví o mých milostných dobrodružstvích. Esther se o tom nikdy nezmiňuje.

Proto jsem nesmíme překvapen, když mi cestou z kina řekne, že požádala list, pro který pracuje, aby ji vyslal na reportáž o jedné občanské válce v Africe.

„Co to říkáš?“

„Že chci být válečnou zpravodajkou.“

„Ty ses zbláznila, to přece nemáš zapotřebí. Pracuješ v oboru, který se ti líbí. Dobře vyděláváš, přestože tyhle peníze k životu nepotřebuješ. Máš všechny nutné kontakty v Protekční bance. Máš nadání a kolegové si tě váží.“

„Řekněme tedy, že potřebuji být sama.“

„Je to kvůli mně?“

„Své životy jsme rozvíjeli společně. Miluji svého muže a on miluje mne, přestože není ten nejvěrnější z manželů.“

„O tom mluvíš poprvé.“

„Protože to pro mě není důležité. Co je to věrnost? Pocit, že mám tělo a duši, jež mi nepatří? A ty si myslíš, že jsem se nikdy nevyspala s jiným mužem za všechny ty roky, co jsme spolu?“

„Nezajímá mě to, nechci to vědět.“

„No a já taky ne.“

„Tak co je to za nápad s tou válkou v nějaké ztracené končině?“

„Potřebuji to. Už jsem řekla, že to potřebuji.“

„Copak nemáš všecko?“

„Mám všecko, co si žena může přát.“

„Kde je v tvém životě chyba?“

„Právě v tom. Mám všecko, ale jsem nešťastná. Nejsem sama; během všech těch let jsem se setkala nebo dělala rozhovory s všemožnými typy lidí: bohatými, chudými, mocnými, přizpůsobivými. Ve všech očích, jež se střetly s mými, jsem četla nekonečnou hořkost. Smutek ne vždy přiznaný, ale byl tam, nezávisle na tom, co mi říkali. Posloucháš mě?“

„Poslouchám. Uvažuji. Podle tvého názoru není nikdo šťastný?“

„Někteří lidé šťastně vypadají, protože prostě o tomhle tématu nepřemýšlejí. Jiní si dělají plány: budu mít manžela, dům, dvě děti, dům na venkově. Dokud je tohle zaměstnává, jsou jako býci hledající toreadora, reagují instinktivně, jdou vpřed, aniž vědí, kde je cíl. Získají svůj vůz, někdy i Ferrari, myslí, že v tom je smysl života, a nikdy si tu otázku nepoloží. Přesto však se jim v očích zračí smutek, ale oni sami nevědí, že ho v sobě mají. Ty jsi šťastný?“

„Nevím.“

„Nevím, jestli jsou všichni nešťastní. Víím, že jsou pořád zaměstnaní: pracují přesčas, starají se o děti, o manžela, o kariéru, o diplom, o to, co dělat zítra, co je třeba koupit, co je třeba mít, aby se necítili méněcenní, atd. Ostatně málokdo mi řekl: Jsem nešťastný.‘ Většina mi říká: ‚Mám se výborně, dosáhl jsem všeho, co jsem si přál.‘ Pak se tedy ptám: ‚Co vás dělá šťastným?‘
Odpověď: ‚Mám všechno, o čem člověk může snít - rodinu, dům, práci, zdraví.‘ Ptám se znovu: ‚Už jste se někdy zamyslel, jestli tohle je v životě všechno?‘ Odpověď: ‚Ano, to je všechno.‘
Naléhám: ‚Je tedy smyslem života práce, rodina, děti, které vyrostou a opustí vás, žena nebo manžel, z nichž se stávají spíš přátelé než skuteční milenci. A práce jednoho dne skončí. Co budete dělat, až k tomu dojde?‘

Odpověď: není. Začnou o něčem jiném.

Ve skutečnosti odpovídají: ‚Až moje děti vyrostou, až můj manžel - nebo moje žena - bude spíš mým přítelem než zaníceným milencem, až odejdu do penze, budu mít volný čas, abych mohl dělat to, o čem jsem vždycky snil: cestovat.‘

Otázka: ‚Copak jste neřekl, že jste šťastný teď? Neděláte to, o čem jste vždycky snil?‘ Pak tedy řeknou, že mají moc práce, a začnou o něčem jiném.

Jestliže naléhám, vždycky nakonec zjistí, že jim něco chybí. Podnikatel dosud neuzavřel vytoužený kontrakt, žena v domácnosti by chtěla víc nezávislosti nebo peněz, zamilovaný mladík se bojí, že ho dívka nechá, čerstvý absolvent se ptá sám sebe, jestli si svou dráhu zvolil sám, nebo mu ji vybrali druzí, zubař chtěl být zpěvákem, zpěvák politikem, politik spisovatelem, spisovatel chce být rolníkem. A i když potkám někoho, kdo dělá, co si zvolil, ten se také v duchu souží. Nemá pokoj. Ráda bych ostatně naléhala na tebe: ty jsi šťastný?“

„Ne. Mám ženu, kterou miluji, kariéru, o jaké jsem vždycky snil. Svobodu, kterou mi závidí všichni přátelé. Cesty, pocty, komplimenty. Existuje však něco...“

„Co?“

„Myslím, že kdybych se zastavil, život ztratí smysl.“

„Nemůžeš odpočívat, dívat se na Paříž, držet mě za ruku a říkat: dosáhl jsem všeho, co jsem chtěl, teď budeme užívat života, který nám zbývá?“

„Můžu se dívat na Paříž, můžu tě držet za ruku, ale tohle říct nemůžu.“

„Vsadím se, že tady na ulici, kudy zrovna jdeme, cítí všichni totéž. Elegantní dáma, která jde kolem, marní své dny tím, že se pokouší zastavit čas, kontroluje váhu, protože si myslí, že na tom záleží láska. Podívej se přes ulici: dvojice se dvěma dětmi. Prožívají velice šťastné chvíle, když si vyjdou s dětmi na procházku, ale současně je podvědomí ustavičně straší: nezapomeňte, že můžete ztratit zaměstnání, přijde nějaká nemoc, se zdravím to nebude valné, jedno z dětí může porazit auto. Vyhledávají zábavu také proto, aby mohli pustit z hlavy tragédie, snaží se chránit před světem.“

„A co ten žebrák na rohu?“

„To nevím, nikdy jsem s žádným nemluvila. Je to hotový obraz neštěstí, ale jeho oči, tak jako oči kteréhokoli žebráka, jako by něco předstíraly. Smutek je v nich tak viditelný, že mu nemohu uvěřit.“

„Co tedy chybí?“

„Nemám nejmenší tušení. Prohlížím si časopisy s celebritami: všichni se smějí, všichni jsou spokojení. Ale protože jsem za celebritu provdána, vím, že to tak není: všichni se smějí nebo se baví v té chvíli, na té fotografii, ale v noci nebo ráno je to úplně jinak. ‚Co mám dělat, abych se v tom časopise objevovala dál?‘ Jak zakrýt, že už nemám dost peněz, abych si udržoval svůj luxus?‘ Jak se mám starat o svůj luxus, aby byl větší a zjevnější než u těch druhých?‘ ‚Ta herečka, s níž se na té fotce směju a slavím, mi zítra může sebrat roli!‘ Jsem lip oblečená než ona?‘ ‚Proč se smějeme, jestliže se nesnášíme?‘ ‚Proč prodáváme čtenářům časopisu štěstí, jestliže jsme hluboce nešťastní, otroci slávy?‘ „

„Nejsme otroci slávy.“

„Nebud' vztahovačný, nemluvím o nás.“

„Co si myslíš, že se děje?“

„Před lety jsem v jedné knížce četla zajímavý příběh. Předpokládejme, že Hitler vyhrál válku, zlikvidoval všechny Židy na světě a přesvědčil svůj národ, že opravdu existuje nadřazená rasa. Dějiny se začínají přepisovat a o sto let později jejich nástupci dokážou skoncovat s indiány. Dalších tři sta let, a černoši jsou zcela vyhlazeni. Pět set let trvá, než se nakonec mocné válečné mašinérii podaří vymazat z povrchu zemského orientální rasu. Historické knihy hovoří o dávných bojích proti barbarům, ale nikdo je v podstatě nečte, protože to k ničemu není.

Pak za dva tisíce let po vzniku nacismu sedí v jednom baru v Tokiu - už téměř pět set let obývaném vysokými modrookými lidmi - Hans a Fritz a pijí pivo. Vtom se Hans podívá na Fritze a zeptá se: ‚Fritzi, myslíš, že to bylo vždycky tak?‘

‚Jak tak?‘ chce vědět Fritz.

‚Na světě.‘

‚Samozřejmě, že to bylo na světě vždycky tak, přece nás to učili, ne?‘

Jistě, nevím, proč se tak hloupě ptám,‘ říká Hans. Oba dopijí pivo, začnou o něčem jiném a na tu otázku zapomenou.“

„Nemusíme chodit tak daleko do budoucnosti, stačí se vrátit o dva tisíce let do minulosti. Byla bys schopná obdivovat gilotinu, šibenici, elektrické křeslo?“

„Vím, kam chceš dojít, k nejhoršímu lidskému mučidlu, ke kříži. Vzpomínám si, jak jsem četla u Cicera, že to byl ohavný trest, který působil strašlivé utrpení, dokud nenastala smrt. A přece jej dnes lidé nosí na krku, věší si jej na stěnu do ložnice, začali jej ztotožňovat s náboženským symbolem, zapomněli, že mají před sebou mučící nástroj.“

„Nebo dál: dvě stě padesát let uplynulo, než někdo rozhodl, že je třeba skoncovat s pohanskými svátky o zimním slunovratu, v době, kdy je Slunce nejdále od Země. Apoštolové a jejich následovníci měli spoustu práce s šířením Ježíšova poselství a nikdy si nedělali starosti se Sol invicius, mithraistickým svátkem zrození slunce, slaveným 25. prosince. Až pak jeden biskup rozhodl, že slavnosti slunovratu ohrožují víru, a hotovo! Dnes máme mše, jesličky, dárky, kázání, umělohmotná děťátka v dřevěných jesličkách, a k tomu přesvědčení, naprosté a úplné přesvědčení, že v ten den se narodil Kristus!“

„A máme vánoční stromek: víš, jaký je jeho původ?“

„Nemám tušení.“

„Svatý Bonifác se rozhodl ‚pokřest’anštit‘ jeden rituál k počtě boha Odina jakožto dítěte: jednou ročně kladly germánské kmeny kolem dubu dárky, aby je tam našly děti. Chtěly tak potěšit pohanské božstvo.“

„Vraťme se k příběhu Hanse a Fritze: myslíš, že civilizace, lidské vztahy, naše touhy, naše vymoženosti, že to vše je plodem špatně vyprávěné historie?“

„Když jsi psal o Svatojakubské cestě, tak jsi došel ke stejnému závěru, vid? Dřív jsi myslel, že nějaká skupina vyvolených zná význam magických symbolů; dnes už víš, že my všichni ten význam známe - přestože se na něj zapomnělo.“

„Není nic platné to vědět; lidé se ze všech sil snaží, aby si nevzpomněli, aby nemuseli přijmout nesmírný magický potenciál, který mají. To by totiž rozvrátilo jejich uspořádaný svět.“

„I tak však tu schopnost všichni mají, není-liž pravda?“

„Určitě. Nemají ale odvahu, aby následovali své sny a znamení. Je možné, že odtud pramení ten smutek?“

„Nevím. A netvrdím, že jsem pořád nešťastná. Bavím se, miluji tě, mám ráda svou práci. Ale občas cítím ten hluboký smutek, smíšený někdy s pocitem viny nebo strachem; ten pocit přejde, později se objeví znovu a zase přejde. Kladu si otázku jako náš Hans; jelikož na ni nemohu odpovědět, prostě na ni zapomenou. Mohla bych jít pomáhat hladovějícím dětem, založit společnost na ochranu delfínů, pokoušet se spasit lidi v Ježíšově jménu, dělat cokoli, co by mi přineslo pocit, že jsem užitečná, ale nechci.“

„A proč tě napadlo, že půjdeš do války?“

„Protože si myslím, že ve válce se člověk ocitá v mezní situaci; může zemřít už zítra. V mezní situaci jednají lidé jinak.“

„Chceš si odpovědět na Hansovu otázku?“

„Chci.“

Dnes tedy sedím v krásném apartmá hotelu Le Bristol, přede mnou se vždycky na pět minut zatřpytí Eiffelovka, když hodiny ukážou celou, láhev vína je zavřená, cigarety docházejí, lidé mě zdraví, jako by se skutečně nic vážného nestalo, a já se ptám sám sebe: začalo to všechno tenkrát, když jsme odcházeli z kina? Bylo snad mou povinností nechat ji, ať si jde za tou špatně vyprávěnou historií, anebo jsem měl být tvrdší a říct jí, ať na tu záležitost zapomene, protože je moje žena a já moc potřebuji její přítomnost a podporu?

Nesmysl. Tehdy jsem věděl stejně dobře jako dnes, že nemám jinou možnost než souhlasit s tím, co chce ona. Kdybych řekl „vyber si, buď já, nebo ten tvůj nápad, že budeš válečnou zpravodajkou“, zradil bych všechno, co pro mě Esther udělala. Přestože jsem nebyl přesvědčen o správnosti cíle - jít za „špatně vyprávěnou historií“ -, usoudil jsem, že potřebuje trochu svobody, chce odjet, prožívat silné emoce. Co na tom bylo špatného?

Souhlasil jsem - předtím jsem jí však dal najevo, že pěkně vybrakovala Protekční banku (což je při zralé úvaze směšné!). Další dva roky Esther sledovala zblízka různé konflikty, střídala kontinenty častěji než boty. Myslel jsem pokaždé, když se vrátila, že tentokrát toho nechá, nedá se přece příliš dlouho žít v místech, kde není pořádné jídlo, každodenní koupel, kino nebo divadlo. Ptal jsem se jí, jestli už má odpověď na Hansovu otázku, a ona mi vždycky říkala, že je na dobré cestě - a s tím jsem se musel smířit. Někdy byla pryč z domova několik měsíců; na rozdíl od toho, co tvrdí „oficiální historie manželství“ (už jsem začínal používat její termíny), tahle vzdálenost naši lásku ještě posilovala, dokazovala, jak jsme jeden pro druhého důležití. Náš vztah, který podle mého názoru dosáhl ideálního bodu v době, kdy jsme se přestěhovali do Paříže, se stále ještě lepšil.

S Michailem se zřejmě seznámila, když potřebovala tlumočnicka na cestě po jedné stredoasijské zemi. Zpočátku mi o něm povídala velice nadšeně - je to citlivý člověk, který vidí svět, jaký opravdu je, a ne takový, jak nám říkali, že má být. Byl o pět let mladší než ona, ale měl zkušenost, kterou Esther hodnotila jako „magickou“. Poslouchal jsem ji trpělivě a zdvořile, jako by mě ten mladík se svými idejemi velice zajímal, ale ve skutečnosti jsem byl myšlenkami daleko, probíral jsem v duchu úkoly, které jsem měl před sebou, případné nápady na nějaký text, odpovědi na otázky novinářů a nakladatelů, způsob, jak svést ženu, která o mějevila zájem, plány na zájezdy, na nichž budu uvádět své knihy.

Nevím, jestli si toho všimla. Já však jsem přehlédl, že Michail začal z našich rozhovorů pomalu mizet, až se ztratil nadobro. A Estheřino chování se stávalo stále radikálnějším; i když byla v Paříži, večer začala chodit pryč několikrát týdně a vždycky tvrdila, že dělá reportáž o žebřících.

Domníval jsem se, že má milence. Týden jsem trpěl a ptal se sám sebe; mám dát najevo své pochybnosti, nebo se tvářit, že se nic neděje? Rozhodl jsem se nic nevědět podle zásady „co oči nevidí, srdce nebolí“. Byl jsem pevně přesvědčen, že vůbec nepomýšlí na to, aby ode mě odešla - s velkým úsilím mi pomohla, abych se stal tím, čím jsem, a nedávalo by smysl, aby se toho všeho pro nějakou pomíjivou vášeň vzdala.

Kdybych se o Estheřin svět skutečně zajímal, musel bych se aspoň jedenkrát zeptat, co se s tím jejím překladatelem a jeho „magickou“ senzibilitou stalo. To mlčení, ten nedostatek informací mi měly být podezřelé. Měl jsem ji požádat, aby mě aspoň jednou vzala s sebou na některou z těch „reportáží“ s žebráky.

Když se mě Esther čas od času zeptala, jestli mě její práce zajímá, odpovídal jsem vždy stejně: „Zajímá, ale nechci do ní zasahovat, přeji si, abys mohla jít volně za svým snem tak, jak sis to zvolila, stejně jako jsi pomohla ty mně.“

Znovu mi přichází na mysl věta, kterou řekl inspektor v okamžiku, kdy mě propustili z vězení: jste svobodný. Co je to svoboda? Vidět, že se váš manžel ani trochu nezajímá o to, co děláte? Cítit se sama a nemít, s kým se podělit o nejintimnější pocity, protože ve skutečnosti osoba, kterou jste si vzali, se cele soustřeďuje na svoji práci, na svou významnou, skvělou, nesnadnou kariéru?

Znovu se podívám na Eiffelovu věž: další hodina uplynula, protože se znovu třpytí, jako by byla z diamantů. Nevím, kolikrát se to opakovalo za tu dobu, co jsem tady u okna.

Vím, že ve jménu svobody v našem manželství jsem si nevšiml, že z mých rozhovorů s Esther Michail zmizel.

Zmizel, znovu se objevil v jednom baru a opět zmizel, tentokrát i s ní, a slavného, úspěšného spisovatele tu nechal jako podezřelého ze zločinu.

Anebo, což je horší, jako muže, jehož opustila žena.

HANSOVA OTÁZKA

V BUENOS AIRES je Záhir obyčejná dvacetcentavová mince. Na písmenách N T a na číslici 2 jsou patrné rýhy, vyryté zavíracím nožem nebo perořízkem. Na lícní straně je vyryt letopočet 1929. V Gudžarátu koncem XVII. století byl Záhir tygr; na Jávě slepec z mešity v Surakartě, ukamenovaný věřícími; v Persii astroláb, který dal šach Nádír hodit do moře; v Mahdího věznicích kolem roku 1892 malý, do círu turbanu zabalený kompas, kterého se dotkl Rudolf Carl von Slatin...*

Za rok nato se probudím s myšlenkou na příběh Jorge Luise Borgese: na něco, čeho se jednou dotkneme nebo to spatříme, a už nikdy na to nezapomeneme - a co tak naplňuje naši mysl, až nás to nakonec přivádí k šílenství. Můj Záhir však nejsou romantické metafory se slepci, kompas, tygrem nebo tou mincí.

Můj má jméno, a to jméno je Esther.

Hned jak mě pustili z vězení, objevil jsem se na titulních stranách bulvárních časopisů; nejprve uváděli možný zločin, ale aby se vyhnuli soudnímu stíhání, končili články „tvrzením“, že jsem byl zproštěn obžaloby (zproštěn obžaloby? Vždyť jsem ani nebyl obviněn!). Nechali uplynout týden, ověřili si, jestli se časopis prodával (ano, prodával, byl jsem typ spisovatele mimo jakékoli podezření, a všichni chtěli vědět, jak to, že člověk, který píše o spiritualitě, může skrývat tak děsný sklon). Pak tedy znovu zaútočili, tvrdili, že Esther utekla z domova, protože já jsem proslul milostnými avantýrami. Jeden německý časopis dokonce naznačoval možný poměr se zpěvačkou o dvacet let mladší než já, která se prý se mnou setkala v norském Oslu (což byla pravda, ale k setkání došlo kvůli Protekční bance - požádal o to jeden můj přítel a byl s námi po celou tu jedinou společnou večeři). Zpěvačka říkala, že mezi námi nic není (když není, proč tedy dali naši fotku na obálku?), a využila příležitosti k ohlášení své nové desky; zneužila mne i časopis k tomu, abychom ji propagovali, a dodnes nevím, jestli nezdar její práce byl důsledkem této laciné propagace (její deska nebyla mimochodem špatná - všechno však pokazily ty výroky pro tisk).

Skandál se slavným spisovatelem však netrval dlouho: v Evropě, a hlavně ve Francii, je nevěra nejenom přijímána, ale dokonce potají obdivována. A nikdo nečte rád články o něčem, co se může stát i jemu.

Případ zmizel z titulních stran, ale dohady pokračovaly: únos, odchod z domova pro špatné zacházení (fotografie číšníka, který říkal, že jsme se dost často hádali; vzpomínám si, že jsem se tam jednou opravdu s Esther zuřivě pohádal, protože jsme se rozcházel v názoru na jednoho jihoamerického spisovatele, o němž já si myslel pravý opak). Jeden anglický časopis uváděl - naštěstí bez většího ohlasu -, že se moje žena uchýlila do ilegality a podporuje nějakou islámskou teroristickou organizaci.

Nicméně v tomto světě plném nevěř, rozvodů, vražd a atentátů se na celou záležitost v široké veřejnosti za měsíc zapomnělo. Letitá zkušenost mě naučila, že podobný typ zpráv se nikdy nedotkne mých věrných čtenářů (už k něčemu podobnému došlo v minulosti, když v programu argentinské televize vystoupil jeden novinář a tvrdil, že má „důkazy“ o tom, že jsem mel v Chile tajnou schůzku s budoucí první dámou země - a mé knihy zůstávaly stále na žebříčku bestsellerů). Senzace nemají trvat víc než patnáct minut, jak říkal jeden americký umělec; já jsem měl jiné starosti - znovu si uspořádat život, najít novou lásku, opět začít psát knihy a kdesi v malé zásuvce na hranici mezi láskou a nenávistí si uchovat nějakou vzpomínku na svou ženu.

Nebo lépe řečeno (na ten výraz jsem si musel zvyknout hned): na svou bývalou ženu.

Část toho, co jsem v onom hotelovém pokoji tehdy tušil, se nakonec splnila. Nějakou dobu jsem nevycházel z domu. Nevěděl jsem, jak čelit přátelům, podívat se jim do očí a říct prostě: „Moje žena mě opustila kvůli mladšímu muži.“ Když jsem někam šel, nikdo se mě na nic nevyptával, ale po několika sklenkách vína jsem pocítoval nutnost zavést na tu záležitost řeč - jako bych mohl číst myšlenky druhých, jako bych si myslel, že se nestarají o nic jiného než o to, co se stalo mně, ale jako by byli patřičně taktní, než aby něco řekli. Podle toho, jakou jsem měl zrovna

náladu, byla Esther opravdová svěťice, která si zasloužila lepší osud, anebo zase falešná, proradná ženská, která mě zatáhla do tak složité situace, že jsem byl považován za zločince.

Přátelé, známí, nakladatelé, kteří se mnou seděli u stolu při mnoha slavnostních večerech, jichž jsem se musel účastnit, mi zpočátku naslouchali trochu zvědavě. Ale postupně jsem si začal všimnout, že se snaží mluvit o něčem jiném - můj problém je dřív na chvíli zajímavý, ale teď už byli zvědaví zase na něco jiného - co třeba mluvit o herečce, kterou zavraždil zpěvák, nebo o nezletilé dívce, jež napsala knížku o svých avantýrách se známými politiky. V Madridu jsem si jednoho dne ověřil, že pozvánky na různé akce a večere začaly ubývat; jakkoli mi dělalo dobře na duši, když jsem dal průchod citům a obviňoval nebo naopak vychvaloval Esther, uvědomoval jsem si, že už jsem horší než paroháč, stával se ze mě otrava, s kterým se nikdo nechtěl bavit.

Od té doby jsem se odhodlal trápit se mlčky, a pozvánky už zase zaplavovaly mou poštovní schránku.

Avšak Záhir, na nějž jsem zpočátku myslel buď s láskou, nebo popuzeně, mi v duši neustále rostl. Začal jsem hledat Esther v každé ženě, kterou jsem potkal. Vídal jsem ji ve všech barech, kinech, na zastávkách autobusů. Nejednou jsem poručil taxíkáři, aby zastavil uprostřed ulice nebo aby někoho sledoval, dokud jsem se neujistil, že to není osoba, kterou hledám.

Zároveň s tím, jak Záhir postupně zaujímal celou mou mysl, jsem chápal, že potřebuji nějaký protilek, něco, co by mě nepřivádělo k zoufalství.

Existovalo jediné možné řešení: najít si milenkou.

Poznal jsem tři nebo čtyři ženy, které mě přitahovaly, a nakonec jsem se soustředil na Marii, pětatřicetiletou francouzskou herečku. Ona jediná mi neřikala hlouposti typu „mám tě ráda jako muže, a ne jako osobu, na kterou jsou všichni zvědaví“, nebo „byla bych radši, kdybys nebyl slavný“, nebo - ještě hůř - „peníze mě nezajímají“. Ji jedinou doopravdy těšil můj úspěch, protože i ona byla slavná a věděla, že na slávě záleží. Sláva je afrodisiakum. Být s mužem a vědět, že si ji vybral - ačkoli si mohl vybrat spoustu jiných - bylo něco, co jí lichotilo.

Začali jsme se ukazovat společně na oslavách a recepcích, spekulovalo se o našem vztahu, ani jeden z nás nic netvrdil a nepotvrdil, téma zůstalo otevřené a časopisům nezbylo než čekat na proslulý polibek - k němuž nikdy nedošlo, protože oba jsme tento typ veřejného předvádění považovali za vulgární. Ona měla své filmování, já svou práci; když jsem mohl já, jezdil jsem do Milána, když mohla ona, sešli jsme se v Paříži, měli jsme k sobě blízko, ale jeden na druhém jsme nezáviseli.

Marie předstírala, že neví, co se děje v mém nitru, já jsem také předstíral, že nevím, co prožívá ona (nemožnou lásku k ženatému sousedovi, přestože to byla žena, která mohla získat naprosto každého muže, kterého by chtěla). Byli jsme přátelé, společníci, bavili jsme se na týchž programech, odvážil bych se dokonce říct, že tu vznikl prostor pro určitý typ lásky - odlišný od té, kterou jsem já cítil k Esther a ona k svému sousedovi.

Znovu jsem se začal účastnit svých odpoledních autogramiád, znovu jsem přijímal pozvání na konference, psaní článků, dobročinné večere, televizní programy, projekty se začínajícími umělci. Dělal jsem všechno, jen ne to, co jsem dělat měl: psát knihu.

Nic jsem si z toho však nedělal, v hloubi duše jsem považoval svou spisovatelskou dráhu za ukončenou, protože žena, která přispěla k jejímu začátku, už se mnou nebyla. Prožíval jsem intenzivně svůj sen, dokud trval, došel jsem až tam, kam se málokomu dojit poštěstí, zbytek života jsem se teď mohl bavit.

To jsem si říkal každé ráno. Odpoledne mi bylo jasné, že jediná věc, kterou rád dělám, je psaní. Když nastal večer, opět jsem se snažil sám sebe přesvědčit, že svůj sen už jsem uskutečnil a že musím zkusit něco nového.

Napřesrok se v Santiagu de Compostela slavil svatý rok - děje se tak vždy, když svátek svatého Jakuba 25. července připadne na neděli. Jedny zvláštní dveře v katedrále v Santiagu zůstávají otevřené celých tři sta šedesát pět dní; tomu, kdo podle tradice tudy vstoupí dovnitř, se dostane několika mimořádných požehnání.

Ve Španělsku se konaly různé slavnosti, a jelikož jsem byl nesmíme vděčný za pout', kterou jsem vykonal, rozhodl jsem se zúčastnit aspoň jedné z těch událostí, lednové besedy v Baskicku. Abych změnil svůj stereotyp - pokoušet se psát knihu/jet na oslavu/ letiště/ navštívit Marii v Miláně/jít na večeri/ hotel/ letiště/ internet/ letiště/ rozhovor/ letiště - rozhodl jsem se ujet sám těch 1400 kilometrů autem.

Každé místo - i to, kde jsem předtím nikdy nebyl - mi připomíná můj soukromý Záhir. Říkám si, jak ráda by to viděla Esther, jak by se jí líbilo jíst v téhle restauraci, procházet se po břehu téhle řeky. Na nocleh zůstávám v Bayonne a před spaním zapnu televizi, z níž se dozvídám, že na hranici mezi Francií a Španělskem stojí přibližně pět tisíc kamionů, které překvapila prudká sněhová bouře.

Ráno uvažuji o návratu do Paříže; je to skvělá výmluva, abych zrušil příslib účasti, pořadatelé to jistě pochopí - dopravní situace je nepřehledná, asfaltka zledovatělá, španělská i francouzská vláda doporučují, aby o tomto víkendu nikdo nevycházel z domu, protože riskuje nehodu.

Situace je vážnější než včera večer: ranní noviny oznamují, že na jiném úseku uvázlo sedmnáct tisíc osob, je povolána civilní obrana, aby jim pomohla s potravinami a improvizovanými přístřešky, protože mnoha vozům došlo palivo a už nemohou mít zapnuté topení.

V hotelu mi vysvětlují, že pokud OPRAVDU musím odjet, je-li to otázka života, nebo smrti, mohu vyrazit menší okresní silnicí a udělat objížďku, která mi prodlouží cestu o dvě hodiny, i když za stav vozovky nikdo neručí. Instinkt mi velí jet dál: cosi mě pohání vpřed, na kluzký asfalt, vstříc hodinám trpělivě stráveným v zácpách.

Možná jméno toho města: Vitoria*. Možná vědomí, že už jsem příliš zpohodlněl a ztratil svou někdejší schopnost improvizace v krizových situacích. Možná nadšení lidí, kteří se v téhle chvíli pokoušejí obnovit katedrálu postavenou před mnoha staletími, a aby upoutali pozornost na svou

snahu, pozvali několik spisovatelů k přednáškám. Nebo možná to, co říkali dávní obyvatelé Amerik: „Plout je třeba, žít třeba není.“

A pluji. Po dlouhé době a po velkém napětí dojezu do Vitorie, kde mě očekávají lidé ještě napjatější. Prohlašují, že víc než třicet let už nedošlo k takové vánici, děkují mi za mé úsilí, ale od té chvíle se musím účastnit oficiálního programu, což zahrnuje návštěvu katedrály Panny Marie.

Jedna dívka se zvláštním leskem v očích mi začíná vyprávět její historii. Na počátku byly hradby. Ty tam zůstaly, ale jedna ze zdí se použila ke stavbě kaple. Uplynuly desítky let a kaple se přeměnila v kostel. Další století, a z kostela se stala gotická katedrála. Katedrála poznala slavné chvíle, pak se u ní objevily strukturální problémy, nějakou dobu byla opuštěná, prošla úpravami, které zdeformovaly původní podobu, ale každá generace si myslela, že problém vyřešila, a předělávala dřívější plány. Tak se tedy v následujících staletích jednou vybuodovala zed', podruhé se zase zboural nosník, na téhle straně se přidala vyzdívka, otvíraly se a zavíraly vitráže.

Katedrála snesla všechno.

Procházím jejím skeletem a dívám se na současné reformy: tentokrát architekti ujišťují, že došli k nejlepšímu řešení. Všude stojí lešení a kovové opery, zaníceně se teoretizuje o dalším postupu a také se kritizuje, co se udělalo v minulosti.

A znenadání si uprostřed hlavní lodi uvědomuji něco velice důležitého: katedrála jsem já, je to každý z nás. Rosteme, měníme tvar, objevujeme některé slabosti, které musí být napraveny, ne vždy zvolíme nejlepší řešení, ale vzdor tomu trváme dál a snažíme se držet vzpřímeně, vztyčené, abychom dělali čest nikoli zdem, nikoli dveřím nebo oknům, ale prázdnému prostoru, jenž je uvnitř, prostoru, v němž uctíváme a oslavujeme to, co je nám drahé a má pro nás význam.

Ano, jsme katedrála, nepochybně. Co však je v prázdném prostoru mé vnitřní katedrály?

Esther, Záhír.

Ona zaplavila vše. Ona je jediným důvodem, proč jsem živ. Rozhlížím se kolem, připravuji se na přednášku a chápu, proč jsem čelil sněhu, ucpaným silnicím, zledovatělé vozovce: abych si uvědomil, že každý den musím rekonstruovat sám sebe a - poprvé za celou svou existenci - uznat, že miluji nějakou lidskou bytost víc než sama sebe.

Na zpáteční cestě do Paříže - již za mnohem lepších povětrnostních podmínek - jsem v jakémsi transu: nemyslím, pouze věnuji pozornost provozu. Jakmile dojezu domů, požádám služebnou, aby ke mně nikoho nepouštěla a prozatím přespávala v bytě, vařila snídani, oběd a večeři. Rozšlápnu aparát, který mi umožňuje připoj na internet, a úplně ho zničím. Vytrhnu telefon ze zdi. Mobilní telefon zabalím a odešlu svému nakladateli s prosbou, aby mi ho vrátil teprve tehdy, až si pro něj přijdu sám.

Týden se pak ráno procházím po březích Seiny, a když se vrátím domů, zavřu se v pracovně, A jako bych naslouchal hlasu nějakého anděla, píšu knihu - lépe řečeno dopis, dlouhý dopis ženě svých snů, ženě, kterou miluji a vždy budu milovat. Jednoho dne se jí možná tato kniha dostane do rukou, ale i kdyby k tomu nedošlo, jsem nyní člověk usmířený se svým duchem. Už nebojuji proti své raněné pýše, už nehledám Esther na každém nároží, v barech, kinech, na večerech, v Marii, ve zprávách z novin.

Naopak, těší mě, že existuje - ověřil jsem si, že jsem schopen takové lásky, jakou jsem nikdy nepoznal, a to mě přivádí do stavu milosti.

Přijímám Záhir, nechám ho, ať mě vede k svatosti, nebo k šílenství.

Knihy Čas roztrhování a čas sešívání, jejíž titul uvádí slova Kazatele, vyšla koncem dubna.

V druhém květnovém týdnu už byla na prvním místě žebříčku nejprodávanějších knih.

Literární přílohy, které se ke mně nikdy nechovaly vlídně, tentokrát zdvojnásobily útok. Některé z nejdůležitějších vět jsem si vystříhl a uložil do sešitu s kritikami z minulých let; říkaly v podstatě stále totéž a změnily jen titul knihy:

„... krátké věty, povrchní styl“ (jako by dlouhé věty znamenaly hluboký styl)

„... autor objevil tajemství úspěchu - marketing“ (jako bych se narodil v zemi s velkými literárními tradicemi a oplýval jméním, které bych investoval do své první knihy)

„... přestože se kniha bude prodávat jako vždy, je to jen důkaz, že člověk není připraven čelit tragédii; kolem nás“ jako by věděli, co to znamená být připraven).

Některé texty však byly jiné; kromě výše uvedených frází dodávaly, že využívám loňského skandálu, abych vydělal ještě víc peněz. Negativní kritika jako obvykle mou práci ještě víc propagovala: moji věrní čtenáři si knihu koupili a ti, kdo už na ten případ zapomněli, se zase rozpomněli a také si výtisk opatřili, poněvadž chtěli znát mou verzi Estheřina zmizení (a protože místo toho představovala kniha chvalozpěv lásky, byli zřejmě zklamáni a dali za pravdu kritikům). Autorská práva se okamžitě prodala do všech zemí, kde už mé knihy vyšly.

Marie, jíž jsem dal text přečíst ještě před odesláním do nakladatelství, se projevila jako žena, která splnila mé očekávání: místo aby začala žárlit nebo aby mi řekla, že bych takto svou duši vystavovat neměl, povzbudila mě, abych pokračoval, a úspěch ji potěšil. Právě v tomto období svého života se seznamovala s učením jednoho prakticky neznámého mystika, jehož při všech našich rozhovorech neustále citovala.

„Když nás lidé chválí, musíme si dát pozor na své chování.“

„Kritikové mě nechválili nikdy.“

„Mám na mysli čtenáře; dostal jsi víc dopisů než kdykoli jindy, nakonec uvěříš, že jsi lepší, než si myslíš, a necháš se ovládnout klamným pocitem jistoty, který může být velice nebezpečný.“

„Já si ale po návštěvě té katedrály opravdu myslím, že jsem lepší, než bych byl řekl, a to nemá nic společného s dopisy čtenářů. Objevil jsem lásku, ať to vypadá jakkoli absurdně.“

„Výborně. Na té knize se mi nejvíc líbí, že ani na okamžik neobviňuješ svou bývalou ženu. A také neobviňuješ sebe.“

„Naučil jsem se nemařit tím čas.“

„To je správné. Sám vesmír se ujme nápravy našich omylů.“

„Ty považuješ zmizení Esther za jakousi ‚nápravu‘?“

„Nevěřím na léčivou moc utrpení a tragédie; k těm dochází proto, že patří k životu, a nesmíme na ně pohlížet jako na trest. Vesmír nám obvykle ukazuje, že se mýlíme, když nám vezme to nejdůležitější: naše přátele. A to byl zřejmě tvůj případ.“

„V poslední době jsem si ověřil, že skuteční přátelé stojí při nás, když nám všechno vychází. Drží nám palce, těší je naše vítězství. Zato falešní přátelé se objevují v těžkých chvílích se svým smutným výrazem ‚solidarity‘, zatímco ve skutečnosti je naše trápení utěšuje v jejich ubohém životě. Během mé loňské krize za mnou najednou přišli lidé, které jsem nikdy předtím neviděl, a chtěli mě ‚utěšovat‘. To nesnáším.“

„Mně se to taky stává.“

„A děkuji ti, že ses objevila v mém životě, Marie.“

„Neděkuj mi tak rychle, náš vztah ještě není dost silný. Já už nicméně pomyslím na to, že bych se přestěhovala do Paříže, anebo požádala tebe, abys nadále žil v Miláně; ani v tvém, ani v mém případě to v naší práci nehraje žádnou roli. Ty pracuješ pořád doma a já zase v jiných městech. Chceš mluvit o něčem jiném, nebo si tuhle možnost probereme?“

„Chci mluvit o něčem jiném.“

„Dobře, změním téma. Tu knihu jsi napsal s velikou odvahou. Ale překvapuje mě, že vůbec nemluvíš o tom mladíkovi.“

„Nezajímá mě,“

„Jistěže tě zajímá. Jistěže se občas ptáš sám sebe: proč vlastně si ho vybrala?“

„Na to se neptám.“

„Lžeš. Já sama bych ráda věděla, proč se můj soused nerozvedl s tou svou nezajímavou manželkou, a vždycky s úsměvem se stará o dům, o živobytí, o děti, o placení účtů. A jestliže se ptám já, určitě se sám sebe ptáš i ty.“

„Chceš, abych řekl, že ho nenávidím, protože mi ukradl ženu?“

„Ne. Chci slyšet, žes mu odpustil.“

„To nedokážu.“

„Je to dost těžké. Ale nemáš na vybranou: jestliže to neuděláš, budeš pořád myslet na trápení, které ti způsobil, a ta bolest nikdy nepomine. Neříkám, že ho musíš mít rád. Neříkám, že bys ho

měl vyhledat. Nenavrhuji ti, abys ho od nynějška považoval za anděla. Jak že se vlastně jmenuje? Něco ruského, jestli se nepletu.“

„Na jeho jméně nezáleží.“

„Vidíš to? Ani jeho jméno nechceš vyslovit. Je to nějaká pověra?“

„Michail. Prosím, tak se jmenuje.“

„Energie nenávisti nikam nevede; avšak energie odpuštění, která se projevuje láskou, dokáže pozitivně změnit tvůj život.“

„Teď mi připadáš jako tibetská učitelka, když říkáš věci, které jsou moc krásné v teorii, ale v praxi jsou neuskutečnitelné. Nezapomeň, že už jsem dost zkusil.“

„Právě proto v sobě pořád vláčíš to dítě, které se vybrečelo v koutku, aby to rodiče neviděli, a které bylo ve škole nejslabší. Pořád ještě jsi nevymazal stopy po hubeném klukovi, který si neuměl najít holku, který nikdy nevynikl v žádném sportu. Nezapomněl jsi na jizvy po křivdách, jimiž ti lidé v životě ublížili. Ale k čemu je to dobré?“

„Kdo ti řekl, že se mi něco takového v životě přihodilo?“

„Já to vím. Vidím ti to na očích, a určitě ti to vůbec nic nepřináší. Jedině ustavičné přání litovat sám sebe proto, že jsi byl obětí silnějších. Anebo pak snahu přejít na opačnou stranu, přestrojit se za mstitele, připraveného zranit ještě víc toho, kdo ti něco udělal. Nemyslíš, že s tím ztrácíš čas?“

„Myslím, že moje chování je lidské.“

„To opravdu je. Ale není ani inteligentní, ani rozumné. Važ si svého času na téhle zemi, uvědom si, že Bůh ti vždycky odpustil a odpouštěj také.“

Díval jsem se na dav, který přišel na mou odpolední autogramiádu v jednom velkém obchodním domě na Champs-Élysées, a napadlo mě: kolik z těch lidí asi prožilo stejnou zkušenost jako já se svou ženou?

Velice málo. Možná jeden nebo dva. Přesto se však většina ztotožní s tím, o čem se v mé nové knize píše.

Psaní je jedna z nejosamělejších činností vůbec. Každé dva roky si sednu k počítači, podívám se na neznámé moře své duše, vidím, že tam existuje několik ostrovů - myšlenek, jež se rozvinuly a čekají na prozkoumání. Nalodím se tedy na svůj člun - zvaný Slovo - a zaměřím k tomu nejbližšímu. Cestou čelím proudům, větrům, bouřím, ale úplně vyčerpaný vesluji dál a teď už vím, že jsem se odchýlil od svého směru, ostrov, k němuž jsem hodlal doplout, už není na mém obzoru.

Vrátit se však nemohu, rozhodně musím plout dál, nebo se ztratím uprostřed oceánu - v téhle chvíli si představuji řadu děsivých scén, jako třeba že budu až do konce života přetřásat minulé úspěchy nebo zahořkle kritizovat nové spisovatele prostě proto, že už nemám odvalu publikovat další knihy. Copak jsem nesnil o tom, že budu spisovatelem? Pak tedy musím dál tvořit věty,

odstavce, kapitoly, psát až do smrti a nenechat se ochromit úspěchem, porážkou, nástrahami. Jaký by byl jinak smysl mého života? Pořídit si mlýn v jižní Francii a nadále se starat o zahradu? Konat přednášky, protože je snadnější mluvit než psát? Promyšleně, tajuplně se uchýlit do ústraní, abych vytvořil legendu, jež mě připraví o mnohá potěšení?

Tyto hrozné úvahy vedou k tomu, že naleznou netušenou sílu a odvahu: osměluji se plout na neznámou stranu své duše, nechávám se unášet proudem a nakonec zakotvím člun na ostrově, k němuž mě to zaneslo. Celé dny a noci popisuji, co vidím, táži se sám sebe, proč to dělám, co chvíli říkám, že to nestojí za tu námahu, že už nemusím nikomu nic dokazovat, že jsem dosáhl všeho, po čem jsem toužil - a o mnoho víc, než o čem jsem snil.

Uvědomuji si, že pokaždé se opakuje stejný postup jako u první knihy: probudím se v devět ráno, připraven sednout si k počítači hned po snídani; čtu noviny, vyjdu si na procházku, zapadnu do nejbližší hospůdky, abych si popovídal s lidmi, vrátím se domů, podívám se na počítač, zjistím, že musím vyřídit pár telefonátů, podívám se na počítač, je čas na oběd, při jídle myslím na to, že jsem měl už od jedenácti dopoledne psát, ale teď se musím trochu prospat, probudím se v pět odpoledne, konečně zapnu počítač, chci si prohlédnout elektronickou poštu, a uvědomuji si, že jsem si zničil připojení k internetu, nezbyvá mi než jít asi deset minut pěšky na místo, kde se mohu připojit, ale co kdybych napřed aspoň půlhodinku psal, jen abych zbavil své svědomí pocitu viny?

Začnu z povinnosti - ale najednou mě „to“ popadne a už se nezastavím. Služebná mě volá k večeři, žádám ji, ať mě neruší, za hodinu volá znovu, mám hlad, ale ještě jednu řádku, jednu větu, jednu stránku. Když usednu ke stolu, jídlo je studené, spěšně se navečeřím a vrátím se k počítači - teď už svoje kroky neřídím, ostrov se přede mnou odhaluje, cosi mě popohání po jeho stezkách a nalézám věci, na něž jsem nikdy ani nepomyslel a o nichž jsem ani nesnil. Dám si šálek kávy, pak další, a ve dvě hodiny v noci konečně přestanu psát, protože už mě bolí oči.

Lehnu si, další hodinu si poznamenávám, o čem chci psát v příštím odstavci, to se však vždycky ukáže jako úplně zbytečné - hodí se to jen k tomu, abych si vyprázdnil hlavu, než usnu. Slibuji si, že zítra určitě začnu psát hned v jedenáct hodin. A nazítří se opakuje totéž - procházka, rozhovory, oběd, spánek, pocit viny, zlobí mě, že jsem si rozbil připojení k internetu, nutím se do první stránky atd.

Najednou uplynou dva, tři, čtyři týdny, pak osm týdnů, a já se cítím prázdný jako někdo, kdo právě přenesl na papír to, co si měl nechat pro sebe. Nyní však musím dojít až k poslední větě - a také docházím.

Když jsem dřív čítával životopisy spisovatelů, myslel jsem, že se snaží zkrášlit své povolání slovy „kniha se píše, spisovatel je pouhý zapisovatel“. Dnes vím, že to odpovídá pravdě, nikdo neví, proč ho proud donesl právě k onomu ostrovu, a ne k tomu, kam toužil doplout. Nastává nekonečné revidování, škrty, a když už nedokážu číst stále stejná slova, odešlu rukopis nakladateli, který jej znovu zreviduje, a pak - vydá.

A stále znovu mě překvapuje, že i jiní lidé ten ostrov hledali a našli v mé knize. Jeden to řekne druhému, rozvíjí se tajemný řetěz a to, co spisovatel považoval za samotářskou práci, se stává mostem, člunem, prostředkem, na němž duše putují a dorozumívají se.

Od té chvíle už nejsem člověk ztracený v bouři: nacházím sám sebe skrze své čtenáře, rozumím tomu, co jsem napsal, když vidím, že druzí tomu také rozumějí - nikdy ne dřív. Ve vzácných chvílích, jako v té, jež má zanedlouho nastat, se několika lidem dokážu podívat do očí a pochopím, že také má duše není sama.

V určenou hodinu jsem začal podepisovat knihy. Rychlý kontakt z očí do očí a zároveň pocit spojenectví, radosti, vzájemné úcty. Stisk rukou, pár dopisů, dárků, komentářů. Za devadesát minut prosím o deset minut odpočinku, nikdo neprotestuje, můj nakladatel (jak už se při mých autogramiádách stalo zvykem) nabídne všem lidem ve frontě sklenku šampaňského (snažil jsem se, aby se tenhle zvyk ujal i v jiných zemích, ale vždycky mi namítnou, že francouzské šampaňské je drahé, a nakonec podávají minerálku - což je také dokladem úcty k těm, kdož čekají). Vracím se ke stolu. O dvě hodiny později, i když by to možná lidé nečekali, nejsem unavený - ale plný energie, mohl bych pokračovat do noci. V obchodě už nicméně zavřeli dveře, fronta pomalu končí, vevnitř zůstává čtyřicet osob, pak třicet, dvacet, jedenáct, pět, čtyři, tři, dvě... a znenadání se naše oči setkají.

„Čekal jsem až na konec. Chtěl jsem být poslední, protože mám vzkaz.“

Nevím, co říct. Ohlédnu se, nakladatelé, obchodní zástupci a knihkupci nadšeně rozmlouvají, za chvíli se půjdeme navečeřet a napít, podělit se o dnešní zážitky, povědět si, co zajímavého se přihodilo, zatímco jsem podepisoval.

Nikdy předtím jsem ho neviděl, ale vím, kdo to je. Vezmu mu knížku z ruky a napíšu:

„Michailovi, srdečně.“

Nic neříkám. Nesmím ho ztratit - jakékoli slovo, věta, náhlý pohyb mohou způsobit, že odejde a už nikdy se nevrátí. Ve zlomku vteřiny pochopím, že on, a pouze on, mě zproští požehnání - nebo kletby - Záhiru, protože jen on ví, kde je, a já konečně budu moci vyslovit otázky, které si už tak dlouho opakuji sám pro sebe.

„Chtěl bych, abyste věděl, že se jí daří dobře. A možná už četla vaši knihu.“

Přicházejí ke mně nakladatelé, distributoři, knihkupci. Objímají mě, říkají, že to byla skvělá autogramiáda. Teď si půjdeme odpočinout, napít se, pohovořit si o dnešní události.

„Rád bych pozval tohoto čtenáře,“ říkám. „Byl poslední ve frontě, stane se zástupcem všech čtenářů, kteří tu byli s námi.“

„Já nemůžu. Mám něco jiného.“

A trochu polekaně se obrátí ke mne:

„Přišel jsem jenom vyřídit vzkaz.“

„Jaký vzkaz?“ ptá se jeden z obchodníků.

„On nikdy nikoho nezve!“ řekne můj nakladatel. „Pojďte, povečeříme společně!“

„Děkuji, ale každý čtvrtek mám nějakou schůzku.“

„V kolik hodin?“

„Za dvě hodiny.“

„A kde?“

„V jedné arménské restauraci.“

Můj šofér, který je Armén, se zeptá, která přesně to je, a pak řekne, že je to jen čtvrt hodinky od místa, kam jdeme na večeři. Všichni se mi chtějí zavděčit: myslí si, že člověka, kterého pozvu, musí ta pocta těšit, cokoli jiného je třeba odložit na jindy.

„Jak se jmenujete?“ zeptá se Marie.

„Michali.“

„Michaile,“ a já vidím, že Marie všechno pochopila, „pojdte s námi aspoň na hodinku; restaurace, kde chceme jíst, je tady poblíž. Pak vás šofér zaveze, kam budete chtít. Ale pokud vám to bude milejší, zrušíme naši rezervaci a půjdeme se všichni navečeřet do té arménské restaurace - a vy budete klidnější.“

Nemohu od něj odvrátit zrak. Není zvlášť hezký ani zvlášť ošklivý. Ani vysoký, ani malý. Je oblečený v černém, prostě a elegantně - a elegancí rozumím naprostý nedostatek značek nebo etiket.

Marie vezme Michaila za paži a jde s ním k východu. Knihkupci ještě zbývá hromádka knih od čtenářů, kteří nemohli přijít, a jež bych měl podepsat - ale já slibuji, že se tu zastavím nazítří. Třesou se mi nohy, buší mi srdce, musím se však tvářit, že je všecko v pořádku, že jsem spokojen s úspěchem, že mě zajímá ten či onen komentář. Přecházíme Champs-Élysées, slunce zapadá za Vítězným obloukem a mně se bez jakéhokoliv zjevného důvodu zdá, že je to znamení, dobré znamení.

Pokud tu situaci zvládnou.

Proč s ním chci mluvit? Lidé z nakladatelství se mnou neustále rozmlouvají, odpovídám automaticky, nikdo si nevšiml, že jsem myšlenkami daleko, sám dobře nechápu, proč jsem pozval ke stolu někoho, koho bych měl nenávidět. Toužím zjistit, kde je Esther? Toužím se pomstít tomuhle mládenci, tak nejistému, tak ztracenému, který nicméně dokázal odvést ženu, jíž miluji? Toužím si dokázat, že jsem lepší, mnohem lepší než on? Chci ho podplatit, zlákat, aby přiměl mou ženu k návratu?

Na žádnou z těchto otázek neumím odpovědět, ale to není důležité. Jediná věta, kterou jsem dosud řekl, bylo „rád bych, abyste s námi povečeřel“. Tu scénu jsem si už mockrát představoval: najít ty dva, popadnout ho za krk, vrazit mu jednu, ponížit ho před Esther; anebo dostat

napraskáno, aby viděla, že bojuji a trpím kvůli ní. Představoval jsem si scény plné agrese nebo předstírané lhostejnosti, veřejného skandálu - nikdy však mi nenapadla věta „rád bych, abyste s námi povečeřel“.

Nepřemýšlím, co bych měl udělat dál, musím pouze hlídat Marii, která jde o pár kroků přede mnou zavěšená do Michaila - jako by to bylo jeho děvče. Nesmí ho nechat odejít, a já se zároveň divím, proč mi tak pomáhá, když ví, že setkání s tímhle mladíkem může také znamenat, že se dozvím, kde mám hledat svou ženu.

Došli jsme. Michail chce mermomocí sedět dál ode mne, asi aby se vyhnul vzájemným otázkám. Veselá nálada, šampaňské, vodka a kaviár - dívám se na jídelníček a s hrůzou zjišťuji, že jen na předkrmech knihkupec utrací zhruba tisíc dolarů. Mluví se o běžných věcech, ptají se Michaila, co říká autogramiádě, odpoví, že se mu líbila, ptají se ho na knihu, odpoví, že se mu moc líbila. Vzápětí na něho zapomenou a pozornost se soustředí na mne - jestli jsem spokojený, jestli zorganizovali frontu podle mého přání, jestli ochranka pracovala dobře. Srdce mi pořád buší, ale daří se mi tvářit normálně, za všechno děkuji, chválím dokonalou přípravu a konání celé akce.

Půlhodinka rozhovorů, potom hodně vodky, a vidím, že Michail už nevypadá tak nervózně. Není středem pozornosti, nic nemusí říkat, ještě chvíli tu musí vydržet a pak může odejít. Vím, že ohledně té arménské restaurace nelhal, a mám teď určitou stopu. Moje žena je tedy stále v Paříži! Musím být příjemný, snažit se získat jeho důvěru, počáteční napětí pominulo.

Uplynula hodina. Michail se dívá na hodinky a zřejmě se chystá k odchodu. Musím něco udělat - okamžitě. Pokaždé, když se na nebo podívám, připadám si ještě bezvýznamnější a chápu pořád míň, jak mě mohla Esther vyměnit za někoho, kdo jako by byl vzdálen veškeré realitě (zmiňovala se, že má „magické“ schopnosti). Přestože je mi velmi zatěžko tvářit se nenucené, když mluvím s někým, kdo je mým nepřítelem, musím něco udělat.

„Potřebujeme se dozvědět něco víc o našem čtenáři,“ řeknu spolustolovníkům, kteří ihned ztichnou. „Je tu s námi, za chvíli bude muset odejít, skoro nic nám o sobě nepověděl. Čím se zabýváte?“

Vzdor vodkám, které vypil, se Michailovi daří zachovat střízlivý vzhled.

„Organizuji setkání v arménské restauraci.“

„Co to znamená?“

„Vyprávím na jevišti příběhy. A podněcuji lidi v hledišti, aby také vyprávěli své příběhy.“

„Totéž dělám já ve svých knihách.“

„Já vím. To také mě přivedlo...“

On snad řekne, kdo je!

„Narodil jste se tady?“ zeptá se Marie a okamžitě přeruší pokračování věty („... přivedlo k vaší ženě.“).

„Narodil jsem se ve stepích Kazachstánu.“

Kazachstán. Kdo se odváží zeptat, kde je Kazachstán?

„Kde je Kazachstán?“ zeptá se jeden distributor.

Blahoslaveni ti, kdož se nebojí prozradit, co nevědí.

„Tuhle otázku jsem čekal,“ a Michailovi se trochu rozveselí oči. „Pokaždé, když řeknu, že jsem se tam narodil, už za deset minut se tvrdí, že jsem z Pákistánu nebo z Afganistánu. Moje země leží ve Střední Asii. Má jenom čtrnáct milionů obyvatel na rozloze mnohokrát větší, než je Francie se svými šedesáti miliony.“

„Je to tedy místo, kde si nikdo nestěžuje na nedostatek prostoru,“ konstatuje se smíchem můj nakladatel.

„Místo, kde po celé 20. století nikdo neměl právo protestovat proti ničemu, i kdyby chtěl. Když komunistický režim skoncoval se soukromým vlastnictvím, zůstal dobytek opuštěný ve stepích a 48,6% obyvatel zemřelo hladem. Rozumíte? Skoro polovina obyvatelstva zemřela hladem v letech 1932-1933.“

Kolem stolu se rozhostilo ticho. Tragédie oslavám nesvědčí, a tak jeden z přítomných chce nadhodit jiné téma. Já však naléhám, aby „čtenář“ dál vyprávěl o své vlasti.

„Jak vypadá step?“ zeptám se.

„Obrovské pláň takřka bez vegetace, to přece víte.“

Vím, ale bylo na mně, abych se na něco zeptal, jinak by hovor začal váznout.

„Na něco o Kazachstánu jsem si vzpomněl,“ řekl můj nakladatel. „Před nějakým časem jsem od jednoho spisovatele, který tam žije, dostal rukopis, v němž popisuje nukleární zkoušky uskutečněné ve stepi.“

„Naše země má krev na své půdě a ve své duši. Změnilo se, co se změnit nemělo, a po mnohé generace za to budeme platit. Dosáhli jsme toho, že zmizelo celé jedno moře.“

Tentokrát se vmísila Marie.

„Nikdo přece nemůže způsobit, aby zmizelo moře.“

„Je mi dvacet pět let a jenom tak dlouhá doba, doba jedné generace, stačila, aby voda, která tam bývala celá tisíciletí, se proměnila v prach. Vládcí komunistického režimu se rozhodli změnit tok dvou řek, Amudarji a Syrdarji, aby se mohly zavlažovat bavlníkové plantáže. Účel to nesplnilo, ale už se nedalo nic dělat - moře přestalo existovat a obdělávaná půda se změnila v poušť.“

Nedostatek vody narušil celé místní klima. Obrovské písečné bouře dnes rok co rok roznášejí sto padesát tisíc tun soli a písku. Neodpovědné - ale nezvratné - rozhodnutí sovětských byrokratů poškodilo padesát milionů lidí v pěti zemích. To málo, co z vody zbylo, je znečištěno a stalo se zdrojem nejrůznějších nemocí.“

V duchu jsem si poznamenával, co říkal. Mohlo se mi to hodit pro některou z mých přednášek. Michail pokračoval tónem nikoli ekologa, nýbrž tragéda.

„Můj dědeček říká, že Aralské moře se dřív pro barvu vody nazývalo Modré moře. Dnes už tam není, a přesto lidé nechtěj: opustit své domovy a odstěhovat se jinam; stále sní o vlnách, o rybách, ještě si schovávají udíce a povídají si o člunech a návradách.“

„Ale k těm atomovým explozím opravdu došlo?“ naléhá můj nakladatel.

„Myslím, že všichni, kdo se narodili v mé vlasti, vědí, co zakusila země, protože každý Kazach má svou zem v krvi. Po dobu čtyřiceti let pláněmi otrásaly nukleární nebo termonukleární bomby, do roku 1989 jich bylo celkem čtyři sta padesát šest. Z těchto explozí se jich sto šestnáct provedlo na povrchu, o celkové síle dva tisíce pětsetkrát větší než bomba svržená na japonské město Hirošimu za druhé světové války. V důsledku toho tisíce osob byly zasaženy radioaktivním zářením, onemocněly rakovinou plic, a další tisíce dětí se narodily s vadami pohybového ústrojí, chybí jim některé údy nebo mají duševní problémy.“

Michail se podívá na hodinky.

„Když dovolíte, musím už jít.“

Polovina lidí u stolu lituje, rozhovor začínal být zajímavý, druhá polovina je spokojena: za tak příjemného večera nemá smysl mluvit o tragických věcech.

Michail zdraví přítomné pokynutím hlavy a mne obejmě. Ne proto, že by ke mně cítil zvláštní náklonnost, ale aby mi mohl pošeptat:

„Jak už jsem řekl, daří se jí dobře. Nedělejte si starosti.“

„Nedělejte si starosti, to mi řekl! Proč bych si měl dělat starosti: kvůli nějaké ženské, která mě opustila? Která zavinila, že mě vyslychali na policii, že jsem se objevil na prvních stránkách bulvárních deníků a časopisů, že jsem ve dne v noci trpěl, málem jsem ztratil přátele a...“

„... a napsal jsi Čas roztrhávání a čas sešívání. Prosím tě, jsme dospělí, zkušení, nebudeme si nic namlouvat; samozřejmě, že se rád dozvíš, jak se jí daří. A zajdu ještě dál: chceš ji vidět.“

„Jestliže to víš, proč jsi napomáhala, abych se s ním mohl sejít? Ted' mám určitou stopu: každý čtvrtek vystupuje v té arménské restauraci.“

„Výborně. Tak pokračuj.“

„Ty mě nemiluješ?“

„Víc než včera a míň než zítra, jak stojí na jedné z těch pohlednic, co si kupujeme v papírnictví. Ano, miluji tě. Ve skutečnosti jsem zamilovaná až po uši, uvažuji, že změním bydliště a nastěhuji se do tohoto velikánského a pustého bytu - a pokaždé, když se o tom zmíním, tak něco změníš ty, ale... jenom téma. Já však potlačím svou sebeúctu a naléhám, jak důležité je, abychom žili spolu, vyslechnu, že je na to ještě brzo, říkám si, že možná cítíš, že bys mě mohl ztratit, jako jsi ztratil Esther, nebo že pořád čekáš na její návrat, nebo že se bojíš o svoji

svobodu, máš strach zůstat sám a máš strach ze společnosti - zkrátka, naprosté šílenství našeho vztahu. Ale když už ses zeptal, tady je odpověď: moc tě miluji.“

„Tak proč jsi to udělala?“

„Protože nemůžu věčně žít s příznakem ženy, která zmizela bez vysvětlení. Četla jsem tvoji knihu. Jsem přesvědčena, že teprve až ji najdeš, až tuhle záležitost vyřešíš, bude tvé srdce moci patřit doopravdy mně. Takhle to bylo s mým sousedem; měla jsem ho dostatečně blízko, abych viděla, jak je v našem vztahu zbabělý, jak nikdy nepřijal to, po čem sice tolik toužil, ale co považoval za příliš nebezpečné, než aby to měl. Ty jsi mnohokrát řekl, že absolutní svoboda neexistuje; existuje svoboda zvolit si něco, a od té chvíle se cítit vázán svým rozhodnutím. Čím blíže jsem byla svému sousedovi, tím víc jsem obdivovala tebe: muže, jenž je svolný s tím, že bude dál milovat ženu, která ho opustila, která už o něm nechce slyšet. A nejenže je svolný, ale rozhodl se to zveřejnit. Tohle je úryvek z tvé knihy, který umím z paměti:

„Když jsem neměl co ztratit, dostal jsem vše.

Když jsem přestal být tím, kým jsem byl, našel jsem sám sebe.

Když jsem poznal ponížení, a přesto jsem šel dál, pochopil jsem, že si mohu svobodně zvolit svůj osud.

Nevím, jestli nejsem nemocný, jestli mé manželství nebyl sen, jemuž jsem nedokázal porozumět, dokud trval. Víím, že mohu žít bez ní, ale rád bych ji znovu viděl – abych jí řekl, co jsem nikdy neřekl, dokud jsme byli spolu: miluji tě víc než sebe sama. Budu-li to moci říct, pak budu moci v míru pokračovat dál - protože tahle láska mě spasila.“

„Michail řekl, že to Esther určitě četla. A to stačí.“

„Nícméně k tomu, abych tě mohla mít, je třeba, aby ses s ní setkal a řekl jí to tváří v tvář. Třeba to nebude možné, ona už tě nebude chtít vidět - ale ty to zkusíš. Já se zbavím ‚ideální ženy‘ a tebe už nebude zcela naplňovat Záhír, jak tomu říkáš.“

„Máš odvahu.“

„Ne, mám strach. Ale nemám na vybranou.“

Nazítří jsem se zapřísáhl, že už se nebudu pokoušet zjistit, kde se Esther zdržuje. V uplynulých dvou letech jsem podvědomě raději věřil, že byla přinucena odjet, unesena nebo vydírána nějakou teroristickou skupinou. Ted' však, když jsem se dozvěděl, že je naživu a daří se jí velice dobře (jak mi řekl ten mladík), proč bych se měl snažit znovu ji vidět? Moje bývalá žena má právo hledat si štěstí a já musím její rozhodnutí uznávat.

Tahle myšlenka vydržela o málo víc než čtyři hodiny; k večeru jsem šel do kostela, zapálil svíčku a znovu jsem učinil slib, tentokrát posvátným, rituálním způsobem: budu ji hledat. Marie má pravdu, že už jsem dost velký, abych dál neklamal sám sebe a nepředstíral, že mě to nezajímá. Uznával jsem její rozhodnutí odejít, ale táž osoba, která mi v životě tak pomohla, mi ten život

málem zničila. Odvaha jí nikdy nechyběla: proč tentokrát utekla jako zloděj v noci a vůbec se nepodívala manželovi do očí a nevysvětlila, proč to dělá? Oba jsme byli dost velcí, abychom jednali a snášeli důsledky svých činů; chování mé ženy (opravuji: bývalé ženy) se k ní nehodí a já se musím dozvědět proč.

Zbýval ještě týden - celá věčnost - do zmíněného divadelního představení. V následujících dnech jsem souhlasil s rozhovory, které bych jinak nikdy neposkytl, napsal jsem několik článků do novin, věnoval se józe, meditaci, přečetl knihu o jednom ruském malíři, jinou zase o nějakém zločinu v Nepálu, napsal jsem dvě předmluvy a čtyři posudky na knihy pro nakladatele, kteří je ode mě vždycky chtěli, a já vždycky odmítal.

Přesto mi pořád zbývalo dost času, a tak jsem toho využil, abych zaplatil pár účtů do Protekční banky - přijímal jsem pozvání na večere, krátce jsem promluvil ve školách, které navštěvovaly děti mých přátel, zašel jsem do golfového klubu, v knihkupectví jednoho přítele na Avenue de Suffren jsem měl improvizovanou autogramiádu (která byla propagována tak, že se na tři dny dalo do výkladní skříně oznámení, což dokázalo přitáhnout nanejvýš dvacet osob). Moje sekretářka řekla, že jsem určitě velice spokojený, protože už dlouho mě neviděla tak činorodého; odpověděl jsem, že umístění mé knihy na žebříčku nejprodávanějších knih mě pobízí, abych pracoval ještě víc.

Jenom dvě věci jsem za ten týden neudělal: jednak jsem se ani teď neodhodlal číst rukopisy - moji advokáti tvrdí, že je třeba vracet je obratem pošty, jinak riskuji obvinění, že jsem použil něčí příběh (nikdy jsem nepochopil, proč mi lidé posílají rukopisy -já přece nejsem nakladatel).

A za druhé jsem si v atlasu nevyhledal Kazachstán, přestože mi bylo jasné, že k tomu, abych si získal Michailovu důvěru, musím vědět něco víc o jeho kořenech.

Lidé trpělivě čekají, až se otevřou dveře vedoucí do sálu v zadní části restaurace. Žádný půvab barů na Saint-Germain-des-Prés, žádná káva se skleničkou vody, dobře oblečení, výmluvní lidé. Žádná elegance divadelních foyer, žádné kouzlo všech těch představení, jež se odehrávají po celém městě, v malých hospůdkách, s umělci, kteří vždy ze sebe vydávají to nejlepší v naději, že mezi diváky bude slavný impresárió, který se na konci podívané představi, ujistí je, že byli geniální, a pozve je, aby vystupovali v nějakém významném kulturním centru.

Opravdu nechápu, jak tady může být tak plno; nikdy jsem o tom nečetl žádnou zmínku v časopisech zaměřených na zábavu a umělecké události v Paříži.

Při čekání se dám do řeči s majitelem - a dovídám se, že to brzy hodlá rozšířit na celý prostor restaurace.

„Publikum je každý týden početnější,“ říká. „Ze začátku jsem s tím souhlasil proto, že mě o to požádala jedna novinářka, která mi na oplátku slíbila, že o mé restauraci něco uveřejní ve svém časopise. Souhlasil jsem, protože ve čtvrtěk se v sále zřídka něco koná. A teď, když tu lidé čekají, dají si večeri, a já mám možná nejlepší tržbu z celého týdne. Jenom jedné věci se obávám: že by to mohla být nějaká sekta. Jak víte, zdejší zákony jsou velice přísné.“

Ano, to vím - a dokonce kdosi naznačoval, že moje knihy navazují na jeden nebezpečný proud myšlení a náboženské propagace, jež není v souladu s všeobecně přijímanými hodnotami. Francie, v podstatě ve všem tak liberální, se v této věci chová poněkud paranoidně. Nedávno byla uveřejněna obsáhlá zpráva o „vymývání mozků“, jež praktikují určité skupiny u neopatrných jedinců. Jako by si lidé uměli vybrat cokoli - školu, univerzitu, zubní pastu, auto, film, manžela, ženu, milence -, ale jako by snadno podlehli manipulaci, jde-li o víru.

„Kdo to propaguje?“ zeptám se.

„Nemám tušení. Kdybych to věděl, požádal bych toho člověka, aby dělal reklamu mé restauraci.“

A jelikož neví, kdo jsem, ještě mě ujišťuje:

„O žádnou sektu nejde, za to vám ručím. Jsou to umělci.“

Dveře sálu se otvírají, dav vstupuje - poté, co každý nechá v košíčku u vchodu pět eur. Uvnitř na improvizovaném jevišti stojí nevšimavě dva mladíci a dvě dívky, všichni v bílých zvonových a vyztužených suknicích, které tvoří kolem těla velký kruh. Kromě těch čtyř vidím také staršího muže s bubnem v ruce a ženu s obrovským, bohatě zdobeným bronzovým činelem; pokaždé když nechtíc o svůj nástroj zavadí, zaslechneme zvuk kovového deště.

Jeden z mladých mužů je Michail, teď zcela odlišný od mladíka, s nímž jsem se setkal na své autogramiádě: jeho pohled, upřený kamsi do prázdna, má zvláštní lesk.

Lidé se usazují na židlích rozmístěných v sále. Mládež oblečená tak, že na ulici bych je považoval za partu těžkých narkomanů. Manažeři nebo úředníci středního věku s manželkami. Dvě nebo tři děti mezi devíti a desíti roky, jež nejspíš přivedli rodiče. Pár starých lidí, které asi stálo hodně úsilí sem dojít, protože nejbližší stanice metra je skoro o pět bloků dál.

Pijí, kouří, hlasitě se baví, jakoby osoby na jevišti neexistovaly. Hovor začíná být stále hlasitější, ozývají se výbuchy smíchu, panuje veselá, sváteční atmosféra. Sekta? Jedině že by šlo o bratrstvo kuřáků. Rozhlížím se napjatě kolem sebe, zdá se mi, že vidím ve všech přítomných ženách Esther, ale vždycky, když přistoupím blíž, jde o někoho jiného - někdy se vůbec fyzicky nepodobá mé manželce (kdy už si konečně zvyknu říkat „mé bývalé manželce?“).

Zeptám se jedné dobře oblečené ženy, co se má dít. Nemá zřejmě dost trpělivosti, aby mi odpověděla - dívá se na mě jako na začátečníka, na osobu, kterou je třeba poučit o tajemstvích života.

„Příběhy lásky,“ řekne. „Příběhy a energie.“

Příběhy a energie. Raději nebudu naléhat, i když ta žena vypadá úplně normálně. Nejdřív se chci zeptat někoho jiného, ale pak uvážím, že bude lepší mlčet - za chvíli na to přijdu sám. Pán, který sedí vedle, se na mě podívá s úsměvem;

„Četl jsem vaše knihy. A samozřejmě vím, proč jste tady.“

Polekám se: že by věděl o spojení Michaila s mou manželkou - znovu se musím opravit - o spojení jedné z osob na jevišti s mou bývalou manželkou?

„Autor jako vy zná božstva tengri. Mají přímý vztah k ‚bojovníkům světla‘, jak jim říkáte.“

„Jistě,“ odpovím s úlevou.

A říkám si: o tom jsem nikdy neslyšel.

Za dvacet minut, když už je v sále tak nakouřeno, že vzduch začíná být téměř nedýchatelný, zazní zvuk kovového činelu se zdobeným okrajem. Hovor jako kouzlem ustane, prostředí naprosté anarchie jako by obestřela náboženská aura: jeviště i hlediště ztichly, jediný hluk doléhá z vedlejší restaurace.

Michail vypadá jako v transu, dál upírá zrak na neviditelný bod před sebou a začne:

„Mongolský mýtus o stvoření světa praví:

Objevil se divoký pes modrý a šedý, jehož osud určila nebesa. Jeho ženou byla laň.

Michailův hlas je nyní jiný, ženštější a jistější.

„Tak začíná další příběh lásky. Divoký pes se svou odvahou, svou silou, laň se svou něhou, intuicí, elegancí. Lovce a lovná zvěř se setkají a milují se. Podle přírodních zákonů by jeden měl zničit druhého - v lásce však není dobro ani zlo, není budování ani ničení, jsou pohyby. A láska mění přírodní zákony.“

Pokyne rukou a všichni čtyři se otáčejí kolem dokola.

„Ve stepích, odkud přicházím, je divoký pes ženským zvířetem. Citlivý, schopný lovec, poněvadž si rozvinul instinkt, zároveň však plachý. Nepoužívá hrubé síly, nýbrž strategie. Je odvážný a opatrný, rychlý. V jediném okamžiku přejde ze stavu naprostého uvolnění k prudkému skoku na vyhlédnutý cíl.“

A co laň? pomyslel jsem si, protože jsem zvyklý psát příběhy. I Michail je zvyklý je vyprávět a odpovídá na nevyzvořenou otázku:

„Laň má mužské vlastnosti: je rychlá, rozumí zemi. Oba dva putují ve svých symbolických světech, dvě nemožnosti, jež se setkají, a protože překonají svou přirozenost a své zábrany, učiní možným také svět. Takový je mongolský mýtus: z různých přirozeností se rodí láska. V protikladu získává láska sílu. V konfrontaci a proměně se láska udržuje.

Máme svůj život. Svět stálo hodně úsilí, aby došel tam, kde je, sdružili jsme se nejlepším možným způsobem; není to ideální, ale můžeme spolu žít. Něco nicméně chybí - vždycky něco chybí, a proto jsme se tu dnes večer sešli: aby každý z nás pomohl druhým zamyslet se trochu nad důvodem své existence. Tím, že budeme vyprávět příběhy, jež nedávají smysl, hledat fakta, jež se vymykají obvyklému nazírání skutečnosti, dokud možná po jedné či dvou generacích neodhalíme jinou cestu.

Když italský básník Dante napsal Božskou komedii, řekl: Jakmile člověk dovolí, aby se objevila opravdová láska, pak se dobře uspořádané věci změní v chaos a rozkolísají všechno to, co považujeme za jisté, za pravdivé. Svět bude opravdový, až bude člověk umět milovat - do té doby budeme žít v přesvědčení, že lásku známe, ale nebudeme mít odvahu čelit jí takové, jaká je.

Láska je divoká síla. Když se jí pokoušíme zkrotit, tak nás zničí. Když se jí pokoušíme zajmout, tak nás zotročí. Když se jí pokoušíme pochopit, zanechá nás bezradné a zmatené.

Tato síla je na zemi, aby nám přinesla radost, aby nás přiblížila Bohu a našemu bližnímu: přesto dnes milujeme tak, že na každou minutu klidu připadá hodina úzkosti.“

Michail se odmlčel. Znovu zazněl podivný kovový činel.

„Tak jako to děláme každý čtvrtek, nebudeme vyprávět příběhy lásky. Budeme vyprávět příběhy nelásky. Uvidíme, co je na povrchu, a pochopíme, co je vespod: vrstva, v níž jsou naše zvyky, naše hodnoty. Když do této vrstvy dokážeme proniknout, uvidíme, že tam jsme my. Kdo začne?“

Několik lidí zvedlo ruku. Michail vyvolal dívku arabského vzezření. Ta se obrátila k osamělému muži na druhé straně sálu.

„Už jste někdy s nějakou ženou v posteli selhal?“

Všichni se zasmáli. Muž se však vyhnul přímé odpovědi.

„Ptáte se proto, že váš přítel je impotentní?“

Znovu se všichni zasmáli. Při Michailově proslovu se mé opět zmocnilo podezření, že se tu utváří nová sekta, ale na shromážděních sekt se nejspíš nekouří, nepije a nikdo se trapně nevyptává na sexuální aktivitu druhých.

„Ne,“ řekla dívka pevným hlasem. „Ale už se mu to stalo. A vím, že kdybyste vzal mou otázku vážně, odpověď by zněla ‚ano, už se mi to stalo‘. Všichni muži, ve všech zemích a kulturách, nezávisle na lásce nebo na sexuální přitažlivosti, už někdy selhali, a to často s osobou, po níž nejvíc touží. Je to normální.

Ano, bylo to normální, a tuto odpověď mi dal jeden psychiatr, když jsem se domnívala, že mám nějaký problém.“

Dívka pokračovala:

„Vypráví se nám však tento příběh: všichni muži vždycky dosáhnou erekce. Jakmile jí nedosáhnou, myslí si, že jsou neschopní, a ženy se přesvědčují, že nejsou dost přitažlivé, aby upoutaly jejich zájem. Jelikož je tato záležitost tabu, muž o tom nehovoří se svými přáteli. Řekne ženě pověstnou větu: ‚To se mi stalo poprvé.‘ Stydí se sám za sebe a většinou se rozejde s někým, s kým by mohl mít skvělý vztah, kdyby si dopřál druhou, třetí nebo čtvrtou šanci. Kdyby víc důvěřoval lásce přátel, kdyby mluvil pravdu, zjistil by, že není jediný. Kdyby víc důvěřoval lásce ženy, necítil by se ponížený.“

Potlesk. Znovu se zapalovaly cigarety, jako by se spoustě lidí - ženám i mužům - velice ulevilo.

Michail ukáže na pána, který vypadá na manažera nadnárodní společnosti.

„Jsem advokát specializovaný na procesy u sporných rozluk.“

„Co jsou to sporné rozluky?“ zeptá se kdosi z posluchačů.

„Když jedna z těch dvou osob nedá souhlas,“ odpoví advokát, kterého podráždilo, že mu někdo skočil do řeči, a soudě podle výrazu nechápe, jak je možné něčemu tak prostému nerozumět.

„Pokračujte,“ řekne Michail tak autoritativně, jak bych to nikdy nečekal u mladíka, s nímž jsem se seznámil na autogramiádě.

Advokát uposlechne:

„Dnes jsem dostal zprávu od firmy Human and Legal Resources se sídlem v Londýně. Práví se v ní toto:

a) dvě třetiny zaměstnanců nějaké firmy mají mezi sebou určitý typ citového vztahu. Jen si to představte! To znamená, že v kanceláři, kde sedí tři osoby, dvě budou mít nakonec nějaký typ intimního styku.

b) 10 % osob kvůli tomu ukončí pracovní poměr, 40 % osob má vztah, který trvá déle než tři měsíce, a u určitých profesí, jež vyžadují dlouhý pobyt mimo domov, přinejmenším osm osob z deseti se nakonec spolu zaplete. Není to neuvěřitelné?“

„Statistiky musíme respektovat!“ prohlásí jeden z těch mladých, kteří jsou vystrojeni jako parta nebezpečných lupičů. „Všichni věříme statistikám! To znamená, že moje matka podvádí mého otce a nemůže za to ona, ale statistiky!“

Znovu smích, zapálené cigarety, úleva, jako by tady v hledišti lidé poslouchali věci, které se vždycky slyšet báli, a jako by je to zbavilo jakési úzkosti. Myslím na Esther a Michaila: „U profesí, jež vyžadují dlouhý pobyt mimo domov, osm osob z deseti...“

Myslím na sebe a na časté příležitosti, jichž jsem také využil. Jsou to konec konců statistiky, nejsme sami.

Vyprávějí se další příběhy - o žárlivosti, opuštění, depresi - ale já už nedávám pozor. Můj Záhir se vrátil s plnou silou - jsem v téže místnosti s mužem, jenž mi ukradl ženu, i když na chvíli jsem uvěřil, že se tu jenom účastním skupinové terapie. Můj soused, který mě poznal, se ptá, jestli se mi to líbí. Na okamžik mě vytrhne od mého Záhiru a já mu rád odpovím.

„Nechápu účel. Připomíná to skupinu svépomoci, jako třeba anonymní alkoholiky nebo manželské poradce.“

„Není snad to, o čem slyšíte, skutečné?“

„Možná. Ale opakují: jaký je účel?“

„To není nejdůležitější část večera - má nás to jenom přivést k tomu, abychom se necítili sami. Když přede všemi převyprávíme svůj život, zjistíme nakonec, že většina lidí prožila totéž.“

„A praktický výsledek?“

„Jestli nejsme sami, máme víc sil, abychom objevili, kde jsme sešli z cesty, a abychom změnili směr. Ale jak jsem řekl, je to jen interval mezi tím, co ten mladík řekl na začátku, a okamžikem, kdy se invokuje energie.“

„Kdo je ten mladík?“

Náš rozhovor přeruší zarachocení kovového činelu. Tentokrát promluví starý muž s bubnem.

„Skončila část úvah. Přejdeme k rituálu, k emoci, jež vše korunuje a přeměňuje. Pro ty, kdož jsou zde poprvé, uvádím, že tento tanec rozvíjí naši schopnost přijmout lásku. Láska je jediný podnět, jenž aktivuje inteligenci a kreativitu, něco, co nás očišťuje a osvobozuje.“

Cigarety jsou uhašeny, utichne cinkot sklenic. V sále se znovu rozhostí ticho a jedna z dívek pronese modlitbu.

„Paní, budeme tančit na tvou počest. Necht' nás náš tanec povznese do výše.“

Řekla „paní“, nebo jsem se přeslechl?

Určitě řekla „paní“.

Druhá dívka zapálí svíčky ve čtyřech svícnech, zhasnou světla. Čtyři bíle oděné postavy ve zvonových suknicích sestoupí z pódia a vmísí se mezi diváky. Druhý mladík pak téměř půl hodiny prozpěvuje hlasem téměř břichomluveckým monotónní, opakující se píseň, při níž však - kupodivu - trochu zapomínám na Záhir, uvolním se, cítím jakousi ospalost. Dokonce i jedno z dětí, jež po celé to „převyprávění lásky“ běhalo sem a tam, se nyní zklidnilo a upírá zrak k pódiumu. Někteří z přítomných mají zavřené oči, jiní se dívají na zem nebo na jakýsi neviditelný, pevný bod, jak jsem to viděl u Michaila.

Jakmile ustane zpěv, spustí bicí nástroje - onen zdobený kovový činel a buben - v rytmu velice podobném tomu, s nímž jsem se setkával při náboženských obřadech afrického původu.

Bíle oděné postavy se otáčejí kolem dokola - a publikum se v tom přeplněném prostoru rozestupuje, aby zvonové sukně vnesly do vzduchu pohyb. Nástroje stupňují tempo, ti čtyři se točí stále rychleji a vyluzují zvuky, jež nepatří k žádnému známému jazyku - jako by mluvili přímo s anděly nebo s „paní“, jak bylo řečeno.

Můj soused vstal a také se dal do tance, přitom mumlá nesrozumitelná slova. Deset nebo jedenáct diváků ho napodobí, zatímco zbytek přihlíží se směsí úcty a obdivu.

Nevím, jak dlouho ten tanec trval, ale zvuk nástrojů jako by provázel tlukot mého srdce a já měl obrovskou chuť se odevzdat, říkat divné věci, rozhybat tělo - jen ve směsi krajního sebeovládání a pocitu směšnosti jsem zabránil tomu, abych se začal otáčet kolem dokola jako blázen. Přitom jako nikdy dřív přede mnou přízračně vyvstávala postava Esther, můj Záhir, s úsměvem a s prosbou, abych chválil „paní“.

Bojoval jsem, abych se nezapojil do rituálu, který jsem neznal, chtěl jsem, aby už to skončilo. Snažil jsem se soustředit na cíl, který mě sem toho večera přivedl - promluvit si s Michaiem,

přimět ho, aby mě doprovodil k mému Záhiru - cítil jsem však, že už nedokážu zůstat nehybný. Vstal jsem ze židle, a zatímco jsem opatrně a nesměle zkoušel první kroky, hudba rázem skončila.

V sále osvětleném pouze svíčkami bylo slyšet jen těžké oddechování těch, kteří dotančili. Dýchání se ponenáhlu uklidňovalo, znovu se rozsvítila světla a všechno se očividně vracelo k normálnímu stavu. Viděl jsem, že do sklenic se opět nalévalo pivo, víno, voda, limonáda, děti zase začaly pobíhat a pokřikovat a všichni se hned začali bavit - jako by se předtím zhola nic nestalo.

„Je čas, abychom naše setkání uzavřeli,“ řekla dívka, která na začátku zapalovala svíce. „Alma přednese závěrečný příběh.“

Alma byla žena, která hrála na činel. Její přízvuk připomínal Orientálce,

„Učitel měl buvola. Napadlo ho, že kdyby se usadil mezi jeho rozestoupené rohy, připadal by si jako na trůně. Když jednou zvíře nedávalo pozor, šel k němu a udělal, po čem toužil. Vtom se buvol zvedl a odmrštil ho.

Když to viděla jeho žena, dala se do pláče.

„Neplač,“ řekl učitel, sotva se trochu zotavil. „Bolelo to, ale taky jsem si splnil své přání“ „

Lidé se začali rozcházet. Zeptal jsem se svého souseda, co cítil.

„To přece víte. Píšete o tom ve svých knihách.“

Nevěděl jsem, ale nesměl jsem to dát najevo.

„Možná to vím, ale chtěl bych mít jistotu.“

Podíval se na mě, jako bych to nevěděl, a poprvé zapochyboval, jestli opravdu jsem ten známý spisovatel.

„Byl jsem ve styku s energií Vesmíru,“ odpověděl. „Bůh prošel mou duší.“

A odešel, aby mi nemusel dál nic vysvětlovat,

V prázdném sále zůstali jen čtyři herci, dva hudebníci a já.

Ženy odešly na dámskou toaletu, asi aby se převlékly. Muži si svlékli bílý oděv přímo v sále a vzali si obyčejné šaty. Pak uložili svícny a hudební nástroje do dvou velkých kufrů.

Starší muž, který hrál při obřadu na buben, spočítal peníze a rozdělil je do šesti stejných hromádek. Myslím, že teprve v tu chvíli si Michail všiml mé přítomnosti.

„Čekal jsem, že přijdete.“

„A asi znáte důvod.“

„Když dovolím, aby mým tělem prošla božská energie, znám důvod všeho. Znam důvod lásky i války. Znam důvod, který vede muže, aby hledal milovanou ženu.“

Pocítil jsem, že opět kráčíím po ostří nože. Jestliže ví, že jsem tam kvůli svému Záhiru, pak také ví, že to ohrožuje jeho vztah.

„Můžeme si promluvit jako dva čestní muži, kteří bojují o něco, co stojí za to?“

Michail krátce zaváhal. Pokračoval jsem.

„Vím, že z toho vyjdu potlučený stejně jako učitel, který si chtěl sednout mezi býčí rohy, ale myslím, že si to zasloužím.

Zasloužím si to kvůli bolesti, kterou jsem způsobil, třebaš nechtěně. Jsem přesvědčen, že Esther by mě neopustila, kdybych respektoval její lásku.“

„Ničemu nerozumíte,“ řekl Michail.

Tahle slova mě dopálila. Jak může takový pětadvacetiletý kluk říct světaznalému, životem těžce zkoušenému muži, že ničemu nerozumí? Ale musel jsem se přemáhat, ponížít se, udělat, co bylo třeba; nemohl jsem dál žít se svými přízraky, nemohl jsem připustit, aby celý můj vesmír nadále ovládal Záhir.

„Možná že opravdu nerozumím: právě proto tu jsem. Abych porozuměl. Abych se osvobodil pochopením toho, co se stalo.“

„Rozuměl jste všemu velice dobře, až najednou jste rozumět přestal; aspoň tak mi to říkala Esther. Každý manžel po určité době začne považovat manželku za součást vybavení domácnosti.“

Měl jsem chuť říct: Chtěl bych, aby mi to řekla sama a dala mi šanci, abych své chyby napravil, a ne aby mě opustila kvůli klukovi, kterému je něco přes dvacet a brzo se bude chovat stejně jako já. Z úst mi však vyšla opatrnější věta:

„Nemyslím, že by to tak bylo. Četl jste mou knihu, přišel jste na mou autogramiádu, protože víte, co cítím, a chtěl jste mě uklidnit.

Srdce mám stále rozdrásané: už jste někdy slyšel o Záhiru?“

„Byl jsem vychován v islámském náboženství. Zním pojem Záhir.“

„Esther tedy zaujímá veškerý prostor mého života. Domníval jsem se, že když napíšu, co cítím, zbavím se její přítomnosti. Dnes ji miluji tišeji, ale nedokážu myslet na nic jiného. Prosím vás, udělám, co si budete přát, ale potřebuji, abyste mi vysvětlil, proč zmizela tímto způsobem. Jak jste sám řekl, já ničemu nerozumím.“

Bylo pro mě kruté doprošovat se milence mé ženy, aby mi pomohl pochopit, k čemu došlo. Kdyby se byl Michail neobjevil na autogramiádě, možná ten okamžik v katedrále ve Vitorii, skrze nějž jsem přijal svou lásku a později napsal Čas roztrhování a čas sešívání, by mi stačil. Osud však měl jiné plány - a pouhá možnost, že bych se se svou ženou mohl znovu setkat, všechno zas rozkolísala.

„Poobědváme spolu,“ řekl Michail po delší odmlce. „Vy skutečně ničemu nerozumíte. Ale božská energie, která dnes prošla mým tělem, je k vám šlechetná.“

Dohodli jsme se, že se sejdeme nazítří. Na zpáteční cestě jsem si vzpomněl na rozhovor, který jsme vedli s Esther tři měsíce před jejím zmizením.

Rozhovor o božské energii procházející tělem.

„Jejich oči jsou opravdu jiné. Strach ze smrti existuje, to ano - ale nad strachem ze smrti existuje idea oběti. Jejich životy mají smysl, protože jsou připraveni položit je za nějakou věc.“

„To mluvíš o vojácích?“

„Mluvím o vojácích. A mluvím o něčem, co přijímám s hrůzou, ale nemohu se tvářit, že to nevidím. Válka je obřad. Krvavý obřad, ale obřad lásky.“

„Ty ses zbláznila.“

„Možná. Poznala jsem jiné válečné zpravodaje. Jdou z jedné země do druhé, jako by rutina smrti byla součástí jejich života. Z ničeho nemají strach, čelí nebezpečí stejně jako vojáci. A to všechno kvůli jedné zprávě? Tomu nevěřím. Už nedokážou žít bez nebezpečí, dobrodružství, adrenalinu v krvi. Jeden z nich, ženatý a otec tří dětí, mi řekl, že místo, kde se cítí nejlépe, je bitevní pole - přestože svou rodinu zbožňuje a pořád mluví o ženě a dětech.“

„To je opravdu nepochopitelné. Esther, nechci zasahovat do tvého života, ale myslím, že tahle zkušenost ti nakonec může ublížit.“

„Spíš mi ublíží, když budu žít život, který nemá smysl. Ve válce všichni vědí, že zakoušejí něco důležitého.“

„Historický okamžik?“

„Ne, to nestačí k tomu, aby riskovali život. Zakoušejí... skutečnou podstatu člověka,“

„Válku.“

„Ne, lásku.“

„Už začínáš být jako oni.“

„Asi ano.“

„Řekni své tiskové agentuře, že končíš.“

„To nedokážu. Je to jako droga. Jestliže jsem na bojišti, můj život má smysl. Celé dny se nekoupu, jím vojenské přídělky, spím tři hodiny denně, probouzí mě rachot střelby, vím, že každou chvíli může někdo hodit granát na místo, kde jsme, a to působí tak, že... žiju, rozumíš? Žiju, miluju každou minutu, každou vteřinu. Není tu prostor pro smutek, pochybnosti, pro nic: zbývá jen veliká láska k životu. Posloucháš mě vůbec?“

„Pozorně.“

„Je to, jako by... tam, uprostřed bojů, uprostřed toho nejhoršího, co existuje, bylo... jakési božské světlo. Strach existuje předtím a potom, ale ne v okamžiku, kdy se střelí. Protože v té

chvíli vidíš člověka v jeho krajnostech: schopného nejhrdinštějších i nejnelidštějších činů. Vyběhnou v krupobití střel, aby zachránili kamaráda, a zároveň střílejí na všechno, co se pohne - na děti a ženy, každý, kdo se ocitne v bitevní linii, zemře. Lidé, kteří žili počestně ve venkovských obcích, kde se nic neděje, náhle vpadnou do muzeí, ničí předměty, jež odolávaly staletím, kradou věci, které nepotřebují. Fotografují ukrutnosti, jichž se sami dopustili, a vychloubají se tím, místo aby se to snažili zakrýt. Je to šílený svět.

Lidé, kteří byli odjakživa zákeřní, zrádní, cítí jakési kamarádství a spojenectví, a najednou nejsou schopni nějaké ničemnosti. Všechno totiž účinkuje přesně naopak.“

„Pomohlo ti to odpovědět na otázku, kterou položil Hans Fritzovi v tokijském baru, jak jsi mi o tom vyprávěla?“

„Ano. Odpovídá na to jezuita Teilhard de Chardin, týž, který řekl, že náš svět obestírá vrstva lásky: ‚Už jsme ovládli energii větru, moří, slunce. Avšak dokáže-li člověk ovládnout energii lásky, bude to stejně důležité, jako když člověk objevil oheň.‘ „

„A o tom ses poučila teprve na bojišti?“

„Nevím. Ale viděla jsem, že ve válce, ať to vypadá jakkoli paradoxně, jsou lidé šťastní. Svět má pro ně smysl. Jak už jsem řekla, absolutní moc anebo oběť pro nějakou věc dodává jejich životu nějaký význam. Jsou s to bezmezně milovat, protože už nemají co ztratit. Smrtelně raněný voják nikdy neprosí lékaře: ‚Zachraňte mě, prosím vás!‘ Jeho poslední slova jsou obvykle tato: ‚Řekněte mým dětem a mé ženě, že je miluji.‘ V okamžiku zoufalství mluví o lásce!“

„Tím chceš říct, že lidská bytost najde smysl života, jenom když je ve válce.“

„Ale my jsme pořád ve válce. Ustavičně bojujeme se smrtí a víme, že smrt nakonec zvítězí. V ozbrojených konfliktech je to viditelnější, ale v běžném životě se děje totéž. Nemůžeme si dovolit být pořád nešťastní.“

„Co chceš, abych udělal?“

„Potřebuji pomoc. A pomoc není v tom, že mi řekneš: ‚Jdi a dej výpověď,‘ protože mě to uvede do ještě většího zmatku. Musíme přijít na to, jak to usměrnit, umožnit, aby energie té čisté, absolutní lásky procházela naším tělem a šířila se kolem. Jediný člověk, který mě až dosud pochopil, je jeden tlumočník, jemuž prý se něco o té energii zjevuje, ale ten mi připadá poněkud vyšinutý z reality.“

„Nemluvíš náhodou o Boží lásce?“

„Jestli je někdo schopen bezvýhradně, bezpodmínečně milovat svého partnera, projevuje Boží lásku. Projevuje-li se Boží láska, on bude milovat svého bližního. Bude-li milovat svého bližního, bude milovat sám sebe. Bude-li milovat sám sebe, věci se vrátí na své místo. Historie se změní.

Historie se nikdy nezmění politikou nebo dobýváním nebo teoriemi nebo válkami - to všechno je jen opakování, je to něco, co vidíme od počátku věků. Historie se změní, až budeme moci využívat energii lásky tak, jako využíváme energii větru, moří, atomu.“

„Ty myslíš, že my dva můžeme spasit svět?“

„Myslím, že je víc lidí, kteří smýšlejí stejně. Pomůžeš mi?“

„Jistě, pokud mi řekneš, co mám dělat.“

„Ale to právě já nevím!“

Sympatická pizzerie, kam jsem chodil od své první návštěvy Paříže, se nyní stala součástí mého osudu: naposledy jsem tam oslavoval, když mě ministerstvo kultury jmenovalo rytířem Řádu umění a literatury - přestože si hodně lidí myslelo, že ideálním místem pro tak významnou událost by byla dražší a elegantnější restaurace. Ale majitel pizzerie Roberto mi byl jakýmsi fetišem; vždycky, když jsem šel do jeho restaurace, stalo se v mém životě něco dobrého.

„Mohl bych začít o něčem neutrálním, jako třeba o ohlasu Času roztrhávání a času sešívání nebo o svých protikladných dojmech z vašeho divadelního představení.“

„Není to divadelní představení, je to setkání,“ opravil mě, „Vyprávíme si příběhy a tančíme pro energii Lásky.“

„Mohl bych mluvit o čemkoli, abyste se cítil příjemně. Ale oba víme, proč tu sedíme.“

„Jsme tu kvůli vaší ženě,“ řekl teď jiný Michail, který se tvářil stejně vyzývavě jako mládež jeho věku a nijak se nepodobal nesmělému chlapci z autogramiády nebo duchovnímu vůdci z onoho „setkání“.

„Použil jste špatný výraz: je to má bývalá žena. A chtěl bych vás požádat o laskavost: zaveďte mě k ní. Ať ona mi řekne rovnou do očí, proč odešla. Teprve potom se zbavím svého Záhiru. V opačném případě na to budu myslet dnem i nocí a budu si naši historii stokrát, tisíckrát znovu vybavovat. A budu se pokoušet přijít na okamžik, kdy jsem se dopustil chyby a kdy se naše cesty začaly rozdělovat.“

On se zasmál.

„Skvělý nápad, znovu si tu historii vybavit, tak se věci mění.“

„Jistě, ale filozofické debaty bych raději nechal stranou. Víím, že vy jako každý mladý člověk znáte přesný návod, jak napravit svět. Jako každý mladý člověk se jednoho dne dočkáte mého věku a uvidíte, že změnit věci není tak snadné. O tom bychom však teď mluvili zbytečně - můžete mi prokázat laskavost, o kterou jsem vás požádal?“

„Nejdřív se chci zeptat: rozloučila se?“

„Ne.“

„Řekla, že odchází?“

„Neřekla. To přece víte.“

„Myslíte, že by Esther, jak ji znáte, byla schopná odejít od muže, s nímž žila víc než deset let, aniž by mu napřed přímo do očí vysvětlila své důvody?“

„Právě to mi nejvíc vadí. Co tím však chcete říct?“

Náš rozhovor přerušil Roberto, který chtěl vědět, co budeme jíst. Michail si objednal pizza napolitana a já jsem Robertovi navrhl, ať mi něco vybere sám, nechtěl jsem v té chvíli přemýšlet, co si dát k jídlu. Toužil jsem jenom, aby nám co nejrychleji přinesl láhev červeného vína. Roberto se zeptal na značku, já jsem něco zamumlal a on pochopil, že nás má nechat o samotě, na nic dalšího už se mě při obědě neptat a všechno zařídit tak, abych se mohl soustředit na rozhovor s mladíkem před sebou.

Víno přišlo za třicet vteřin. Nalil jsem sám.

„Co teď Esther dělá?“

„Opravdu to chcete vědět?“

Znervóznilo mě, že na mou otázku odpověděl další otázkou.

„Ano, chci.“

„Dělá koberce a dává hodiny francouzštiny.“

Koberce! Moje žena (bývalá žena, už si prosím tě zvykni!), která měla vždycky tolik peněz, kolik potřebovala, která vystudovala na univerzitě novinářství a mluvila čtyřmi jazyky, se teď musí živit tím, že dělá koberce a učí cizince? Musel jsem se ovládnout, nemohl jsem ho ranit v jeho mužské pyšce, přestože jsem považoval za ostudné, že nemůže dát Esther všechno, co si zaslouhuje.

„Pochopte, prosím vás, co už prožívám víc než rok. Nepředstavuji žádnou hrozbu pro váš vztah, potřebuji s ní být pouhé dvě hodiny. Nebo hodinu, to je jedno.“

Michaila zřejmě moje slova pobavila.

„Zapomněl jste odpovědět na mou otázku,“ řekl s úsměvem. „Myslíte, že by Esther, jak ji znáte, opustila muže svého života, aniž by mu aspoň řekla sbohem a vysvětlila důvod?“

„Myslím, že ne.“

„Tak proč pořád říkáte ‚ona mě opustila‘? Proč mi říkáte ‚nepředstavuji hrozbu pro váš vztah‘?“

Zmátlo mě to. A pocítil jsem něco jako „naději“, i když jsem nevěděl, čeho se mám nadít a odkud.

„Říkáte mi, že...“

„Přesně tak. Říkám vám, že ona vás neopustila a neopustila ani mne. Jenom zmizela: na nějaký čas nebo až do konce života, ale oba to musíme respektovat.“

V tu chvíli jako by se v té pizzerii, která pro mě vždycky znamenala dobré vzpomínky a dobré příběhy, rozzářilo nějaké světlo. Zoufale jsem chtěl věřit tomu, co mi Michail říkal, všude kolem mě teď pulzoval Záhír.

„Vy víte, kde je?“

„Vím. Ale musím respektovat její mlčení, přestože ji také velice postrádám. Tahle situace je nejasná i mně: buď je Esther spokojena s láskou, která stravuje, nebo čeká, že ji jeden z nás vyhledá, nebo si našla jiného muže, nebo se zřekla světa. Ať je tomu jakkoli, rozhodnete-li se jít za ní, nemohu vám v tom bránit. Vy se však podle mého názoru musíte cestou naučit, že potřebujete nalézt nejen její tělo, ale také její duši.“

Nejradši bych se smál. Nejradši bych ho objal. Nebo nejradši bych ho zabil - pocity se střídaly s neuvěřitelnou rychlostí.

„Vy a ona...“

„Jestli jsme spolu spali? To vás nemusí zajímat. Ale já jsem v Esther našel společníci, jakou jsem hledal, bytost, která mi pomohla započít poslání, jež mi bylo svěřeno, anděla, jenž otevřel dveře, ukázal cesty, stezky, jež nám umožní - dá-li Paní - přinést znovu na Zemi energii Lásky. Sdílíme stejné poslání.“

A jenom abych vás uklidnil: mám děvče, tu blondýnku, co byla na pódiu. Jmenuje se Lucrezia a je to Italka.“

„Mluvíte pravdu?“

„Ve jménu Božské energie mluvím pravdu.“

Vyndal z kapsy kousek tmavé látky.

„Vidíte to? Barva té látky je ve skutečnosti zelená: zdá se černá, protože je na ní sražená krev. Někáký voják v nějaké zemi světa požádal před smrtí Esther, aby mu sundala košili, rozstříhala ji na kousíčky a rozdala je každému, kdo může pochopit poselství té smrti. Vy jeden útržek máte?“

„Esther mi o tom nikdy nevyprávěla.“

„Jakmile se setká s někým, kdo to poselství má dostat, předává také kapku vojákovy krve.“

„O jaké poselství jde?“

„Když vám ten kousek nedala, asi vám nemohu nic říct, přestože mě nepožádala, abych zachoval tajemství.“

„Znáte ještě někoho, kdo ten kousek látky má?“

„Všichni, kdo byli na jevišti. Spojila nás Esther.“

Musel jsem postupovat obezřetně, navázat vztah. Složit vklad do Protekční banky. Nevyplašit ho. Vyptávat se na něho, na jeho práci, na jeho zemi - o níž mluvil s takovou hrdoostí. Zjistit, jestli to, co mi říká, je pravda, nebo jestli má jiné úmysly. Mít naprostou jistotu, že je dosud ve styku

s Esther, anebo vyzvědět, zda i on ztratil její stopu. Pocházel ze vzdálených krajin, kde jsou možná jiné hodnoty, ale já jsem věděl, že Protekční banka funguje kdekoli, je to instituce, jež nezná mezí. Chtěl jsem sice uvěřit všemu, co mi říkal, ale mé srdce už hodně vytrpělo za tisíc a jednu noc, kdy jsem bděl a čekal, že se ozve zvuk klíče otáčejícího se v zámku, vejde Esther, beze slova si lehne vedle mě. Sám sobě jsem slíbil, že se jí nikdy nebudu na nic vyptávat, jestli k tomu někdy dojde, jenom ji políbím, řeknu „dobře se vyspi, lásko moje“, a na druhý den bychom se probudili spolu, drželi se za ruce, jako by ten zlý sen nikdy nebyl.

Roberte přinesl pizzy - zdálo se, že má nějaký šestý smysl, objevil se právě v okamžiku, kdy jsem potřeboval získat čas, abych to promyslel.

Znovu jsem se obrátil k Michailovi. Klid, hlídej si srdce, nebo dostaneš infarkt. Vypil jsem plnou sklenku vína a všiml jsem si, že on udělal totéž.

Proč byl nervózní?

„Věřím tomu, co mi říkáte. Máme dost času, abychom si o tom pohovořili.“

„Chcete mě požádat, abych vás k ní zavedl.“

Zkazil mi hru; musel jsem začít znova.

„Ano, chci vás o to požádat. Budu se vás snažit přesvědčit. Udělám vše, abych toho dosáhl. Ale nespěchám, ještě máme před sebou celou pizzu. Chci o vás slyšet něco víc.“

Zahlédl jsem, že se mu chvějí ruce a že se to pokouší potlačit.

„Jsem člověk, který má určité poslání. Dosud se mi je nepodařilo splnit. Myslím však, že mám před sebou ještě hodně dní.“

„Možná bych vám mohl pomáhat.“

„Můžete mi pomáhat. Každý mi může pomáhat, stačí, aby šířil po světě energii Lásky.“

„Mohu dělat víc než to.“

Dál jsem zajít nechtěl, aby to nevypadalo, že si chci koupit jeho oddanost. Opatrnost - opatrnosti nikdy nezbývá. On může mluvit pravdu, ale také může lhát, snažit se využít mého utrpení.

„Znám jenom jednu energii Lásky,“ pokračoval jsem, „tu, kterou cítím k ženě, jež odešla... lépe řečeno, vzdálila se a čeká na mě. Budu-li ji moci znovu vidět, budu šťastný člověk. A svět bude lepší, protože jedna duše bude spokojená.“

Pohlédl na strop, pohlédl na stůl, ale já jsem se nepokoušel přerušit dlouhé mlčení.

„Slyším nějaký hlas,“ řekl nakonec a neodvážil se na mě podívat.

Díky tomu, že se ve svých knihách zabývám spirituálními náměty, vím, že se vždy budu setkávat s lidmi, kteří mají určitý typ vloh. Některé z těchto vloh jsou reálné, jiné jsou smyšlené, někteří z těchto lidí se mě snaží využít, jiní mě zkoušejí. Už jsem viděl mnoho překvapivých věcí, takže

dnes vůbec nepochybuji, že zázraky se dějí, že všechno je možné, člověk se začíná znovu učit něčemu, co už zapomněl - svým vnitřním schopnostem.

Ted' ovšem nebyl zrovna vhodný okamžik, abychom o tom hovořili. Mne zajímal jenom Záhir. Chtěl jsem, aby se Záhir znovu jmenoval Esther.

„Michaile...“

„Moje pravé jméno není Michail. Jmenuji se Oleg.“

„Olegu...“

„Michail je moje jméno - zvolil jsem si je, když jsem se rozhodl znovuzrodit pro život. Archanděl bojovník s mečem plamenným, otvírající cestu, aby se - jak jim říkáte - ‚bojovníci světla‘ mohli setkat. To je mé poslání.“

„To je také moje poslání.“

„Nechcete raději mluvit o Esther?“

Cože? Už zase odbočuje k záležitosti, jež mě zajímá?

„Necítím se dobře,“ pohled se mu stácel, bloudil po restauraci, jako bych já tam vůbec nebyl.

„Nechci o tom mluvit. Hlas...“

Začínalo se dít něco divného, velice divného. Kam až je schopen zajít, aby na mě zapůsobil? Požádá mě nakonec, tak jako tolik lidí před ním, abych napsal knihu o jeho životě a jeho vlohách?

Vždycky, když mám před sebou jasný cíl, jsem schopen všeho, abych toho dosáhl - říkám to ostatně ve svých knihách a svým slovům musím dostát. Mým cílem bylo nyní znovu pohlédnout do očí Záhiru. Michail mi poskytl řadu nových informací: není jejím milencem, ona mě neopustila, je jen otázkou času, kdy si ji přivedu zpátky. Také bylo možné, že naše setkání v pizzerii je fraška; kluk, který neví, jak si vydělat na živobytí, využívá cizí bolesti, aby dosáhl toho, oč usiluje.

Vypil jsem naráz další sklenku vína - Michail udělal totéž.

Pozor, varoval mě instinkt.

„Ano, chci mluvit o Esther. Ale také se chci dozvědět víc o vás.“

„To není pravda. Chcete si mě získat, přesvědčit mě, abych udělal něco, co už jsem stejně byl ochoten udělat. Přesto vám vaše bolest brání vidět jasně: myslíte si, že můžu lhát, že chci využít situace.“

Michail sice poznal přesně, co si myslím, ale mluvil hlasitěji, než se sluší. Lidé se začali otáčet, aby zjistili, co se děje.

„Chcete na mě zapůsobit, a přitom nevíte, že vaše knihy poznamenaly můj život, že jsem se hodně naučil z toho, co je v nich napsáno. Vaše bolest způsobila, že jste slepý, ubohý, posedlý

jedinou věcí: Záhirem. Nepřijal jsem tohle pozvání k obědu kvůli vaší lásce k ní; nejsem o ní přesvědčen, možná je to jen uražená ješitnost. Přišel jsem proto...“

Neustále zvyšoval hlas; začal se rozhlížet kolem sebe, jako by se přestával ovládat.

„Světla...“

„Co se děje?“

„Přišel jsem kvůli její lásce k vám!“

„Není vám špatně?“

Roberto si všiml, že něco není v pořádku. S úsměvem přistoupil ke stolu, jakoby nenuceně uchopil Michaila za rameno:

„Moje pizza asi nestála za nic. Nemusíte platit, klidně odejděte.“

To právě jsme potřebovali, odejít. Mohli jsme vstát, jít ven a vyhnout se skličující podívané na někoho, kdo předstírá, že na něj v pizzerii sestupuje duch, jen aby na mě zapůsobil nebo mě uvedl do rozpaků - i když jsem měl dojem, že jde o něco vážnějšího než o pouhé divadýlko.

„Cítíte ten vítr?“

Vtom jsem si byl jist, že to nehraje: naopak, ze všech sil se snažil ovládnout a zmocňovala se ho větší panika než mne.

„Světla, objevují se světla! Prosím vás, odved'te mě pryč!“

Celé tělo se mu začalo zmítat v křečích. Nyní už nebylo možné nic zastírat, u vedlejších stolů začali lidé vstávat.

„V Kazach...“

Nedořekl to. Strčil do stolu - pizzy, sklenice a příbory se rozlétly až k lidem, kteří jedli vedle nás. Michailův výraz se úplně změnil, tělo se mu třásla a oči se mu stočily vzhůru. Hlava se prudce zvrátila dozadu, až luply kosti. Od jednoho stolu se zvedl nějaký pán. Roberto zachytil Michaila ještě dřív, než mohl upadnout, zatímco ten pán sebral ze země lžici a strčil ji Michailovi do úst.

Celá scéna určitě trvala jen pár vteřin, ale mně to připadalo jako věčnost. Znovu jsem si představil bulvární tisk, líčící, jak slavný spisovatel, možný kandidát na jednu významnou literární cenu (přes protikladné hlasy veškeré kritiky), vyvolal spiritistickou seanci v pizzerii jen proto, aby upozornil na svou novou knihu. Moje paranoia se neovladatelně stupňovala: novináři brzy odhalí, že médiem byl muž, který předtím zmizel s mou ženou -všecko začne nanovo, a tentokrát už nebudu mít dost odvahy nebo energie, abych čelil téže zkoušce.

U stolů kolem bylo samozřejmě pár mých známých, ale kdo z nich byl opravdu můj přítel? Kdo by dokázal mlčet o tom, co viděl?

Michailovo tělo se přestalo třást, uvolnilo se, Roberto je přidržel na židli. Onen pán změřil Michailovi tep, nadzdvihl mu víčka a podíval se na mě:

„Určitě to není poprvé. Jak dlouho už ho znáte?“

„Oni sem chodí,“ odpověděl Roberto, když postřehl, že jsem jako ochromený. „Ale poprvé se to stalo na veřejnosti, i když v mé restauraci už podobné případy byly.“

„Všiml jsem si,“ odpověděl pán. „Nezpanikařil jste,“

Jeho komentář byl určen mně, určitě jsem byl bledý jako stěna.

Pán se vrátil ke stolu a Roberto se mě snažit uklidnit:

„Je to lékař jedné velice slavné herečky,“ řekl. „A mně se zdá, že potřebujete víc péče než váš host.“

Michail - nebo Oleg nebo jak se ta bytost přede mnou jmenovala - se začal probírat. Rozhlédl se, a místo aby se styděl, tak se jen trochu stísněně usmál.

„Promiňte,“ řekl. „Pokoušel jsem se to zvládnout.“

Já jsem se snažil tvářit jakoby nic. Roberto mi opět přišel na pomoc:

„Nedělejte si starosti. Tady náš spisovatel má dost peněz, aby zaplatil rozbité talíře.“

Potom se obrátil ke mně:

„Epilepsie. Pouhý epileptický záchvat, nic víc.“

Vyšli jsme z restaurace a Michail okamžitě nastoupil do taxíku.

„Ještě jsme si nepromluvili! Kam jedete?“

„Teď nejsem schopen o ničem mluvit. A víte, kde mě máte hledat.“

Jsou dva druhy světa: ten, který si vysníme, a ten, který je reálný.

V mém vysněném světě mluvil Michail pravdu, nešlo o víc než o jeden těžký okamžik v mém životě, nedorozumění, k jakému dochází v každém milostném vztahu. Esther na mě trpělivě čeká, doufá, že přijdu na to, co v našem vztahu nevyšlo, že ji vyhledám, omluvím se a znovu začneme žít společně.

Ve vysněném světě jsme si s Michaiem klidně pohovořili, vyšli jsme z restaurace, vzali si taxi a pak stiskli zvonek u dveří, kde moje bývalá žena (nebo žena? Teď se moje pochybnosti obrátily) ráno tká koberečky, odpoledne dává hodiny francouzštiny, v noci spí sama a také jako já čeká, až zazvoní zvonek, manžel vejde s kyticí květin a pozve ji na horkou čokoládu do hotelu poblíž Champs-Élysées.

V reálném světě mělo být každé setkání s Michaiem napjaté - v obavě, že se bude opakovat totéž co v pizzerii. Všechno, co řekl, bylo plodem jeho imaginace, ve skutečnosti ani on neví, kde vlastně Esther je. V reálném světě jsem v 11.45 stál na nádraží Gare de l'Est a čekal na vlak

do Štrasburku, abych přivítal významného amerického herce a producenta, jehož nadchl plán produkovat film založený na jedné z mých knih.

Až dosud vždy, když se uvažovalo o filmové adaptaci, zněla moje odpověď „ne, nemám zájem“; jsem přesvědčen, že si každý člověk při četbě nějaké knihy vytváří v hlavě svůj vlastní film, dá tvář postavám, sestavuje scénář, slyší hlas, cítí pachy. A právě proto, když se jde podívat na něco, co vychází z románu, který se mu líbil, odchází vždy s pocitem, že byl oklamán, a říká: „Ta kniha je lepší než film.“

Tentokrát na mě moje literární agentka velice naléhala. Tvrdila, že ten herec a producent patří k „našemu týmu“ a hodlá udělat něco úplně odlišného od toho, co se nám dosud navrhovalo. Schůzku jsme si smluvili dva měsíce předem, dnes jsme měli spolu povečeřet, prodiskutovat podrobnosti a zjistit, jestli se opravdu náš způsob myšlení shoduje.

Za poslední dva týdny se však můj program úplně změnil; byl čtvrtek, musel jsem jít do arménské restaurace a pokusit se o další kontakt s mladým epileptikem, který tvrdí, že slyší hlasy, ale jako jediný člověk zná místo, kde pobývá Záhir. Vyložil jsem si to jako znamení, abych práva na titul neprodával, snažil jsem se schůzku s hercem zrušit; on však naléhal, řekl, že to nevadí, můžeme spolu místo večere příští den poobědvat: „Není vůbec smutné zůstat večer v Paříži sám,“ prohlásil, proti čemuž jsem nemohl nic namítat.

V mém vysněném světě byla Esther stále mou družkou a její láska mi dávala sílu, abych šel vpřed a zkoumal všechny své meze.

Ve světě, jaký existuje, byla Esther naprostou obsesí. Vysávala všechnu mou energii, zabírala celý prostor, nutila mě vynakládat obrovské úsilí, abych mohl dál vést svůj život, pracovat, scházet se s producenty, poskytovat rozhovory.

Jak bylo možné, že ani za dva roky jsem na ni nedokázal zapomenout? Připadalo mi nesnesitelné dál na tu záležitost myslet, zvažovat všechny možnosti, chtít zmizet, smířit se se vším, psát knihu, cvičit jógu, věnovat se dobročinnosti, navštěvovat přátele, svádět ženy, chodit na večere, do kina (vyhýbat se samozřejmě literárním adaptacím a vyhledávat filmy napsané přímo pro filmové plátno), do divadla, na balet, na fotbal.

Přesto vždy Záhir nakonec bitvu vyhrál, byl tu pořád, pořád mi vnucoval myšlenku: „Jak bych byl rád, kdyby tu byla se mnou.“

Pohlédl jsem na nádražní hodiny - vlak měl přijet za patnáct minut. Ve světě, jaký jsem si představoval, byl Michail mým spojencem. Ve světě, jaký existuje, jsem o tom neměl žádný konkrétní důkaz, měl jsem jen nezměrné přání uvěřit tomu, co říká, zatímco mohl být maskovaným nepřítelem.

Vrátil jsem se ke svým věčným otázkám: proč mi Esther nic neřekla? Byla v tom ta Hansova otázka? Rozhodla se, že by měla spasit svět, jak vyplynulo z našeho rozhovoru o lásce a válce, a „připravovala“ mě, abych ji v jejím poslání doprovázel?

Upíral jsem zrak na kolejnice. Já a Esther kráčíme souběžně a nikdy se znovu nedotkneme. Dva osudy, které...

Železniční kolejnice...

Jaká je vzdálenost mezi jednou a druhou kolejnicí?

Abych zapomněl na Záhira, snažil jsem se informovat u zřízence na nástupišti.

„Rozchod je 143,5 centimetrů nebo 4 stopy a 8,5 palce,“ odpověděl.

Vypadal jako člověk spokojený se svým životem, hrdý na své povolání, a v ničem se neshodoval s Estherinou utkvělou myšlenkou - že totiž všichni skrýváme v duši veliký smutek.

Jeho odpověď mi však nedávala smysl: 143,5 centimetrů nebo 4 stopy a 8,5 palce?

Absurdní. Logické by bylo 150 centimetrů. Nebo 5 stop. Nějaké zaokrouhlené, jasné číslo, které by si snadno zapamatovali výrobci vagónů i železniční zaměstnanci.

„A proč?“ vyptával jsem se zřízence.

„Protože taková je vzdálenost mezi koly vagónů.“

„Ale kola se řídí vzdáleností mezi kolejnicemi, nebo ne?“

„Vy si myslíte, že musím vědět o železnici úplně všechno jen proto, že pracuju na nádraží? Takhle to prostě je.“

Už to nebyl ten šťastný člověk, spokojený se svou prací; na jednu otázku odpovědět uměl, ale dál jít nedokázal. Omluvil jsem se mu, pořád jsem se díval na kolejnice a intuitivně jsem cítil, že mi chtějí něco sdělit.

Vypadá to sice divně, ale kolejnice jako by mi říkaly něco o mém manželství - a o všech manželstvích.

Herec přijel a vzdor své proslulosti by sympatičtější, než jsem čekal. Nechal jsem ho ve svém oblíbeném hotelu a vrátil jsem se domů. K mému překvapení na mě čekala Marie, protože její filmování se pro povětrnostní podmínky odkládalo o týden.

„Dneska je čtvrtek a ty asi půjdeš do té restaurace.“

„Chceš jít taky?“

„Ano. Půjdu s tebou. Nebo chceš jít raději sám?“

„Raději sám.“

„Ale já stejně půjdu taky; ještě se nenarodil muž, který by hlídal moje kroky.“

„Víš, proč měří vzdálenost mezi železničními kolejnicemi 143,5 centimetrů?“

„Mohu se pokusit najít to na internetu. Je to důležité?“

„Moc.“

„Železniční koleje nechme na potom. Mluvila jsem s přáteli, kteří ti fandí. Myslí si, že člověk, který napíše knihy jako Čas roztrhování a čas sešívání, příběh pastýře ovcí, případně vypráví o putování po Svatojakubské cestě, musí být moudrý a na všechno znát odpověď.“

„To vůbec neodpovídá pravdě, jak sama víš.“

„A co je tedy pravda? Jak to, že přinášíš čtenářům něco, co je mimo tvé poznání?“

„Není to mimo mé poznání. Všechno, co je tam napsáno, je součástí mé duše, jsou to ponaučení z celého mého života, která se snažím uplatňovat sám u sebe. Jsem čtenář svých vlastních knih. Ukazují mi něco, co už jsem věděl, ale neuvědomoval jsem si to.“

„A co čtenář?“

„Myslím, že s ním se děje totéž. Kniha - a můžeme mluvit o čemkoli, o filmu, hudební skladbě, zahradě, pohledu na nějakou horu - něco odhaluje. Odhalovat znamená: sundat a znovu dát závoj. Sundat závoj z něčeho, co už existuje, je něco jiného, než kdybych se snažil poučovat o tajemství, jak lépe žít.“

V téhle chvíli, jak víš, se trápím láskou. Může to být jenom sestup do pekel - ale může to být nějaké odhalení. Teprve když jsem psal Čas roztrhování a čas sešívání, jsem si uvědomil vlastní schopnost milovat. Naučil jsem se to při psaní slov a vět.“

„Co však spirituální aspekt? A to, co se zdá přítomné na každé stránce všech tvých děl?“

„Začíná se mi zamlouvat představa, že se mnou dnes večer půjdeš do arménské restaurace, protože zjistíš - lépe řečeno, uvědomíš si - tři důležité věci. Za prvé: v okamžiku, kdy se lidé rozhodnou čelit problému, pochopí, že jsou mnohem schopnější, než si myslí. Za druhé: veškerá energie a veškerá moudrost vychází z téhož neznámého zdroje, jemuž běžně říkáme Bůh. Od chvíle, kdy jsem nastoupil to, čemu říkám moje cesta, se v životě snažím tuto energii ctít, každý den se s ní spojovat, nechat se vést znameními, učit se, zatímco něco dělám - a ne, zatímco něco udělat zamýšlím.“

Za třetí: nikdo není ve svém soužení sám - vždycky existuje ještě někdo, kdo myslí, raduje se nebo trpí stejně, a to nám dává sílu lépe čelit výzvě, kterou před sebou máme.“ „Znamená to i trpět pro lásku?“

„Znamená to všechno. Jestliže je tu utrpení, je lepší je přijmout, protože nezmizí jen proto, že se tváříš, jako by neexistovalo. Jestliže je tu radost, je také lepší ji přijmout, třebaže se strachem, že jednoho dne skončí. Někteří lidé dokáží mít vztah k životu jenom prostřednictvím oběti a odříkání. Jiní lidé si připadají součástí lidstva, jen když si myslí, že jsou ‚šťastní‘. Proč se mě na to ptáš?“

„Protože jsem zamilovaná a bojím se, že budu trpět.“

„Neboj se; toto utrpení by bylo možné odvrátit,

jenom kdyby ses lásky zřekla.“

„Vím, že je tu stále přítomna Esther. O setkání v pizzerii jsi mi neřekl nic jiného, než že ten hoch měl epileptický záchvat. To je špatné znamení pro mne, přestože to může být dobré znamení pro tebe.“

„I pro mne to může být špatné znamení.“

„Víš, na co bych se tě ráda zeptala? Chtěla bych vědět, jestli mě miluješ tak, jako já miluji tebe. Ale nemám odvalu. Proč pořád navazuji tolik nevydařených vztahů s tolika muži?

Protože si myslím, že pořád musím s někým něco mít - a tak jsem nucena být fantastická, inteligentní, citlivá, výjimečná. Úsilí svádět mě nutí dávat ze sebe to nejlepší, a to mi pomáhá. Kromě toho je velice těžké žít sama se sebou. Ale nevím, jestli je to ta nejlepší volba.“

„Ty chceš vědět, jestli ještě dokážu milovat ženu, která mě opustila bez vysvětlení?“

„Četla jsem tvoji knihu. Vím, že to dokážeš.“

„Chceš se mě zeptat, jestli jsem přes svou lásku k Esther schopen milovat také tebe?“

„Tuhle otázku bych se neodvážila položit, protože odpověď mi může zkazit život.“

„Chceš vědět, jestli srdce nějakého muže nebo nějaké ženy může připustit lásku k více než jedné osobě?“

„Jelikož tahle otázka není tak přímá jako ta předchozí, ráda bych znala odpověď.“

„Myslím, že může. Kromě situace, kdy se jedna promění v...“

„... v Záhir. Ale já budu o tebe bojovat, myslím, že to má cenu. Muž, který je schopen milovat nějakou ženu tak, jako ty jsi miloval - nebo miluješ - Esther, si zaslouží mou úctu a úsilí.

A teď, abych dokázala své přání mít tě po svém boku, abych prokázala, jak jsi v mém životě důležitý, udělám, oč jsi mě požádal, ať je to jakkoli absurdní: zjistím, proč je mezi železničními kolejnicemi vzdálenost 4 stopy a 8,5 palce.“

Majitel arménské restaurace udělal právě to, o čem uvažoval minulý týden: kromě zadního sálu dal k dispozici celý prostor podniku. Marie si zvědavě prohlížela lidi a chvílemi se podivovala nad tím, jak nesmírně se liší.

„Proč na tohle vodí děti? To je absurdní!“

„Možná nemají, s kým je nechat.“

Přesně v devět hodin šest postav - dva hudebníci v orientálním šatu a čtyři mladí lidé v bílých halenách a zvonových suknicích - vystoupilo na pódium. Okamžitě se přestalo obsluhovat a diváci ztichli.

„V mongolském mýtu o stvoření světa se setká laň s divokým psem,“ pronesl Michail opět hlasem, který nebyl jeho. „Dvě stvoření odlišné přirozenosti: v přírodě divoký pes laň usmrtí

a sní. V mongolském mýtu oba pochopí, že každý z nich potřebuje vlastnosti toho druhého, aby mohl přežít v nepřátelském prostředí, a že se musí spojit. K tomu se však napřed musí naučit milovat. A aby milovali, musí přestat být, kým jsou, anebo spolu nikdy nebudou moci žít. Divoký pes postupně začne chápat, že jeho instinkt, soustředěný vždy na boj o přežití, teď slouží k vyššímu cíli: najít někoho, s kým by mohl přetvořit svět.“

Odmlčel se.

„Když tančíme, kroužíme kolem téže Energie, která stoupá až k Paní a vrací se s celou její silou k nám, stejně jako když se z řek vypařuje voda, přeměňuje se v mraky a navrací se v podobě deště. Můj dnešní příběh je o kruhu lásky: jednou ráno zabušil vesničan na klášterní vrata. Když mu bratr fortnýř otevřel, podal mu nádherný hrozen vína.

„Milý bratře fortnýři, to je nejkrásnější hrozen z mé vinice. Přinesl jsem ti jej darem,“

„Děkuji! Hned jej odnesu našemu opatovi, bude mít z dárku radost.“

„Ne! Je pro tebe!“

„Proč mě? Nezasloužím si tak krásný dar přírody.“

„Vždycky, když jsem zaklepal na vrata, tys mi otevřel. Když jsem potřeboval pomoc, protože úrodu zničilo sucho, dával jsi mi každý den kus chleba a sklenku vína. Chci, aby ti tenhle nádherný hrozen přinesl trochu lásky slunce, krásy deště a zázraku Boha.“

Bratr fortnýř si položil hrozen před sebe a celé dopoledne jej obdivoval: byl opravdu nádherný. Proto se rozhodl, že jej přece jen daruje opatovi, který ho vždy povzbuzoval moudrými slovy.

Opata hrozen velice potěšil, ale vzpomněl si, že v klášteře jeden bratr stůně, a pomyslel si: Dám mu ten hrozen. Vnese mu možná do života trochu radosti.

Hrozen však v cele nemocného bratra dlouho nezůstal, protože ten si řekl: Bratr kuchař o mě pečuje a krmí mě tím nejlepším. Určitě ho tenhle dárek obšťastní.

Když mu v poledne bratr kuchař přinesl oběd, hrozen mu předal. Je pro tebe. Ty jsi vždycky ve styku s tím, co nám nabízí příroda, a proto budeš vědět, co udělat s tímto Božím dílem.“

Bratra kuchaře krása hroznu vína okouzila a upozornil svého pomocníka na jeho dokonalost. Tuto dokonalost mohl nejlépe ocenit bratr sakristán, který střežil Nejsvětější svátost a na něhož mnozí v klášteře pohlíželi jako na světce.

Bratr sakristán zase daroval hrozen vína nejmladšímu novicovi, aby pochopil, že Boží dílo je v každé maličkosti Stvoření. Když jej novic dostal, srdce mu zaplavila sláva Páně, poněvadž tak krásný hrozen ještě nikdy neviděl. A hned si vzpomněl na den, kdy poprvé do kláštera přišel, a na muže, který mu otevřel vrata; toto gesto mu umožnilo, aby nyní prodléval ve společenství lidí, kteří umějí ocenit zázraky.

A tak dřív, než se setmělo, odnesl hrozen vína bratru fortnýři.

„Jez a těš se z něj. Protože ty jsi tu pořád tak dlouho sám a tenhle hrozen ti udělá dobře.“

Bratr fortnýř pochopil, že dárek byl skutečně určen jemu, vychutnal z hroznu každé zrnko a šťastně usnul. Tak se kruh uzavřel; kruh štěstí a radosti, který vždy obkrouží toho, kdo je ve styku s Energií Lásky.“

Žena jménem Alma rozezněla zdobený kovový činel.

„Tak jako to děláme každý čtvrtěk, vyslechli jsme jeden příběh lásky a budeme si vyprávět příběhy nelásky. Uvidíme, co je na povrchu, a pak ponenáhlu pochopíme, co je vespod: naše zvyky, naše hodnoty. A když se nám podaří do této vrstvy proniknout, budeme s to najít sami sebe. Kdo začne?“

Zvedlo se několik rukou a k Mariině překvapení i moje. Lidé začali znovu hlučet a šoupat židlemi. Michail vyvolal vysokou hezkou ženu s modrýma očima.

„Minulý týden jsem jela na návštěvu k příteli, který žije sám v horách poblíž hranic; je to člověk, jenž se umí těšit z radostí života a nejednou potvrdil, že veškerá moudrost, kterou mu přičítají, pramení právě z umění využívat každého okamžiku.

Mému manželovi se hned od začátku ten nápad nelíbil: věděl, o koho jde, a bylo mu známo, že oblíbenou kratochvílí toho muže je lovit ptáky a svádět ženy. Já jsem však s tím přítelem potřebovala mluvit, prožívala jsem zrovna období krize a jen on mi mohl poradit. Manžel mi navrhol psychologa nebo nějakou cestu, diskutovali jsme, hádali se, ale přes veškerý nátlak doma jsem odjela. Přítel pro mě přijel na letiště, odpoledne jsme si promluvili, povečeřeli jsme, napili se, ještě jsme chvíli hovořili a pak jsem šla spát. Když jsem se nazítří probudila, vypravili jsme se na procházku po kraji a přítel mě pak znovu doprovodil na letiště.

Sotva jsem přijela domů, začaly otázky. Byl doma sám? Ano. Neměl tam žádnou přítelkyni? Ne. Pili jste? Pili. Proč o tom nechceš mluvit? Ale vždyť já o tom mluvím! Byli jste sami v domě s vyhlídkou na hory, je to romantická scenérie, že? Ano. A přesto nedošlo k ničemu jinému než k rozhovoru? K ničemu nedošlo. To si myslíš, že tomu věřím? Proč bys tomu nevěřil? Protože je to proti lidské přirozenosti - jestliže jsou spolu muž a žena, napijí se a povídají si o důvěrnostech, skončí v posteli!

Souhlasím s manželem. Neshoduje se to s tím, co nás učili. On nikdy neuvěří tomu, co jsem mu pověděla, ale je to čistá pravda. Od té doby se z našeho života stalo malé peklo. Jistě to přejde, ale jde o zbytečné utrpení, utrpení jen proto, že nám říkali: muž a žena, kteří se vzájemně obdivují, skončí v posteli, jakmile to okolnosti umožní!“

Potlesk. Zapalují se cigarety. Hluk lahví a sklenic.

„Co to je?“ zeptala se mě Marie šeptem. „Kolektivní terapie manželských dvojic?“

„Je to součást ‚setkání‘. Nikdo neříká, jestli má pravdu, nebo jestli se mýlí, jenom se vyprávějí příběhy.“

„A proč to dělají na veřejnosti takhle neuctivě, zatímco lidé pijí a kouří?“

„Asi proto, že to není tak vážné. A není-li to vážné, je to snadnější. A je-li to snadnější, proč to tak nedělat?“

„Snadnější? Uprostřed cizích lidí, kteří mohou zítra ten příběh vyprávět jejímu manželovi?“

Začal mluvit někdo jiný a já už nestačil Marii říct, že na tom vůbec nezáleží: všichni jsou tam proto, aby mluvili o nelásce, jež se tváří jako láska.

„Jsem manžel té paní, která ten příběh právě dovyprávěla,“ řekl pán, který byl přinejmenším o dvacet let starší než ta hezká blondýna. „Všecko, co řekla, je správné. Ale existuje něco, co ona neví a o čem jsem se mluvit neodvážil. Udělám to teď.“

Když moje žena odjela do hor, nemohl jsem v noci spát a začal jsem si představovat - dopodrobna - co se asi děje. Ona přijde, v krbu hoří oheň, sundá si plášť, svlékne si svetr, pod tenkým tričkem nemá podprsenku. On může jasně vidět obrys jejích ňader.

Ona předstírá, že jeho pohled nevnímá. Řekne, že zajde do kuchyně pro další láhev šampaňského. Má na sobě velice těsné džíny, jde pomalu, a aniž se ohlédne, ví, že si ji prohlíží od hlavy k patě. Vráti se, povídají si o opravdových důvěrnostech, a to jim dává pocit spiklenectví.

Proberou záležitost, která ji tam přivedla. Zazvoní mobilní telefon - jsem to já, ptám se, jestli je všecko v pořádku. Ona jde k němu blíž, přiloží mu k uchu sluchátko, oba poslouchají můj hovor, ošemetný hovor, protože vím, že na nějaký nátlak už je pozdě, lepší je předstírat, že si nedělám starosti, popřát jí, ať si ten pobyt v horách užije, protože nazítří se musí vrátit do Paříže, postarat se o děti, nakoupit věci pro domácnost.

Vypnu telefon a přitom vím, že on náš hovor vyslechl. Teď ti dva - předtím každý na jiné pohovce - sedí těsně u sebe.

V tu chvíli jsem si přestal představovat, co se tam v horách odehrává. Vstal jsem, šel do ložnice dětí, potom jsem šel k oknu, díval se na Paříž, a víte, co jsem si uvědomil? Že mě ta představa vzrušila. Moc, hrozně moc mě vzrušila. Představa, že moje žena možná v té chvíli líbá jiného muže a miluje se s ním.

Cítil jsem se neuvěřitelně špatně. Jak mě mohlo něco takového vzrušit? Nazítří jsem mluvil se dvěma přáteli; samozřejmě jsem nevedl svůj případ, ale zeptal jsem se, jestli je někdy na nějakém večírku nevzrušilo, když přistihli jiného muže, jak kouká jejich ženě do výstřihu. Oba se tomu tématu vyhnuli - protože je to tabu. Ale oba řekli, že jim není nepříjemné, když po jejich ženě touží jiný muž: dál nešli. Je to snad nějaká tajná fantazie, skrývající se v nitru všech mužů? Nevím. Z našeho týdne se stalo peklo, protože já nerozumím tomu, co jsem cítil. A protože tomu nerozumím, obviňuji ženu, že ve mně vzbudila něco, co rozkolísalo můj svět.“

Tentokrát se zapálilo hodně cigaret, ale potlesk se neozval. Jako by to téma bylo dál tabu, i v tomhle prostředí.

Zatímco jsem se hlásil, ptal jsem se sám sebe, jestli souhlasím s mužem, který právě domluvil. Ano, souhlasil jsem: něco podobného jsem si představoval v případě Esther a vojáků v bojových podmínkách, ale neodvážil jsem se to přiznat ani sám sobě.

Michail se na mě podíval a pokynul mi.

Nevím, jak jsem dokázal vstát a pohlédnout na posluchače očividně šokované příběhem muže, kterého vzrušuje představa, že jeho ženy se zmocní jiný muž. Zdálo se, že nikdo nedává pozor, a to mi pomohlo začít.

„Omlouvám se, že nepůjdu tak přímo k věci jako oba řečníci přede mnou, ale něco bych chtěl říct. Dnes jsem byl na nádraží a tam jsem zjistil, že vzdálenost mezi kolejnicemi činí 143,5 centimetru nebo 4 stopy a 8,5 palce. Proč se používá tak absurdní míra? Poprosil jsem přítelkyni, aby zjistila, proč tomu tak je, a zde je výsledek: Když se začínaly vyrábět první železniční vagóny, používaly se stejné nástroje jako při výrobě vozů.

Proč měly vozy takový rozstup mezi koly? Protože podle této míry se stavěly staré cesty a jenom tak mohly vozy projíždět.

Kdo rozhodl, že se mají cesty stavět podle této míry? A tu jsme se najednou vrátili do velice dávné minulosti: rozhodli o tom Římané, první velcí stavitelé silnic. A jaký byl důvod? Válečné vozy táhli dva koně - a když postavíme vedle sebe dva koně oné rasy, jakou v té době používali, zaujmou prostor široký 143,5 centimetru.

Takže vzdálenost mezi kolejnicemi používanými pro dnešní velice moderní vysokorychlostní vlaky, jaké jsem viděl dnes, určili Římané. Když přišli do Spojených států přistěhovalci stavět železniční tratě, neptali se, jestli by nebylo lepší ten rozchod upravit, ale pokračovali podle téhož vzoru. To ovlivnilo dokonce i stavbu kosmických transportérů; američtí inženýři byli toho názoru, že cisterny by měly být širší, ale protože se vyráběly v Utahu, musely být dopravovány do Kosmického střediska na Floridě po železnici a do tunelů se nic jiného nehodilo. Závěr: museli ustoupit a přijmout to, co Římané označili za ideální míru.

A co to má co společného s manželstvím?“

Udělal jsem pauzu. Někteří lidé neměli o železniční kolejnice nejmenší zájem a začali se mezi sebou bavit. Jiní mě zase napjatě poslouchali - mezi nimi Marie a Michail.

„Má to opravdu hodně společného s manželstvím a s oběma příběhy, které jsme právě vyslechli. V určitém okamžiku dějin někdo vystoupil a řekl: po svatbě se ti dva lidé nesmějí změnit až do konce života. Půjdou jeden vedle druhého jako dvě kolejnice, poslušní tohoto přesného vzoru. I kdyby jeden z nich někdy potřeboval být o něco dál nebo blíže, je to proti pravidlům. Pravidla říkají: buďte rozumní, myslete na budoucnost, na děti. Už nikdy se nesmíte změnit, musíte být jako kolejnice: mají mezi sebou stejnou vzdálenost ve výchozí stanici, uprostřed cesty i v cílové stanici. Nedopust'te, aby se láska změnila, ani aby vzrostla na začátku, ani aby se zmenšila uprostřed - je to velice nebezpečné. Proto když pomine nadšení prvních let, udržujte stejnou vzdálenost, stejnou pevnost, stejnou funkčnost. Sloužíte k tomu, aby vlak přežití druhu jel směrem k budoucnosti: děti budou šťastné jen v případě, že zůstanete stejní jako vždy - vzdálení jeden od druhého 143,5 centimetru. Nejste-li spokojeni s tím, co se nikdy nemění, myslete na ně, na děti, které jste přivedli na svět.

Myslete na sousedy. Ukažte, že jste šťastní, že v neděli jíte pečeni, díváte se na televizi, pomáháte obci. Myslete na společnost: oblékejte se tak, aby všichni věděli, že mezi vámi nejsou

žádné rozpory. Nerozhlížejte se kolem sebe, někdo se na vás může dívat a to je pokušení, mohlo by to znamenat rozvod, krizi, depresi.

Na fotografiích se usmívejte. Obrázky si dejte do obývacího pokoje, aby je všichni viděli. Sekejte trávu, sportujte - především sportujte, abyste vydrželi hodně dlouho beze změny. Až vám nebude sport moc platný, dejte si udělat plastickou operaci. Ale nikdy nezapomeňte: v určité chvíli byla tato pravidla stanovena a vy je musíte dodržovat. Kdo tato pravidla stanovil? Na tom nezáleží, takhle se nikdy neptejte, protože budou platit navždy, i kdybyste s nimi nesouhlasili.“

Sedl jsem si. Trochu nadšeného potlesku, trochu lhostejnosti, a já sám jsem nevěděl, jestli jsem nezašel příliš daleko. Marie se na mě dívala se směsí obdivu a údivu.

Žena na pódiu rozezvučela činel.

Řekl jsem Marii, ať zůstane sedět, že si zatím venku zakouřím.

„Ted' budou tančit ve jménu lásky, ve jménu ,Paní' .“

„Můžeš kouřit tady.“

„Potřebuji být sám.“

Přestože začínalo jaro, bylo ještě hodně chladno, ale já jsem potřeboval čerstvý vzduch. Proč jsem celý ten příběh vlastně vyprávěl? Moje manželství s Esther nikdy nebylo takové, jak jsem to líčil: dvě kolejnice vždycky vedle sebe, vždycky správné, rovné, seřazené. Měli jsme své výkyvy, často jeden z nás vyhrožoval, že odejde navždy, a přece jsme zůstávali spolu.

Až do doby před dvěma lety.

Nebo až do chvíle, kdy Esther začala přemýšlet, proč je nešťastná.

Nikdo se tak sám sebe nesmí ptát: proč jsem nešťastný? Tahle otázka v sobě obsahuje virus všeobecné destrukce. Zeptáme-li se tak, budeme chtít zjistit, co nás učiní šťastnými. Jestliže to, co nás činí šťastnými, se liší od toho, co prožíváme, buď to jednou provždy změníme, nebo budeme ještě nešťastnější.

A já jsem byl nyní ve stejné situaci: přítelkyně s velkým osobním kouzlem, práce, která se začínala dařit, a velká pravděpodobnost, že vše se časem urovná. Raději se se vším smířit. Přijmout, co mi život nabízí, nenásledovat Estherina příkladu, nevíšmat si očí druhých, pamatovat na Mariina slova, vybudovat si novou existenci po jejím boku.

Ne, takhle uvažovat nemohu. Budu-li jednat tak, jak to lidé ode mě očekávají, stanu se jejich otrokem. A musím se nesmírně ovládat, abych k tomu nenechal dojít, protože člověk má vždycky sklon někomu vyhovět - hlavně sobě. Kdybych to však udělal, pak kromě toho, že jsem ztratil Esther, ztratím ještě Marii, svou práci, budoucnost, úctu k sobě a ke všemu, co jsem kdy řekl a napsal.

Šel jsem dovnitř, jakmile jsem uviděl, že lidé začínají odcházet, Michaií už byl převlečený.

„To, co se stalo v té restauraci...“

„S tím si nedělejte starosti,“ odpověděl jsem. „Pojďte se projít po břehu Seiny.“

Marie pochopila narážku a řekla, že tentokrát musí jít brzo spát. Požádal jsem ji, aby nás svezla taxíkem až k mostu naproti Eiffelovce - tak se budu moci vrátit domů pěšky. Nejdřív jsem se chtěl Michaila zeptat, kde bydlí, ale zdálo se mi, že by si tu otázku mohl vyložit jako pokus ověřit si na vlastní oči, jestli není Esther u něho.

Cestou Marie naléhala, aby jí Michaii vysvětlil, co vlastně to „setkání“ znamená, a on znovu opakoval, že je to způsob, jak obnovit lásku. Při té příležitosti poznamenal, že se mu můj příběh o kolejnicích líbil.

„Právě tak se láska ztratila,“ řekl. „Když jsme začali přesně určovat pravidla, jak se má projevovat.“

„A kdy to bylo?“ zeptala se Marie.

„Nevím. Ale vím, že je možné usilovat o to, aby se tato Energie vrátila. Víím to, protože když tančím nebo když slyším hlas, Lásky se mnou rozmlouvá.“

Marie nevěděla, co znamená „slyšet hlas“, ale mezitím už jsme dojeli k mostu. Vystoupili jsme a začali se procházet chladnou pařížskou nocí.

„Vím, že vás pohled na mě polekal. Největší nebezpečí je, že zapadne jazyk a člověk se udusí; restauratér věděl, co má dělat, takže se to u něj v pizzerii už někdy stalo. Není to zas tak ojedinělé. Vaše diagnóza však je chybná: já nejsem epileptik. Je to kontakt s Energií.“

Samozřejmě, že byl epileptik, ale nemělo smysl mu to vyvracet. Snažil jsem se chovat nenuceně. Musel jsem situaci zvládnout - překvapilo mě, že tentokrát proti našemu setkání nic nenamítal.

„Potřebuji vás. Potřebuji, abyste něco napsal o důležitosti lásky,“ řekl Michaii.

„Každý ví, jak důležitá je láska. Skoro všechny moje knihy o tom pojednávají.“

„Řeknu to tedy jinak: potřebuji, abyste něco napsal o nové Renesanci.“

„Co je to nová Renesance?“

„Je to obdobná situace, k níž došlo v Itálii v 15. a 16. století, kdy géniové jako Erasmus, Leonardo da Vinci, Michelangelo se už nechtěli dívat na omezenou přítomnost, na tlak dobových konvencí, a obrátili se k minulosti. Stejně tak se my navracíme k řeči magie, k alchymii, k představě Bohyně Matky, ke svobodě dělat to, več věříme, a ne to, co vyžaduje církev nebo vláda. Stejně jako lidé ve Florencii roku 1500 jsme dnes znovu objevili, že minulost obsahuje odpovědi pro budoucnost.“

Vezměte si třeba příběh o železnici, který jste vyprávěl: v kolika jiných případech jsme poslušní vzorů, jimž nerozumíme? A protože lidé čtou, co napíšete, nemohl byste se o tomto tématu zmínit?“

„Nikdy jsem nepsal knihu na objednávku,“ odpověděl jsem, protože jsem si uvědomil, že si musím zachovat sebeúctu. „Pokud bude téma zajímavé, pokud je budu mít v duši a člun zvaný Slovo mě k tomu ostrovu donese, pak to možná napíšu. Ale to nemá nic společného s mým pátráním po Esther.“

„Já vím a nekladu to jako podmínku; jenom nadhazuji, co považuji za důležité.“

„Esther vám vyprávěla o Protekční bance?“

„Ano. Ale nejde o Protekční banku. Jde o určité poslání, které nedokážu splnit sám.“

„Vaším posláním je to, co děláte v arménské restauraci?“

„To je jen malá část. Každý pátek děláme totéž s žebráky. Ve středu pracujeme s novými nomády.“

Noví nomádi? Raději ho teď nepřerušovat; ten Michail, který se mnou nyní hovořil, neprojevoval onu aroganci z pizzerie, charisma z restaurace či nejistotu z autogramiády. Byl to normální člověk, společník, s nímž se večer dáváme do řeči o světových problémech.

„Můžu psát jen o tom, co se skutečně dotýká mé duše,“ trval jsem na svém.

„Chtěl byste jít s námi popovídat si s žebráky?“

Vzpomněl jsem si na Estherin komentář a na falešný smutek v očích těch, kteří by měli být těmi nejubožejšími na světě.

„Musím si to rozmyslet.“

Blížili jsme se k muzeu Louvre, ale Michail se zastavil, opřel se o zábradlí nad řekou a dívali jsme se na míjející lodě, jejichž světlometry nás bodaly do očí.

„Podívejte se na ně,“ řekl jsem jen proto, aby řeč nestála, protože jsem se bál, že ho to omrzí a odejde. „Dívají se na to, co se před nimi osvětlí. Až se vrátí domů, řeknou, že znají Paříž. Zítra asi uvidí Monu Lisu a řeknou, že navštívili Louvre. Neznají Paříž a nebyli v Louvrů - udělali jen to, že se projeli lodí a viděli obraz, jediný obraz. Jaký je rozdíl mezi shlédnutím pornografického filmu a milováním? Stejný rozdíl jako mezi pohledem na město a mezi snahou zjistit, co se v něm děje, zajít do hospod, projít se ulicemi, jež nejsou v turistických průvodcích, ztratit se ve městě, abychom našli sebe.“

„Obdivuji vaše sebeovládání. Mluvíte o lodích na Seině a čekáte na vhodnou chvíli, abyste mi položil otázku, která vás ke mně přivedla. Nyní můžete volně a otevřeně mluvit o tom, co chcete vědět.“

Nemluvil ani trochu agresivně, a tak jsem se rozhodl pokračovat.

„Kde je Esther?“

„Fyzicky hodně daleko, ve Střední Asii. Spirituálně velice blízko, dnem i nocí mě provází její úsměv a vzpomínka na její nadšená slova. To ona mě sem přivedla, chudého jednadvacetiletého

kluka bez budoucnosti, kterého lidé z vesnice považovali za nenormálního nebo nemocného, za čaroděje, který uzavřel pakt s ďáblem, a lidé z města zase za prostého vesničana hledajícího práci.

Někdy jindy vám svůj příběh vypovím líp, ale fakt je, že jsem uměl anglicky a začal jsem pracovat jako její tlumočník. Byli jsme na hranici země, kam se potřebovala dostat; Američané tam budovali hodně vojenských základen, chystali se k válce s Afganistanem, dostat vízum bylo nemožné. Pomohl jsem jí překročit hory ilegálně. Během týdne, který jsme spolu strávili, mi dala najevo, že nejsem sám, že mi rozumí.

Zeptal jsem se jí, co dělá tak daleko od domova. Po několika vyhýbavých odpovědích mi nakonec pověděla, co zřejmě řekla vám: že hledá místo, kam se schovalo štěstí. Já jsem jí vyprávěl o svém poslání: dosáhnout toho, aby se Energie Lásky znovu rozšířila po Zemi. V podstatě jsme oba hledali totéž.

Esther zašla na francouzské vyslanectví a zařídila mi vízum - jako tlumočnickovi z kazaštiny, přestože v mé zemi všichni mluví rusky. Přišel jsem žít sem. Vídali jsme se, když se vrátila ze svých zahraničních cest; ještě dvakrát jsme spolu odcestovali do Kazachstánu; nesmírně ji zajímala kultura tengri a kromě toho jeden nomád, s nímž se seznámila - a který prý má odpověď na všechno.“

Byl bych rád věděl, co znamená tengri, ale ta otázka mohla počkat. Michail mluvil dál a v očích se mu zračil stejný stesk, jaký jsem cítil po Esther já.

„Začali jsme působit tady v Paříži - to ona navrhla, abychom se jednou týdně scházeli s lidmi. Říkala: ‚Ve stycích mezi lidmi je nejdůležitější rozhovor, ale dnes už si lidé spolu nesesednou, aby rozmlouvali a poslouchali druhé. Chodí do divadla, do kina, dívají se na televizi, poslouchají rádio, čtou knihy, ale už si skoro vůbec nepovídají. Chceme-li změnit svět, musíme se vrátit do dob, kdy se bojovníci scházeli kolem ohně a vyprávěli si příběhy“

Vzpomněl jsem si, jak Esther říkala, že všechny důležité věci v našem životě vzešly z dlouhých debat u hospodského stolu nebo při procházkách ulicemi a parky.

„Já jsem chtěl, aby to bylo vždycky ve čtvrtkách, protože tak velí tradice, v níž jsem byl vychován. Ona zase měla nápad, že občas vyjdeme v noci do pařížských ulic; říkala, že jenom žebráci nepředstírají, že jsou spokojení - naopak, předstírají, že jsou smutní.

Dala mi číst vaše knihy. Pochopil jsem, že vy, možná nevědomky, si představujete stejný svět jako my dva. Pochopil jsem, že nejsem sám, přestože jen já slyším hlas. Postupně, jak lidé začali chodit na naše setkání, jsem začínal věřit, že své poslání mohu splnit, že mohu pomáhat, aby se vrátila Energie, i kdyby k tomu bylo nutné vrátit se do minulosti, k okamžiku, kdy odešla – nebo se ukryla.“

„Proč mě Esther opustila?“

Opravdu jsem nedokázal mluvit o něčem jiném? Moje otázka Michaila poněkud podráždila.

„Proboha. Dnes jste jako příklad použil kolejnice: no dobrá, ona přece není kolejnice vedle vás. Neřídí se pravidly a předpokládám, že ani vy. Doufám, že je vám jasné, že i mně chybí.“

„**Takže...**“

„Takže jestli se s ní chcete sejít, můžu vám říct, kde je. I já jsem měl stejné nutkání, ale hlas říká, že ještě nastala chvíle, že ji nikdo nesmí rušit v jejím setkání s Energií Lásky. Já ten hlas respektuji, hlas nás chrání: mne, vás, Esther.“

„**Kdy nastane ta chvíle?**“

„Možná zítra, za rok nebo už nikdy - a v tom případě to musíme vzít na vědomí. Hlas je Energie: proto spojuje lidi jen tehdy, když jsou pro tu chvíli opravdu připraveni. Přesto se všichni pokoušíme násilím situaci změnit - jenom abychom vyslechli větu, kterou jsme nikdy slyšet nechtěli: ‚Jdi pryč.‘ Ten, kdo hlas nerespektuje a přijde dřív nebo později, než by měl, nikdy nedosáhne toho, oč mu jde.“

„Raději vyslechnu, jak mi říká ‚jdi pryč‘, než abych pořád trávil dny a noci se Záhirem. Když mi to řekne, už nebude fixní ideou, ale změní se v ženu, která teď žije a myslí jinak.“

„Už to nebude Záhir, ale bude to velká ztráta. Jestliže muž a žena umějí projevovat Energii, pak opravdu pomáhají všem mužům a ženám na světě.“

„Vy mě děsíte. Já ji miluji. Vy víte, že já miluji ji, a říkáte, že ona stále miluje mne. Nevím, co znamená být připraven, nemohu žít podle toho, co ode mě očekávají druzí - ba ani Esther.“

„Z rozhovorů s Esther jsem vyrozuměl, že jste v určité chvíli zbloudil. Svět se začal točit kolem vás, výlučně kolem vás.“

„To není pravda. Esther si mohla svobodně zvolit svou vlastní cestu. Rozhodla se stát válečnou zpravodajkou i proti mé vůli. Domnívala se, že musí hledat příčinu lidského neštěstí, přestože jsem dokazoval, že se to nikdy nedozví. Je možné, že by chtěla, abych byl znovu kolejnicí vedle jiné kolejnice a zachovával tu pitomou vzdálenost jenom proto, že o tom rozhodli Římané?“

„Naopak.“

Michail znovu vykročil a já jsem ho následoval.

„Věříte mi, že slyším nějaký hlas?“

„Upřímně řečeno, nevím. A když už jsme tady, rád bych vám něco ukázal.“

„Všichni si myslí, že je to epileptický záchvat, a já je při tom nechávám: je to snadnější. Ale ten hlas ke mně promlouvá od dětství, kdy jsem uviděl tu ženu.“

„Jakou ženu?“

„Později vám to povím.“

„Vždycky, když se na něco zeptám, tak mi odpovíte: ‚Později vám to povím.‘“

„Hlas mi právě něco říká. Víím, že vás to znervózňuje nebo leká. Když jsem v pizzerii ucítil teplý vítr a uviděl světla, věděl jsem, že jsou to příznaky mého spojení s Mocí. Věděl jsem, že chce nám dvěma pomoci.“

Jestli si myslíte, že všechno, co říkám, je jen pomatenost mladého epileptika, který chce zneužít citů slavného spisovatele, tak vám zítra dám mapu, na níž označím místo, kde je Esther, a můžete za ní jet. Ale hlas nám něco říká.“

„Smím vědět, co říká, nebo mi to povíte později?“

„Povím vám to za chvíli: ještě jsem tomu poselství dobře neporozuměl.“

„Přesto však mi slibte, že mi dáte tu adresu a mapu.“

„Slibuji. Ve jménu Božské Energie Lásky vám to slibuji. Co jste mi chtěl ukázat?“

Natáhl jsem ruku k zlatavé soše - k dívce na koni.

„Tohle. Ona slyšela hlasy. Dokud lidé brali vážně to, co říkala, všechno se dařilo. Jakmile začali pochybovat, vítr vítězství se stočil na druhou stranu.“

Jana z Arku, Panna orleánská, hrdinka stoleté války, která byla v sedmnácti letech jmenována velitelem vojsk, protože... slyšela hlasy a ty hlasy jí napovídaly, jaká nejlepší strategie povede k porážce Angličanů. O dva roky později byla obžalována z čarodějnictví a odsouzena k smrti upálením. V jedné své knize jsem použil část výslechu z 24. února 1431:

Vyslychal ji dr. Jean Beaupére. Na otázku, zdali slyšela hlas, odpověděla:

„Slyšela jsem jej třikrát, včera a dnes. Ráno, při nešporách, a když zvonili klekání,.. „

Na otázku, jestli byl hlas ve světnici, odpověděla, že neví, ale že ji probudil. Nebyla ve světnici, nýbrž na hradě.

Zeptala se hlasu, co má dělat, a hlas ji požádal, aby vstala z lože a sepjala ruce.

Potom (Jana z Arku) řekla biskupovi, který ji vyslychal:

„Vy tvrdíte, že jste můj soudce, pane. Dávejte tedy velký pozor na to, co uděláte, neboť mě vysílá Bůh, a vy, pane, jste v nebezpečí. Hlas mi odhalil něco, co musím sdělit králi, ale nikoli vám. Tento hlas, jež slyším (již dlouho), přichází od Boha a já se víc bojím odporovat hlasům než odporovat vám, pane.“

„Naznačujete, že...“

„Že jste vtělení Jany z Arku? To ne. Zemřela v pouhých devatenácti letech a vám už je pětadvacet. Vedla francouzské vojsko, a vy podle vlastního vyjádření nedokážete vést ani svůj život.“

Znovu jsme si sedli na zídku na břehu Seiny.

„Věřím ve znamení,“ zdůrazňoval jsem. „Věřím v osud. Věřím, že lidé mají každý den možnost najít nejlepší řešení ve všem, co dělají. Věřím, že jsem chybil, že jsem v určité chvíli ztratil

spojení s ženou, kterou miluji. A nyní musím tento cyklus dokončit; proto chci tu mapu, chci jít za ní.“

Podíval se na mě a připomínal mi onu postavu v transu, jež vystupovala na pódiu v restauraci. Tušil jsem další epileptický záchvat - pozdě v noci, na téměř pustém místě.

„Vidění mi dalo moc. Ta moc je takřka viditelná, hmatatelná. Mohu s ní zacházet, ale nemohu ji ovládnout.“

„Na takový rozhovor už je pozdě. Jsem unavený a vy také. Rád bych, kdybyste mi dal tu mapu a označil to místo.“

„Hlas... dám vám mapu zítra odpoledne. Kde vám ji mohu předat?“

Dal jsem mu svou adresu a překvapilo mě, že neví, kde jsem s Esther bydlel.

„Vy si myslíte, že jsem spal s vaší ženou?“

„Nikdy bych se na to nezeptal. Není to moje věc.“

„Ale zeptal jste se, když jsme byli v pizzerii.“

Zapomněl jsem na to. Ovšemže to byla moje věc, ale teď už mě jeho odpověď nezajímala.

Michailovy oči se změnilly. Hledal jsem po kapsách něco, co bych mu vložil do úst v případě záchvatu; on však vypadal klidně a ovládal se.

„V tomto okamžiku slyším hlas. Zítra vezmu mapu, poznámky, letový řád a přijdu k vám domů. Věřím, že ona na vás čeká. Věřím, že svět bude šťastnější, když budou šťastnější dvě, pouhé dvě osoby. Avšak hlas mi říká, že zítra se nám nepodaří sejít.“

„Mám domluvený jenom oběd s jedním hercem, který přijel ze Spojených států, a to už nemohu odvolat. Jinak na vás budu čekat.“

„Tak mi to ale hlas říká.“

„On vám zakazuje, abyste mi pomohl znovu se setkat s Esther?“

„To si nemyslím. Právě hlas mě pobídl, abych šel na vaši autogramiádu. Od té doby jsem věděl jak asi se budou události vyvíjet - protože jsem četl Čas roztrhávání a čas sešívání“

„Takže,“ a já umíral strachy, aby se nerozhodl jinak, „uděláme to tak, jak jsme se dohodli. Od dvou hodin odpoledne jsem volný.“

„Ale hlas říká, že ta chvíle ještě nenadešla.“

„Slíbil jste mi to.“

„Tak dobře.“

Podal mi ruku a řekl, že se zítra k večeru zastaví u mě doma. Jeho poslední slova té noci byla:

„Hlas říká, že to dovolí teprve tehdy, až nastane ta pravá chvíle.“

Já jsem však cestou do svého bytu slyšel jediný hlas a ten patřil Esther, která mluvila o lásce. A když jsem si ten rozhovor v duchu vybavoval, pochopil jsem, že měla na mysli naše manželství.

„Když mi bylo patnáct, šíleně jsem toužila objevit sex. Ale byl to hřích, bylo to zakázané. Nemohla jsem pochopit, proč je to hřích: ty ano? Můžeš mi říct, proč všechna náboženství všude na světě považují sex za cosi zapovězeného - dokonce i ty nejprimitivnější kultury a náboženství?“

„Začala jsi přemýšlet o velice zvláštních věcech. Proč je sex zakázaný?“

„Kvůli výživě.“

„Výživě?“

„Před tisíci let lidé sdružení v kmenech kočovali, volně se milovali, měli děti, a čím byl kmen početnější, tím víc směřoval k vyhynutí - lidé mezi sebou bojovali o jídlo, přitom zabíjeli děti, pak zabíjeli ženy, které byly slabší. Přežili jenom silní, ale to byli samí muži. A bez žen nedosáhnou muži přežití druhu.“

Tenkrát se někdo, kdo tu situaci viděl u sousedního kmene, rozhodl zabránit, aby k tomu došlo u nich. Vymyslel si příběh: bohové zakázali, aby se muži milovali se všemi ženami. Mohou to dělat jen s jednou, nanejvýš se dvěma ženami. Pár mužů bylo impotentních, pár žen neplodných, část kmene neměla děti z přirozených důvodů, ale partnery nebylo možné měnit.

Všichni tomu uvěřili, protože ten, kdo to řekl, mluvil jménem bohů, patrně se něčím od ostatních lišil - měl nějakou tělesnou vadu, nemoc, která vyvolává křeče, nějaký zvláštní dar, cokoli, co ho odlišovalo od ostatních, protože tak se objevili první vůdci. Za několik let už byl kmen silnější - byl tam určitý počet mužů schopných všechny uživit, plodných žen, dětí, jež mohly postupně zvyšovat počet lovců a rodiček. Víš, co ženu v manželství nejvíc těší?“

„Sex.“

„Omyl: dávat potravu. Vidět, jak její muž jí. To je slavná chvíle pro ženu, která celý den myslí na večeři. A určitě je za tím příběh z minulosti - hlad, hrozba vyhynutí druhu a cesta k přežití.“

„Mrzí tě, že nemáme děti?“

„Nestalo se to, vid? Jak mě může mrzet něco, co se nestalo?“

„A myslíš, že by to změnilo naše manželství?“

„Jak to můžu vědět? Můžu to posuzovat podle našich přátel. Jsou kvůli dětem šťastnější? Někteří ano, jiní ani moc ne. Mohou být s dětmi šťastní, ale to nezlepší ani nezhorší jejich vztah. Pořád považují za své právo snažit se ovládat toho druhého. Pořád si myslí, že slib ‚být šťastní navždy‘ se musí dodržet, třeba se výsledkem každodenní nešťastnost.“

„Ta válka ti neprospívá, Esther. Dostáváš se do styku s realitou velice odlišnou od života, který vedeme tady. Ano, já vím, že zemřu; proto prožívám každý den, jako by to byl zázrak. To mě však nenutí pořád myslet na lásku, štěstí, sex, výživu, manželství.“

„Válka mě nenechá myslet. Já prostě existuji, a tečka. Když chápu, že mě kdykoli může trefit zbloudilá střela, myslím si: Ještě že si nemusím dělat starosti, co se stane s mým dítětem.‘ Ale myslím si také: ‚Škoda, že zemřu, a nic po mně nezůstane. Dokázala jsem jenom přijít o život, nedokázala jsem přivést jej na svět.‘“

„Není snad s námi něco v pořádku? Ptám se proto, že někdy se mi zdá, jako bys mi chtěla něco říct, ale nakonec to nedořekneš.“

„Ano, něco není v pořádku. Jsme povinni být spolu šťastni. Ty si myslíš, že mi vděčíš za všechno, co jsi, já si myslím, že musím považovat za výsadu, jestliže žiju s mužem jako ty.“

„Mám ženu, kterou miluji, ne vždy to oceňuji a nakonec se sám sebe ptám: ‚Co se mnou není v pořádku?‘“

„Je skvělé, že to tak chápeš. Není nic, co by s tebou nebylo v pořádku, a zrovna tak se mnou, protože já si kladu stejnou otázku. V pořádku není způsob, jímž nyní projevujeme svou lásku. Kdybychom brali jako něco přirozeného, že nám dělá problémy, mohli bychom s těmito problémy žít a být šťastni. Byl by to neustálý boj, a to by nás udržovalo aktivní, živé, odvážné, ochotné dobývat nové světy. My však míříme k bodu, kde se všechno přizpůsobuje. Kde už láska nevytváří problémy a střety - a stává se jediným řešením.“

„Co je na tom špatného?“

„Všechno. Cítím, že Energie Lásky, to, čemu se říká vášeň, už mi neprochází tělem a duší.“

„Něco však zůstalo.“

„Zůstalo? Musí snad každé manželství skončit tak, že vášeň postoupí místo něčemu, čemu se říká ‚zralý vztah‘? Já tě potřebuji. Chybíš mi. Občas pocítuji žárlivost. Ráda myslím na to, co budeš večeřet, přestože ty někdy ani nevíš, co jíš. Ale chybí radost.“

„Nechybí. Když jsi daleko, chtěl bych, abys byla blízko. Představuji si, o čem si budeme povídat, až se já nebo ty vrátíme z cest. Telefonuji ti, abych věděl, jestli se ti daří dobře, potřebuji slyšet tvůj hlas každý den. Určitě jsem pořád zamilovaný.“

„Se mnou je to stejné, ale co se děje, když jsme spolu? Přeme se, hádáme se kvůli hloupostem, jeden chce změnit druhého, chce mu vnutit svůj pohled na realitu. Chceš po mně věci, které nemají žádný smysl, a já jednám stejně. Občas si v hloubi duše oba myslíme: Jak by bylo dobré být volný, nemít žádný závazek.‘ „

„Máš pravdu. A v těch chvílích si nevím rady, protože vím, že žiju s ženou, po níž toužím.“

„Já taky žiju s mužem, kterého jsem vždycky chtěla mít po svém boku.“

„Myslíš, že to můžeš změnit?“

„Čím jsem starší, tím míň mužů se na mě dívá a tím častěji si říkám: ‚Raději nechat všechno tak, jak to je.‘ Určitě se takhle můžu klamat až do konce života. Avšak pokaždé, když jdu do války, vidím, že existuje jakási větší láska, mnohem větší než nenávisť, která žene lidi, aby se navzájem zabíjeli. A v těch chvílích, jenom v těch chvílích si myslím, že to můžu změnit.“

„Nemůžeš žít stále ve válce.“

„A taky nemůžu žít stále v tomhle míru vedle tebe. Ten mi ničí to jediné důležité, co mám: můj vztah s tebou. Přestože třeba intenzita lásky zůstane stejná.“

„Miliony lidí na celém světě o tom nyní přemýšlejí, snaží se vydržet a čekají, až ty okamžiky deprese přejdou. Přechájejí jednu, dvě, tři krize, a nakonec dojdou klidu.“

„Víš dobře, že to tak není. Jinak bys nenapsal knihy, jaké jsi napsal.“

Rozhodl jsem se, že s americkým hercem poobědvám v Robertově pizzerii - musím se tam neprodleně vrátit, abych smazal špatný dojem, který jsem možná posledně vyvolal. Před odchodem z domu jsem upozornil služebnou a vrátného: kdybych se nevrátil ve stanovenou hodinu a mezitím by mi nějaký mongolsky vypadající mladík přišel něco předat, je nesmírně důležité pozvat ho nahoru, požádat ho, aby na mě počkal, a naservírovat mu všechno, co si bude přát. Kdyby náhodou čekat nemohl, pak ať u jednoho nebo druhého nechá to, co mi měl odevzdat.

Ale v žádném případě ho nenechat odejít, aniž by tam tu věc nechal!

Vzal jsem si taxi a požádal řidiče, aby zastavil na rohu bulváru Saint-Germain a Rue Saint-Pères. Mrholilo, ale do restaurace – s nenápadným vývěsním štítem a s přívětivým úsměvem Roberta, který občas vyšel ven, aby si zakouřil - to nebylo dál než třicet metrů. Po úzkém chodníku šla proti mě žena s kočárkem, a protože pro nás oba tam nebylo místo, sestoupil jsem z obrubníku, aby mohla projít,

A vtom se svět jako ve zpomaleném filmu obrátil vzhůru nohama: ze země se stalo nebe, z nebe zem, zahlédl jsem několik detailů z horní části budovy na rohu - už jsem“ tamtudy šel mnohokrát, ale nahoru jsem se nikdy nepodíval. Vzpomínám si na pocit překvapení, na vítr, který mi fučel do ucha, a na vzdálený štěkot psa; hned nato se všechno ponořilo do tmy.

Cosi mě velikou rychlostí hnalo do černé díry, na jejímž konci jsem rozeznával světlo. Dřív než jsem se tam dostal, neviditelné ruce mě prudce stáhly zpátky a k vědomí mě přivedly hlasy a výkřiky, které jsem slyšel kolem sebe; to všechno jistě netrvalo déle než pár vteřin. Cítil jsem chuť krve na rtech, pach mokrého asfaltu, a hned nato jsem si uvědomil, že se mi stala nehoda. Byl jsem zároveň při vědomí i v bezvědomí, zkoušel jsem se pohnout, ale nešlo to, vedle sebe na zemi jsem viděl ležet nějakou jinou osobu - mohl jsem cítit její pach, její parfém, napadlo mě, že je to žena, která šla po chodníku s kočárkem: panebože!

Někdo ke mně přistoupil a chtěl mě zvednout, já jsem vykřikl, ať na mě nesahá, hýbat s mým tělem bylo teď nebezpečné; dozvěděl jsem se v nějakém banálním rozhovoru při nějaké banální

příležitosti, že jakýkoli chybný pohyb by mě v případě zlomeniny krční páteře mohl ochromit navždy.

Ze všech sil jsem se snažil zůstat při vědomí, očekával jsem bolest, která nepřicházela, zkoušel jsem se pohnout a usoudil jsem, že je lepší to nedělat - měl jsem pocit křečí, strnulosti. Znovu jsem žádal, aby se mě nedotýkali, zdálky jsem uslyšel sirénu a pochopil jsem, že už můžu usnout, nemusel jsem dál svádět boj, abych si zachránil život, buď jsem prohrál, nebo vyhrál, to už nezáleželo na mém rozhodnutí, záleželo na lékařích, ošetřovateli, na štěstí, na „čemsi“, na Bohu.

Zaslechl jsem hlas nějaké dívky, která mi řekla svoje jméno, ale já si je nezapamatoval, a nabádala mě, abych zachoval klid, určitě prý nezemřu. Chtěl jsem jejím slovům věřit, snažně jsem ji prosil, ať u mě ještě zůstane, ale ona vzápětí zmizela; uviděl jsem, že mi dávají na krk něco tuhého a na obličej masku, a pak jsem zase usnul, tentokrát bez jakýchkoli snů.

Když jsem znovu nabyl vědomí, neexistovalo nic jiného než hrozné hučení v uších: jinak panovalo ticho a naprostá tma. V tom jsem ucítil, že se všechno pohnulo, a zděsila mě představa, že nesou moji rakev, měl jsem být pohřben zaživa!

Pokoušel jsem se zabušit na stěny, které mě svíraly, ale nepodařilo se mi pohnout ani jediným svalem. Dlouhou, nekonečnou chvíli jsem cítil, že mě cosi postrkuje dopředu, už jsem se vůbec nedokázal bránit, až jsem náhle sebral poslední zbytky sil a vydal jsem výkřik, jehož ozvěna se mi v tom uzavřeném prostoru vrátila do uší a málem mě ohlušila - ale já věděl, že ten výkřik mě zachránil, protože hned nato se mi u nohou objevilo světlo: zjistili, že jsem neumřel!

Světlo - blahodárné světlo, které mě uchránilo od nejstrašlivějších muk, od udušení - mi ponenáhlu osvětlovalo celé tělo, konečně zdvihli z rakve víko, stékal po mně ledový pot, cítil jsem nesmírnou bolest, ale zároveň štěstí a úlevu, uvědomili si, že se spletli, jaká radost, vrátit se na tenhle svět!

Světlo mi konečně dospělo až k očím; něčí jemná ruka mi osušila zpocené čelo, objevila se andělská tvář.

„Nebojte se,“ pronesl zlatovlasý andělský zjev v bílém šatě. „Nejsem anděl, vy jste nezemřel, tohle není rakev, ale přístroj na magnetickou rezonanci, potřebujeme si ověřit případná zranění. Jak se zdá, není to nic vážného, ale budete tu muset zůstat na pozorování.“

„Žádná zlomenina?“

„Četné odřeniny. Kdybych vám přinesla zrcadlo, zděsil byste se, jak vypadáte, ale to za pár dní přejde.“

Pokoušel jsem se zvednout, ale šetrně mi v tom zabránila. A náhle mě silně zabořila hlava a já zaúpěl.

„Utrpěl jste úraz, pochopitelně vás to bolí, nemyslíte?“

„Já myslím, že mi neříkáte pravdu,“ vypravil jsem ze sebe ztěžka. „Jsem dospělý, žil jsem vždycky naplno, snesu určité zprávy a nezpanikařím. Co nevidět mi praskne v hlavě nějaká céva.“

Objevili se dva ošetřovatelé a položili mě na vozík. Ucítil jsem, že mám kolem krku nějaký ortopedický přístroj.

„Někdo říkal, že jste nechtěl, aby s vámi hýbali,“ pravil anděl. „Moudré rozhodnutí. Někjaký čas si ten límec musíte nechat, ale pokud se nedočkáme nepříjemného překvapení - protože všechny následky nikdy znát nemůžeme -, brzy ze všeho zůstane jenom veliké leknutí a veliké štěstí.“

„Jak dlouho tady budu? Nemůžu tu ztrácet čas.“

Nikdo mi neodpověděl. Marie na mě s úsměvem čekala za dveřmi radiodiagnostického oddělení - lékaři už ji zřejmě ujistili, že v podstatě nejde o nic vážného. Pohladila mě po vlasech a nedala najevo zděšení, které v ní musel vyvolat můj vzhled.

Malý průvod vykročil nemocniční chodbou - ona, dva ošetřovatelé, kteří tlačili vozík, a anděl v bílém. Hlava mě bolela čím dál víc.

„Sestro, moje hlava...“

„Nejsem sestra, jsem momentálně vaše lékařka, čekáme na vašeho osobního lékaře. S hlavou si nedělejte starosti: působením obranného mechanismu uzavře organismus v okamžiku nehody všechny cévy, aby zabránil krvácení. Jakmile zjistí, že nebezpečí pominulo, cévy se znovu otevřou, krev opět obíhá a to bolí. Nic víc. Ovšem pokud chcete, dám vám něco na spaní.“

Odmítl jsem. A z jakéhosi temného zákoutí nitra se mi vynořila věta, kterou jsem slyšel den předtím:

„Hlas říká, že to dovolí teprve tehdy, až nastane ta pravá chvíle.“

On to přece nemohl vědět. Nebylo možné, aby všechno, k čemu došlo na rohu Saint-Germain a Saint-Pères, bylo výsledkem nějakého vesmírného spiknutí, něčeho předurčeného bohy, kteří musí mít plné ruce práce s naší zuboženou, soustavně ničenou planetou, a přece všeho nechali, jen aby znemožnili mé setkání se Záhirem. Ten mladík neměl nejmenší možnost předvídat budoucnost, jedině že by... opravdu slyšel nějaký hlas, že by ten plán existoval a všechno bylo mnohem důležitější, než jsem si myslel.

Začínalo toho být na mě moc: Mariin úsměv, možnost, že někdo poslouchá jakýsi hlas, bolest stále nesnesitelnější.

„Paní doktorko, rozmyslel jsem si to: chci spát, ta bolest se nedá vydržet.“

Řekla něco jednomu z ošetřovatelů, ten odešel, a ještě dřív, než jsme došli do pokoje, byl zpátky. Ucítil jsem píchnutí do paže a hned nato jsem usnul.

Když jsem se probudil, chtěl jsem přesně vědět, k čemu došlo, jestli žena, kterou jsem vedle sebe viděl, se také zachránila, a co se stalo s jejím dítětem. Marie říkala, že musím odpočívat,

ale mezitím už přišel doktor Louit, můj lékař a přítel, a ochotně mě informoval. Narazil do mě motocykl: tělo, které jsem na zemi viděl, patřilo řidiči, toho odvezli do téže nemocnice jako mne, ale měl rovněž štěstí - nic než četné odřeniny. Podle následného policejního vyšetřování jsem v okamžiku nehody stál ve vozovce a ohrozil tím život motocyklisty.

To znamená, že všechno jsem vlastně zavinil já, ale ten mladík žádnou stížnost podat nehodlá. Marie za ním zašla, trochu si s ním promluvila a dozvěděla se, že je to imigrant, který pracuje ilegálně a bojí se policii cokoli sdělit. Za čtyřicet hodin z nemocnice odešel, protože v okamžiku srážky měl na hlavě přilbu, což značně snížilo riziko poškození mozku.

„Říkáte, že za čtyřicet hodin odešel? Copak už jsem tady víc než jeden den?“

„Tři dny. Po vyšetření magnetickou rezonancí mi paní doktorka zavolala a požádala o dovolení, aby vás mohla udržovat pod sedativy. A protože si myslím, že jste byl poslední dobou dost nervózní, podrážděný a deprimovaný, dal jsem jí k tomu svolení.“

„A co mě čeká teď?“

„V podstatě další dva dny v nemocnici a tři týdny s tímto fixačním límcem na krku: kritických osmačtyřicet hodin už uplynulo. Přesto se některá část vašeho těla může vzbouřit proti představě déletrvajících slušného chování a vznikne problém, který bude třeba vyřešit. Ale je lepší myslet na to až v naléhavém případě - nemá smysl trpět předem.“

„To znamená, že ještě můžu umřít?“

„Jak jistě dobře víte, všichni nejenže můžeme, ale musíme umřít.“

„Přesně řečeno: můžu ještě umřít následkem tohoto úrazu?“

Doktor Louit chvíli mlčel.

„Ano. Vždycky existuje možnost, že se vytvořila krevní sraženina, kterou se přístrojům nepodařilo zaregistrovat a která se kdykoli může utrhnout a vyvolat embolii. Další možnost je, že se některá buňka zblázní a způsobí rakovinu.“

„Takové úvahy byste měl nechat na jindy,“ přerušila ho Marie.

„Jsme přátelé už pět let. On se mě zeptal a já odpovídám. A teď se omlouvám, ale už se musím vrátit do ordinace. Medicína není taková, jak si myslíte. Jestliže ve vašem světě jde kluk koupit pět jablek a vrátí se domů jen se dvěma, usoudíte, že tři chybějící snědl.“

V mém světě existují jiné možnosti: mohl je sníst, ale také mu je mohl někdo ukrást, na pět jablek mu nestačily peníze, ztratil je cestou, někdo měl hlad a on se s ním o ovoce rozdělil atd. V mém světě je všechno možné a všechno je relativní.“

„Co víte o epilepsii?“

Marie okamžitě pochopila, že mám na mysli Michaila - a nesnažila se potlačit určitou nevoli. Hned prohlásila, že už musí jít, čeká na ni filmování.

Ale doktor Louit, přestože už si vzal věci a měl se k odchodu, se ještě zastavil, aby mi odpověděl.

„Jde o nadměrné množství elektrických výbojů v určité části mozku, což vyvolává více či méně závažné křeče. Neexistuje o tom žádná definitivní studie a panuje názor, že k záchvatu dojde, když je člověk ve stavu přílišného napětí. Vy si však nedělejte starosti: přestože se nemoc může poprvé ohlásit v jakémkoli věku, těžko by ji mohl vyvolat úraz při dopravní nehodě.“

„A co tedy ji může vyvolat?“

„Nejsem odborník, ale jestli chcete, mohu to zjistit.“

„Ano, chtěl bych. A mám ještě jednu otázku, ale nemyslete si, prosím vás, že mi úraz poškodil mozek. Je možné, aby epileptici slyšeli hlasy a předvíдали budoucnost?“

„Někdo vám řekl, že dojde k téhle nehodě?“

„To přesně neřekl, ale tak jsem tomu rozuměl.“

„Omluvte mě, ale už musím jít, svezu Marii. O epilepsii si opatřím potřebné informace.“

Za ty dva dny, co byla Marie pryč, Záhír znovu - i přes strach, který mi nahnal úraz - ovládl všechny prostor. Věděl jsem, že pokud Michail opravdu dodržel slovo, čekala mě doma obálka s Estheřinou adresou - ale teď mě to děsilo.

Co když Michail o tom hlasu nelhal?

Pokoušel jsem se rozpomenout na podrobnosti: sestoupil jsem z chodníku, automaticky jsem se rozhlédl a uviděl přijíždějící auto, ale taky jsem si všiml, že je v bezpečné vzdálenosti. Přesto mě něco porazilo, asi motorka, která se ten vůz snažila předjet a nebyla v mém zorném poli.

Věřím na znamení. Po Svatojakubské cestě se pro mě všechno změnilo: to, co se potřebujeme naučit, máme vždy před očima, stačí se vážně a pozorně rozhlédnout, abychom odhalili, kam nás Bůh chce vést a jaký je pro nejbližší okamžik nejlepší krok. Také jsem se naučil respektovat tajemství: jak pravil Einstein, Bůh nehraje s vesmírem v kostky, vše je vzájemně propojeno a má smysl. Ačkoli skoro celou dobu je tento smysl skryt, víme, kdy se blížíme svému skutečnému poslání na zemi, kdy to, co děláme, je prodchnuto energií nadšení.

Pokud ano, všechno je v pořádku. V opačném případě je lepší ihned změnit směr.

Jsme-li na správné cestě, sledujeme znamení a občas šlápeme vedle, Božstvo nám přijde na pomoc a zabrání, abychom se dopustili omylu. Je snad moje nehoda znamením? Vytušil snad v té chvíli Michail znamení, které bylo určeno mně?

Usoudil jsem, že odpověď na tuto otázku zní „ano“.

A možná právě proto, že jsem přijal svůj osud a nechal se vést vyšší mocí, jsem si všiml, že téhož dne začal Záhír ztrácet na síle. Věděl jsem, že potřebuji pouze otevřít obálku, přečíst si Estheřinu adresu a zazvonit u jejího bytu.

Znamení však dávala tušit, že ještě nenadešla správná chvíle. Byla-li pro mě Esther skutečně tak důležitá, jak jsem si myslel, a pořád mě milovala (jak řekl Michail), proč bych si měl vynucovat situaci, která by mě znovu přivedla k týmž omylům, jakých jsem se dopustil v minulosti?

Co mám udělat, aby se neopakovaly?

Tím, že líp poznám, kdo jsem, co se změnilo, co vyvolalo tak náhlé přerušování cesty, kterou vždy vyznačovala radost?

Stačí to?

Ne, musím se také dozvědět, kdo je Esther - jakými změnami prošla za tu dobu, co jsme žili spolu.

Stačí odpovědět na tyhle dvě otázky?

Chybí ještě třetí otázka: proč nás osud spojil?

V nemocničním pokoji jsem měl spoustu času, a tak jsem si povšechně zrekapitulovat celý život. Vždycky jsem vyhledával dobrodružství a jistotu současně - přestože jsem věděl, že to nejde dohromady. I když jsem si byl jist svou láskou k Esther, rychle jsem se vždy znovu zamilovával do jiných žen jen proto, že hra na svádění je to nejzajímavější na světě.

Uměl jsem své ženě dokázat, že ji miluji? Možná po určitou dobu ano, ale ne vždy. Proč? Protože jsem si myslel, že to není třeba, ona to přece věděla, nemohla o mých citech pochybovat.

Vzpomínám si, že se mě před mnoha lety kdosi zeptal, co měly společného všechny ženy, které hrály v mém životě nějakou roli. Odpověď byla snadná: MNE. A když jsem si to uvědomil, viděl jsem, kolik času jsem ztratil hledáním té pravé - ženy se měnily, já zůstával týž a nic jsem se nenaučil z toho, co jsme prožili společně. Mel jsem hodně partnerek, ale pořád jsem čekal na tu pravou. Ovládal jsem, byl jsem ovládán, ale tím vztah nekončil - dokud se neobjevila Esther a situaci úplně nezměnila.

Myslel jsem na svou bývalou ženu s něhou; už jsem nebyl posedlý touhou najít ji, dozvědět se, proč zmizela bez vysvětlení. Přestože kniha Čas roztrhání a čas sešívání byla skutečným pojednáním o mém manželství, představovala především vysvědčení, které jsem si sám vystavil: jsem schopen milovat, cítit, že mi někdo chybí. Esther si zasloužila mnohem víc než slova; avšak ani ta slova, pouhá slova, jsem jí nikdy neřekl, dokud jsme byli spolu.

Vždycky si musíme uvědomit, kdy se nějaká etapa uzavírá. Ukončit cyklus, zavřít dveře, dopsat kapitolu - nezáleží na tom, jak to nazveme, důležité je považovat za minulost životní okamžiky, které už skončily. Ponenáhlu jsem začínal chápat, že se nemohu vrátit zpátky a chtít, aby bylo všecko jako dřív; ty dva roky, které mi předtím připadaly jako nekonečné peklo, mi teď začaly ukazovat svůj pravý význam.

A tento význam v mnohém přesahoval mé manželství: každý muž a každá žena jsou spojeni s energií, které se běžně říká láska, ale ve skutečnosti je to prvotní látka, z níž je utvořen vesmír. S touto energií nelze svévolně zacházet - to ona nás jemně vede, v ní spočívá celé naše

životní poučení. Pokusíme-li se ji zaměřit tam, kam chceme, propadneme nakonec beznaději, pocitu zmaru a zklamání - protože ta energie je svobodná a nezkratná.

Až do konce života pak budeme říkat, že tu či onu osobu nebo věc milujeme, ale ve skutečnosti budeme trpět, protože místo abychom přijali sílu té energie, budeme se ji pokoušet oslabit, aby se vešla do světa, v němž podle svých představ žijeme.

Čím déle jsem na to myslel, tím víc ztrácel Zahir na síle a já se víc a víc blížil sám sobě.

Připravoval jsem se na dlouhou práci, která ode mě bude vyžadovat hodně mlčení, meditace a vytrvalosti. Nehoda mi pomohla pochopit, že si nemohu vynutit něco dřív, než nastane „čas sešívání“.

Vzpomněl jsem si, co mi řekl doktor Louit: po takovém úrazu může smrt nastat kdykoli. A co kdyby k tomu došlo? Kdyby mi za deset minut přestalo bít srdce?

Zeptal jsem se ošetřovatele, který zrovna vešel do pokoje s večerí:

„Už jste někdy myslel na svůj pohřeb?“

„Nedělejte si starosti,“ odpověděl. „Vy to přežijete, vypadáte o hodně líp.“

„Já si nedělám starosti. A vím, že to přežiju, protože mi to řekl jistý hlas.“

Úmyslně jsem řekl „hlas“, abych ho popíchl. Podezíravě se na mě podíval a asi ho napadlo, že by mě měli znovu vyšetřit, jestli opravdu mám mozek v pořádku.

„Vím, že to přežiju,“ opakoval jsem. „Možná o den, možná o rok, o třicet nebo o čtyřicet let. Ale jednoho dne přes veškerý vědecký pokrok tento svět opustím a budu mít pohřeb. Na to jsem právě teď myslel a rád bych věděl, jestli už jste někdy o něčem takovém uvažoval.“

„Nikdy. A nechci na to myslet; ostatně nejvíc mě děsí právě vědomí, že všechno skončí.“

„Ať chceme, nebo nechceme, ať souhlasíme, nebo nesouhlasíme, taková je realita, jíž nikdo neunikne. Co kdybychom si o tom trochu popovídali?“

„Musím jít ještě k jiným pacientům,“ řekl, položil jídlo na stůl a spěchal pryč, jako by před něčím utíkal. Ne přede mnou, ale před mými slovy.

Jestliže o té záležitosti nechce mluvit ošetřovatel, co kdybych se nad tím zamyslel sám?

Vzpomněl jsem si na úryvek z básně, kterou jsem se naučil v dětství:

Až k nám ta nežádoucí jednoho dne přijde, možná se budu bát. Možná se usměju a řeknu: Můj den byl dobrý, necht' nastane noc. Nalezne obdělání pole, prostřený stůl, dům čistý, všechno jak se patří,

Chtěl bych, aby to tak bylo: všechno jak se patří. A jaký by byl můj epitaf? Já i Esther jsme sepsali závěť a mimo jiné jsme zvolili kremaci - můj popel má být rozprášen větrem na místě zvaném Cebreiro na Svatojakubské cestě a její popel rozsypan do moře. Nebudu tedy mít onen slavný nápis na náhrobku.

Co kdybych si však měl nějakou větu zvolit? Pak bych chtěl, aby tam vytesali:

„Zemřel, když byl ještě živ.“

To může vypadat jako protimluv, ale já jsem znal dost lidí, kteří už přestali žít, ačkoli dál pracovali, jedli a vyvíjeli obvyklou společenskou činnost. Dělali všechno automaticky a nepochopili magický okamžik každého dne, nezastavili se, aby přemýšleli o zázraku života, neuvědomili si, že příští minuta může být na této planetě jejich poslední.

Vysvětlovat to ošetřovateli nemělo smysl, tím spíš, že pro prázdný talíř si přišel někdo jiný a snad z příkazu lékaře se dal se mnou do řeči. Ptal se, jestli si pamatuji své jméno, jestli vím, který máme rok, jak se jmenuje prezident Spojených států, kladl mi prostě takové otázky, jako by se chtěl ujistit o mém duševním zdraví.

To všechno proto, že jsem se zeptal na něco, na co by se měl ptát každý: už jste někdy myslel na svůj pohřeb? Víte, že dříve či později zemřete?

Toho večera jsem usínal s úsměvem. Záhir zmizel, Esther se vracela a - kdybych měl v té chvíli zemřít, přes všechno, co se mi v životě stalo, přes mé porážky, zmizení milované ženy, křivdy, jež jsem utrpěl nebo způsobil jiným, zůstal jsem živý až do poslední minuty a zcela jistě jsem mohl tvrdit:

„Můj den byl dobrý, necht' nastane noc.“

Za dva dny už jsem byl doma. Marie šla připravit oběd, já jsem probíral nahromaděnou korespondenci. Zazvonil domácí telefon, vrátný mi sdělil, že obálku, kterou jsem měl dostat minulý týden, mám na stole.

Poděkoval jsem, a přestože předtím jsem si to představoval jinak, neběžel jsem ji otevřít. Poobědvali jsme, vyptal jsem se Marie na filmování, ona chtěla vědět, jaké mám plány, protože s fixačním límcem jsem zatím nemohl vycházet. Řekla, že pokud budu chtít, zůstane se mnou, jak dlouho bude třeba.

„Mám malou prezentaci pro jeden kanál korejské televize, ale to mohu odložit nebo prostě zrušit. Samozřejmě pokud budeš mou společnost potřebovat.“

„Potřebuji tvou společnost a jsem moc rád, že budeš se mnou.“

S úsměvem vzala okamžitě telefon, spojila se se svou agentkou a požádala o změnu programu. Slyšel jsem, jak dodává: „Neříkej, že jsem nemocná, protože jsem pověřčivá a pokaždé, když jsem se na to vymlouvala, skončila jsem v posteli; řekni, že musím pečovat o milovanou osobu.“

Bylo třeba vyřídit řadu naléhavých záležitostí: odložené rozhovory, odpovědi na pozvánky, poděkování za telefonáty a zasláné kytice, texty, předmluvy, doporučení. Marie byla celý den ve styku s mou agentkou a přeorganizovaly mi program tak, aby nic nezůstalo bez odpovědi. Každý večer jsme jedli doma, bavili jsme se o nejrůznějších věcech, zajímavých i banálních - jako každá dvojice. Jednou Marie po několika sklenkách vína poznamenala, že jsem se změnil.

„Zdá se, že blízkost smrti tě vrátila k životu,“ řekla.

„To se stává každému.“

„Když ale dovolíš - a nechci se začít hádat ani vyvolávat žárlivou scénu - od té doby, co ses vrátil, už nemluvíš o Esther. Stejně to bylo, když jsi dokončil Čas roztrhování a čas sešívání: ta kniha zapůsobila jako určitá terapie, bohužel netrvalo to dlouho.“

„Chceš říct, že se mi následkem úrazu mohlo něco změnit v mozku?“

Přestože jsem to neřekl nijak agresivně, Marie to raději zamluvila a vyprávěla mi, jaký strach zažila při letu vrtulníkem z Monaka do Cannes. Pozdě večer už jsme byli v posteli a milovali se - kvůli mému fixačnímu límci dost obtížně - ale i tak jsme cítili vzájemnou blízkost.

Za čtyři dny už obrovská hromada papírů z mého stolu zmizela. Zbývala jenom velká bílá obálka s mým jménem a číslem bytu. Marie ji chtěla otevřít, ale já jsem odmítl s tím, že to počká.

Na nic se mě nevyptávala - snad si myslela, že jde o informace o mých bankovních účtech nebo o důvěrnou korespondenci, pravděpodobně od nějaké zamilované ženy. Já jsem taky nic nevysvětloval, obálku jsem vzal a odložil mezi knihy. Kdybych se na ni pořád díval, Záhír by se nakonec vrátil.

Láska, kterou jsem cítil k Esther, rozhodně nezeslábla, ale v nemocnici jsem si každý den vzpomínal na něco zajímavého: nikoli na naše rozhovory, spíš na chvíle, kdy jsme společně mlčeli. Vybavoval jsem si její oči: dívky nadšené dobrodružstvím, ženy hrdé na manželův úspěch, novinářky zaujaté každým tématem, o němž psala, a - od určité doby - manželky, která jako by už neměla v mém životě místo. Ten smutný pohled se objevil dřív, než se rozhodla stát válečnou reportérkou; rozveselil se, když se vracela z války, ale za pár dní zase zesmutněl.

Jednou odpoledne zazvonil telefon.

„Je to ten mladík,“ řekla Marie a podala mi telefon.

Z druhého konce linky jsem uslyšel Michailův hlas. Nejdřív řekl, že ho mrzí, co se mi stalo, a hned nato se zeptal, jestli jsem dostal tu obálku.

„Ano, mám ji tady.“

„A chcete jít za ní?“

Marie náš rozhovor poslouchala a tak jsem se raději odpovědi vyhnul.

„Promluvíme si o tom, až se sejdeme.“

„Nechci se ničeho domáhat, ale slíbil jste, že mi pomůžete.“

„Já také plním své sliby. Uvidíme se hned, jak mi bude líp.“

Řekl mi číslo svého mobilního telefonu, já jsem zavěsil a všiml si, že Marie už se tváří úplně jinak.

„Takže všechno je při starém,“ poznamenala.

„Ne. Všecko se změnilo.“

Měl jsem se vyjádřit jasněji, říct, že pořád ještě chci Esther vidět a že vím, kde je. Ve správnou chvíli nastoupím do vlaku, do taxíku, do letadla, do jakéhokoli dopravního prostředku jen proto, abych byl s ní. To však znamenalo, že ztratím ženu, která právě v té chvíli byla se mnou, se vším souhlasila a dělala všechno, aby dokázala, jak mnoho pro ni znamenám.

Zbabělý postoj, samozřejmě. Sám za sebe jsem se styděl, ale takový je život, a i když jsem to neuměl dobře vysvětlit, miloval jsem i Marii.

Mlčel jsem také proto, že jsem vždycky věřil na znamení, a když jsem vzpomínal na chvíle mlčení se svou ženou, věděl jsem, že - ať s hlasy, nebo bez nich, ať s vysvětlováním, nebo bez něj - dosud nenadešel okamžik opětného shledání. Nyní spíš než na všechny naše rozhovory jsem se musel soustředit na naše mlčení, protože právě tak jsem mohl naprosto svobodně pochopit svět, v němž se vše dařilo, i okamžik, kdy se to zvrtno.

Marie se na mě mlčky dívala. Mohu dál jednat tak nepoctivě s někým, kdo pro mě dělá všechno? Začal jsem se cítit nepříjemně, ale nemohl jsem jí říct všechno, jedině... jedině že bych se pokusil vypovědět nepřímo, co cítím.

„Marie, představ si, že dva hasiči jdou do lesa, aby uhasili malý požár. Když skončí a jdou k potoku, jeden z nich má tvář celou od sazí, kdežto druhý úplně čistou. Ptám se: kdo z nich si umyje obličej?“

„To je hloupá otázka, přece ten, co je špinavý od sazí.“

„Omyl, ten s umazaným obličejem se podívá na druhého hasiče a bude si myslet, že vypadá jako on. A naopak, ten s čistým obličejem uvidí, že jeho druh je celý od sazí, a řekne si: asi jsem taky špinavý, musím se umýt.“

„Co tím chceš říct?“

„Tím chci říct, že za tu dobu, co jsem byl v nemocnici, se mi rozjasnilo, že jsem v ženách, které jsem miloval, hledal vždycky sám sebe. Díval jsem se na jejich čisté, hezké tváře a viděl jsem v nich sebe. Ony se zase dívaly na mne, viděly mou tvář od sazí a přes svou inteligenci a sebejistotu se nakonec také viděly ve mně a považovaly se za horší, než byly. Prosím tě, nedopusť, aby se to stalo tobě.“

Byl bych rád dodal: došlo k tomu s Esther. A pochopil jsem to, až když jsem si vzpomněl na proměny jejího pohledu. Já jsem vždy vstřebával její světlo, její energii, a ty ze mě činily člověka šťastného, sebejistého, schopného jít dál. Ona se dívala na mne, připadala si ošklivá a náhle méněcenná, protože v průběhu let moje kariéra - ta, kterou mi sama pomáhala budovat - odsouvala náš vztah na vedlejší kolej.

Proto k tomu, abych ji mohl znovu spatřit, musím mít tvář stejně čistou jako ona. Dřív než se s ní sejdu, musím najít sám sebe.

ARIADNINA NIT

„Přicházím na svět v malé vesničce, několik kilometrů vzdálené od trochu větší vesnice, kde už je škola a muzeum věnované básníkovi, jenž tam před mnoha lety žil. Mému otci je téměř sedmdesát roků, mé matce dvacet pět. Seznámili se nedávno, když tam otec přišel z Ruska prodávat koberce a z lásky k ní se rozhodl pro nový život. Mohla by být jeho dcerou, ale chová se jako jeho matka a pomáhá mu spát - otec trpí nespavostí od sedmnácti let, kdy musel bojovat proti Němcům u Stalingradu, v jedné z nejdelších a nejkrvavějších bitev druhé světové války. Ze tří tisíc mužů v jeho praporu přežívají jen tři.“

Je zvláštní, že nepoužívá minulý čas: „Přicházím na svět v malé vesničce.“ Všecko jako by se dalo tady a teď.

„Můj otec u Stalingradu: když se spolu s nejlepším kamarádem, stejně starým jako on, vrací z průzkumné hlídky, zaskočí je palba. Schovají se do jámy po vybuchlé bombě, kde v blátě a sněhu, bez jídla a v zimě leží dva dny. Z blízké budovy slyší ruštinu, vědí, že se tam musejí dostat, ale střelba neustává, vzduchem se šíří pach krve, ranění dnem i nocí volají o pomoc. Pak najednou všechno utichne. Otcův kamarád si myslí, že Němci odtáhli, a vstane. Otec ho popadne za nohy a křičí ‚lehni si!‘ Příliš pozdě: kulka mu provrtá lebku.

Uplynou další dva dny, otec je sám s kamarádovou mrtvolou vedle sebe. Bez přestání opakuje ‚lehni si!‘ Nakonec ho někdo vysvobodí a odvede do vedlejší budovy. Nemají jídlo, jenom munici a cigarety. Jedí tabákové listy. Za týden začnou jíst zmrzlé maso mrtvých druhů. Prostřílí si k nim cestu třetí prapor a osvobodí ty, co přežili, ranění se dočkají ošetření a všichni se znovu vracejí na frontu - Stalingrad nesmí padnout, ve hře je budoucnost Ruska. Po čtyřech měsících zuřivých bojů, kanibalismu, omrzlých a amputovaných údů se Němci konečně vzdávají, je to počátek konce Hitlera a jeho Třetí říše. Otec se vrací pěšky do své vesnice, téměř tisíc kilometrů vzdálené od Stalingradu. Uvědomuje si, že nemůže spát, každou noc se mu zdá o kamarádovi, kterého mohl zachránit.

Za dva roky válka skončí. Otec dostane medaili, ale nenajde práci. Účastní se oslav, ale nemá skoro co jíst. Považují ho za hrdinu od Stalingradu, ale přežívá jen díky příležitostným pracím, za něž dostává pár drobných. Nakonec mu kdosi nabídne, aby prodával koberce. Protože trpí nespavostí, cestuje vždycky v noci, seznámí se s pašeráky, získá si jejich důvěru a začne vydělávat. Komunistická vláda ho však odhalí a obviní ze šmeliny s kriminálníky, a přestože je válečný hrdina, stráví deset let na Sibiři jako ‚zrádce lidu‘. Na stará kolena se konečně ocitne na svobodě a jediné, v čem se vyzná, jsou koberce. Podaří se mu obnovit dřívější styky, někdo mu přenechá pár kusů na prodej, ale nejsou kupci, časy jsou zlé. Znovu se vydává do dalekých krajín, cestou žebrá, až se dostane do Kazachstánu.

Je starý, osamělý, ale musí pracovat, aby měl co jíst. Celé dny se ohání, jak může, v noci téměř nespí, probouzí se vlastním křikem ‚lehni si!‘. Kupodivu přes všechno, čím prošel, přes nespavost, špatnou stravu, zklamání, úmornou dřinu a kouření (pokud se dostane k cigaretám) má pořád železné zdraví.

V jedné vesničce se seznámí s dívkou, která ho zavede k rodičům - v tamějším kraji stále přetrvává tradiční pohostinnost. Poskytnou mu nocleh, ale všechny probudí jeho křik „lehni si!“ . Dívka jde k němu, pomodlí se, hladí ho po hlavě a on poprvé po mnoha desetiletích klidně usne. Nazítří mu dívka poví o snu, který měla ještě jako dítě - nějaký stařec jí dá syna. Čekala celé roky, měla nápadníky, ale vždycky se zklamala. Rodiče si dělali starosti, nechtěli, aby se z dcery stala všemi opovrhovaná stará panna.

Dívka se zeptá, jestli se s ní chce oženit. Překvapí ho to, mohla by být jeho vnučkou, nic na to neříká. Po západu slunce ho děvče ve světnici znovu hladí před spaním po hlavě. A on opět pokojně usne.

Nazítří se zase mluví o svatbě, tentokrát před rodiči, kteří zdá se se vším souhlasí, jen když dcera najde manžela, aby se za ni rodina nemusela stydět. Rozšířili fámu, že ten starý muž, který přišel zdaleka, je ve skutečnosti velice bohatý obchodník s koberci, kterého přestal bavit pohodlný život v přepychu a vydal se za dobrodružstvím. Na lidi to zapůsobí, představují si veliké věno, vysoké bankovní účty, říkají, jaké má moje matka štěstí, že ji konečně někdo odvede z toho zapadákov. Otec poslouchá jejich historky zpola překvapen, zpola okouzlen, uvědomuje si, že za celé ty roky, co žil sám, už nikdy nenašel rodinu, až teď poprvé v životě může mít domov. Přijímá nabídku, nevyvrací vyhanou minulost, žení se podle islámských tradic. Za dva měsíce nosí jeho žena pod srdcem mne.

Do sedmi let žiju s otcem; on dobře spí, pracuje na poli, loví, rozmlouvá s vesničany o svém jmění a statcích, dívá se na mou matku jako na jediné dobro svého života. Já si myslím, že jsem syn bohatého otce, ale on mi jednou večer doma poví o své minulosti, říká, proč se oženil, a chce, abych si to nechal pro sebe. Tvrdí, že brzy zemře - dojde k tomu za čtyři měsíce. Vydechne naposled v matčině náruči, usmívá se, jako by všechny rány osudu nikdy neexistovaly. Umírá šťasten.“

Michail vypráví svůj příběh za jednoho jarního večera, sice velice chladného, ale určitě ne tak ledového jako ve Stalingradě, kde mrazy dosahovaly až 35 stupňů pod nulou. Sedíme společně s žebráky, kteří se ohřívají u improvizovaného ohniště. Přišel jsem tam po Michailově druhém telefonátu, abych splnil svou část slíbu. Nezeptal se mě na obálku, kterou mi doma nechal, jako by věděl - možná skrze „hlas“ - že jsem se konečně odhodlal následovat znamení, vyčkat, až se všechno stane v pravý čas, a tak se konečně vymanit z moci Záhiru.

Zděsilo mě, že se chce sejít v jedné z nejnebezpečnějších pařížských předměstských čtvrtí. Jindy bych mu řekl, že mám moc práce, nebo bych ho přemlouval, abychom šli raději do hospody a v klidu si tam promluvili o důležitých věcech. Báł jsem se samozřejmě, že by zase mohl dostat epileptický záchvat, ale teď už jsem věděl, co mám dělat, a zdálo se mí to lepší, než aby mě někdo přepadl, zvláště když se s fixačním límcem nemůžu bránit.

Michail trval na svém: ta schůzka je důležitá, žebráci patří k jeho i Estheřině životu. V nemocnici jsem došel k názoru, že v mém životě je něco chybného, co musím rychle změnit.

Co mám dělat, aby se to změnilo?

Něco jiného. Třeba jít na nějaké nebezpečné místo, setkat se s lidmi z okraje společnosti.

V jednom řeckém mýtu se vypráví, jak hrdina Théseus vstoupí do labyrintu, kde chce zabít nestvůru. Od své milé Ariadny dostane klubko nití, které odvíjí, aby pak našel zpáteční cestu. Když jsem mezi těmi lidmi seděl a poslouchal Michailův příběh, uvědomil jsem si, že už dávno jsem nic podobného nezažil - cosi s příchutí neznáma a dobrodružství. Ariadnina nit mě možná čekala na místech, kam bych nikdy nevročil, kdybych nebyl skálopevně přesvědčen, že musím vynaložit veliké, nesmírné úsilí, abych změnil svou historii a svůj život.

Michail pokračoval a viděl jsem, že celá skupina pozorně naslouchá; k nejlepším setkáním nedochází vždy u krásně prostřených stolů a ve vyhřátých restauracích.

„Každý den chodím do školy skoro hodinu pěšky. Vidím ženy, které jdou pro vodu, nekonečnou step, ruské vojáky projíždějící v dlouhých vlacích, zasněžené hory, za nimiž se prý skrývá obrovská země, Čína. Vesnice má muzeum věnované tamnímu básníkovi, mešitu, školu, tři nebo čtyři ulice. Učíme se, že existuje nějaký sen, ideál: musíme bojovat za vítězství komunismu, za rovnost mezi všemi lidmi. V takový sen nevěřím, protože i v tak bídném místě jako u nás jsou mezi obyvateli velké rozdíly - představitelé komunistické strany se vyvyšují nad ostatní a čas od času jezdí do velkého města Alma-Aty a vracejí se se spoustou balíčků s cizokrajnými potravinami, dárky pro děti, drahým oblečením.

Jednou odpoledne ucítím cestou domů silný vítr, vidím kolem sebe světla a na chvíli ztrácím vědomí. Když se proberu, sedím na zemi a ve vzduchu se vznáší bílé děvčátko v bílých šatech s modrým páskem. Usmívá se, nic neříká a pak mizí.

Běžím domů a nutím maminku, aby všeho nechala a vyslechla mě. Hrozně se poleká a chce, abych už to nikdy nikomu neříkal. Vysvětluje mi - jak jen se to osmiletému klukovi dá vysvětlit - že to nebylo nic jiného než halucinace. Opakuji, že jsem tu dívku viděl, můžu ji podrobně popsat. Dodávám, že jsem se nebál a utíkal rychle domů jenom proto, aby se dozvěděla, co se mi přihodilo.

Nazítří cestou ze školy dívku hledám, ale není tam. Celý týden k ničemu nedojde a já začínám věřit, že maminka má pravdu, asi jsem si zdříml a všechno se mi zdálo.

Ale příště naopak časně ráno cestou do školy zase uvidím, jak se dívka vznáší ve vzduchu obestřena bílou září; nespádl jsem na zem ani jsem neviděl světla. Chvíli se na sebe díváme, ona se usmívá a já taky, ptám se jí na jméno, ale neodpovídá. Ve škole se pak ptám spolužáků, jestli už někdy viděli děvčátko, které se vznáší ve vzduchu. Všichni se smějí.

Při vyučování mě zavolají do ředitelny. Ředitel mi vysvětluje, že asi mám nějaké psychické potíže, protože přízraky neexistují, všechno na světě je jenom skutečnost, jak ji vidíme, a náboženství je smyšlenka k oklamání lidí. Zeptám se na mešitu a on říká, že tam chodí jenom pověřiví staří lidé, hlupáci, kteří nepracují a nemají dost energie, aby pomohli budovat socialismus. A vyhrožuje mi: jestli to budu opakovat, vyhodí mě ze školy. Zděšeně ho prosím, at' nic neříká mamince; slíbí mi to, ale zato musím říct spolužákům, že jsem si všechno vymyslel.

On slib splní a já taky. Kamarádi tomu skoro nevěnují pozornost, ani nechtějí, abych je zavedl na místo, kde se dívka objevuje. Ona se mi však od toho dne zjevuje po celý měsíc. Někdy před tím omdlím, jindy ne. Nepovídáme si, jenom jsme tam spolu tak dlouho, jak ona chce. Maminka si začíná dělat starosti, protože domů se vracívám pokaždé jindy. Jednou večer mě přinutí, abych jí řekl, co dělám cestou ze školy; znovu jí povídám o dívence.

K mému překvapení mě tentokrát nenapomíná a chce jít na to místo se mnou. Nazítří vstaneme časně, jdeme tam, dívka se objeví, ale máma nic nevidí. Chce, abych se dívky zeptal na otce. Té otázce nerozumím, ale uposlechnu, a pak poprvé uslyším ‚hlas‘. Dívka nepohybuje rty, ale já vím, že se mnou mluví: říká, že otec se má moc dobře, chrání nás a za všechno strádání na zemi se mu dostalo odměny. Chce, abych se maminky zeptal na kamna. Opakuji, co jsem slyšel, máma se rozpláče a říká, že táta byl nejradši u kamen, kvůli té zimě za války. Dívka mě požádá, abych příště přivázal na nějaký keřík stužku s přáním.

Mám vidiny celý rok. Máma všechno poví důvěrným přítelkyním, ty to zase řeknou dalším, a keřík je brzy plný uvázaných stužek. Všecko se děje v největší tajnosti; ženy se ptají na zesnulé příbuzné, já poslouchám, co odpoví ‚hlas‘, a sděluji poselství. Většinou se všem daří dobře - jen ve dvou případech dívka ‚žádá‘, aby se přítomní vydali na blízký kopec a při východu slunce se v duchu pomodlili za duši těch blízkých. Lidé mi říkají, že se občas dostávám do transu, spadnu na zem a povídám něco nesmyslného - nikdy si nic nepamatuji. Víم jenom, kdy se trans blíží: cítím teplý vítr a vidím kolem sebe světelné koule.

Když jednou vedu za dívkou skupinku lidí, zatarasí nám cestu policisté. Ženy protestují, křičí, ale dál jít nemůžeme. Policisté mě odvedou do školy a ředitel mi oznámí, že jsem vyloučen, protože jsem podněcoval vzpouru a pověrčivost.

Cestou zpátky si všimnu, že keřík je vyvrácený, stužky rozházené po zemi. Sedím tam sám a pláču, protože právě tam jsem zažil nejšťastnější dny. V tom okamžiku se znova objeví dívka. Říká, abych se nebál, všechno bylo předurčeno, ba i zničení toho keříku. A dodává, že od té chvíle mě bude provázet až do smrti a vždycky mi poradí, co mám dělat.“

„Nikdy ti neřekla, jak se jmenuje?“ zeptá se jeden žebrák. „Neřekla. Ale to nevadí, já vím, kdy se mnou mluví.“ „Mohli bychom se teď dozvědět něco o našich mrtvých?“ „Ne. To se stávalo jen tenkrát, dnes mám jiné poslání. Můžu pokračovat?“

„Ovšem, musíte pokračovat,“ říkám. „Ale napřed vám chci něco povědět. V jihozápadní Francii je místo zvané Lurdy; před mnoha lety tam jedna pasačka uviděla dívku, která odpovídá vašemu popisu.“

„Kdepak,“ namítá starý žebrák s kovovou nohou. „Ta pasačka se jmenovala Bernadetta a uviděla Panenku Marii.“

„Napsal jsem o zjeveních knihu a musel jsem si to téma důkladně prostudovat,“ odpovídám. „Přečetl jsem všecko, co se o tom koncem devatenáctého století uveřejnilo, měl jsem přístup k mnoha Bernadettiným výpovědím pro policii, církev i vědce. Ani jednou netvrdí, že viděla ženu; trvá na tom, že to byla dívka. Opakovala to až do smrti a velice ji rozzlobila socha,

kteřou do jeskyně postavili; řiká, že se tomu zjevení vůbec nepodobá - viděla dítě, a ne paní. Církev si však příběh, vidinu i místo přivlastnila, ze zjevení udělala Ježíšovu matku a na pravdu se zapomnělo. Mnohokrát opakovaná lež nakonec každého přesvědčí. Jediný rozdíl je v tom, že ta, dívka - jak tvrdila Bernadetta - řekla svoje jméno.“

„A jaké?“ zeptá se Michail.

„Já jsem Neuposkvrněné početí. Což není jméno jako Beatrice, Maria nebo Isabela. Ona se popisuje jako nějaký fakt, událost, děj, který bychom si mohli vyložit jako já jsem porod bez sexuálního styku“. Prosím, vyprávějte dál svůj příběh.“

„Můžu se vás napřed na něco zeptat?“ řekne žebrák asi stejně starý jako já. „Řekl jste, že jste napsal knihu. Jak se jmenuje?“

„Napsal jsem jich hodně.“

A uvedu titul knihy, v níž líčím příběh Bernadetty a jejího vidění.

„Takže vy jste manžel té novinářky?“

„Vy jste manžel Esther?“ vykulí na mě oči výstředně oblečená žebráčka v zeleném klobouku a purpurovém plášti.

Nevím, co na to říct.

„Proč už víckrát nepřišla?“ vyptává se druhý. „Doufám, že nezemřela! Jezdila vždycky do tak nebezpečných míst, mockrát jsem jí říkal, aby to nedělala! Jen se podívejte, co mi dala!“

A ukazuje mi onen útržek zakrvácené látky: kousek košile mrtvého vojáka.

„Nezemřela,“ odpovídám. „Ale překvapuje mě, že sem chodila.“

„Proč? Protože jsme jiní?“

„Nerozuměl jste mi, já vás nesoudím. Jenom se divím a jsem rád, že to vím.“

Ale vodka, která má zahnat chlad, začíná účinkovat na všechny.

„Jste ironickejší,“ říká statný zarostlý muž s dlouhými vlasy. „Když si myslíte, že jste ve špatné společnosti, tak vypadněte!“

Ovšem i já jsem se napil a to mi dodávalo odvahu.

„Kdo vlastně všichni jste? Co jste si to vybrali za život? Jste zdraví, můžete pracovat, ale radši se flákáte!“

„My nechceme mít nic společného s tímhle světem, je vám to jasné? S tímhle světem, co se rozpadá, se všema těma lidma, co si chodí po ulici, jako by bylo všecko v nejlepšímu pořádku, a ono to stojí za starou belu! A přitom mají pořád strach, že o něco přijdou. Copak vy taky nežebráte? Neprosíte o almužnu u zaměstnavatele, u pana domácího?“

„Není vám hanba takhle promarnit život?“ přidá se žena v purpurovém plášti.

„Kdo říká, že promarňuju život? Dělámu, co chci!“

Do řeči se opět vmísí ten vazoun:

„A co chcete? Žít na vrcholu světa? Kdo vám zaručí, že hora je lepší než rovina? Myslíte si, že neumíme žít, co? Zato vaše žena chápala, že víme do-ko-na-le, co vlastně od života chceme. Víte, co chceme? Klid! A volnej čas! Aby nás nikdo nenutil žít podle módy - my máme vlastní styl! Pijeme, když máme chuť, spíme, kdy se nám zachce! Nikdo z nás není otrok a jsme na to pyšní, i když vy si myslíte, že jsme chudáci!“

Začaly se ozývat výhružné hlasy. Michail je přerušil:

„Chcete, abych vám to dopovídal, nebo máme odejít?“

„On nás kritizuje!“ tvrdí muž s kovovou nohou. „Přišel nás soudit, jako by byl nějaký pánbůh!“

Pár jich ještě reptá, kdosi mě plácne po rameni, nabídnu cigaretu, znova koluje láhev vodky. Nálada se pomalu uklidňuje a mně se pořád nechce věřit, že tihle lidé znají Esther - a patrně ji poznali líp než já, když jim dala ten útržek zakrvácené košile.

Michail pokračuje ve vyprávění:

„Do školy už chodit nesmím a jsem ještě malý na to, abych se staral o koně - pýchu našeho kraje a celé země - a proto chodím pást ovce. Hned první týden mi jedna zahyne a lidé o mně začnou vykládat, že jsem prokletý, syn muže, který přišel zdaleka, nasliboval mé matce bohatství, a nakonec nás nechal v bídě. Ačkoli komunisté ujišťují, že náboženství nemá jiný smysl, než dávat falešné naděje zoufalcům, a vychovávají nás v přesvědčení, že existuje jenom realita a že to, co naše oči nemohou vidět, je výplod lidské fantazie, dávné štěpní tradice přetrvávají a přenášejí se ústně dalším pokolením.“

Po zničení keříku už dívku nevidám, ale dál slyším její hlas; prosím ji, ať mi pomáhá hlídat stádo, ona mi říká, abych měl trpělivost, protože nastanou těžké časy, ale že před mými dvaadvacátými narozeninami přijde odněkud zdaleka žena, která mě vezme s sebou do světa. Říká mi však také, že mám určité poslání, totiž šířit na zemi opravdovou energii Lásky.

Majitel ovcí bere vážně klepy, které o mně pořád častěji roznášejí právě lidé, jimž dívka celý rok pomáhala, ti se mi snaží zničit život. Jednoho dne se vypraví na sekretariát komunistické strany v sousední vsi a dozví se, že mne i mámu považují za nepřátele lidu. Okamžitě mě vyhodí. To nám ale moc nevádí, protože máma pracuje jako vyšíváčka pro továrnu v krajském městě, a tam nikdo neví, že jsme nepřátele lidu a dělnické třídy. Vedení závodu nezajímá nic jiného, než aby máma vyšívala od rána do noci.

Mám teď spoustu volného času, toulám se stepí, chodím s lovci - ti také znají mou pověst, ale přisuzují mi magické schopnosti, protože když jsem s nimi, vždycky uloví lišku. Celé dny trávím v básníkově muzeu, prohlížím si jeho věci, čtu jeho knihy, poslouchám lidi, kteří tam přicházejí přednášet jeho verše. Občas ucítím vítr, vidím světla, spadnu na zem - a v těch chvílích mi hlas vždycky říká o velice konkrétních záležitostech, například kdy nastane sucho, rozšíří se dobytčí mor, objeví se obchodníci. Říkám to jenom mamince a ta se tím stále víc trápí a souží.

Když jednou projíždí krajem lékař, zavede mě k němu na prohlídku; doktor všechno pozorně vyslechne, dělá si poznámky, prohlédne mi nějakým přístrojem oči, poslechne srdce, poklepe kladívkem na koleno a nakonec diagnostikuje určitý typ epilepsie. Říká, že to není nakažlivé, s věkem bude záchvatů ubývat. Já vím, že to není žádná nemoc, ale tvářím se, že mu věřím, aby se máma upokojila. Ředitel muzea, který si všimne mé zoufalé snahy něčemu se naučit, se nade mnou slituje a stane se mým učitelem: učím se zeměpis, literaturu a také něco, co pro mě bude mít v budoucnosti největší význam: mluvit anglicky. Jednou odpoledne mě hlas požádá, abych řediteli řekl, že brzo bude zastávat důležitou funkci. Ten se po mém sdělení jen pousměje a řekne rovnou: to vůbec nepřipadá v úvahu, protože nikdy nevstoupil do komunistické strany; je přesvědčený muslim.

Je mi patnáct let. Za dva měsíce po tom rozhovoru tuším, že se v kraji něco děje: staří funkcionáři, vždycky tak arogantní, jsou vlídnější než dřív a ptají se mě, jestli nechci znova do školy. Dlouhé vlaky s ruskými vojáky míří k hranicím. Jednou odpoledne, když sedím s učením u psacího stolu, který patřil básníkovi, přiběhne ředitel a podívá se na mě užasle a trochu rozpačitě: říká, že se neuvěřitelně rychle hroutí komunistický režim, což je to poslední, co by čekal. Z bývalých sovětských republik se stávají nezávislé země, zprávy z Alma-Aty oznamují sestavování nové vlády a on sám má řídit celou provincii!

Místo aby mě radostně objal, ptá se mě, jak jsem mohl vědět, že k tomu dojde: slyšel jsem snad, že by to někdo říkal? Pověřila mě tajná policie, abych ho špehoval vzhledem k tomu, že není v partaji? Anebo - a to mu připadalo nejstrašnější - jsem někdy uzavřel pakt s ďáblem?

Odpovídám, že přece můj příběh zná: zjevení dívenky, hlas, záchvaty, které mi umožnily slyšet něco, co druzí nevěděli. On říká, že to není nic jiného než nemoc; existuje jediný prorok, Mohamed, a vše, co mělo být řečeno, už bylo odhaleno. Přesto však, pokračuje ředitel, zůstává na světě ďábel, který využívá všemožných lstí - a to i domnělé schopnosti předvídat budoucnost - aby oklamal slabochy a odtrhl lidi od pravé víry. Nechal mě pracovat v muzeu, protože islám žádá od lidí dobročinnost, ale teď ho to velice mrzí: buď jsem nástroj tajné policie, nebo vyslanec ďábla.

A okamžitě mě vyhodí.

Už tak dost těžká doba začala být ještě obtížnější. Textilní továrna, pro kterou máma pracovala a která předtím patřila vládě, nakonec přejde do soukromého vlastnictví - noví majitelé mají jiné plány a projekty a mámu propustí. Za dva měsíce už se vůbec nemáme čím živit, zbývá jenom odejít ze vsi, kde jsem dosud žil, a jít si někam hledat práci.

Děda s babičkou odjet nechtějí; radši prý umřou hlady, než aby opustili kraj, kde se narodili a strávili celý život.

Odejdu s mámou do Alma-Aty a poprvé poznávám velkoměsto: obdivuji auta, obrovské budovy, světelné reklamy, eskalátory a hlavně - výtahy. Máma si v jednom obchodě najde místo prodavačky, já pomáhám mechanikovi u čerpací stanice. Značnou část vydělaných peněz

posíláme prarodičům, ale zbývá nám dost na jídlo i na věci, které jsem neznal: kino, zábavní park, fotbal.

Po přestěhování do města moje záchvaty ustanou, ale zároveň zmizí i přítomnost a hlas dívenky. Je mi to milejší, neviditelná přítelkyně, která mě provázela od osmi let, mi nechybí, fascinuje mě Alma-Aty a starám se hlavně, jak vydělat na živobytí; zjišťuji, že při troše důvtipu to konečně můžu někam dotáhnout. Až jednou v neděli večer sedím u jediného okna našeho malého bytu, hledím do prašné uličky a jsem hrozně nervózní, protože jsem v práci při zajíždění do garáže odřel auto, a teď mám takový strach z vyhazovu, že jsem celý den nedokázal nic sníst.

Náhle znova ucítím vítr, vidím světla. Později mi máma řekla, že jsem spadl na zem, mluvil nějakou cizí řečí a byl v transu déle než obvykle; já si vzpomínám, že v té chvíli mi hlas připomněl, že mám nějaké poslání. Když se proberu, cítím znovu dívenčinu přítomnost, a přestože nic nevidím, mohu s ní mluvit.

Mne už to však přestalo zajímat: po odchodu z vesnice se změnil i můj svět. Přece však se zeptám, co je to za poslání; hlas mi odpoví, že je to poslání všech lidí - prodchnout svět energií absolutní lásky. Zeptám se na to jediné, co mě v té chvíli opravdu zajímá: co řekne majitel tomu poškozenému vozu. Ona mě uklidňuje, ať prý řeknu pravdu a on to pochopí.

U čerpací stanice pracuji pět let. Nakonec si najdu kamarády i první děvčata, objevím sex, poperu se na ulici - zkrátka žiju jako normální kluk. Občas mám záchvat; nejdřív to kamarády překvapuje, ale když si vymyslím, že je to z ‚vyšší moci‘, tak mě začnou uznávat. Chtějí, abych jim pomáhal, svěřují se mi s milostnými problémy, s konfliktními vztahy v rodině, ale já se na nic neptám - zkušenost s keříkem na mě silně zapůsobila a poučila mě, že za pomoc druhým se dočkáme leda nevděku.

Pokud kamarádi naléhají, vymyslím si, že patřím k jedné ‚tajné společnosti‘; v té době po desetiletích náboženského útlaku začíná být v Alma-Ate mysticismus a esoterismus v módě. O ‚vyšších silách‘ se uveřejňují knihy, z Indie a Číny přicházejí guruové a mistři, existuje spousta kurzů sebezdokonalování. Do některých chodím, ale dojdou k názoru, že se tam nic nenaučím, skutečně důvěřuji jen hlasu, ovšem mám pořád plnou hlavu jiných věcí, než abych dával pozor na to, co mi říká.

Do dílny, kde pracuji, přijede jednou žena v dodávce s pohonem všech čtyř kol a chce natankovat. Mluví se mnou lámanou ruštinou s divným přízvukem, já jí odpovídám anglicky. Zdá se, že se jí ulevilo, a ptá se mě, jestli neznám nějakého tlumočníka, protože potřebuje odjet do vnitrozemí.

V tom okamžiku přítomnost dívenky vyplní celý prostor a já pochopím, že na tuhle osobu jsem čekal odjakživa. Tady je moje příležitost, musím jí využít: odpovím, že pokud bude souhlasit, můžu to dělat já. Žena namítá, že jsem zaměstnaný, a kromě toho ona prý potřebuje někoho staršího, zkušenějšího, kdo má čas s ní cestovat. Říkám, že znám všechny cesty ve stepi i v horách, a zařžu, že tohle zaměstnání je jen dočasné. Prosím ji, ať to se mnou zkusí; trochu zdráhavě si se mnou smluví schůzku v nejpřepychovějším hotelu z celého města.

Sejdeme se v hale; ona prověřuje moje jazykové znalosti, vyptává se na zeměpis Střední Asie, chce vědět, kdo jsem a odkud pocházím. Je nedůvěřivá, neřekne přesně, co dělá ani kam chce jet. Snažím se hrát svou roli co možná nejlíp, ale zatím se mi ji nedaří přesvědčit.

S úžasem si uvědomuji, že úplně nevysvětlitelně jsem se do ní zamiloval, ačkoliv ji znám teprve pár hodin. Krotím svou dychtivost a znovu spoléhám na hlas; prosím neviditelnou dívku o pomoc, o vnuknutí, slibuji, že splním svěřené poslání, jestliže tu práci dostanu: přece mi sama kdysi řekla, že mě nějaká žena zavede hodně daleko odsud, a tam u benzinové pumpy byla také přítomna, teď potřebuji kladnou odpověď.

Po důkladném výsledku si asi začínám získávat důvěru; žena mě upozorňuje, že její plán je zcela ilegální. Vysvětlí mi, že je novinářka a chce napsat reportáž o amerických základnách, které se budují v sousední zemi vzhledem k válce, jež brzy začne. Jelikož nedostala vízum, musíme přejít přes hranice pěšky nestřeženými místy. Její informátoři jí dali mapu a naznačili, kudy jít, ale to všechno mi prozradí, až se vzdálíme z Alma-Aty. Pokud jsem stále rozhodnut jít s ní, musím se za dva dny v jedenáct dopoledne dostavit do hotelu. Neslibuje mi nic jiného než týdenní plat. Přitom neví, že mám stálé zaměstnání a vydělávám dost, abych mohl podporovat mámu i prarodiče, že mi šéf důvěřuje, třebaže se stal svědkem tří nebo čtyř křečovitých stavů neboli ‚epileptických záchvatů‘, jak označuje chvíle, kdy jsem ve styku s neznámým světem.

Dříve než se rozejdeme, žena mi řekne své jméno - Esther - a varuje mě, že by ji zatkli a vypověděli ze země, pokud bych se rozhodl udat ji na policii. Dodává, že v životě existují chvíle, kdy se musíme slepě spolehnout na intuici, a to právě dělá teď. Říkám, že se nemusí bát, jsem v pokušení povědět jí o hlasu a přítomnosti dívky, ale raději mlčím. Vracím se domů, mluvím s mámou a tvrdím, že jsem si našel nové zaměstnání jako tlumočnick, že budu vydělávat víc peněz, ale na nějaký čas musím odjet. Zdá se, že jí to nevadí; všechno kolem mě probíhá jako podle dávného plánu a jako bychom všichni jenom čekali na správný okamžik.

Spatně spím a nazítří jsem u čerpací stanice dřív než obvykle. Omlouvám se a opakuji, že jsem si našel nové zaměstnání. Šéf říká, že v práci dříve či později zjistí, že jsem nemocný člověk, u něho jsem měl své jisté, ale nakonec stejně jako máma bez větších výhrad souhlasí, jako by hlas ovlivňoval vůli každého člověka, s nímž mám toho dne jednat, usnadňoval mi život a pomáhal udělat první krok.

Jakmile se sejdeme v hotelu, tak jí vysvětlím: jestli nás chytanou, vás pouze vyhostí ze země, kdežto mě pošlou do vězení, možná na dlouhé roky. Já tedy riskuji víc, musíte mi důvěřovat. Zdá se, že mi rozumí, po dvoudenní cestě nás na druhé straně hranic čeká skupina mužů, ona s nimi odejde, ale zanedlouho je zpátky, zklamaná a rozčilená. Válka vypukne co nevidět a všechny cesty jsou střežené, kdyby šla dál, zatkli by ji jako vyzvědačku.

Vydáme se na zpáteční cestu. Esther, předtím tak plná sebedůvěry, teď vypadá smutně a nejistě. Abych ji rozptýlil, recituji verše básníka, který žil blízko naší vesnice, a přitom nezapomínám, že za osmačtyřicet hodin všechno skončí. Musím však věřit hlasu a udělat vše, aby Esther nezmizela tak náhle, jako se objevila; možná bych jí měl dokázat, že jsem na ni odjakživa čekal, že je pro mě důležitá.

Když si večer rozložíme u skalisek spací pytle, pokusím se vzít ji za ruku. Jemně se mi vyprostí a řekne, že je vdaná. Víím, že jsem se dopustil chyby, jednal jsem bezmyšlenkovitě; a protože už nemám co ztratit, povím jí o svých viděních z dětství, o poslání šířit lásku i o lékařově tvrzení, že mám epilepsii.

Esther k mému úžasu naprosto chápe, co jí říkám. Poví mi něco málo o svém životě, řekne, že miluje manžela a on ji taky, ale že se v průběhu let něco důležitého ztratilo, takže raději odešla, aby se nemusela dívat, jak se manželství pomalu rozpadá. Měla všechno, co potřebovala, ale byla nešťastná; a přestože to až do konce života mohla zastírat, bála se, že podlehně depresí a už nedokáže odejít.

Proto se rozhodla všeho nechat a vydat se za dobrodružstvím, za událostmi, při nichž nebude myslet na lásku, jež se hroutí; čím víc sama sebe hledala, tím víc se ztrácela a tím osamělejší se cítila. Myslí si, že nadobro sešla ze správné cesty, a náš poslední zážitek ji přesvědčil, že se mylí a má se raději vrátit k všednímu životu.

Řeknu, že můžeme zkusit jinou, méně střeženou stezku, znám v Alma-Ate pašeráky, kteří nám mohou pomoci, ale ona už zřejmě nemá sílu ani chuť pokračovat.

Vtom mě hlas žádá, abych ji zasvětil Zemi. Aniž si uvědomím, co vlastně dělám, vstanu, otevřu batoh, smočím prsty v lahvičce oleje, který jsme si vzali na vaření, položím jí ruce na čelo, v duchu se pomodlím a nakonec ji požádám, aby pokračovala ve svém hledání, protože je to důležité pro nás všechny. Hlas mi řekl, a já to opakuji, že proměna jediného člověka znamená proměnu celého lidského rodu. Ona mě obejmě, cítím, že Země jí žehná, a zůstáváme tak spolu po celé hodiny.

Nakonec se zeptám, jestli věří tomu, co jsem jí řekl o hlasu, který slyším. Odpoví, že ano i ne. Věří, že všichni máme moc, kterou nikdy neužíváme, ale zároveň si myslí, že jsem se s tou mocí spojil prostřednictvím epileptických záchvatů. Dodává, že si to můžeme ověřit společně; má v úmyslu udělat rozhovor s jedním nomádem, který žije severně od Alma-Aty a má prý magické schopnosti. Pokud ji chci doprovodit, jsem vítán. Řekne mi jeho jméno a já si uvědomím, že znám jeho vnuka, určitě nám to všechno usnadní.

V Alma-Ate pouze doplňujeme benzin, nakoupíme zásoby a jedeme rovnou do městečka poblíž umělého jezera ještě z komunistické éry. Vypravím se k nomádovi, a přestože říkám jeho pomocníkům, že znám jeho vnuka, musíme celé hodiny čekat, protože před námi je spousta lidí, toužících vyslechnout rady muže, jehož považují za světce.

Konečně přijdeme na řadu my; když rozhovor překládám a později si mnohokrát přečtu reportáž, která o tom vyjde, poučím se o mnohém, co jsem toužil znát.

Esther se ptá, proč jsou lidé smutní.

„To je prosté,“ odpoví stařec. „Drží se své osobní historie. Všichni věří, že účelem našeho života je sledovat nějaký plán. Nikdo se neptá, jestli si to naplánoval sám, nebo jestli mu to stanovil někdo jiný. Lidé hromadí zkušenosti, vzpomínky, věci, myšlenky druhých, a to je víc, než unesou. Zapomínají proto na své sny.“

Esther podotkne, že mnoho lidí jí říká:

Vy máte štěstí, protože víte, co od života chcete; zato já nevím, co si vlastně přeju dělat.

Jistěže to vědí,‘ odpoví starý nomád. ‚Znáte přece mnoho lidí, kteří ustavičně tvrdí: Neudělal jsem nic z toho, co jsem si přál, ale taková je realita.

- Jestliže tvrdí, že neudělali to, co si přáli, pak vědí, co chtěli. A realita je pouze historie, kterou o světě a o tom, jak se v něm máme chovat, vyprávěli druzí.

A hodně jich říká něco horšího: Jsem spokojený, protože se obětuji za bytosti, které miluji.‘

‚Vy věříte, že lidé, kteří nás milují, chtějí, abychom pro ně trpěli?‘

Myslíte si, že láska je zdrojem utrpení?‘

‚Upřímně řečeno ano.‘

‚Ale nemělo by to tak být.‘

Jestliže zapomenu na historii, kterou mi vyprávěli, zapomenu také důležité věci, které mě život naučil. Proč jsem se namáhala s tolikerým učením? Proč jsem usilovala o zkušenosti, abych si pak uměla poradit s povoláním, s manželem a svými krizemi?‘

‚Nashromážděné vědomosti nám slouží k tomu, abychom vařili, neutráceli víc, než vyděláváme, měli kam se uchýlit v zimě, znali určité meze a věděli, kam jede ten, který autobus nebo vlak. Věříte však, že minulé lásky vás naučily lip milovat?‘

‚Naučily mě vědět, po čem toužím.‘

‚Na to jsem se neptal. Naučily vás minulé lásky lip milovat vašeho manžela?‘

‚Naopak. Abych mohla být cele jeho, musela jsem zapomenout na jizvy, které mi způsobili jiní muži. To máte na mysli?‘

‚Aby opravdová Energie Lásky mohla projít vaší duší, musí ji zastihnout v takovém stavu, jako byste se právě narodila. Proč jsou lidé nešťastní? Protože tu energii chtějí uvěznit, což je nemožné. Zapomenout na osobní historii znamená udržovat tento průchod čistý, umožnit, aby se den co den tato energie projevovala, jak chce, nechat se jí vést.‘

‚Velice romantické, ale velice těžké. Protože tuto energii vždycky spoutává hodně věcí: závazky, děti, sociální podmínky...‘

‚...a po nějaké době zoufalství, strach, samota, snaha ovládat neovladatelné.

K plnému životu potřebujeme být podle štěpní tradice zvané tengri ustavičně v pohybu, jen tak je každý den jiný. Když nomádi procházeli nějakým městem, říkali si: Chudáci lidi, co tu žijí, pro ně je všechno pořád stejné.

- A obyvatelé města se asi zase dívali na nomády a pomysleli si: Chudáci, nemůžou najít místo, kde by mohli žít.

- Nomádi neměli minulost, jenom přítomnost, a proto byli stále šťastní
- dokud jim komunistická vláda nezakázala kočovat a nepřinutila je zůstat na kolektivních statcích. Od té doby začali pomalu věřit historii, kterou jim společnost předkládala jako správnou. Dnes už ztratili svou sílu.‘

‚Dnes přece nikdo nemůže celý život putovat.‘ ‚Nemůžou putovat tělesně, ale dá se to dělat na duchovní úrovni. Jít stále dál, odlučovat se od osobní historie, od toho, čím nás přinutili být.‘

Jak se máme zřeknout historie, kterou nám vyprávěli?‘ ‚Opakovat si ji nahlas do nejmenších podrobností. Postupně se tak loučíme s tím, čím už jsme byli a - uvidíte, pokud to zkusíte - otevíráme si prostor pro nový, neznámý svět. Tu dávnou historii budeme opakovat tolikrát, až pro nás nebude mít žádný význam.‘

Jenom tohle?‘

Ještě maličkost: jakmile se prostor vyprazdňuje, musíme jej rychle zaplnit, třeba jen prozatímně, abychom se vyhnuli pocitu prázdnoty.

‚A čím jej zaplnit?‘

Jinými historiemi, zkušenostmi, které jsme se neodvážili nebo nechtěli mít. Tak se měníme. Tak roste láska. A když roste láska, rosteme s ní.‘

‚To také znamená, že můžeme přijít o důležité věci.‘

‚Nikdy. Důležité věci vždycky zůstávají - naopak odchází to, co jsme za důležité považovali, ačkoliv je to zbytečné -jako třeba představa, že ovládáme energii Lásky.‘

Potom jí stařec řekne, že její čas už vypršel, na řadě jsou další lidé. Přestože naléhám, je neoblomný, ale navrhne, aby se Esther ještě někdy vrátila, že ji toho naučí víc.

Esther zůstane v Alma-Ate ještě týden a slibuje, že zase přijede. V té době jí mnohokrát vyprávím svou historii a stejně tak ona mnohokrát vypráví o svém životě mně - a ověřujeme si, že stařec má pravdu, něco z nás odchází, jsme lehčí, ačkoliv nemůžeme říct, že jsme šťastnější.

Stařec nám však dal radu: rychle zaplnit prázdný prostor. Před odjezdem se mě Esther zeptá, jestli nechci přijet do Francie, abychom mohli pokračovat v procesu zapomínání. Nemá s kým ho sdílet, s manželem o tom mluvit nemůže a k lidem, s nimiž pracuje, nemá důvěru; potřebuje někoho zvenčí, zdálky, kdo se dosud nikdy nepodílel na její osobní historii.

Souhlasím - a teprve tehdy se zmíním o věštbě hlasu. Dodám, že neumím francouzsky a moje zkušenosti se omezují na hlídání ovcí a práci u čerpací stanice.

Na letišti mě vybídne, abych chodil do intenzivního kurzu francouzštiny. Zeptám se, proč mě pozvala. Opakuje, co už mi řekla, přiznává, že má strach z prostoru, který otevírá, když postupně zapomíná svou osobní historii, obává se, že se všechno vrátí s ještě větší silou, a pak už se od své minulosti osvobodit nedokáže. Říká, že se nemám starat o letenku ani o vízum, všechno zařídí sama. Dříve než projde celní kontrolou, s úsměvem se na mě podívá a řekne, že i ona na

mě čekala, i když o tom nevěděla: za uplynulé tři roky ani jednou nepřežila tak hezké dny jako teď.

Seženu si noční práci jako vyhazovač ve striptýzovém klubu a ve dne se učím francouzsky. Záchvaty jsou kupodivu řidší, ale necítím ani přítomnost dívenky. Povím mámě, že jsem dostal pozvání do ciziny, a ona tvrdí, že jsem naivní, ta žena už o sobě nedá vědět.

Za rok se Esther objeví v Alma-Ate: k očekávané válce už došlo, článek o amerických tajných základnách někdo uveřejnil, ale rozhovor se starcem měl velký úspěch a Esther teď má udělat velkou reportáž o zániku nomádů. A kromě toho mi říká, že už dlouho nikomu nevyprávěla svou historii a začíná mít zase depresi.

Pomohu jí navázat styk s několika málo kmeny, které ještě kočují, s tradicí tengri a s místními šamany, mluvím už plyně francouzsky; Esther mi dá při večeři tiskopisy z konzulátu, které mám vyplnit, získá pro mě vízum a já přilétám do Paříže. Oba si uvědomujeme, že když pouštíme z hlavy staré události a zážitky, otvírá se postupně nový prostor, nastupuje tajemná radost, rozvíjí se intuice, stáváme se odvážnějšími, víc riskujeme, děláme věci, které jsme považovali za chybné nebo správné - ale děláme je. Dny jsou intenzivnější, už tak neutíkají.

Když sem přijedeme, ptám se, kde budu pracovat, ale ona už má své plány: přemluvila majitele jedné hospody, aby mi tam jednou týdně dovolil vystoupit, řekla mu, že v mé zemi existuje jakési exotické představení, při němž lidé vyprávějí o svém životě a tím si uvolňují mysl.

Ze začátku je dost těžké přimět pár hostů, aby se hry zúčastnili, ale ti opilejší se nadchnou a zvěst o tom se roznese po celé čtvrti. „Přijďte povědět svou starou historii a objevit novou“, stojí na ručně psaném plakátu ve výloze a lidé toužící po něčem novém začínají přicházet.

Jednou večer zažiju cosi podivného: na malém improvizovaném jevišti v koutě hospody nejsem já, ale je to „přítomnost dívenky“. A místo abych vyprávěl legendy ze své vlasti a hned nato vybídl posluchače, aby vyprávěli o svém životě, tlumočím, co po mně žádá hlas. Nakonec se jeden z přítomných rozpláče a svěruje se cizím lidem s důvěrnými zážitky ze svého manželství.

Totéž se opakuje další den - hlas mluví skrze mne, žádá, aby lidé vyprávěli pouze příběhy lásky, a energie v ovzduší je tak odlišná, že Francouzi, přestože jsou zdrženliví, začnou probírat na veřejnosti své osobní záležitosti. V této životní etapě také dokážu líp zvládat záchvaty; jakmile uvidím světla a ucítím vítr a jsem přítom na jevišti, dostanu se do transu a ztratím vědomí tak, aby si toho nikdo nevšiml. „Epileptické krize“ mám jenom ve chvílích velkého nervového vypětí.

Ke skupině se připojí další osoby: tři mladí lidé stejného věku jako já, kteří nedělají nic jiného, než že putují světem - jsou to nomádi západního světa. Dvojice muzikantů z Kazachstánu, která se doslechla o „úspěchu“ mladého krajana, by se ráda na představení podílela, protože jinou práci sehnat nedokážou. Zařadíme tedy na program našeho setkání bicí nástroje. Hospoda začíná být těsná, podaří se nám získat prostor v restauraci, kde vystupujeme nyní, ale taky už nám nestačí, protože když lidé vypovědí své příběhy, dostanou větší kuráž. Při tanci je zasáhne energie, začnou se radikálně měnit, ze života jim mizí smutek, objevují znovu dobrodružství,

a láska, kterou by teoreticky mělo tolik změn ohrozit, je pevnější a účastníci pak doporučují naše setkání přátelům.

Esther dál cestuje a píše články, ale vždy, když je v Paříži, tak přijde mezi nás. Jednou večer mi řekne, že činnost v restauraci nestačí, ovlivní pouze lidi, kteří na to mají peníze. Musíme pracovat s mládeží. Kde jsou tihle mladí lidé? Ptám se. Putují, cestují, všeho nechali, oblékají se jako žebráci nebo postavy z vědeckofantastických filmů.

Říká také, že žebráci nemají osobní historii, proč za nimi nezajdeme a nenaučíme se něco nového? A tak jsem se tu sešel s vámi.

Tohle všechno jsem prožil. Nikdy jste se neptali, kdo jsem, co dělám, protože vás to nezajímá. Ale dnes je se mnou slavný spisovatel a já jsem se rozhodl všechno vám vypovědět.“

„Vy ale mluvíte o své minulosti,“ řekla žena v křiklavém plášti a klobouku. „I když ten starý nomád...“

„Co je to nomád?“ přerušil ji kdosi.

„Člověk jako my,“ odpoví žena, pyšná, že ví, co to slovo znamená. „Svobodný člověk, který žije jen s tím, co unese.“

Opravuji ji:

„Je to trochu jiné. Oni nejsou chudí.“

„Co vy víte o chudobě?“ ozve se znovu vysoký agresivní muž, tentokrát ještě víc posilněn vodkou, a zabodne do mě zrak. „Myslíte, že chudoba je nemít prachy? Myslíte, že jsme ubožáci jenom proto, že chceme almužnu od takových lidí, jako jsou bohatí spisovatelé, manželé s pocitem viny, turisté, co ohrnují nos nad pařížskou špínou, mladí idealisté, co věří, že můžou spasit svět? To vy jste chudí - nejste pány svého času, nemáte právo dělat si, co chcete, musíte dodržovat pravidla, který jste nevymyslel a kterým nerozumíte.“

Do rozhovoru se vmísí Michail:

„Co jste vlastně chtěla vědět vy, paní?“

„Chtěla jsem vědět, proč jste tu svoji historii vyprávěl, když přece ten starý nomád řekl, že na ni máte zapomenout?“

„Už to není moje historie: pokaždé když mluvím o tom, co jsem zažil, zdá se mi, jako bych vyprávěl něco, co se mě vůbec netýká. Trvá hlas, přítomnost dívenky, poslání, které je třeba splnit. Netrápí mě těžkosti, které jsem prožil - myslím, že právě ty mi pomohly, abych se stal tím, čím jsem. Cítím se asi jako bojovník po letech výcviku: nevzpomíná si dopodrobna na všechno, čemu se naučil, ale umí zasadit ránu v pravý čas.“

„A proč jste za námi s tou novinářkou vlastně chodili?“

„Sytilo nás to. Jak řekl ten starý štěpní nomád, svět, jaký dnes známe, je jenom historie, kterou nám vyprávěli, ale není to opravdová historie. Ta druhá historie zahrnuje vlohy, možnosti,

schopnost v mnohém překročit to, co známe. Já sice už od dětství žiju s něčí přítomností a v jednom období jsem ji dokonce mohl vidět, ale Esther mi ukázala, že nejsem sám. Představila mě lidem, kteří mají zvláštní schopnosti, dokážou třeba zkroutit příbor silou vůle nebo operovat se zrezivělým nožem bez anestézie, přičemž pacient hned po operaci může vstát a odejít.

Já se zatím učím rozvíjet své dosud nepoznané schopnosti, ale potřebuju spojence, lidi, kteří taky nemají žádnou historii - jako vy.“

Tentokrát se zase mně zachtělo vypovědět těmhle cizím lidem svoji historii, začít se zbavovat minulosti, ale noc už pokročila a musel jsem brzo vstávat, protože lékař mi měl ráno sundat fixační límec.

Zeptat jsem se Michaila, jestli se chce se mnou svézt, ale odmítl s tím, že se musí trochu projít, protože se mu zrovna moc stýská po Esther. Rozloučili jsme se se skupinou a zamířili na hlavní třídu, kde jsem mohl najít taxi.

„Myslím, že ta žena měla pravdu,“ poznamenal jsem. „Když svoji historii vypovíte, přece se od ní osvobodíte, ne?“

„Já jsem svobodný. Ale když to uděláte - a v tom je to tajemství - pochopíte zároveň, že některá historie se v polovině přerušila. Ta je pak přítomnější, a dokud jednu kapitolu neuzavřeme, nemůžeme přejít k další.“

Vzpomněl jsem si, že jsem o tom četl na internetu text, který se přičítal mně, ačkoliv jsem jej nenapsal:

„Proto je tak důležité nechat určité věci odejít. Zbavit se jich. Uvolnit se. Lidé si musí uvědomit, že nikdo nehraje s poznačenými kartami, někdy vyhraje, jindy prohraje. Nečekejte, že vám někdo něco vrátí, že uzná vaše úsilí, odhalí vaše nadání, pochopí vaši lásku. Uzavírejte cykly. Nikoli z hrdosti, neschopnosti nebo pýchy, ale prostě proto, že už se vám nehodí do života. Zavřete dveře, vyměňte desku, uklid'te dům, vytřepejte prach. Přestaňte být, čím jste byl, a změňte se v toho, kým jste.“

Raději však potvrdím, co říká Michail:

„Co je to přerušená historie?“

„Není tu Esther. V určité chvíli se nedokázala dál zbavovat pocitu, že není šťastná, aby tak umožnila návrat radosti. Proč? Protože její historie, stejně jako milionů jiných lidí, je spjata s Energií Lásky. Nemůže se vyvíjet sama: buď přestane milovat, nebo čeká, až ji milovaný dostihne.“

Když se ve ztroskotaných manželstvích jeden z dvojice zastaví, pak ten druhý musí udělat totéž. A zatímco čeká, objeví se milenci a milenky, dobročinné společnosti, přehnaná péče o děti, usilovná práce atd. Mnohem snadnější by bylo otevřeně si o tom promluvit, naléhat, křičet ‚pojd'me dál, umíráme nudou, starostmi, strachem‘.“

„Říkáte, že se kvůli mně Esther nedokáže dál zbavovat pocitu, že je nešťastná?“

„To jsem neřekl: nikdo nemůže za žádných okolností vinit druhého. Řekl jsem, že má na vybranou: buď vás přestat milovat, nebo vás nechat k sobě přijít.“

„To právě dělá.“

„Já vím. Ale pokud to bude záležet na mně, půjdeme za ní teprve tehdy, až to dovolí hlas.“

„Hotovo, fixačního límce jste se zbavil, a doufejme, že nadobro. Snažte se prosím vyvarovat přílišných pohybů, protože svaly si musí znovu zvykat na aktivitu. Mimochodem, co ta dívka a její věštby?“

„Jaká dívka? Jaké věštby?“

„Copak jste mi v nemocnici neřekl, že někdo uslyšel hlas, který sděloval, že se vám něco stane?“

„Není to dívka. A vy jste mi také v nemocnici řekl, že si zjistíte informace o epilepsii.“

„Spojil jsem se s odborníkem a zeptal se ho, jestli neví o podobných případech. Jeho odpověď mě trochu překvapila, ale rád bych vám opět připomněl, že medicína má svá tajemství. Vzpomínáte si na ten příběh o chlapci, který odejde z domu pro pět jablek a vrátí se s dvěma?“

„Ano: mohl je ztratit nebo někomu dát, stály víc peněz atd. Mně je jasné, že na nic neexistuje jediná vyčerpávající odpověď. Ale napřed se ještě zeptám: Jana z Arku trpěla epilepsií?“

„Můj přítel se o ní zmínil. Jana z Arku začala slyšet hlasy ve třinácti letech. Z jejích výpovědí je zřejmé, že viděla světla - což je příznak záchvatu. Podle neuroložky dr. Lydie Bayneové patří extatické stavy Panny orleánské k takzvané muzikogenní epilepsii, kterou vyvolává nějaká hudba: v Janině případě to bylo vyzvánění. Ten mladík dostal epileptický záchvat přímo před vámi?“

„Ano.“

„Hrála nějaká hudba?“

„Nevzpomínám si. A i kdyby hrála, přehlušil by ji okolní hovor a cinkání příborů.“

„Choval se nervózně?“

„Velice.“

„To je další příčina krizí. Ta záležitost je starší, než se zdá. Už v Mezopotámii existovaly nesmírně přesné texty o ‚padoucí nemoci‘ spojené s křečemi. Naši předkové mysleli, že tuto nemoc vyvolávají zlí duchové, kteří do těla vniknou; až mnohem později Řek Hippokrates považoval tyto křeče za mozkovou dysfunkci. Přesto i dnes se epileptikové stávají obětí množství předsudků.“

„Bezpochyby. Zděsil jsem se, když jsem to viděl.“

„Zmínil jste se o věštbě, a proto jsem požádal přítele, aby se zaměřil na tuto oblast. Podle něho se většina vědců shoduje v názoru, že epilepsie nedává nikomu větší nebo menší vlohy, i když jí

trpělo dost známých osobností. Rozhodně však právě slavní epileptikové způsobili, že si lidé obestírali tyto záchvaty mystickou aurou.“

„Kteří například?“

„Napoleon, Alexandr Veliký, Dante. Jmenuji jich jenom několik, protože vás zajímá především věštba toho mládence. Mimochodem, jak se jmenuje?“

„Toho neznáte. A protože vždycky, když se na mě přijdete podívat, hned zase spěcháte k dalším případům, co kdybyste mi to dopovídal?“

„Biblisté tvrdí, že epilepsií trpěl apoštol Pavel. „Vycházejí z toho, že na cestě do Damašku uviděl vedle sebe zářivé světlo, které jej povalilo na zem, oslepilo ho a způsobilo, že několik dní nemohl jíst a pít. V odborné literatuře se tomu říká ‚epilepsie spánkového laloku‘.“

„Církev s tím asi nesouhlasí.“

„Myslím, že ani já ne, ale tak to stojí v lékařské literatuře. Existují také epileptikové, kteří projevují sebeničivou tendenci, jako třeba Vincent van Gogh: popisoval své křeče jako ‚vnitřní bouře‘. V Saint-Remy, kde se léčil v ústavu, se jeden ošetřovatel stal svědkem jeho záchvatu.“

„Dokázal přinejmenším prostřednictvím obrazů přeměnit sebeničivý sklon v rekonstrukci světa.“

„Objevují se domněnky, že Lewis Carroll napsal Alenku v kraji divů, aby vylíčil své zkušenosti s touto chorobou. Počáteční vyprávění o tom, jak Alenka pronikne do temné díry, je blízké většině epileptiků. Při cestě Krajem divů Alenka mnohokrát spatří věci, které létají, a cítí velice lehké tělo - další přesný popis účinků epileptického záchvatu.“

„Vypadá to, že epileptikové mají umělecké sklony.“

„Rozhodně ne; tyhle dvě věci se obvykle spojují proto, že umělci bývají slavní. V literatuře najdete hodně spisovatelů, u nichž jde buď o domněnku, nebo o potvrzenou diagnózu: Molière, Edgar Allan Poe, Flaubert. Dostojevskij měl první záchvat v devíti letech a říkal, že jej to uvádělo do stavu velkého životního smíru i do stavu velké deprese. Prosím vás, hlavně si pod dojmem toho nezačněte myslet, že i vás by to po té nehodě mohlo postihnout. Nevzpomínám si na žádný případ epilepsie vyvolané tím, že někoho srazila motorka.“

„Už jsem vám říkal, že se to týká jednoho známého.“

„Ten mladý prorok skutečně existuje, nebo jste si to všecko vymyslel, protože se domníváte, že jste omdlel, když jste sešel z chodníku?“

„Naopak: já sám žádné příznaky chorob znát nechci. Když čtu nějakou lékařskou knihu, začnu cítit všecko, co se tam popisuje.“

„Něco vám povím, ale nechápejte to prosím vás špatně: myslím, že ta nehoda vám velice prospěla, „vypadáte klidnější, netrpíte tolik utkvělými představami. Ocitnout se v blízkosti smrti nám určitě pomůže lépe žít. To mi řekla vaše žena, když mi dala kousek zakrvácené látky, který s sebou stále nosím - i když jako lékař jsem v blízkosti smrti denně.“

„Vysvětlila vám, proč vám ten útržek dává?“

„Velmi šlechetně se vyjádřila o tom, co vykonávám jako své povolání. Řekla, že dokážu sloučit techniku s intuicí, kázeň s láskou. Vyprávěla mi, že jeden voják ji před smrtí poprosil, aby roztrhala jeho košili na kousky a rozdala je lidem, kteří se upřímně snaží ukázat svět, jaký je. Vy se svými knihami ten útržek máte jistě také,“

„Nemám.“

„A víte proč?“

„Vím. Nebo lépe řečeno, začínám to tušit.“

„A protože jsem nejen váš lékař, ale i váš přítel, dovoluji si vám dát radu. Jestliže ten epileptický mladík řekl, že může uhádnout budoucnost, pak vůbec nerozumí medicíně.“

Záhřeb, Chorvatsko.

Půl sedmé ráno.

Stojíme s Marií před zamrzlou fontánou. Jaro si letos dává načas - po zimě nás asi čeká rovnou léto. Uprostřed fontány stojí sloup a na něm socha.

Celé odpoledne jsem poskytoval rozhovory a o nové knize už nedokážu říct ani slovo. Novináři se ptají stále na totéž: jestli knihu četla moje žena (odpovídám, že neví), jestli si myslím, že je ke mně kritika nespravedlivá (cože?), jestli kniha Čas roztrhávání a čas sešívání poněkud nepohoršila mé čtenáře tím, že v ní hodně odhaluji svůj intimní život (spisovatel může psát jenom o svém životě), jestli se podle knihy natočí film (opakuji posté, že film probíhá ve čtenářově mysli a že jsem zakázal prodej autorských práv na všechna svá díla), co si myslím o lásce, proč píšu o lásce, co dělat, aby měl člověk štěstí v lásce, pořád samá láska, láska...

Po rozhovorech je součástí rituálu večeře s nakladateli. U stolu sedí jako obvykle místní osobnosti, které mě vždycky osloví, sotva zvednu vidličku k ústům: „Odkud berete inspiraci?“ Pokouším se jíst, ale musím se chovat příjemně, rozmlouvat, plnit svou roli celebrity, povědět pár zajímavých historek, udělat dobrý dojem. Vím, že nakladatel je hrdina, nikdy neví, jestli kniha uspěje, měl spíš prodávat banány nebo mýdla - je to jistější, tyhle články nejsou ješitné, sebestředné, neprotestují proti nevydařené prezentaci nebo proto, že se někde neseženou.

Po večeři obvyklý program: chtějí mi ukázat všecko - památky, historická místa, módní bary. Pokaždé s průvodcem, který zná naprosto vše, zavalí mě informacemi, musím se tvářit, že pozorně naslouchám, občas se na něco zeptat, abych projevil zájem. Znam téměř všechny památky, muzea a historická místa ve všech městech, která jsem navštívil při uvádění svých děl - a vůbec na nic si nepamatuji. V mysli utkví jen to nečekané, setkání s čtenáři, bary, ulice, jimiž jsem náhodou šel, zahnul za roh, a najednou uviděl něco kouzelného.

Jednou snad napíšu cestovního průvodce, kde budou jenom mapy a adresy hotelů, ostatní stránky nechám volné: lidé si tam budou muset vyznačit svou vlastní trasu, sami si objevit

restaurace, pamětihodnosti a nádherné věci, které jsou v každém městě, ale o nichž se nikde nedočtou, protože „historie, kterou nám vyprávěli“, je nezařadila do položky „nutno vidět“.

V Záhřebe už jsem jednou byl. A tahle fontána - přestože se o ní v žádném místním turistickém průvodci nepíše - je mnohem důležitější než cokoli jiného, co jsem tady viděl: a to proto, že je hezká, objevil jsem ji náhodou a pojí se k ní dávný zážitek. Před mnoha lety, když jsem v mládí jezdil po světě za dobrodružstvím, jsem na tomhle místě seděl s jedním chorvatským malířem, který společně se mnou urazil značný kus cesty. Já hodlal jet dál do Turecka, on se vracel domů. Tady jsme se loučili, vypili dvě láhve vína a povídali si o všem, co nás při společném putování potkalo - o náboženství, ženách, hudbě, hotelových cenách a o drogách. Mluvili jsme o všem, jen ne o lásce, protože jsme milovali a nepotřebovali se o tom bavit.

Rozešli jsme se a já se pak seznámil s jednou dívkou. Tři dny jsme se milovali co nejvášnivěji, protože oba jsme věděli, že všechno zakrátko skončí. Díky ní jsem porozuměl duši tamějšího lidu a nikdy jsem na ni nezapomněl, stejně jako jsem nezapomněl na fontánu a rozloučení s kamarádem z cest.

Právě proto jsem po rozhovorech, autogramiádách a návštěvě pamětihodností málem dohnal své nakladatele k zoufalství, když jsem chtěl, aby mě k té fontáně zavedli. Ptali se, kde to je: to jsem nevěděl, zrovna tak jako jsem netušil, že je v Záhřebe tolik fontán. Po téměř hodinovém bloudění jsme ji konečně našli. Požádal jsem o láhev vína, s Marií jsme se se všemi rozloučili a tiše si tam sedli, objímali se, popíjeli a čekali na východ slunce.

„Jsi pořád spokojenější,“ poznamenala s hlavou na mém rameni.

„Protože se snažím zapomenout, kdo jsem. Lépe řečeno, nemusím s sebou vláčet celou svou historii.“

Vyprávím jí o rozhovoru Michaila s nomádem.

„S herci se děje něco podobného,“ říká. „Při každé nové roli musíme přestat být, kým jsme, a žít postavou. Nakonec však zůstáváme zmatení a neurotičtí. Opravdu považuješ za dobrý nápad zbavit se osobní historie?“

„Neřekla jsi snad, že jsem na tom líp?“

„Připadá mi, že nejsi tak sobecký. Jsem ráda, že jsme opustili ten bláznivý svět a našli tuhle fontánu: nevyvrací však, co jsi mi zrovna říkal? Patří přece k tvé minulosti.“

„Je to pro mě symbol. Ale tuhle fontánu s sebou nevláčím, nemyslím na ni, nevyfotografoval jsem si ji a neukazuji obrázek přátelům, nestýská se mi po malíři, který odešel, ani po dívce, do níž jsem se zamiloval. Těší mě, že jsem se sem vrátil podruhé - ale kdyby k tomu nedošlo, v ničem by se nezměnilo, co jsem prožil.“

„Chápu, co myslíš.“

„To jsem rád.“

„A já jsem smutná; protože mi to připomíná, že odejdeš. Věděla jsem to od první chvíle, kdy jsme se potkali, ale i tak je to těžké: protože jsem si zvykla.“

„V tom je ten problém: člověk si zvykne.“

„Ale je to lidské.“

„Právě proto se žena, s níž jsem se oženil, změnila v Záhir. Až do dne, kdy se mi stala ta nehoda, jsem žil v přesvědčení, že mohu být šťastný jen s ní, ne však proto, že bych ji miloval víc než všechno a všechny na světě. Myslel jsem totiž, že jen ona mi rozumí, zná mé záliby, mánie, můj pohled na život. Vděčil jsem jí za všechno, co pro mě udělala, myslel jsem, že mi má také vděčit za to, co jsem udělal pro ni. Zvykl jsem si dívat se na svět jejíma očima. Vzpomínáš si na ten příběh o dvou mužích, kteří odcházejí po požáru a jeden má obličej celý od sazí?“

Odtáhla hlavu z mého ramene; všiml jsem si, že má v očích slzy.

„Prostě takový byl pro mě svět,“ pokračoval jsem. „Odlesk Estheřiny krásy. Je to láska? Nebo je to závislost?“

„Nevím. Myslím, že láska i závislost jdou ruku v ruce,“

„Možná. Ale dejme tomu, že místo abych napsal Čas roztrhávání a čas sešívání, což je vlastně dopis vzdálené ženě, zvolil bych jiný postup, jako například:

Manžel s manželkou spolu žijí deset let. Dřív se milovali každý den, teď jenom jednou týdně, ale to konec konců není tak důležité: zůstává spojení, vzájemná podpora, přátelství. Muže mrzí, když musí večeřet sám, protože žena se zdržela v práci. Jí zase je smutno, když on odjede, ale chápe, že to patří k jeho povolání. Oba cítí, že něco začíná chybět, ale jsou dospělí, duševně zralí, vědí, jak důležité je udržovat pevný vztah - přinejmenším kvůli dětem. Práci a dětem se věnují pořád víc a pořád míň myslí na manželství, které je navenek výborné, není tu jiný muž ani jiná žena.

Pozorují, že něco není v pořádku. Nedokážou ten problém určit. Postupem času začínají být na sobě závislejší, blíží se ostatně stáří a příležitosti k novému životu ubývá. Stále častěji vyhledávají rozptýlení - četbu, ruční práce, televizi, přátele -, ale pořád je třeba mluvit při večeři nebo po večeři. On se snadno rozčilí, ona bývá zamkljší než dřív. Oba cítí, že k sobě mají pořád dál, a nevědí proč. Dojdou k závěru, že tak to prostě v manželství chodí, ale s přáteli se o tom bavit nechtějí, předvádějí obrázek šťastných manželů, kteří se navzájem podporují a mají stejné zájmy. Sem tam se vyskytne milenec nebo milénka, samozřejmě nic vážného. Důležitá je naprostá nutnost tvářit se, že se nic neděje, na změnu je příliš pozdě.“

„Tuhle historii znám, přestože jsem ji nikdy nezažila. A myslím, že v životě proděláváme výcvik, abychom podobné situace zvládli.“

Sundám si kabát a vystoupím na okraj fontány. Zeptá se mě, co chci udělat.

„Dojít k sloupu.“

„Neblázní. Už je jaro a vrstva ledu bude určitě tenká.“

„Musím tam dojít.“

Stoupnu na led jednou nohou, celý povrch se pohne, ale neprolomí. Při pohledu na východ slunce jsem navrhl Pánu Bohu takovouhle hru: jestli se mi podaří dojít ke sloupu a zpátky, aniž se led prolomí, bude to znamení, že jsem na správné cestě, že mě jeho ruka vede směrem, jímž mám jít.

„Spadneš do vody.“

„No a co? V nejhorším případě úplně promrznu, ale hotel je blízko a hned se zase zahřeju.“

Stoupnu na plochu druhou nohou: teď už jsem ve fontáně, led na okrajích povoluje, nahoru nateče trochu vody, ale led se neprolomí. Pomalu kráčím ke sloupu, tam a zpět jsou to jen čtyři metry a nečekalo by mě nic horšího než ledová koupel. Raději však nemyslet, co se může stát, už jsem udělal první krok, musím dojít až na konec.

Postupuji, jdu ke sloupu, dotknu se ho, cítím, jak všechno praská, ale pořád jsem na povrchu. Instinkt velí se rozběhnout, ale cosi mi napovídá, že pak by byly kroky důraznější, těžší, a já bych se propadl do vody. Musím se vrátit pomalu, stejným tempem.

Před očima mám vycházející slunce, trochu mě oslepuje, vidím jen Mariinu siluetu a obrysy budov a stromů. Ledová vrstva se hýbe pořád víc, zpod okrajů stoupá voda a zalévá povrch, ale já vím - naprosto jistě - že se mi podaří dojít. To proto, že jsem zajedno s dnešním dnem, se svými volbami, znám meze zamrzlé vody, vím, jak s ní zacházet, prosit ji o pomoc, aby mě nenechala spadnout. Začínám se dostávat do jakéhosi transu, do euforie - jsem opět dítě, dělám zakázané, špatné věci, které mi však působí obrovskou radost. To je nádhera! Bláznivé dohody s Pánem Bohem, jako třeba „jestli dokážu tohle, stane se tamto“, různá znamení, která nevyvolává něco zvenčí, nýbrž instinkt, schopnost zapomenout na stará pravidla a vytvářet nové situace.

Děkuji, že jsem se seznámil s Michailem, epileptikem, který věří, že slyší hlasy. Šel jsem za ním, abych našel svou ženu, a nakonec jsem si uvědomil, že mezitím jsem se stal jen bledým odleskem sebe sama. Je Esther stále ještě důležitá? Myslím, že ano, to její láska kdysi změnila můj život a znovu mě přetváří nyní. Moje historie zestárla a ztěžkla, zvažněla tak, že bych si málem netroufl chodit po zamrzlé fontáně a sázet se přitom s Bohem, vynucovat si znamení. Už jsem zapomněl, že se musím pořád znova vydávat na Svatojakubskou cestu, odhodit nepotřebnou zátěž, nechat si jen to, co potřebuji každý den k životu. Že musím připustit, aby energie lásky volně proudila zvenčí dovnitř a zevnitř ven.

Další zapraskání, objeví se trhlina - já však vím, že to dokážu, protože jsem lehký, lehoučký, mohl bych dokonce chodit po oblaku a nespádl bych na zem. Netíží mě sláva, vyprávěné historie, nalinkované plány - jsem průsvitný, takže sluneční paprsky mi pronikají tělem a ozařují duši.

Vidím, že je ve mně ještě hodně temných míst, ale ponenáhlu, s vytrvalostí a odvahou se pročistí.

Ještě krok, a vzpomenu si na obálku, která mi leží na stole. Brzy ji otevřu, a místo abych kráčel po ledě, nastoupím cestu, která mě dovede k Esther. Už ne proto, že toužím mít ji vedle sebe, je přece svobodná a může zůstat, kde je. Už ne proto, že dnem i nocí sním o Záhiru; ničivá milostná posedlost zřejmě zmizela. Už ne proto, že jsem si zvykl na svou minulost a nesmírně toužím se k ní vrátit.

Další krok, další zapraskání, ale spásný okraj fontány se blíží.

Otevřu obálku a vydám se za Esther, protože - jak říká Michail, epileptik, vizionář, guru z arménské restaurace - tahle historie musí skončit. A pak, až bude všechno mnohokrát vyprávěno a převyprávěno, až místa, jimiž jsem prošel, okamžiky, jež jsem prožil, kroky, jež jsem kvůli ní učinil, se změní v dávné vzpomínky, zůstane prostě jen čistá láska. Nebudu cítit, že něco „dlužím“, nebudu si myslet, že ji potřebuji, protože jen ona je s to mi porozumět, protože jsem na ni zvyklý, protože zná mé chyby, mé ctnosti, topinky, které rád jím před spaním, zahraniční zprávy v televizi, když se probudím, povinné ranní procházky, knihy o lukostřelbě, hodiny strávené u počítače, zlost na služebnou, která už po několikáté volá, že jídlo je na stole. To všechno zmizí. Zůstane láska, jež hýbe nebem, hvězdami, lidmi, květinami, hmyzem a nutí každého, aby kráčel po nebezpečné ledové ploše, naplňuje nás radostí i strachem, ale dává všemu smysl.

Dotknu se kamenného okraje, vztáhne se ke mně ruka, chytím se jí, Marie mi pomáhá udržet rovnováhu a slézt.

„Jsem na tebe hrdá. Já bych to nikdy neudělala.“

„Ani já bych to před nějakou dobou neudělal - zdá se to dětinské, nezodpovědné, zbytečné, nepraktické. Já se ale obrozují, musím se odvážit nových věcí.“

„Ranní světlo ti prospívá: mluvíš jako mudrc.“

„Mudrci nedělají, co jsem zrovna udělal já.“

Musím napsat důležitý text pro jeden časopis, který hodně vložil na můj účet v Protekční bance. Mám stovky, tisíce nápadů, ale nevím, který z nich mi stojí za námahu, soustředění, krev.

Tohle se mi nestává poprvé, ale myslím, že všechno důležité, co jsem říct měl, už jsem řekl, ztrácím paměť, zapomínám, kdo jsem.

Přejdu k oknu, dívám se na ulici, snažím se přesvědčit, že ve svém povolání jsem uspěl, nic už nemusím dokazovat, můžu se uchýlit do svého domu v horách a až do konce života číst, procházet se, povídat si s lidmi o dobrém jídle a o počasí. Opakuji si, že už se mi podařilo něco, čeho dosáhl málokterý spisovatel - uveřejnit své knihy téměř ve všech jazycích. Proč bych se měl obtěžovat s obyčejným textem pro nějaký časopis, třeba důležitý?

Kvůli Protekční bance. Takže opravdu to musím napsat, ale co lidem povím? Že musejí zapomenout na historie, které se jim vyprávěly, a víc riskovat?

Každý mi odpoví: „Jsem nezávislý, dělám to, co jsem si zvolil.“

Že musejí nechat volně proudit Energii Lásky?

Namítnou: „Já miluji. Miluji pořád víc,“ jako by se láska dala měřit stejně jako vzdálenost mezi kolejnicemi, výška budov nebo množství droždí do těsta.

Vrátím se ke stolu. Obálka od Michaila je otevřená, už vím, kde je Esther, musím zjistit, jak se tam dostanu. Telefonuji Michailovi a vyprávím mu příhodu s fontánou. Líbí se mu. Ptám se ho, co dělá večer, odpoví, že má schůzku se svou dívkou Lucrezií.

Můžu vás pozvat na večeři? Dnes ne, ale příští týden, když prý se mi to bude hodit, můžeme jít společně s jeho kamarády.

Říkám, že příští týden mám přednášku ve Spojených státech. Žádný spěch, odpovídá, tak až za čtrnáct dní.

„Určitě jste slyšel hlas, který vám říkal, že máte jít po ledě,“ prohlásí.

„Žádný hlas jsem neslyšel.“

„Tak proč jste to udělal?“

„Protože jsem cítil, že to mám udělat.“

„Dobrá, to je jiný způsob, jak slyšet hlas.“

„Vsadil jsem se. Když dokážu přes led přejít, znamená to, že jsem připraven. A myslím, že jsem připraven.“

„Takže hlas vám dal znamení, které jste potřeboval.“

„A vám hlas o tom něco říkal?“

„Ne. Ale není třeba: když jsem vám tenkrát na břehu Seiny řekl, že podle hlasu správný okamžik dosud nenastal, vyrozuměl jsem také, že vám oznámí, až k tomu dojde.“

„Už jsem vám řekl, že jsem žádný hlas neslyšel.“

„To si myslíte. Všichni si to myslí. A přece všichni ty hlasy pořád slyší, jak mi stále říká přítomnost dívky. Upozorňují nás, když máme před sebou nějaké znamení, rozumíte?“

Nechci se s ním dohadovat. Potřebuji pár konkrétních údajů: kde si najmout auto, kolik dní mám počítat na cestu, jak ten dům najdu, protože kromě mapy je tu jen několik nepřesných informací - jet kolem nějakého jezera, hledat tabulku se jménem jakéhosi podniku, zahrnout doprava atd. Možná zná někoho, kdo by mi mohl pomoci.

Domluvili jsme si příští schůzku. Michail mě prosí, abych se na ni oblékl pokud možno nenápadně - „klan“ si chce v Paříži někam vyrazit.

Ptám se, co je to zač, ten klan. „To jsou lidé, kteří se mnou pracují v restauraci,“ odpoví stručně. Zeptám se, jestli nechce něco z Ameriky, a on prosí, abych mu přivezl určitý lék proti pálení záhy. Myslím, že existují mnohem účinnější věci, ale jeho přání si zapíšu.

A co článek?

Vrátím se ke stolu, uvažuji, co mám napsat, znovu se podívám na otevřenou obálku a konstatuji, že obsah mě nepřekvapil. Po několika schůzkách s Michaiem jsem vlastně nic jiného nečekal.

Esther je ve stepi, v jakési vesničce ve Střední Asii, přesněji řečeno v Kazachstánu.

Už vůbec nespěchám: znovu přehlížím svou historii a podrobně, nezadržitelně ji vyprávím Marii; ona se rozhodla udělat totéž, překvapuje mě, co všechno mi říká, ale zdá se, že takový postup vede k dobrým výsledkům - je sebevědomější, méně úzkostlivá.

Nevím, proč se tolik toužím s Esther sejít, vždyť moje láska k ní už mi osvětlila život, naučila mě něčemu novému a to přece stačí. Ale uvědomuji si, že podle Michaila „historie se musí uzavřít“, a rozhodnu se pokračovat. Víím, že odhalím, kdy se led našeho manželství prolomil a my kráčeli dál studenou vodou, jako by se nic nestalo. Víím, že na to přijdu dřív, než se do té vesnice dostanu, a pak jeden cyklus buď ukončím, nebo jej ještě rozšířím.

Článek! Že by se z Esther stal znovu Záhir, který mi nedovolí, abych se soustředil na něco jiného?

Rozhodně ne: když musím udělat něco naléhavého, co vyžaduje tvůrčí energii, pak přesně tak vypadá můj pracovní postup - začnu být málem hysterický, chci toho nechat, a vtom přede mnou vyvstane text. Už jsem to zkoušel dělat jinak, psát všecko s velkým předstihem, ale zdá se, že moje imaginace se rozvíjí jen pod obrovským tlakem. Protekční banku nesmím zanedbávat, musím odeslat tři stránky o - představte si! - problémech ve vztahu mezi mužem a ženou. Zrovna já! Editoři si však myslí, že ten, kdo napsal Čas roztrhování a čas sešívání, určitě dobře rozumí lidské duši.

Snažím se připojit k internetu, ale nejde to: ode dne, kdy jsem připojení zničil, už to nikdy pořádně nefungovalo. Několikrát jsem si pozval opraváře, ale když přišli, pokaždé jim připadal počítač bezvadný. Ptali se, nač si stěžuji, půl hodiny to zkoušeli, měnili nastavení, tvrdili, že problém není u mne, nýbrž u provozovatele služeb. Nechal jsem se přesvědčit, všechno je tedy v nejlepším pořádku, připadal jsem si směšný, že jsem je vůbec volal. Uplynou dvě nebo tři hodiny, znovu selhává přístroj i připojení. Ted' po měsících fyzického i psychického vyčerpání se smiřuji s tím, že technologie je silnější a mocnější než já: pracuje, kdy se jí zachce, a když nemá náladu, je lepší přečíst si noviny, jít na procházku, čekat, až se kabely a připojení přes telefon umoudří a začne to opět fungovat. Technologii neporučím, má vlastní život.

Ještě dvakrát nebo třikrát to zkusím, a víím - z vlastní zkušenosti -, že je lepší od zkoušek upustit. Internet, největší knihovna světa, přede mnou tentokrát zavřel dveře. Co tak hledat inspiraci v nějakém časopise? Vezmu si jeden z došlé pošty, upoutá mě zvláštní rozhovor s ženou, která právě vydala knihu - hádejte, o čem? - o lásce. To téma jako by mě pronásledovalo ze všech stran.

Novinář se ptá, jestli člověk může dosáhnout štěstí jedině tím, že si najde milovanou bytost.
Žena to popírá:

„Představa, že láska vede ke štěstí, je novodobý vynález z konce 17. století. Od té doby se lidé učí věřit, že láska musí vydržet navždy a že se jí nejlépe daří v manželství. V minulosti nebyli lidé tak optimističtí, pokud jde o dlouhověkost milostné vášně. Příběh Romea a Julie není šťastný, je tragický. V posledních desetiletích se od manželství jakožto cesty k osobní realizaci očekává ještě víc. Současně s tím vzrostlo zklamání a nespokojenost.“

Je to dost odvážný názor, ale pro můj článek se nehodí - hlavně proto, že vůbec nesouhlasím s tím, co se v něm říká. Vyhledám na polici knihu, která by se vztahy mezi mužem a ženou neměla nic společného: Magické praktiky v severním Mexiku. Musím si osvěžit hlavu, odpočinout si, protože posedlost tím tématem mi článek napsat nepomůže.

Zalistuji v knize a najednou čtu něco, co mě překvapí:

Adaptace: v životě vždycky nastává událost, která způsobí, že se náš vývoj zastaví. Nějaké trauma, zvláště trpká prohra, zklamání v lásce, ba dokonce vítězství, jemuž dobře neporozumíme, nás nakonec natolik zastraší, že už nejdeme dál. Kouzelník se během růstu svých okultních schopností musí nejprve zbavit tohoto „adaptačního bodu“, a proto je třeba, aby znovu přehlédl svůj život a zjistil, kde se právě nachází.

Adaptace! To se hodí na můj výcvik v lukostřelbě - jediném sportu, který mě lákal - při němž učitel říká, že žádný výstřel nelze nikdy opakovat, nemá smysl snažit se učit z toho, jestli zasáhneme nebo mineme. Důležité je opakovat to stokrát, tisíckrát, dokud se nez bavíme představy, že se máme trefit, a sami se nezměníme v šíp, luk a cíl. V tom okamžiku energie „čehosi“ (můj učitel kyuda, střelby z japonského luku, kterou jsem praktikoval, nikdy nepoužíval slovo „Bůh“) řídí naše pohyby a my nevypouštíme šíp, když chceme, nýbrž když „cosi“ shledává, že nastal čas.

Adaptace. Objevuje se další část mé osobní historie, škoda, že tu teď se mnou není Marie! Potřebuji mluvit o sobě, o svém dětství, vyprávět, že když jsem byl malý, pořád jsem se rval, pořád jsem druhé bil, protože jsem byl z party nejstarší. Jednou mě však zmlátil můj bratranec a já si od té doby vzal do hlavy, že už nikdy nikoho nepřeperu, a vyhýbal jsem se jakémukoli fyzickému střetnutí, přestože jsem častokrát vypadal jako zbabělec a musel jsem se před holkami a kamarády stydět.

Adaptace. Dva roky jsem se učil hrát na kytaru: zpočátku jsem dělal velké pokroky, až jsem dospěl k určitému bodu, kdy jsem nedokázal jít dál - zjistil jsem totiž, že druzí se učí rychleji než já, připadal jsem si průměrný a umínil si, že se nebudu zesměšňovat a nechám toho. Totéž se stalo, když jsem hrál kulečnický fotbal a jezdil na kole: naučil jsem se dost, abych měl ve všem slušnou úroveň, ale od určité chvíle jsem nedokázal postoupit dál.

Proč?

Protože historie, kterou nám vyprávěli, říká, že v určitém životním okamžiku „dosáhneme svých mezí“. Nejednou jsem si vzpomněl, jak usilovně jsem popíral svůj osud spisovatele a jak Esther nikdy nepřipustila, aby adaptace diktovala pravidla mého snu.

Ten odstaveček, který jsem si právě přečetl, se hodí k myšlence, že máme zapomenout na osobní historii a zaměřit se jenom na instinkt, rozvíjený tragédiemi a obtížemi, které prožíváme: tak jednají kouzelníci v Mexiku a tak to hlásají nomádi ve stepích Střední Asie.

Adaptace: v životě vždycky nastává událost, která způsobí, že se náš vývoj zastaví.

Hodí se to po všech stránkách na manželství vůbec a na můj vztah s Esther zvlášť.

Ano, už jsem se mohl pustit do článku pro časopis. Šel jsem k počítači, za půl hodiny jsem to načrtl a výsledek mě uspokojil. Zvolil jsem formu jakoby fiktivního dialogu - ale k rozhovoru skutečně došlo v pokoji jednoho amsterodamského hotelu po celodenní usilovné knižní propagaci, po obvyklé večeři, návštěvě turistických atrakcí atd.

V článku jsem úplně vynechal jména osob a okolnosti rozhovoru. Ve skutečném životě se Esther v noční košili dívá z okna dolů na kanál. Ještě není válečnou zpravodajkou, dosud má veselé oči, miluje svou práci, cestuje se mnou, kdykoli může, a život je pořád jedno velké dobrodružství. Já ležím mlčky v posteli a myšlenkami jsem daleko, uvažuji o programu zítřejšího dne.

„Minulý týden jsem dělala rozhovor s odborníkem na policejní výslechy. Vyprávěl mi, jak dokáže z lidí vytáhnout co nejvíc informací: používá techniku, které říkají ‚studená/teplá‘. Z dvojice policistů začne vždycky ten hrubec, který očividně nehodlá dodržovat předpisy, křičí, bouchá do stolu. Jakmile vězně zastraší, nastoupí ‚hodný policista‘, vybízí kolegu, ať toho nechá, nabídne vyslychanému cigaretu, stává se jeho spojencem a dosáhne svého.“

„To je známé.“

„On mi ale vyprávěl ještě něco, co mě vyděsilo. V roce 1971 se skupina výzkumných pracovníků ze Stanfordské univerzity ve Spojených státech rozhodla zkoumat psychologii výslechu v napodobeném vězení. Vybrali mezi studenty dvacet čtyři dobrovolníků, které rozdělili na ‚dozorce‘ a ‚zločince‘.

Za týden museli pokus zrušit: ‚dozorce, chlapci a dívky s normálními názory, vychovaní v dobrých rodinách, se změnilí ve skutečné bestie. Běžně používali mučení a považovali sexuální zneužívání ‚vězňů‘ za něco normálního. Studentské účastníky - ať ‚dozorce‘ nebo ‚vězně‘ - projekt natolik poznamenal, že dost dlouho potřebovali lékařskou péči, a pokus už se nikdy neopakoval.“

„Zajímavé.“

„Co myslíš tím ‚zajímavé‘? Já ti tady povídám o něčem svrchovaně důležitém: o tom, že člověk je schopen páchat zlo vždycky, když má příležitost. Povídám ti o své práci, o tom, co jsem se naučila!“

„To právě mi připadá zajímavé. Proč se zlobíš?“

„Já že se zlobím? Jak bych se mohla zlobit na někoho, kdo vůbec nevěnuje pozornost tomu, co mu říkám? Jak by mě mohl znervózňovat člověk, který mě ničím nedráždí, jenom si leží a kouká do prázdna?“

„Ty jsi dneska pila?“

„Ani na tuhle otázku si neumíš odpovědět, vid? Celý večer jsem byla vedle tebe, a tys ani neviděl, jestli piju, nebo ne! Ke mně ses obrátil, jenom když jsi chtěl, abych potvrdila tvá slova nebo abych o tobě pověděla nějakou pěknou historku!“

„Copak nechápeš, že jsem od rána v jednom kole a jsem úplně vyřízený? Proč si taky nelehneš, vyspíme se a zítra si promluvíme.“

„Protože tak už to děláme týdny a měsíce po celé uplynulé dva roky! Chci si s tebou promluvit, ty jsi unavený, jde se spát a řekneme si to zítra! A zítra jsou tu zase další povinnosti, další pracovní den, večere, pojd'me spát a povíme si to až ráno. Takhle já žiju: čekám na den, kdy tě budu mít znova po svém boku, dokud mě to neomrzí, nic víc nechci, vytvoř mi svět, kam se budu moct uchýlit, když bude třeba: svět ne tak vzdálený, aby se zdálo, že vedu nezávislý život, a ani tak blízký, aby se zdálo, to vnikám do tvého vesmíru.“

„Co ode mě chceš? Abych přestal pracovat? Abych nechal všeho, čeho jsme tak obtížně dosáhli, a abychom podnikli okružní plavbu po karibských ostrovech? Nechápeš, že mám svou práci rád a vůbec nehodlám svůj život měnit?“

„Ve svých knihách mluvíš o důležitosti lásky, o potřebě dobrodružství, o radostném boji za své sny. A koho teď mám před sebou? Někoho, kdo nečte, co napíše. Někoho, kdo si plete lásku s konvencemi, dobrodružství se zbytečným rizikem, radost s povinností. Kde je muž, kterého jsem si vzala a který věnoval pozornost tomu, co říkám?“

„Kde je žena, kterou jsem si vzal?“

„Ta, která tě vždy podporovala, povzbuzovala a měla ráda? Je tady její tělo, které se dívá na Singelský kanál v Amsterdamu a asi bude dál vedle tebe až do konce života! Ale duše té ženy je teď ve dveřích a chystá se odejít!“

„Proč?“

„Kvůli té zatracené větě ‚promluvíme si zítra‘. Stačí to? Pokud to nestačí, vzpomeň si, že žena, kterou sis vzal, byla plná chuti do života, nápadů, přání, ale teď se z ní rychle stává žena v domácnosti,“

„To je směšné.“

„Dobrá, je to směšné. Úplná hloupost! Prkotina, hlavně když si pomyslím, že máme všecko, jsme úspěšní, máme peníze, nevyčítáme si případné milostné pletky, nikdy jsme nezažili krizi z žárlivosti. Kromě toho miliony dětí na světě trpí hladem, existují války, nemoci, uragány, každou vteřinu se odehrávají tragédie. Tak na co si můžu stěžovat?“

„Nemyslíš, že je čas, abychom měli dítě?“

„Právě takhle všechny dvojice, které znám, řeší svoje problémy: mají dítě! A ty, který si tak ceníš své svobody a vždycky sis myslel, že to necháme na pozdější dobu, jsi teď změnil názor?“

„Myslím, že teď je vhodná chvíle.“

„Horší podle mého názoru být nemůže! Ne, nechci tvoje dítě - chci dítě muže, kterého jsem znala, který měl sny, který stál po mém boku! Jestli se jednou rozhodnu otěhotnět, pak to bude s někým, kdo mi rozumí, je se mnou a naslouchá mi, doopravdy po mě touží!“

„Tys určitě pila. Slibuji ti, že si zítra promluvíme, ale teď si, prosím tě, pojd' lehnout, jsem hrozně unavený.“

„Tak si promluvíme zítra. A pokud se moje duše, která stojí ve dveřích, rozhodne odejít, tak to se našeho života ani moc nedotkne.“

„Neodejde.“

„Tys kdysi mou duši znával dobře, ale už celé roky s ní nemluvíš, nevíš, jak moc se změnila, jak moc tě zou-fa-le prosí, abys poslouchal, co říká. Třeba o banálních věcech, například o zkušenostech z amerických univerzit.“

„Jestliže se tvoje duše tolik změnila, proč jsi pořád stejná?“

„Ze zbabělosti. Protože si myslím, že zítra si promluvíme. Kvůli všemu, co jsme spolu vytvořili a co nechci vidět zničené. Anebo z toho nejhoršího důvodu: přizpůsobila jsem se, je to adaptace.“

„Z toho všeho jsi před chvílí obviňovala mne.“ „Máš pravdu. Dívala jsem se na tebe, myslela jsem, žes to ty, a zatím jsem to já. Dnes večer se pomodlím co nejvroucněji a nejupřímněji: poprosím Boha, aby mě nenechal prožít zbytek mých dní tímhle způsobem.“

Slyším potlesk, divadlo je plné. Chystám se k něčemu, co mě v předvečer vždycky připraví o spánek: k přednášce.

Moderátor začne prohlášením, že mě nemusí představovat, což je hloupost, protože kvůli tomu tam je, a přitom nebere v úvahu, že dost lidí možná přesně neví, kdo jsem, třeba jen doprovázejí přátele. Nakonec však přece jen uvede několik životopisných údajů, chválí mě, hovoří o mých cenách a milionech prodaných výtisků. Pak poděkuje sponzorům, přivítá mě a předá mi slovo.

Také poděkuji. Začnu tím, že to nejdůležitější, co chci říct, vkládám do svých knih, ale domnívám se, že mou povinností vůči čtenářům je ukázat člověka, který existuje za těmi větami a odstavci. Lidský úděl vede k tomu, abychom sdíleli jen to, co máme nejlepšího - protože neustále hledáme lásku a přízeň. Moje knihy tedy budou vždy viditelným vrcholem hory mezi mraky nebo ostrovem v oceánu: jsou osvětlené, všechno se zdá na svém místě, ale pod povrchem existuje neznámo, temnota, ustavičné hledání sebe sama.

Vyprávím, jak těžké bylo psát Čas roztrhávání a čas sešívání, a dodávám, že mnohým částem této knihy rozumím až nyní, při opětovném čtení, jako by tvorba byla vždy štedřejší a větší než tvůrce.

Říkám, že není nic nudnějšího než číst rozhovory nebo poslouchat přednášky autorů, kteří vysvětlují postavy svých knih: to, co je napsáno, buď se vysvětluje samo, nebo je to kniha, která nestojí za čtení. Když spisovatel vystoupí na veřejnosti, má se snažit ukázat svůj svět, a ne vysvětlovat své dílo; proto začnu mluvit o něčem osobnějším:

„Před časem jsem byl v Ženevě, kde jsem poskytl řadu rozhovorů. Přítelkyně zrušila plánovanou večeři, a tak jsem se po celodenní práci šel projít městem. Večer byl neobyčejně příjemný, ulice prázdné, bary a restaurace plné života, všechno se zdálo naprosto v pořádku, pokojné, hezké, a najednou...

...najednou jsem si uvědomil, že jsem úplně sám.

Samozřejmě, že letos už jsem byl mnohokrát sám. Samozřejmě, že mě kdesi očekávala moje milá, k níž bych se dostal po dvou hodinách letu. Samozřejmě, že po tak rušném dni není nic lepšího, než se procházet uličkami a zákoutími starého města, nemuset s nikým o ničem hovořit, stačí se jen rozhlížet po kráse kolem. Jenomže mne se zmocnil tísnivý, zneklidňující pocit samoty - neměl jsem s kým sdílet své dojmy z města, z procházky, své postřehy, které bych rád vyslovil.

Vyndal jsem mobilní telefon; měl jsem přece ve městě dost přátel, ale zdálo se mi, že už je moc pozdě, abych vůbec někomu zavolał.

Napadlo mě, jestli nemám zajít někam do baru, dát si něco k pití - skoro určitě by mě někdo poznal a pozval ke stolu. Tomu pokušení jsem však odolal a snažil se prožít až do konce chvíli, v níž jsem si uvědomil, jak hrozný je pocit, že nikomu nezáleží na tom, jestli existujeme, nebo ne, že se nikdo nezajímá o naše postřehy o životě, že svět může docela dobře trvat dál bez naší nepohodlné přítomnosti.

Začal jsem si představovat, kolik milionů lidí si v tom okamžiku myslí, že jsou zbyteční, ubozí - ať jsou jakkoli bohatí, půvabní a okouzující -, protože jsou dnes večer sami, stejně jako včera, a možná budou sami i zítra. Studenti, kteří si nemají s kým vyjít, staří lidé u televize, jako by to byla poslední záchrana, podnikatelé v hotelových pokojích, kteří přemýšlejí, jestli jejich činnost má nějaký smysl, ženy, jež se odpoledne líčí a češou, dříve než si vyrazí do baru, kde se budou tvářit, že o společnost nestojí, chtějí si jen potvrdit, že jsou stále přitažlivé, muži se dívají, dají se do řeči a ony s povýšeným výrazem odmítají jakékoli sblížení - protože si připadají méněcenné, bojí se, aby se neprozradilo, že jsou svobodné matky, bezvýznamné pracovní síly, které neumějí mluvit o událostech ve světě, protože pracují od rána do noci, aby se uživily, a nemají čas přečíst si zprávy. Lidé, kteří se na sebe podívali do zrcadla a připadají si oškliví, myslí si, že krása je to hlavní, a tak raději tráví čas tím, že si prohlížejí časopisy, kde jsou všichni hezcí, bohatí a slavní. Manželé a manželky, kteří dovečeřeli a rádi by si popovídali jako

dřív, ale jsou tu jiné starosti, jiné důležitější věci a povídání může počkat na zítřek, který nikdy nepřijde.

Právě toho dne jsem obědval s přítelkyní, která se nedávno rozvedla a řekla mi: „Ted' mám veškerou svobodu, o níž jsem vždycky snila.“

To je lež! Tenhle druh svobody nechce nikdo, všichni chceme kompromis, někoho vedle sebe, kdo by se s námi díval na krásy Ženevy, povídal si o knihách, rozhovorech, filmech nebo se s námi rozdělil o sendvič, protože peníze nestačí na celý. Raději sníst jen polovičku, než ho sníst celý. Raději ať nás přeruší muž, který se honem chce vrátit domů, protože v televizi dávají důležité fotbalové utkání, nebo žena, která se zastaví u výlohy a přeruší náš výklad o věži katedrály - než mít celou Ženevu pro sebe, veškerý čas a klid k její prohlídce.

Raději mít hlad, než zůstat sám. Protože když je člověk sám - a já mluvím o samotě, kterou si nezvolíme, ale kterou jsme nuceni přijmout - jako by už nepatřil k lidskému rodu.

Na druhé straně řeky mě čekal pěkný hotel s pohodlným apartmá, ochotnými zaměstnanci a prvotřídními službami - a tím hůř jsem se cítil, protože bych měl být spokojený, mít radost ze všeho, čeho jsem dosáhl.

Na zpáteční cestě jsem potkal několik stejně osamělých lidí a všiml si, že mají dva druhy pohledů: arogantní, protože chtějí předstírat, že si za toho krásného večera zvolili samotu, nebo smutné, protože se stydí, že jsou sami.

Vyprávím to všechno proto, že jsem si právě vzpomněl na jeden hotel v Amsterdamu, na ženu, která tam byla se mnou a povídala mi o svém životě. „Vyprávím to všechno proto, že Kazatel sice hovoří o čase roztrhávání a čase sešívání, ale čas roztrhávání někdy zanechává příliš hluboké jizvy. Horší než tak uboze kráčet Ženevou sám je být s někým a chovat se k němu tak, že si připadá, jako by nám na něm vůbec nezáleželo.“

Nastává dlouhá chvíle ticha a teprve pak se ozve potlesk.

Dostavil jsem se na jakési podezřelé místo v jedné pařížské čtvrti, kde prý má být nejzajímavější kulturní život z celého města. Chvíli mi trvalo, než jsem v hloučku špatně oblečených lidí před sebou poznal účastníky čtvrtčních představení v arménské restauraci, při nichž vystupují v bělostném šatě.

„Proč jste se přestrojili jako na maškarní ples? To podle nějakého filmu?“

„Nepřestrojili jsme se,“ odpověděl Michail. „Když jdete na slavnostní večeři, tak se taky převlečete, ne? Na golfové hřiště zase nechodíte v obleku a kravatě?“

„Zeptám se jinak: proč jste se rozhodli napodobit módu mladých bezdomovců?“

„Protože v téhle chvíli jsme mladí bezdomovci. Lépe řečeno čtyři mladí a dva dospělí bezdomovci.“

„Naposled se zeptám ještě jinak: co tu děláte v tomhle oblečení?“

„V restauraci živíme své tělo a hovoříme o Energii k lidem, kteří mají co ztratit. Mezi žebráky živíme svou duši a mluvíme s těmi, kdo nemají co ztratit. Ted' přejdeme k nejdůležitější části naší práce: najít neviditelné hnutí obnovující svět - lidi, kteří prožívají dnešek, jako by to byl poslední den, zatímco staří jej prožívají, jako by byl první.“

Mluvil o něčem, čeho už jsem si všiml a co jako by každým dnem narůstalo: o mladých lidech oblečených ve špinavém, ale krajně vynalézavém šatstvu, vycházejícím z vojenských uniforem nebo z vědeckofantastických filmů. Všichni mají piercing. Všichni mají jiný sestřih vlasů. Party často doprovází hrozivě vypadající vlčák. Jednou jsem se zeptal přítele, proč mají vždycky psa, a dozvěděl jsem se - nevím, jestli je to pravda - že majitele psů nemůže policie zatknout, protože nemá, kam psy umístit.

Začala kolovat láhev vodky - totéž se pilo s žebráky, a já jsem uvažoval, jestli to ovlivnil Michailův původ. Taky jsem si lokl a představoval jsem si, co asi by lidé řekli, kdyby mě tak viděli.

Nejspíš by si pomysleli, že hledám materiál pro novou knihu, uklidnil jsem se.

„Jsem připraven odjet za Esther a potřebuji nějaké informace, protože vaši zemi neznám.“

„Pojedu s vámi.“

„Cože?“

S tím jsem nepočítal. Tou cestou jsem se vracel ke všemu, co jsem ztratil sám v sobě, a skončit měla někde v asijských stepích - byla to důvěrná, osobní záležitost, která nepřipouštěla svědky.

„Pokud mi ovšem zaplatíte letenku. Já do Kazachstánu jet potřebuji, stýská se mi po vlasti.“

„Vy tady nemáte nic na práci? Nemusíte každý čtvrtek účinkovat při tom představení v restauraci?“

„Pořád tomu říkáte představení. Už jsem vám přece vysvětlil, že jde o setkání, o oživení něčeho, co jsme ztratili: o tradici rozmluvy. Ale s tím si nelámejte hlavu, Anastasia“ - ukázal na dívku s piercingem v nose - „rozvíví své vlohy. Všecko v mé nepřítomnosti zařídí.“

„On žárli,“ řekla Alma, ta paní, která hrála na kovový nástroj podobný talíři a na konci „setkání“ vyprávěla příběh.

„To dá rozum,“ ozval se mladík v koženém oblečení s kovovými ozdobami, spínacími špendlíky a brožemi ve tvaru žiletek. „Michail je mladší, hezčí a je víc spojený s Energií.“

„A není tak slavný, bohatý a tak spojený s držitelem moci,“ řekla Anastasia. „Z ženského hlediska je to vyvážené, šance jsou vyrovnané.“

Všichni se smáli, opět kolovala láhev vodky a já byl jediný, komu se to moc vtipné nezdálo. Ale překvapoval jsem sám sebe: už řadu let jsem neseděl na pařížské ulici na zemi a to se mi líbilo.

„Zdá se, že klan je větší, než si myslíte. Objevuje se od Eiffelovky až k Tarbesu, odkud jsem se právě vrátil. Moc nerozumím tomu, co se děje.“

„Zaručeně sahá dál než k Tarbesu a míří k tak zajímavým trasám, jako je Svatojakubská cesta. Ti lidé odejdou na nějaké místo ve Francii nebo jinde v Evropě s pevným úmyslem stát se částí jakési společnosti mimo společnost. Děsí je návrat domů, stálé zaměstnání, manželství - proti tomu chtějí bojovat co možná nejdéle. Jsou chudí i bohatí, ale peníze jim moc neříkají. Jsou úplně jiní. Přesto se většina obyvatelstva tváří, že je nevidí, protože mají strach.“

„Je nutná ta agresivita?“

„Ano: ničivá vášeň je tvůrčí. Kdyby nebyli agresivní, hned budou takové šatstvo prodávat butiky, začnou vycházet časopisy specializované na nové hnutí, které se s revolučními manýry valí světem, televize uvede o klanu zvláštní program, sociologové budou psát pojednání, psychologové zase radit rodinám - a všechno ztratí sílu. Proto čím míň se lidé dozvědí, tím líp: náš útok funguje jako obrana.“

„Přišel jsem si jenom pro některé informace, nic víc. Večer ve vaší společnosti mě možná obohatí a pomůže mi ještě víc se odtrhnout od osobní historie, která už nevede k novým zkušenostem. Já ale hodlám odcestovat sám; pokud mi nepomůžete, Protekční banka mi potřebné kontakty zařídí sama. Kromě toho odjíždím už za dva dny - zítra mě ještě čeká důležitá večeře, ale hned nato mám čtrnáct dní volno.“

Michail zjevně zaváhal.

„Rozhodnutí je na vás: máte mapu a jméno té vsi a jistě nebude těžké najít dům, kde se ubytovala. Podle mého názoru vám však Protekční banka může pomáhat jen do Alma-Aty, dál už ne, protože ve stepi platí jiná pravidla. A pokud vím, taky jsem v Protekční bance něco uložil na váš účet, nemyslíte? Je načase to splatit, stýská se mi po mámě.“

Měl pravdu.

„Musíme začít pracovat,“ přerušil ho Almin manžel.

„Proč chcete jet se mnou, Michail? Jen proto, že se vám stýská po matce?“

Neodpověděl. Muž začal bubnovat, Alma zase hrát na ozdobný činel a ostatní žebrali u kolemjdoucích. Proč chce jet Michail se mnou? A co s Protekční bankou ve stepi, když tam vůbec nikoho neznám? Vízum dostanu na kazašském velvyslanectví, auto si najmu v půjčovně a průvodce na francouzském konzulátu v Almaty - potřebuji snad něco víc?

Nerozhodně jsem stál a pozoroval partu. Nebudu se tady dohadovat o cestě, doma mě čeká práce a přítelkyně: proč bych se hned nerozloučil? Protože jsem měl pocit svobody. Dělal jsem něco, co už jsem dávno nezažil, otevíral jsem v duši prostor novým možnostem, odsouval ze svého života adaptaci a zkoušel věci, které mě možná moc nezajímaly, ale aspoň byly jiné.

Vodka došla, nastoupil rum. Rum nesnáším, ale nic jiného nebylo, raději se přizpůsobit okolnostem. Oba muzikanti vyhrávali, a jakmile se někdo odvážil přijít blíž, jedna z dívek

natáhla ruku a prosila o nějaký peníz. Lidé obvykle přidali do kroku, ale pokaždé uslyšeli „děkuji, přeji vám dobrou noc“. Když jeden chodec uviděl, že místo násilí se mu dostává díků, popošel zpět a dal něco drobných.

Sledoval jsem jejich počínání víc než deset minut, aniž mi někdo z party řekl jediné slovo, a pak jsem zašel do blízkého baru, koupil dvě láhve vodky, vrátil se a rum zahodil do příkopu.

Anastasia zřejmě moje gesto schválila - takže jsem zkusil dát se s ní do řeči.

„Můžete mi vysvětlit, proč máte piercing?“

„A proč vy nosíte šperky? A vysoké podpatky? Šaty s hlubokým výstřihem i v zimě?“

„To není odpověď.“

„Máme piercing, protože jsme noví barbaři, kteří napadnou Řím: nikdo z nás nenosí uniformu, a proto něco musí členy invazních klanů odlišovat.“

Znělo to, jako by prožívali významný historický okamžik, ovšem pro lidi, kteří se zrovna vraceli domů, byli jen banda flákačů, kteří nemají kde spát, toulají se po pařížských ulicích, obtěžují turisty, tolik prospěšné místní ekonomice, a přivádějí k zoufalství rodiče, kteří jim dali život a nedokážou je uhlídat.

I já jsem býval takový v době, kdy se hippies snažili předvádět svou sílu - rockové megakoncerty, dlouhé vlasy, pestrobarevné šatstvo, vikinské symboly, prsty znázorňující V jako „mír a lásku“. Skončili - jak o tom mluvil Michail - a stali se dalším konzumním produktem, zmizeli z povrchu země, zničili své ikony.

Ulicí se blížil osamělý chodec. Mládenec v kůži a se spínacími špendlíky k němu přistoupil s nataženou rukou. Chtěl peníze. Muž však místo aby zrychlil krok a zamumlal něco jako „nemám drobné“, zůstal stát, přelétl všechny pohledem a prohlásil důrazně:

„Každý den vstávám s dluhem přibližně sto tisíc eur. Může za to můj dům, hospodářská situace v Evropě a manželčiny výdaje. Jsem tedy na tom hůř než vy a rozhodně mám víc starostí! Nedáte mi aspoň pár drobných, ať mám ten dluh menší?“

Lucrezia - Michailovo děvče - vytáhla padesátieurovou bankovku a podala mu ji.

„Kupte si trochu kaviáru. Potřebujete nějakou radost v tom svém ubohém životě.“

Muž poděkoval, jako by na tom nebylo vůbec nic divného, a odešel. Padesát eur! To italské děvče mělo v kapse padesátieurovou bankovku! A oni žebrají na ulici!

„Tady už by to stačilo,“ řekl mladík oblečený v kůži.

„Kam půjdeme?“ zeptal se Michail.

„Hledat ostatní. Sever, nebo jih?“

Rozhodla to Anastasia: západ. Konec konců, podle toho, co jsem slyšel, rozvíjela své vlohy.

Prošli jsme kolem svatojakubské věže, kde se před mnoha staletími shromažďovali poutníci do Santiaga de Compostely. U katedrály Notre Dame našli moji společníci pár dalších „nových barbarů“. Vodka došla a já jsem šel koupit další dvě láhve - i když jsem nevěděl jistě, jestli jsou všichni zletilí. Nikdo mi nepoděkoval, připadalo jim to úplně normální.

Se zájmem jsem okukoval dvě nová děvčata a uvědomil jsem si, že už mám trochu v hlavě. Dívky mluvily nahlas, kopaly do nějakých odpadkových košů - lépe řečeno do podivných kovových předmětů se zavěšenými igelitovými pytlí - a neříkaly nic, ale vůbec nic zajímavého.

Přešli jsme na druhou stranu Seiny a najednou jsme se zastavili před páskou, která zřejmě přehrazovala chodník v rekonstrukci. Všichni museli sejít do rušné vozovky a na chodník se vrátit až o pět metrů dál.

„Je tu pořád,“ řekl jeden z nově příchozích.

„Co je tu pořád?“ zeptal jsem se.

„Kdo je ten chlap?“

„Kamarád,“ odpověděla Lucrezia. „Možná jsi od něho četl nějakou knížku.“

Mladík mě poznal, ale nezatvářil se ani překvapeně, ani uctivě; naopak, zeptal se, jestli mu můžu dát nějaké peníze, což jsem okamžitě odmítl.

„Jestli chcete vědět, proč tam ta páska je, tak mi dejte nějaký prachy. Za všechno v životě se platí, to víte nejlíp sám. A informace patří k těm nejdražším produktům na světě.“

Nikdo z party mi nehodlal pomoci, a tak jsem za odpověď musel dát euro.

„Tahle páska tu pořád je. Přivázali jsme ji sem my. Když se rozhlídnete, neuvídíte nic rozkopaného, jenom tenhle pitoměj kus červenobílýho plastu, aby se nesmělo vstoupit na tenhle pitoměj chodník. Ale nikdo se neptá, proč tady je. Všichni slezou z chodníku a jdou po silnici, i když je může něco přejet. O kus dál se zas na chodník vrátí. Ale četl jsem, že jste měl nějakou nehodu, je to pravda?“

„Právě proto, že jsem sestoupil z okraje chodníku.“

„Nedělejte si starosti: když to lidi udělají, hned dávají víc pozor. Proto taky nás napadlo tu pásku sem dát - aby se každěj koukal, co se děje kolem.“

„Ani náhodou,“ namítla dívka, která mi připadala atraktivní. „To je jenom sranda. My se těm lidem vysmíváme, když poslechnou, a neví proč. Žádněj důvod a žádněj význam to nemá, a nikoho nic nepřejede.“

K partě se přidala další mládež, dohromady to bylo jedenáct osob a dva vlčáci. Přestali žebrot, protože nikdo se neodvažoval přiblížit k bandě divochů, které nejspíš bavil strach, který vzbuzovali. Došlo pití a všechny se podívali na mě, jako bych já měl obstarávat pořád další láhve. Pochopil jsem, že je to můj „pas“, abych s nimi směl chodit, a začal jsem se ohlížet po nějakém krámě.

Dívka, která mi připadala zajímavá - a podle věku mohla být mou dcerou - si patrně všimla mého pohledu a dala se se mnou do řeči. Věděl jsem, že mě chce jenom provokovat, ale přistoupil jsem na to. Nevyprávěla mi nic ze svého osobního života; zeptala se, jestli vím, kolik kocourů a kolik sloupů je na rubu desetidolarové bankovky.

„Kocourů a sloupů?“

„Takže nevíte. Nevšímáte si peněz. Pamatujte si, že tam vytiskli čtyři kocoury a jedenáct kandelábrů.“

Čtyři kocoury a jedenáct kandelábrů? Umínil jsem si, že si to ověřím, hned jak nějakou tu bankovku uvidím.

„Máte tady drogy?“

„Něco jo, hlavně alkohol. Ale není to náš styl. Drogy patřily spíš k vaší generaci, že? Máma například fetuje tak, že vaří pro celou rodinu, ustavičně uklízí a trpí kvůli mně. Když tátovi nejdou kšefty, tak trpí. Věřil byste tomu? Ona trpí! Trpí kvůli mně, kvůli tátovi, kvůli sourozencům, prostě kvůli všemu. Stálo mě hrozný úsilí pořád se tvářit, že jsem spokojená, a tak jsem radši z domova odešla.“

No dobrá, zase jedna osobní historie,

„Jako vaše žena,“ řekl mi blondýn s piercingem na víčku. „Taky odešla z domova. To proto, že se musela tvářit spokojeně?“

I tady? Že by někomu z nich dala kousek té zakrvácené látky?

„Taky trpěla,“ zasmála se Lucrezia, „Ale podle všeho už netrpí: to je odvaha!“

„Co tady dělala moje žena?“

„Vždycky přišla s tím Mongolem, co má tak divný představy o lásce. Teď teprv jim začínáme pořádně rozumět. A vyptávala se. Vyprávěla svůj příběh. Jednoho krásného dne se ptát a vypravovat přestala. Přej už si nechce na nic stěžovat. Navrhli jsme jí, ať všeho nechá a jde s náma, plánovali jsme cestu do severní Afriky. Poděkovala a vysvětlila nám, že má jiný plány a míří opačným směrem.“

„Ty jsi nečetl jeho novou knížku?“ zeptala se Anastasia.

„Přej je moc romantická, to mě nezajímá. Kdy už koupíme to zatracený pití?“

Lidé nás nechávali projít jako kdysi samuraje vstupující do vsi, bandity přicházející do měst na západě, barbary obsazující Řím. Žádný z mých společníků nedělal nějaká výhrůžná gesta, ale jejich agresivitu vyjadřovalo oblečení, piercing, hlučné řeči, odlišnost. Konečně jsme došli k obchodu s pitím. K mému největšímu zděšení se všichni nahrnuli dovnitř a začali se hrabat v regálech.

Koho jsem tam znal? Jedině Michaila: ale ani to, co mi vyprávěl, nemusela být pravda. A co když budou krást? Co když je někdo z nich ozbrojený? Já s touhle partou přišel - budu odpovědný jenom proto, že jsem nejstarší?

Muž u pokladny nespouštěl zrak ze zrcadla umístěného na stropě malé prodejny. Členové skupiny dobře věděli, že má strach, a tak se rozlezli po celém krámkě, zuřivě gestikulovali, napětí rostlo. Abych se zase do něčeho nezapletl, popadl jsem tři láhve vodky a rychle přešel k pokladně.

Nějaká žena, která zrovna platila za krabičku cigaret, poznamenala, že dřív bývali v Paříži bohémové a umělci, ale žádné bandy bezdomovců, které ohrožují kdekoho. A poradila kupci, aby zavolal policii.

„Určitě se tady za chvíli něco strhne,“ zašeptala.

Kupce vyděsil vpád do jeho malého panství, které ho stálo dlouhá léta práce a půjček, v němž asi syn pracuje dopoledne, manželka odpoledne a on sám večer. Kývl na ženu a mně bylo jasné, že už policii zavolal.

Hrozně nerad se míchám do cizích záležitostí. Ale taky se nerad cítím jako zbabělec - pokaždé, když k tomu dojde, ztratím sebeúctu nejmíň na týden.

„Uklidněte se...“

Už bylo pozdě.

Vešli dva policisté, majitel ukázal na partu oblečenou jako mimozemšťané, ale ti si ničeho nevšimli - hodlali programově čelit představitelům vládnoucí moci. Jistě už to opakovali po několikáté. Věděli, že nespáchali žádný zločin (s výjimkou útoku na módu, ale i to se mohlo příští sezónu v haute couture změnit). Asi měli strach, ale nedávali to najevo a dál na sebe pokřikovali.

„Tuhle jeden herec říkal, že všichni blbci by to měli mít zapsaný v občanském průkazu,“ halasila Anastasia. „Aspoň bysme věděli, s kým máme tu čest.“

„Blbci jsou fakt společensky nebezpečný,“ prohlásila dívka s andělskou tváří a upířím převlekem, která se se mnou před chvílí bavila o sloupech a kocourech na desetidolarové bankovce. „Jednou ročně by je měli přezkoušet a dát jim povolení, že smějí dál chodit po venku, asi jako řidiči potřebují řidičskéj průkaz.“

Policisté, snad jen o málo starší než „klan“, nic neříkali.

„Víte, co bych rád udělal?“ ozval se Michail, na něhož jsem však neviděl, protože stál za regálem. „Vyměnil bych nálepky na zboží. Lidi by úplně zpitoměli: nevěděli by, kdy co jíst teplé nebo studené, vařené nebo smažené. Když si nepřečtou návod, neumějí vařit. Už nemají ten instinkt.“

Všichni dosud mluvili běžnou pařížskou francouzštinou, ale Michail měl přízvuk.

„Ukažte mi pas,“ řekl policista.

„On je tady se mnou,“ prohlásil jsem spontánně, přestože jsem věděl, co to může znamenat - další skandál. Strážník se na mě podíval.

„S vámi jsem nemluvil. Ale když už jste do toho zasáhl a jste tady zřejmě s touhle skupinou, máte doufám nějaký doklad totožnosti. A nějaký dobrý důvod, proč jste tu s osobami o polovinu mladšími než vy a kupujete vodku.“

Nemusel jsem se legitimovat - zákon mi neukládal nosit s sebou průkaz. Ale měl jsem na paměti Michaila. Jeden z policistů si teď k němu stoupl. Má vůbec povolení k pobytu? Co o něm vím až na ty jeho vidiny a epilepsii? Co když u něho napjatá situace vyvolá záchvat?

Vytáhl jsem z kapsy řidičský průkaz.

„Vy jste...“

„Ano.“

„Myslel jsem si to. Četl jsem jednu vaši knihu. Ale to neznamená, že pro vás neplatí zákon.“

Zjištění, že je můj čtenář, mě úplně odzbrojilo. Tady stojí mladík s vyholenou hlavou a rovněž v uniformě - i když ve zcela jiné než je šatstvo, v němž ukazují svou totožnost „klany“. Možná kdysi snil, že si zvolí svobodu být jiný, jednat jinak, nenápadně provokovat zákonnou moc, ovšem bez prohřešků, které by ho dostaly do vězení. Určitě však měl otce, který mu nikdy neumožnil vlastní volbu, rodinu, již musel přispívat na živobytí, nebo jenom strach překročit hranice známého světa.

Odpověděl jsem zdvořile:

„Nestavím se nad zákon. Ve skutečnosti tu nikdo zákon neporušil. Jedině že by pán u pokladny nebo paní, která si kupuje cigarety, chtěli podat stížnost.“

Obrátil jsem se a uviděl, že paní, která mluvila o někdejších umělcích a bohémech, věštkyně blízkí se tragédie, která měla patent na pravdu a dobré mravy, už zmizela. Zítra ráno bude určitě sousedům vykládat, jak se jí podařilo překazit přepadem.

„Já si nestěžuji,“ řekl muž u pokladny, který se chytil do pasti ve světě, kde sice lidé povykují, ale zjevně nic špatného nedělají.

„Ta vodka je pro vás?“

Přikývl jsem. Policisté sice věděli, že jsou všichni opilí, ale také nechtěli dělat problémy, když nic nehrozilo.

„Svět bez blbců by byl upínej chaos!“ ozval se mladík v kůži a s řetízky. „Místo nezaměstnanejch jako dneska by byla fůra volnejch míst a žádněj pracující!“

„Tak už dost!“

Můj hlas zazněl rozhodně a rázně.

„Už nechci nic slyšet!“

K mému údivu zmlkli. Srdce mi bušilo, ale dál jsem mluvil s policisty jako nejkolidnější člověk na světě.

„Kdyby byli nebezpeční, tak by neprovokovali,“

Strážník se otočil ke kupci:

„Pokud bude třeba, nejsme daleko.“

A dřív než odešli, řekl kolegovi pěkně nahlas, až se to rozlehlo celým krámem:

„Já blbce miluju. Kdyby jich nebylo, tak jsme třeba teď museli honit lupiče.“

„To je fakt,“ odpověděl druhý. „Blbci nás pobaví a nic neriskujeme.“

Zasalutovali mi a odešli.

Když jsme vyšli ven, nenapadlo mi nic jiného, než okamžitě rozbít láhve s vodkou - jedna však vydržela a rychle šla od úst k ústům. Z toho, jak pili, jsem poznal, že se báli zrovna tak jako já. Ale na rozdíl ode mne vyraželi do útoku, když se cítili ohroženi.

„Není mi dobře,“ řekl Michail kamarádovi. „Pojďme pryč.“

Nevěděl jsem, co znamená „pryč“: každý sám domů? Každý do svého města nebo pod svůj most? Nikdo se mě neptal, jestli taky půjdu „pryč“, takže jsem s nimi šel dál. Znepokojila mě slova „necítím se dobře“ - to už bychom si tenhle večer o cestě do Střední Asie nepromluvili. Mám se rozloučit? Nebo to mám dotáhnout do konce, abych viděl, co znamená „jít pryč“? Uvědomil jsem si, že se bavím a že bych rád sbalil tu holku v upířím převleku.

Takže kupředu.

A při první známce nebezpečí zmizet.

Zatímco jsme mířili na mně neznámé místo, přemýšlel jsem, co to vlastně prožívám. Klan. Symbolický návrat do časů, kdy lidé putovali, chránili se ve skupinách a k přežití jim stačilo velice málo. Klan uprostřed jiného nepřátelského klanu zvaného společnost, procházející jeho územím a nahánějící strach, protože musí ustavičně vzdorovat. Skupina osob, která se sdružila v ideální celek - o němž jsem kromě piercingu a šatstva nevěděl nic. Jaké jsou jejich hodnoty? Co si myslí o životě? Jak vydělávají peníze? Mají nějaké sny, nebo jim stačí chodit světem? To všechno bylo mnohem zajímavější než večere, která mě čekala nazítří a vůbec ničím mě nemohla překvapit. Určitě to byl účinek vodky, ale připadal jsem si svobodný, moje osobní historie se rozplývala, zbýval jen přítomný okamžik, instinkt, Záhir zmizel...

Záhir?

Zmizel, ale ujasnilo se mi, že Záhir je víc než člověk posedlý nějakou věcí, žilkou v jednom z tisíce dvou set mramorových sloupů v córdobské mešitě, jak se píše v Borgesově povídce, nebo ženou ve Střední Asii, jak jsem to děsivě zažil v uplynulých dvou letech já. Záhir je lpění na všem, co přechází z pokolení na pokolení, co nenechává žádnou otázku bez odpovědi, zabírá všechny prostor, nikdy nám nedovolí vzít v úvahu možnost, že se věci mění.

Všemocný Záhír jako by se rodil spolu s každou lidskou bytostí, nabýval na síle v průběhu dětství a vnucoval pravidla, která se od té doby mají dodržovat:

Lidé, kteří se odlišují, jsou nebezpeční, náleží k jinému klanu, chtějí naše území a naše ženy.

Musíme uzavírat manželství, mít děti, množit se.

Láskaje malá, vystačí jen pro jednu osobu, a pozor! nezkoušejte tvrdit, že srdce je větší, proklejí vás.

V manželství si smíme přivlastnit tělo a duši partnera.

Musíme vykonávat práci, kterou nesnášíme, protože jsme součástí organizované společnosti, a kdyby všichni dělali, co se jim líbí, svět nikam nepokročí.

Musíme kupovat šperky. Ztotožňujeme se tak s naším klanem, stejně jako piercing vyznačuje odlišný klan.

Máme být vtipní a ironicky se vyjadřovat o lidech, kteří projevují své city - pro klan je nebezpečné, aby někdo z jeho členů ukazoval, co cítí.

Je třeba co nejvíc omezit slovo „ne“, protože ostatní nás mají raději, když říkáme „ano“, a to nám umožní přežít v nepřátelském území.

To, co si myslí druzí, je důležitější než to, co cítíme my.

Nikdy nevyvolávejme skandál, mohlo by to vzbudit pozornost nepřátelského klanu.

Budeš-li se chovat jinak, klan tě vyžene, protože bys mohl nakazit druhé a rozložit, co se tak těžko zorganizovalo.

Stále musíme přemýšlet, jak nejlépe přebývat ve svých jeskyních, a pokud to neumíme, pozveme si návrháře, který nám je vyzdobí, abychom ukázali druhým, že máme vkus.

Musíme jíst třikrát denně, i když nemáme hlad; máme se postit, když se odchýlíme od vzorů krásy, i kdybychom hladověli.

Je třeba se oblékat podle módy, milovat se s chutí i bez chuti, zabíjet ve jménu hranic, přát si, aby čas rychle plynul a my byli brzo v penzi, volit politiky, stěžovat si na drahé živobytí, měnit účes, chodit na nějaký náboženský obřad v neděli nebo v sobotu nebo v pátek, podle toho, o jaké náboženství jde; tam prosit o odpuštění hříchů, pyšnit se tím, že známe pravdu, a pohrdat jiným klanem, který uctívá falešného boha.

Děti musejí kráčet v našich stopách, jsme přece starší a vyznáme se ve světě.

Vždycky musíme mít univerzitní diplom, i když nikdy nenajdeme uplatnění v oboru, který nás přinutili vystudovat.

Učit se věci, které nikdy nebudeme potřebovat, ale které kdosi prohlásil za důležité: algebru, trigonometrii, Chammurabiho zákoník.

Nikdy nezklamat rodiče, i kdyby to znamenalo zřeknout se všeho, co nás uspokojuje.

Hudbu poslouchat potichu, mluvit potichu, plakat v ústraní, protože já jsem všemocný Záhir, ten, jenž určil pravidla hry, rozchod železničních kolejnic, představu úspěchu, způsob milování, důležitost odměn.

Zůstali jsme stát před poměrně hezkým domem v drahé čtvrti. Jeden člen party vytukal u vstupních dveří kód a všichni jsme vystoupili do třetího poschodí. Představoval jsem si, že se setkáme s chápající rodinou, která synovi toleruje přátele, jen když je má na očích a může je hlídat. Jakmile však Lucrezia otevřela dveře, vkročili jsme do tmy. Postupně si oči zvykly na světlo z ulice pronikající okny a rozeznal jsem velkou prázdnou místnost. Jedinou dekorací byl krb, jistě už řadu let nepoužívaný.

Jeden téměř dvoumetrový plavovlasý mladík v dlouhém gabardénovém plášti, ostříhaný jako američtí Siouxové, přinesl z kuchyně zapálené svíčky. Všichni se sesedli dokola na podlaze a já jsem poprvé za celý večer dostal strach: vypadalo to jako scéna z nějakého filmového hororu, jako satanistický rituál těsně před zahájením. Obětí se má stát nerozvážený cizinec, který se rozhodl je doprovázet.

Michail byl bledý, oči mu těkaly z místa na místo, což ještě zvýšilo moje nepříjemné pocity. Vědí tihle lidé, jak se zachovat, pokud ho v nejbližší chvíli přepadne epileptický záchvat? Nebylo by lepší, abych odešel a nezapletl se do nějaké tragédie?

To by možná byl moudřejší postoj, odpovídající životu slavného spisovatele, který píše o spiritualitě, a proto musí jít příkladem. Ano, kdybych byl rozumný, řekl bych Lucrezii, ať v případě záchvatu vloží příteli něco do úst, aby mu nezapadl jazyk a on se neudusil. Lucrezia to zřejmě ví, ale ve světle následovatelů společenského Záhiru neponecháváme nic náhodě, potřebujeme žít s klidným svědomím.

Takhle bych jednal předtím, než se mi stala nehoda. Ted' však má osobní historie ztratila význam. Přestala být historií a znovu se stávala příběhem, hledáním, dobrodružstvím, cestou do vlastního nitra i ven z něho. Znovu jsem se ocitl v čase, kdy se věci kolem mě mění, a toužil jsem, aby to tak bylo až do konce mých dní (vzpomněl jsem si na svou představu náhrobního nápisu: „Zemřel, když byl ještě živ.“).

Nechal jsem si minulé zkušenosti, které mi umožňovaly rychle a přesně reagovat, ale nepřipomínal jsem si ustavičně dřívější poučení. Jak by to vypadalo, kdyby se bojovník v bitevní vřavě zastavil, aby přemýšlel, jaký je nejlepší úder? Okamžitě by zemřel.

A bojovník ve mně rozhodl na základě intuice a techniky, že je třeba zůstat, dál rozvíjet dnešní zkušenost, přestože už bylo hodně pozdě a já byl opilý, unavený a obával jsem se, že Marie na mě čeká celá ustaraná nebo rozzlobená. Posadil jsem se k Michailovi, abych mohl v případě křečí ihned zasáhnout.

A všiml jsem si, že patrně svůj epileptický záchvat zvládá! Ponenáhlu se uklidňoval, jeho oči nabývaly těžké intenzity, jako když v bílém šatě stál na pódiu v arménské restauraci, „Jako vždy začneme modlitbou,“ řekl.

A ti dosud tak agresivní a opilý darmošlapové zavřeli oči a spojili ruce ve velkém kruhu. Ba i oba vlčáci v koutě jako by se uklidnili.

„Ó Paní, když můj zrak padne na auta, na výkladní skříně, na lidi, kteří se na nikoho nedívají, na budovy a na pamětihodnosti, cítím v nich Tvou nepřítomnost. Dej, ať Tě dokážeme přivést zpátky.“

Skupina sborem pokračovala:

„Ó Paní, poznáváme Tvou přítomnost ve zkouškách, jimiž procházíme. Pomož nám, abychom se nevzdávali. Necht' si Tě připomínáme klidně a rozhodně, a to i ve chvílích, kdy je těžké připustit, že Tě milujeme.“

Všiml jsem si, že všichni mají na šatech týž symbol.

U někoho to byla brož, u jiných kovová ozdoba, výšivka, nebo dokonce nákres tužkou na látce.

„Dnešní večer bych chtěl věnovat muži po mé pravici. Sedl si ke mně, protože mě chce chránit.“

Jak to ví?

„Je to dobrý člověk. Pochopil, že láska proměňuje, a nechává se jí proměňovat. V duši má ještě mnohé ze své osobní historie, ale podle možností se od ní snaží osvobodit, a proto s námi zůstal. Je manželem ženy, kterou všichni známe a která mi na důkaz svého přátelství i jako talisman dala tuto relikvii.“

Michail vyndal kousek zakrvácené látky a položil ji před sebe.

„Toto je útržek z košile neznámého vojáka. Před smrtí ženu poprosil: ‚Roztrhej mou košili na kousky a rozdej je lidem, kteří věří ve smrt, a proto dokážou žít, jako by dnešek byl jejich posledním dnem na Zemi. Řekni jim, že jsem právě uviděl tvář Boží; nelekejte se, ale nepolevujte. Hledejte jedinou pravdu, a tou je láska. Žijte v souladu se svými zákony.‘ „

Všichni na ten kousek látky pohlíželi s úctou.

„Narodili jsme se v čase revolty. Věnujme se jí s nadšením, vydáváme v nebezpečí svůj život a své mládí, a náhle dostáváme strach. Počáteční radost ustoupí skutečným výzvám: únavě, jednotvárnosti, pochybám o vlastních schopnostech. Všimli jsme si, že někteří přátelé se již vzdali. Musíme čelit samotě, překvapením v neznámých zátočinách a po několika pádech, při nichž není nablízku nikdo, kdo by nám pomohl, se nakonec ptáme, jestli tolik námahy stojí za to.“

Michail se odmlčel.

„Stojí za to pokračovat. A budeme pokračovat, i když víme, že naše duše, přestože je věčná, uvázla nyní v síti času, vystavena příležitostí a omezením. Dokud to půjde, budeme se snažit z té sítě osvobodit. Až to možné nebude a my se vrátíme k té historii, kterou nám vyprávěli, stále si budeme vzpomínat na naše bitvy, připraveni dát se znovu do boje, jakmile budou podmínky příznivé. Amen.“

„Amen,“ opakovali všichni.

„Potřebuju mluvit s Paní,“ řekl blondák s vlasy ostříhanými jako americký indián.

„Dnes ne. Jsem unavený.“

Ozvalo se všeobecné zklamané mručení. Na rozdíl od arménské restaurace tady lidé znali Michailovu historii a „přítomnost“, kterou podle svého přesvědčení tušil vedle sebe. Michail vstal a šel si do kuchyně pro sklenici vody. Následoval jsem ho.

Zeptal jsem se, jak přišli k tomuhle bytu. „Vysvětlil mi, že francouzské zákony dovolují kterémukoli občanovi užívat legálně nemovitost, kterou nevyužívá vlastník. Jde tedy o squattery.“

Začínala mě znepokojoovat představa, že Marie na mě čeká. Michail mě vzal za paži.

„Dnes jste řekl, že odjíždíte do stepi. Opakuji naposled: prosím vás, vezměte mě s sebou. Musím se vrátit do své země, třeba jen nakrátko, ale nemám peníze. Stýská se mi po našich lidech, po matce, po kamarádech. Mohl bych tvrdit: ‚Hlas mi říká, že mě budete potřebovat‘, ale nebyla by to pravda. Najdete Esther bez problémů a bez cizí pomoci. Já však potřebuji vstřebat energii rodné země.“

„Můžu vám dát peníze na zpáteční letenku.“

„Vím, že můžete. Ale přál bych si být tam s vámi, jít do vesnice, kde teď je, cítit na tváři vítr a pomáhat vám na cestě, která vás zavede k milované ženě. Ona pro mě byla - a pořád je - nesmírně důležitá. Hodně jsem se naučil a ještě se chci učit z jejích proměn a jejího odhodlání. Vzpomínáte si na ‚nedokončené historie‘, o nichž jsem vám vyprávěl? Chtěl bych jít s vámi až do okamžiku, kdy se před vámi objeví dům, kde je. Tak prožiju až do konce toto období vašeho - a svého - života. Jakmile uvidíme ten dům, nechám vás samotného.“

Nevěděl jsem, co na to říct. Abych to nějak zamluvil, zeptal jsem se, kdo jsou ti lidé, kteří jsou tu s námi.

„Lidé, kteří se obávají, že skončí jako vy, generace, jež snila o proměně světa, ale nakonec kapitulovala před ‚realitou‘. Předstíráme, že jsme silní, protože jsme slabí. Ještě je nás málo, velice málo, ale to je doufám přechodné. Lidé se nemohou pořád klamat.“

A jak odpovíte na mou otázku?“

„Michaile, vy víte, že se upřímně snažím zbavit své osobní historie. Před nějakou dobou by mi připadalo mnohem pohodlnější a vhodnější cestovat s vámi, protože znáte zemi, zvyky a případná nebezpečí. Teď si však myslím, že Ariadninu nit musím rozvinout sám, vyjít z labyrintu, kam jsem se dostal. Můj život se změnil, zdá se mi, že jsem omládl o deset dvacet let. A to stačí, abych zatoužil jít za dobrodružstvím.“

„Kdy odjedete?“

„Hned jak dostanu vízum. Za dva nebo tři dny.“

„Paní vás provázej. Hlas říká, že nastala pravá chvíle. Kdybyste se rozhodl jinak, dejte mi vědět.“

Prošel jsem skupinou lidí, kteří si lehli na zem a chystali se spát. Cestou domů jsem si říkal, že život je i v mém věku mnohem zábavnější, než jsem si myslel; vždycky je možné být znovu mladým bláznem. Tak jsem se soustředil na přítomný okamžik, že mi najednou přišlo divné, proč přede mnou kolemjdoucí polekaně neuhýbají. Nikdo si mě ani nevšiml, ale mně se líbila představa, že město je opět stejné jako v dobách, kdy Jindřicha IV. kárali, že zradil protestantské náboženství a oženil se s katoličkou, a on na to odpověděl: „Paříž stojí za mši.“

Stojí ještě za víc. Znovu se mi před vnitřním zrakem odvíjely náboženské masakry, krvavé rituály, muzea, hrady, defilovali králové a královny, trpící malíři, opilí spisovatelé, filozofové, kteří páchali sebevraždu, vojenští spiklenci, kteří usilovali o světovládu, zrádci, kteří jediným gestem svrhli dynastii, připomínal jsem si historie, na něž se hned zapomnělo, a teď se znovu vynořily - a znovu vyprávěly.

Poprvé za dlouhou dobu jsem přišel domů a nezamířil rovnou k počítači, abych zjistil, jestli mi někdo nepíše, jestli nemusím na něco neodkladného odpovědět. Všechno se dalo odložit. Nešel jsem se podívat do ložnice, jestli už Marie spí, protože jsem věděl, že spánek jenom předstírá.

Nezapnul jsem televizi a nedíval se na noční zprávy, protože stejné zprávy jsem poslouchal odmalicka: nějaká země ohrožuje jinou, někdo někoho zradil, hospodářství upadá, došlo k velké milostné aféře, za celých padesát let není naděje na dohodu mezi Izraelem a Palestinou, vybuchla další bomba, tajfun připravil tisíce lidí o střechu nad hlavou.

Vzpomněl jsem si, že se ráno, vzhledem k tomu, že nedošlo k žádnému teroristickému útoku, stalo hlavní zprávou světových agentur vzbouření na Haiti. Co mi záleželo na Haiti? Jaký vliv to mohlo mít na můj život nebo život mé ženy, na cenu chleba v Paříži nebo na Michailův klan? Jak jsem mohl strávit pět minut svého drahocenného života tím, že jsem poslouchal o vzbouřencích a o prezidentovi a díval se na donekonečna opakované scény z pouličních demonstrací, přičemž všechno se předkládalo jako významná událost v dějinách lidstva: vzbouření na Haiti! Já tomu věřil! Díval jsem se až do konce! Blbci si opravdu zaslouží vlastní průkaz totožnosti, protože podporují kolektivní blbost.

Otevřel jsem okno, aby dovnitř proudil ledový noční vzduch, svlékl jsem se a přinutil se chlad vydržet. Tak jsem zůstal stát, na nic jsem nemyslel a cítil jen, že se nohama dotýkám země, oči upírám na Eiffelovu věž a sluncem vnímám psy, sirény a rozhovory, jimž není rozumět.

Já jsem nebyl já, nebyl jsem nic - a to mi připadalo báječné.

„Jsi dneska nějaká divná.“

„Jak to, že jsem divná?“

„Vypadáš smutně.“

„Já ale nejsem smutná. Jsem spokojená.“

„Vidíš to? I tón tvého hlasu je falešný, jsi smutná kvůli mně, a netroufáš si nic říct.“

„Proč bych měla být smutná?“

„Protože jsem včera přišel pozdě a byl jsem opilý. Ani ses mě nezeptala, kde jsem byl.“

„Nezajímá mě to.“

„Proč tě to nezajímá? Neřekl jsem ti, že půjdu za Michaiilem?“

„A nešel jsi?“

„Šel.“

„Tak na co bych se měla ptát?“

„Nemyslíš si, že by ses měla aspoň zeptat, co se stalo, když se tvůj partner vrátí tak pozdě, a ty říkáš, že ho miluješ?“

„Tak co se stalo?“

„Nic. Šli jsme s nějakou partou jeho kamarádů.“

„No tak dobře.“

„Ty tomu věříš?“

„Jistěže tomu věřím.“

„Myslím, že už mě nemiluješ. Nežárlíš. Je ti to jedno. Je snad normální, abych přišel ve dvě ráno?“

„Copak neříkáš, že jsi svobodný člověk?“

„Ovšemže jsem.“

„Takže je normální, když přijdeš ve dvě ráno. A že děláš, co se ti zachce. Kdybych byla tvoje matka, tak bych si dělala starosti, ale ty jsi dospělý, ne? Muži by se neměli chovat tak, aby s nimi ženy musely zacházet jako s dětmi.“

„Takové starosti na mysli nemám. Mluvím o žárlivosti.“

„Byl bys spokojenější, kdybych ti teď u snídani udělala žárlivou scénu?“

„To ne, slyšeli by to sousedé.“

„Na sousedy kašlu. Neudělám to proto, že se mi vůbec nechce. Nebylo to snadné, ale nakonec jsem se smířila s tím, cos mi řekl v Záhřebe, a snažím se na to pomyšlení zvyknout. Ovšem pokud by tě to uspokojilo, můžu předstírat, že žárlím, že jsem rozčilená a úplně šílím.“

„Jsi dneska divná, jak jsem říkal. Začínám si myslet, že pro tebe nic neznamenam.“

„A já si začínám myslet, že jsi zapomněl na toho novináře, co čeká vedle a může nás slyšet.“

Ano, novinář. Zapnu automatického pilota, protože už vim, na co se bude ptát. Víím, čím rozhovor začne („řekněte mi něco o své nové knize, jaké je její hlavní poselství“), víím, co odpovím („kdybych chtěl předat nějaké poselství, napsal bych jednu větu, a ne knihu“).

Vím, že se zeptá, co si myslím o kritice, která se o mé práci vyjadřuje většinou velice příkře. Víím, že náš rozhovor skončí větou: „A už píšete další knihu? Jaké máte plány?“ Na to odpovím: „To je tajemství.“

Rozhovor začne podle očekávání:

„Řekněte mi něco o své nové knize. Jaké je hlavní poselství?“

„Kdybych chtěl předat nějaké poselství, napsal bych jenom jednu větu.“

„A proč píšete?“

„Protože to je můj způsob, jak sdílet s ostatními své pocity.“

I tuto větu vyslovím automaticky, ale hned se opravím:

„Tahle historie se však může vyprávět jinak.“

„Historie, která se může vyprávět jinak? To znamená, že s románem Čas roztrhování a čas sešívání nejste spokojen?“

„S knihou jsem velice spokojen, ale neuspokojuje mě, co jsem vám právě odpověděl. Proč píšete? Upřímně řečeno proto, že chci, aby mě lidé měli rádi.“

Novinář si mě podezíravě změří: co je to za osobní vyznání?

„Píšu proto, že jsem v mládí neuměl dobře hrát fotbal, neměl jsem auto ani velké kapesné, neměl jsem svaly.“

Musel jsem se dost přemáhat, abych dokázal pokračovat. Rozhovor s Marií mi připomněl minulost, která už neměla žádný smysl, potřeboval jsem mluvit o své opravdové osobní historii, zbavit se jí. Pokračoval jsem:

„Taky jsem neměl módní oblečení. Holky ze školy se o nic jiného nezajímaly a já pro ně neexistoval. Kamarádi šli večer za děvčaty a já si ve volném čase vytvářel svět, kde bych mohl být šťastný: mými přáteli byli spisovatelé a jejich knihy. Jednou jsem napsal báseň pro dívku z naší ulice. Kamarád ji našel u mě v pokoji, sebral ji a pak ji přede mnou ukázal celé třídě. Všichni se smáli, připadalo jim směšné, že jsem zamilovaný.“

Dívka, které jsem báseň věnoval, se nesmála. Nazítří jsme šli odpoledne do divadla, ona si sedla vedle mě a vzala mě za ruku. Když jsme pak odcházeli, drželi jsme se za ruce; připadal jsem si ošklivý, slabý a špatně oblečený, a přitom jsem šel s nejobletovanější dívkou ze třídy.“

Odmíchl jsem se. Zdálo se mi, jako bych se vracel k dávné chvíli, kdy se její ruka dotýkala mé a měnila mi život.

„To všechno kvůli jedné básni,“ pokračoval jsem. „Pochopil jsem, že když psaním ukážu svůj neviditelný svět, můžu soupeřit s viditelným světem kamarádů jako rovný s rovným: s jejich tělesnou silou, módním oblečením, auty i sportovními výkony.“

Novinář je zjevně trochu překvapený a já ještě víc. Nenechá se však vyvést z míry a ptá se dál:

„Proč si myslíte, že se o vás kritici vyjadřují tak příkře?“

Automatický pilot by za mě v tomhle okamžiku odpověděl: Stačí si přečíst životopis kteréhokoli klasika - ale neberte to tak, že bych se s nimi srovnával - a zjistíte, že kritika k nim byla vždycky nemilosrdná. Důvod je prostý: kritici jsou krajně nejistí, nevědí dost dobře, o čem jde, jsou demokraté, když mluví o politice, ale fašisté, když mluví o kultuře. Domnívají se, že lidé si umějí zvolit vládce, ale neumějí si vybrat film, knihy, hudbu.

„Už jste někdy slyšel o zákonu z Jante?“

A je to. Znovu jsem vypnul automatického pilota, přestože je mi jasné, že novinář mou odpověď asi těžko uveřejní.

„Ne, nikdy.“

„Existuje od počátku civilizace, ale ve všeobecnou známost jej uvedl jeden norský spisovatel až v roce 1933. Mocipáni v městečku Jante vymysleli desatero přikázání, jimiž se měli lidé řídit, a jak vidno, platí to nejen pro Jante, ale pro jakékoli místo na světě. Kdybych měl znění těch příkazů shrnout do jediné věty, řekl bych: ‚Nejlepší volbou je průměrnost a anonymita. Budeš-li se tím řídit, nikdy v životě nebudeš mít velké problémy. Ale pokusíš-li se odlišit...‘,“

„Rád bych ta přikázání z Jante znal,“ přerušil mě novinář, kterého to zřejmě začalo zajímat.

„Nemám je při ruce, ale mohu text shrnout.“

Šel jsem k počítači a vytiskl zhuštěnou verzi:

„Nejsi nikdo, neodvažuj se myslet, že víš víc než my.

Nejsi vůbec důležitý, nic pořádného dělat neumíš,

tvoje práce je bezvýznamná, neprovokuj nás,

a budeš šťastně žít.

Vždycky ber vážně, co říkáme,

a našim názorům se nikdy neposmívej.“

Novinář papír složil a strčil do kapsy.

„Máte pravdu. Jestliže nejste nic a vaše práce nemá ohlas, pak si zasloužíte chválu. Kdo se však z průměru vyčlení a má úspěch, vzdoruje zákonu a zaslouží si trest.“

Líbilo se mi, že k tomu závěru dospěl sám.

„A nejde jen o kritiky,“ dodal jsem. „Jde o víc lidí, než si myslíte.“

Odpoledne jsem zavolal Michailovi na mobil:

„Pojedeme spolu.“

Nezdálo se, že by ho to překvapilo; jenom poděkoval a zeptal se, co mě přimělo změnit úmysl.

„Celé dva roky ovládal můj život Záhir. Od té doby, co jsem poznal vás, pustil jsem se po zapomenuté cestě, po opuštěné železniční trati, která mezi kolejnicemi zarůstá trávou, ale pořád je sjízdná. A protože jsem ještě nedojel do konečné stanice, přece nezůstanu uprostřed cesty.“

Zeptal se, jestli už mám vízum; vysvětlil jsem mu, že pro mě čile pracuje Protekční banka. Jeden ruský známý zatelefonoval přítelkyni, která je ředitelkou vydavatelské sítě v Kazachstánu. Ta se spojila s velvyslancem v Paříži a do večera bude všechno vyřízeno.

„Kdy odlétáme?“

„Zítra. Potřebuji jenom vaše skutečné jméno, abych mohl koupit letenky - na druhé lince mám cestovní agenturu.“

„Napřed bych vám chtěl něco říct: líbil se mi váš příklad o vzdálenosti mezi kolejnicemi i ten o opuštěné železniční trati. Nemyslím si však, že mě zvete právě kvůli tomuhle. Podle mě je to v souladu s textem, který jste napsal. Zním ho z paměti, protože vaše žena jej často citovala, a je mnohem romantičtější než Protekční banka:

Bojovník světla nikdy nezapomíná na vděčnost.

V boji mu pomáhali andělé;

nebeské síly uvedly vše do pořádku

a umožnily mu, aby ze sebe vydal vše.

Proto při západu slunce poklekne

a děkuje Ochrannému plášti kolem sebe.

Jeho druzi říkají: ‚Ten má ale štěstí!‘

On však ví, že ‚štěstí‘ znamená umět se rozhlédnout

a vidět, kde jsou jeho přátelé:

neboť skrze jejich slova se andělé nechali slyšet.“

„Někdy už si ani nevzpomenu, co jsem napsal, ale těší mě to. Na shledanou, musím dát cestovní agentuře vaše jméno.“

Trvá dvacet minut, než v taxislužbě vezmou telefon. Mrzutý hlas mi sděluje, že musím čekat ještě další půlhodinu. Marie v oslnující a svůdné černé róbě se tváří vesele a mně se vynoří v mysli pán, který vyprávěl v arménské restauraci, jak jej vzrušila představa, že po jeho ženě touží jiní muži. Víím, že na večerní slavnosti budou všechny ženy oblečené tak, aby jejich vnady upoutaly žádostivé pohledy přítomných mužů. Jejich manželé a milenci si přitom budou v duchu říkat: „Užijte si to pěkně zdálky, protože ona je tu se mnou, já smím, já jsem nejlepší, já získal něco, co byste chtěli pro sebe.“

Nebudu tam nic projednávat ani podepisovat smlouvy, nebudu poskytovat rozhovory, zúčastním se jenom jedné slavnostní události, abych splatil dluh v Protekční bance. Při večeři mé asi někdo vedle mě bude nudit otázkou, odkud čerpám inspiraci ke svým knihám. Z druhé strany se mi patrně naskytne pohled na vystavená ňadra, možná manželky některého přítele, a já se budu muset po celou dobu hlídat, abych třeba jen na chvilku nesklopil zrak, protože pak by manželovi tvrdila, že jsem se pokoušel ji svést. Zatímco čekáme na taxi, sestavuji si seznam témat, která asi přijdou na přetřes:

a) Poznámky o vzhledu:

„Jste dnes elegantní“,

„Máte nádherné šaty“,

„Obdivuji vaši plet“.

Po návratu domů to zhodnotí tak, že všichni byli nemožně oblečení a moc zdravě taky nevypadali.

b) Nedávné cesty:

„Musíte jet na Arubu, je fantastická“,

„Nic se nevyrovná letní noci v Cancúnu, když popijíte u moře martini“.

Ve skutečnosti se nikdo moc nebavil, měli jen pár dní pocit svobody, a kromě toho se jim tam muselo líbit, protože to stálo dost peněz.

c) Další cesty, tentokrát na místa, která je možné kritizovat:

„Byl jsem v Rio de Janeiru, nemáte představu, kolik je v tom městě násilí“, „Na ulicích Kalkaty vidíte neuvěřitelnou bídu“.

V podstatě tam jeli jen proto, aby si kdesi daleko připadali nadřazení a po návratu k ubohé skutečnosti svých životů

- aspoň však bez bídy a násilí - zase privilegovaní.

d) Alternativní léčba:

„Šťáva z obilných otrub zlepší za pouhý týden kvalitu vlasů“,

„Strávila jsem dva dny v lázních v Biarritzu,
voda otvírá póry a odstraňuje toxické látky“.

Příští týden zjistí, že otruby nic nenapraví

a že každá teplá voda otvírá póry a odstraňuje toxické látky.

e) Druzí:

„Toho už jsem dlouho neviděl, co je s ním?“,

„Slyšela jsem, že prodala byt, protože je ve svízelné situaci“.

Smí se mluvit o těch, kdo nejsou mezi pozvanými,

smí se kritizovat, když se nakonec zatváříme nevinně nebo soucitně a prohlásíme: „Ale stejně je to neobyčejný člověk“.

f) Drobné osobní stížnosti pro oživení debaty:

„Chtěla bych zažít něco nového“,

„Dělám si hrozné starosti s dětmi,

to, co poslouchají, není hudba,

a to, co čtou, není literatura“.

Čekají, co na to řeknou lidé s týmiž problémy,

necítí se potom tak sami a hned je jim líp.

g) Při slavnostních příležitostech intelektuálního rázu, jak tomu má být dnes, se bude hovořit o válce na Středním východě, o problémech islámu, o nové výstavě, o módním filozofovi, o úžasné knize, kterou nikdo nečetl, o hudbě, která už není jako dřív;

vyсловíme inteligentní a uvážlivé názory, zcela odlišné od toho, co si myslíme. Víme přece, jak je nám zatěžko chodit na podobné výstavy, číst ty nesnesitelné knihy a dívat se na otravné filmy jen proto, abychom při podobných příležitostech měli o čem mluvit.

Nasedneme do taxíku a cestou ke svému seznamu doplňuji velice osobní poznámku: postěžovat si Marii, že takové večere nesnáším. Sotva to udělám, Marie odpoví, že se vždycky nakonec bavím a líbí se mi tam - což je pravda.

Vstoupíme do jedné z nejelegantnějších pařížských restaurací a zamíříme do sálu vyhrazeného pro udělení literární ceny, při němž jsem působil jako člen poroty. Všichni přítomní stojí, hovoří spolu, někteří mě zdraví, jiní se na mě jenom podívají a říkají si něco mezi sebou, přistoupí ke mně organizátor a představuje mě kolemstojícím, pokaždé s rozčilující větou „toho přece znáte“. Někdo se usměje a pozná mě, jiný se jen usmívá a nepozná mě,

ale tváří se, že ví, kdo jsem - protože připustit opak by znamenalo,

že žije ve světě, který už neexistuje,

že vůbec neví, co důležitého se teď děje.

Vzpomenu si na klan z předešlé noci a doplňuji si:

všechny blbce by měli poslat lodí na širé moře, aby tam pořádali samé večírky a donekonečna se celé měsíce navzájem představovali, dokud by si nezapamatovali, kdo je kdo.

Sestavil jsem si přehled osob, které se podobných akcí účastní. Deset procent tvoří „Společníci“, to znamená lidé, kteří rozhodují a na tyhle oslavy chodí kvůli Protekční bance, pozorně sledují, co může prospět jejich činnosti, kde mohou inkasovat, kam investovat. Okamžitě poznají, je-li ta či ona společenská událost užitečná, vždy odcházejí jako první, nikdy nemaří čas.

Dvě procenta představují „Talenty“, jež mají opravdu slibnou budoucnost, párkrát se jim už podařilo preplout několik řek, pochopili význam Protekční banky a jsou jejími potenciálními klienty; mohou prokazovat důležité služby, ale dosud nejsou v situaci, aby rozhodovali nebo aby se pro něco vyslovili. Ke všem se chovají stejně mile, protože nevědí přesně, s kým mluví, a jsou mnohem otevřenější než „Společníci“, poněvadž pro ně každá cesta může někam vést.

Tři procenta jsou „Tupamaros“, nazvaní tak na počest někdejší uruguayské gerilové skupiny. Podařilo se jim proniknout mezi přítomné, touží navázat nějaký kontakt, nevědí, jestli mají zůstat, nebo odejít na jinou slavnost, která se koná ve stejnou dobu, jsou dychtiví, okamžitě chtějí ukázat, jaké mají nadání, nepatří však mezi pozvané, ještě nezdolali první vrchol, a jakmile je ostatní odhalí, už si jich nikdo nevšímá.

Konečně zbývajících osmdesát pět procent jsou „Podnosy“, které jsem tak pojmenoval proto, že bez jedné ani druhé se žádná slavnost neobejde. Podnosy sice nemají ponětí, oč vlastně jde, ale vědí, že je důležité se tam ukázat, na seznam pořadatelů se dostali proto, že úspěch takových akcí závisí také na množství přítomných.

Je to vždy bývalý někdo - bývalý bankéř, bývalý ředitel, bývalý manžel slavné ženy, bývalá manželka muže, který je dnes u moci. Je to hrabě odněkud, kde už neexistuje monarchie, nebo kněžny a markýzy žijící z pronájmu svých zámků. Jdou z jedné slavnosti na druhou, z jednoho večírku na druhý, copak se nikdy nenudí?

Když jsem tuhle otázku nadhodil před Marií, odpověděla, že tak jako někteří lidé znají jenom práci, druzí zase žijí zábavou. Jedni i druzí jsou nešťastní, protože si myslí, že o něco přicházejí, ale se svým zlovykem přestat nedokážou.

Přistoupí ke mně hezká mladá blondýnka, právě když mluvím s jedním z organizátorů chystaného kongresu o filmu a literatuře, a sděluje mi, že se jí velice líbil Čas roztrhování a čas sešívání. Přichází z nějaké pobaltské země a zabývá se filmy. Ihned se projevuje jako „Tupamaro“, protože sice zamířila ke mně, ale skutečný zájem ji vede k organizátorům kongresu. Přestože se dopustila téhle takřka neodpustitelné chyby, je tu ještě možnost, že je nezkušený „Talent“. Organizátorka kongresu se jí zeptá, co to znamená, že se „zabývá filmy“. Dívka vysvětluje, že

píše recenze do novin a vydala jednu knihu (o filmu? Ne, o svém životě, o krátkém a nezajímavém životě, jak předpokládám).

A největší hřích: moc spěchá, hned se zeptá, jestli ji mohou na letošní kongres pozvat. Organizátorka říká, že už pozvali mou tamější nakladatelku, ženu vlivnou a pracovitou (a velice hezkou, dodávám v duchu). Znovu se obrátí ke mně a „Tupamaro“ chvíli neví, co má říct, až nakonec odejde.

Většina dnešních hostů - „Tupamaros“, „Talentů“ a „Podnosů“ - je z uměleckého prostředí, jelikož jde o literární cenu, pouze „Společníci“ se dělí jednak na sponzory a osoby z nadací podporujících muzea a koncerty klasické hudby, jednak na slibné umělce. Když se v konverzaci dostatečně protřepe, kdo vyvinul největší nátlak na udělení letošní ceny, vystoupí organizátor na pódium a požádá přítomné, aby zaujali svá označená místa u stolu (všichni si sednou), prohodí pár vtipů (patří to k věci a všichni se smějí) a dodá, že jméno vyznamenaného bude ohlášeno mezi předkrmem a prvním chodem.

Jdu k hlavnímu stolu; to mi umožní být v dostatečné vzdálenosti od „Podnosů“, ale na druhé straně nebudu ve styku s nadšenými a zajímavými „Talenty“. Sedím mezi ředitelkou automobilových závodů, které převzaly nad událostí patronát, a dědičkou, která se rozhodla investovat do umění. K mému překvapení ani jedna z nich nemá vyzývavý výstřih. U stolu je ještě ředitel továrny na parfémy, arabský princ (který nejspíš pobývá ve městě jen krátce a ulovila ho jedna z pořadatelek, aby dodal události lesku), izraelský bankéř, který sbírá rukopisy ze 14. století, organizátor večera, francouzský konzul v Monaku a mladá plavovláška, která se podle mého odhadu téhle akce účastní jen jako potenciální organizátorova milenka.

Každou chvíli si musím nasadit brýle a nenápadně si přečíst jména svých sousedů (já sám patřím na loď, kterou jsem si vymyslel, nejmíň desetkrát bych měl absolvovat tutéž slavnost, abych si konečně zapamatoval jména hostů). Marii posadili podle protokolu k jinému stolu; kdosi v určitém okamžiku dějin ustanovil, že na oficiálních banketech musí dvojice sedět odděleně; každý aby pak hádal, je-li osoba vedle něho svobodná, či ne, anebo jestli sice není svobodná, ale je k maní. Možná k tomu přispěl názor, že budou-li manželé sedět vedle sebe, omezí se na vzájemnou konverzaci. Proč ovšem potom vycházet z domu, brát si taxi a jet na nějaký banket?

Jak jsem správně předvídal v seznamu témat, hovor se nejdřív stočí na kulturní prožitky - ta výstava je úžasná, ten a ten napsal tak inteligentní recenzi! Chci se soustředit na předkrm, kaviár s lososem a vejcem, ale ustavičně mě někdo vyrušuje známými banálními otázkami, třeba jaký ohlas má moje nová kniha, odkud čerpám inspiraci, jestli pracuji na něčem novém. Všichni předvádějí, jak jsou kulturní, a jakoby náhodou citují nějakou slavnou osobnost, aby bylo zřejmé, že patří k jejich důvěrným přátelům. Všichni umějí zasněženě pohovořit o současné politice nebo o problémech, jimž čelí kultura.

„Co kdybychom si promluvili o něčem jiném?“ prohodím neuváženě. Spolustolovníci ztichnou. Je přece hrozně neslušné skákat druhým do řeči, a navíc ještě chtít na sebe upoutat pozornost. Zdá se však, že včerejší žebrácká procházka po pařížských ulicích ve mně něco definitivně rozvrátila, takže už tenhle typ rozhovorů nedokážu snášet.

„Můžeme mluvit o adaptaci: o určitém životním okamžiku, kdy přestáváme jít vpřed a smiřujeme se s tím, co máme.“

Nikdo nejeví zájem. Nadhodím další téma.

„Můžeme mluvit o tom, jak důležité je zapomenout na historii, kterou nám vyprávěli, a snažit se prožít něco nového. Každý den udělat něco nečekaného, jako třeba pohovořit si v restauraci s někým vedle nás, navštívit nemocnici, šlápnout do kaluže, poslouchat, co nám chce říct druhý, nechat volně kolovat Energii Lásky, místo abychom se pokoušeli strčit ji do kyblíku a schovat v koutě.“

„To znamená cizoložství?“ zeptá se organizátor večera.

„Ne. To znamená být nástrojem lásky, nikoli jejím pánem. Jsme pak s někým proto, že po tom toužíme, a nikoli proto, že nás k tomu nutí konvence.“

Velice taktně, ale trochu ironicky mi francouzský konzul v Monaku vysvětluje, že osoby u našeho stolu se tomuto právu a svobodě už těší. Všichni souhlasí, přestože nikdo nevěří, že by to byla pravda.

„Sex!“ zvolá plavovláska neurčitého profesního zařazení. „Proč nemluvíme o sexu? Je to určitě zajímavější a není to tak komplikované!“

Její příspěvek do diskuse je přinejmenším přirozený. Jedna z mých sousedek se ironicky zasměje, ale já ta slova vítám.

„Sex je skutečně zajímavější, ale nemyslím, že by představoval něco nového, co říkáte? Kromě toho mluvit o sexu už není zakázané.“

„Nehledě k tomu, že je to krajně nevkusné,“ podotkne druhá z mých sousedek.

„A smím vědět, co je zakázané?“ zeptá se organizátor, který se začíná cítit nepříjemně.

„Například peníze. Všichni tady máme peníze nebo předstíráme, že je máme. Věříme, že jsme dostali pozvánku, protože jsme bohatí, slavní a vlivní. Ale napadlo už někoho využít podobné večere, abychom se dozvěděli, kolik kdo opravdu bere? Když už jsme tak sebevědomí a důležití, proč bychom nemohli uvidět náš svět, jaký je, a ne jak si jej představujeme?“

„K čemu chcete dojít?“ táže se ředitelka automobilových závodů.

„To je dlouhá historie. Mohl bych začít tím, jak Hans a Fritz sedí v tokijském baru, a potom přejít k mongolskému nomádovi, který tvrdí, že musíme zapomenout, co podle svého názoru jsme, abychom mohli být skutečně tím, co jsme.“

„Vůbec tomu nerozumím.“

„Taky to nevysvětluji, ale začněme s tím, co nás zajímá: chci vědět, kolik peněz každý z nás bere. Co po peněžní stránce znamená sedět u nejvýznamnějšího stolu v sále.“

Rozhostí se mlčení - moje hra zřejmě nezabrala. Přítomní se tváří pohoršené, finanční situace je větší tabu než sex, větší než otázky po nevěře, korupci či parlamentních intrikách.

Tu se však arabský princ - kterého už možná nudí tlachání na tolika recepcích a banketech nebo mu třeba zrovna týž den jeho lékař sdělil, že brzo umře, anebo bůhví proč - náhle rozhodne na můj nápad navázat:

„Dostávám zhruba 20 000 eur měsíčně, jak to schválil náš parlament. To však neodpovídá mým výdajům, protože mám neomezenou částku na takzvanou reprezentaci. Mám tedy z velvyslanectví k dispozici vůz se šoférem, můj oděv patří vládě, zítra odcestuji do další evropské země soukromým tryskovým letadlem, přičemž částka na pilota, palivo a letištní taxy se odpočítá z reprezentačních výdajů.“

A uzavírá:

„Viditelná realita není exaktní věda.“

Když tedy princ, hierarchicky nejvýznamnější osobnost u stolu, promluvil tak pravdivě, nikdo nemůže připustit, aby si Jeho Výsost připadala hloupě. Je třeba přistoupit na hru, odpovědět na nepříjemnou otázku.

„Nevím přesně, kolik vydělávám,“ řekne organizátor, jeden z typických představitelů Protekční banky, známý lobbista. „Něco kolem 10 000 eur, ale organizace, jimž předsedám, mi také hradí reprezentační výdaje. Mohu si odečíst všechno - večeře, obědy, hotely, letenky, někdy i šatstvo, ovšem soukromé tryskové letadlo nemám.“

Došlo víno, organizátor gestem přivolá obsluhu a naše číše jsou opět plné. Řada je na ředitelce automobilových závodů, která nejprve nápad zavrhla, ale teď jako by se začala bavit.

„Myslím, že vydělávám přibližně stejnou částku plus neomezené reprezentační výdaje.“

Všichni u stolu uváděli jeden po druhém, kolik berou. Nejbohatší byl bankéř: deset milionů ročně a kromě toho neustále valorizované akcie banky.

Avšak plavovláska, kterou nikdo nepředstavil, se odpovědět zdráhala.

„To patří do mé tajné zahrádky. Nikoho to nemusí zajímat.“

„Jistěže to nikoho nezajímá, ale účastníme se určité hry,“ namítl organizátor večera.

Dívka se však účastnit odmítla. Svým odmítnutím se nadřadila ostatním: jako jediná ze všech něco tajila. Ale právě pro tu nadřazenost se na ni druzí začali dívat přezíravě. Nechtěla se pro svůj ubohý plat dostat do ponižující situace, ale nakonec ponížila kdekoho tím, že se tvářila tak tajemně. Vůbec si neuvědomila, že většina přítomných žije na pokraji propasti, neboť závisí na oněch reprezentačních výdajích, o které je možné ze dne na den přijít.

Jak se dalo čekat, otázka skončila u mne.

„Přijde na to. Když vydám novou knihu, může to v příslušném roce dělat pět milionů dolarů. Když nic nevydám, dostanu kolem dvou milionů na autorských právech z dříve vydaných titulů.“

„Vyptával jste se nás, jen aby všichni věděli, kolik vyděláváte,“ řekla „tajnůstkářka“. „Nikoho neohromíte.“

Uvědomila si, že šlápla vedle, a teď chtěla situaci napravit tím, že vyrazila do útoku.

„Naopak,“ přerušil ji princ, „domníval jsem se, že tak význačný umělec bude mnohem bohatší.“

Jeden bod pro mě. Plavovláska až do konce slavnosti ani nehlesla.

Rozhovor o penězích prolomil celou radu tabu, jelikož plat je největší tabu vůbec. Číšník se objevoval stále častěji, láhve vína se prázdnily neuvěřitelnou rychlostí, moderátor-organizátor už měl špičku, když vystoupil na pódium a ohlásil jméno vítěze. Předal mu cenu a hned se zase spěchal zapojit do konverzace, která vůbec neustala, přestože slušnost velela, abychom při jeho projevu zmlkli. Mluvílo se o tom, co kdo s penězi dělá (většina lidí si kupuje „volný čas“ cestováním nebo nějakým sportem).

Napadlo mě zavést řeč na to, jaký by si kdo přál pohřeb - smrt představuje stejně velké tabu jako peníze -, ale panovalo tak veselé a sdílné ovzduší, že jsem si to raději nechal pro sebe.

„Mluvíte o penězích, ale nevíte, co peníze vlastně jsou,“ řekl bankéř. „Proč lidé věří, že pomalovaný papír, plastická karta nebo mince vyrobená z nekvalitního kovu mají nějakou cenu? A co je ještě horší: víte přece, že vaše peníze, vaše miliony dolarů jsou pouhé elektronické impulzy, že?“

Samozřejmě, že to všichni věděli.

„Ovšem zpočátku bylo bohatstvím to, co vidíme na přítomných dámách,“ pokračoval. „Ozdoby vytvořené z něčeho vzácného, co se snadno převáželo a dalo se počítat a rozdělovat. Perly, zrnka zlata, drahé kameny. Všichni nosili své jmění na viditelném místě. To se zase směňovalo za dobytek nebo obilí, protože dobytek ani pytle zrní nikdo po venku nenosí. Komické je, že se stále chováme jako primitivní kmen a zdobíme se, abychom ukázali, jak jsme bohatí, ačkoli mnohdy máme víc ozdob než peněz.“

„To je znak kmene,“ řekl jsem. „Za mého mládí měli kluci dlouhé vlasy, dnes mají piercing. Umožňuje to identifikaci stejně smýšlejících lidí, ale platit se tím nedá.“

„Můžeme si svými elektronickými impulzy zaplatit pár hodin života navíc? Ne. Můžeme si zaplatit návrat našich drahých, kteří už odešli? Ne. Můžeme si zaplatit lásku?“

„Lásku ano,“ zažertovala ředitelka automobilových závodů.

V očích se jí zračil nesmírný smutek. Vzpomněl jsem si na Esther a na svou dopolední odpověď v rozhovoru s novinářem. Přes všechny naše ozdoby a kreditní karty, přes bohatství, moc a inteligenci víme, že to všechno děláme jen proto, že toužíme po lásce a něze, po společnosti někoho, kdo by nás miloval.

„Ne vždy,“ podotkl ředitel továrny na parfémy a podíval se na mne.

„Máte pravdu, ne vždy - a jelikož se díváte na mne, chápu, co máte na mysli, že mě totiž opustila manželka, přestože jsem boháč. Ale téměř vždy. Mimochodem, jestlipak někdo z nás ví, kolik kocourů a sloupů je na rubu desetidolarové bankovky?“

Nikdo to nevěděl, ani to nikoho nezajímalo. Řeči o lásce pokazily všeobecnou dobrou náladu, a tak jsme se zase začali bavit o literárních cenách, výstavách v muzeích, nejnovějším filmu a o divadelní hře, jejíž úspěch právě předčil očekávání.

„Jaké to bylo u tvého stolu?“

„Normální. Jako vždy.“

„Mně se podařilo podnítit zajímavou debatu o penězích. Ale dopadlo to katastrofálně.“

„**V kolik hodin odjíždíš?**“

„V půl osmé ráno. Ty letíš do Berlína, takže můžeme jet taxíkem spolu.“

„Kam vlastně jedeš?“

„Však víš. Nezeptala ses mě, ale víš to.“

„Ano, vím.“

„A taky víš, že se v tuto chvíli loučíme.“

„Mohli bychom se vrátit do doby, kdy jsem se s tebou seznámila. Byl by tu muž, který se trápí pro někoho, kdo odjel, a žena beznadějně zamilovaná do někoho od vedle. Mohla bych opakovat, co jsem ti kdysi řekla: budu bojovat až do konce. Bojovala jsem a prohrála. Teď si budu lízat rány, než se pustím do něčeho jiného.“

„Taky jsem bojoval a taky prohrál. Nepokouším se sešívát, co se roztrhalo, chci jenom dojet až do konce.“

„Trpím každý den, víš o tom? Trpím celé měsíce, kdy se ti pokouším dokázat, jak tě miluji, jak má všechno pro mě význam, jen když jsi se mnou.“

Ale teď, přestože trpím, jsem si řekla, že to stačí. Mám toho dost. Od té noci v Záhřebe už nejsem ve střehu a řekla jsem si: jestli má přijít další úder, ať si přijde. Ať mě položí do provazů, ať mě nakonec srazí knockaut, jednou se zase vzchopím.“

„**Někoho si najdeš.**“

„Samozřejmě. Jsem mladá, hezká, inteligentní a žádoucí. Ale prožít všechno, co s tebou, už možné nebude.“

„Čekají tě jiné city. A chtěl bych, abys mi věřila, že jsem tě miloval, dokud jsme byli spolu,“

„Já vím, ale moje bolest není proto o nic menší. Pojedeme zítra taxíkem každý zvlášť. Nesnáším loučení, zvlášť na letišti nebo na nádraží.“

NÁVRAT NA ITHAKU

„Dnes přespíme tady a zítra vyrazíme na koních. Moje auto stepním pískem neprojede.“

Jsmo v jakémisi bunkru, který jako by tu zůstal z druhé světové války. Přivítal nás nějaký muž s manželkou a vnučkou a ukázali nám prostý, ale čistý pokoj.

Dos pokračoval:

„A nezapomeňte si zvolit nějaké jméno.“

„To snad není třeba,“ namítl Michail.

„Jistěže je,“ trval na svém Dos. „Nedávno jsem se setkal s vaší ženou. Víím, jak smýšlí, víím, na co přišla a co očekává.“

Dos mluvil zdvořile a zároveň důrazně. Ano, zvolím si jméno, budu přesně plnit, co se mi navrhne, dál se budu zbavovat své osobní historie a vstupovat do svého příběhu - i kdyby to mělo být prostě z čiré únavy.

Byl jsem vyčerpaný, v noci jsem spal jen dvě hodiny, tělo si dosud nezvyklo na obrovský časový posun. Do Almaty jsem přiletěl asi v jedenáct hodin v noci místního času, zatímco ve Francii bylo šest odpoledne. Michail mě doprovodil do hotelu, trochu jsem si zdříml, probudil jsem se za svítání, podíval se na světla dole a pomyslel si, že v Paříži je čas jít večeřet. Měl jsem hlad a zeptal jsem se hotelové služby, jestli mi mohou přinést něco k jídlu: „Samozřejmě, ale měl byste se raději pokusit usnout, pane, jinak se váš organismus bude dál řídit evropským časem.“

Největším utrpením pro mě je, když ležím a pokouším se usnout; snědl jsem sendvič a rozhodl se jít na procházku. Položil jsem recepčnímu obvyklou otázku: „Je nebezpečné jít v tuhle hodinu ven?“ Řekl, že ne, a tak jsem se vydal do úzkých uliček i širokých tříd, bylo to město jako každé jiné - se světelnými nápisy a občas projíždějícími policejními vozy, tu a tam jsem zahlédl žebráka nebo prostitutku. Pořád jsem se musel nahlas ujišťovat: „Jsem v Kazachstánu!“ Nebo bych nakonec začal věřit, že jsem v nějaké pařížské čtvrti, kterou dobře neznám.

„Jsem v Kazachstánu!“ hlásal jsem do opuštěných ulic, až mi něčí hlas odpověděl:

„Ovšemže jste v Kazachstánu.“

Lekl jsem se. V tu časnou ranní hodinu seděl na lavičce na náměstí nějaký muž a vedle sebe měl položený batoh. Vstal, představil se jako Jan, narozený v Holandsku, a dodal:

„A víím, co tady chcete dělat.“

Michailův přítel? Někdo od tajné policie, kdo mě hlídá?

„Co tady chci dělat?“

„Totéž co já už od tureckého Istanbulu: putovat po Hedvábné cestě.“

Vydechl jsem úlevou a dal se s ním do řeči.

„Pěšky? Pokud tomu rozumím, chcete projít celou Asii.“

„Potřebuju to. Můj život už mě neuspokojoval. Mám peníze, ženu, děti, v Rotterdamu mi patří továrna na punčochy. Po nějakou dobu jsem věděl, oč usiluju - o zajištění rodiny. Ted' už to

nevím; všechno, co mě dřív uspokojovalo, mě nudí a otravuje. Ve jménu manželství, lásky k dětem i chuti do práce jsem si vzal dva měsíce volna jenom pro sebe, abych viděl svůj život zdálky. Už to přináší výsledky.“

„V posledních měsících dělám totéž. Je tu hodně poutníků?“

„Hodně. Opravdu hodně. Jsou tady ovšem také bezpečnostní problémy, protože v některých zemích je složitá politická situace a lidi ze Západu tam nevidí rádi. Ale vždycky se to nějak zařídí. Myslím, že ve všech dobách poutníky uznávali, pokud dokázali, že nejsou vyzvědači. Jestli jsem však dobře rozuměl, váš cíl je jiný. Co děláte v Alma-Ate?“

„Totéž co vy. Chci dokončit určitou cestu. Taky jste nemohl spát?“

„Zrovna jsem se probudil. Čím dřív vyrazím, tím větší šanci mám, že dojdu do dalšího města. Jinak bych musel strávit noc v chladné stepi, kde ustavičně fučí vítr.“

„Tak št'astnou cestu.“

„Počkejte ještě chvíli. Potřebuji s někým mluvit, podělit se o zkušenosti. Většina poutníků anglicky nemluví.“

A začal mi vyprávět o svém životě, zatímco já se snažil rozpomenout, co vím o Hedvábné cestě, dávné obchodní trase, jež spojovala Evropu s východními zeměmi. Nejtradičnější cesta začínala v Bejrútu a vedla přes Antiochii až k břehům čínské Žluté řeky, ale ve Střední Asii se rozvětvovala mnoha směry, což umožňovalo zřízení obchodních stanic, z nichž později vznikala města, často rozvrácená v bojích mezi soupeřícími kmeny a opět svými obyvateli budovaná. Přestože tudy proudilo prakticky všecko - zlato, cizokrajná zvířata, slonovina, semena, politické názory, skupiny uprchlíků z občanských válek, ozbrojení bandité, soukromé vojenské oddíly chránící karavany - nejvzácnějším a nejžádanějším produktem bylo hedvábí. Právě díky jedné z odboček této cesty se buddhismus dostal ze Střední Asie do Číny.

„Z Antiochie jsem se vydal na cestu s pouhými dvěma sty dolary,“ řekl Holand'an poté, co mi vylíčil hory, krajinu, exotické kmeny a ustavičné potíže se strážemi a policisty v různých zemích. „Nevím, jestli rozumíte, co vám chci říct, ale potřebuju vědět, jestli dokážu být znova tím, kdo jsem.“

„Rozumím vám víc, než si myslíte.“

„Musel jsem žebrot, prosit. Překvapilo mě, že lidé jsou dobrodušnější, než jsem si představoval.“

Žebrot? Pozorně jsem si prohlédl jeho batoh a šaty, jestli nespátřím symbol „klanu“, ale nic jsem neviděl.

„Byl jste někdy v Paříži v nějaké arménské restauraci?“

„Už jsem byl v mnoha arménských restauracích, ale ne v Paříži.“

„Znáte někoho, kdo se jmenuje Michail?“

„V téhle oblasti je to velice běžné jméno. Už si nevzpomínám, jestli jsem se s někým takovým setkal, a nemohu vám bohužel pomoci.“

„O to nejde. Jenom mě udivují určité souhry náhod. Zdá se, že hodně lidí na mnoha místech světa si uvědomuje totéž a jedná velice podobně.“

„Když se vydáme na takovouhle cestu, náš první dojem je, že nikdy nedojdeme k cíli. Potom si začneme připadat nejistí, opuštění a ustavičně jsme v pokušení to vzdát. Pokud však vydržíte týden, dojdete až do konce.“

„Putoval jsem ulicemi téhož města a teprve včera jsem došel někam jinam. Smím vám požehnat?“

Podíval se na mě užasle.

„Necestuji z náboženských důvodů. Vy jste kněz?“

„Nejsem kněz, ale cítím, že bych vám měl požehnat. Jak víte, některé věci nejsou moc logické.“

Holand'an jménem Jan, jehož už jsem nikdy neměl znovu potkat, sklonil hlavu a zavřel oči.

Položil jsem mu ruce na ramena a ve svém rodném jazyce -jemuž nemohl rozumět -jsem prosil, aby mu bylo dopřáno dojít bezpečně k cíli, aby jej na Hedvábné cestě opustil smutek a pocit, že život nemá smysl, a aby se vrátil k rodině s čistou duší a zářícíma očima.

Poděkoval mi, popadl batoh a vykročil směrem k Číně. Šel jsem zpátky do hotelu a uvažoval, že dosud nikdy jsem nikomu nepožehnal. Ale jednal jsem z okamžitého popudu a ten popud byl správný, moje modlitba neměla být oslyšena.

Nazítří přišel Michail s přítelem jménem Dos, který nás měl doprovázet. Dos měl auto, znal mou ženu, vyznal se ve stepi a taky hodlal být při tom, až dojdu do vesnice, kde se usadila Esther.

Chtěl jsem protestovat: nejdřív Michail, teď jeho přítel, a když se tam konečně dostanu, potáhne za mnou houf lidí, kteří budou jásat nebo plakat - podle toho, co mě čeká. Byl jsem však příliš unavený, než abych něco namítal: až zítra připomenu Michailovi slib, že se nikdo nestane svědkem té chvíle.

Nasedli jsme do auta a nějakou dobu jeli po Hedvábné cestě. Zeptali se mě, jestli vím, co to je, a já jim pověděl o svém ranním setkání s poutníkem. Poznamenali, že tenhle způsob cestování začíná být stále obvyklejší, zanedlouho z toho bude těžit místní turistický průmysl.

Za dvě hodiny jsme sjeli z hlavní silnice na vedlejší, až jsme dojeli k „bunkru“, kde teď jíme ryby a posloucháme větřík vanoucí ze stepi.

„Esther pro mě hodně znamená,“ vysvětluje Dos a ukazuje mi fotografii jednoho ze svých obrazů, na němž mohu vidět útržek zakrvácené látky. „Toužil jsem odsud odjet jako Oleg...“

„Radši mi říkej Michail, jinak se mu to bude plést.“

„Toužil jsem odsud odjet tak jako spousta mých vrstevníků. Jednou mi Oleg - vlastně Michail - zatelefonoval a řekl, že se jeho mecenáška rozhodla strávit nějaký čas ve stepi, a chtěl, abych jí

pomohl. Souhlasil jsem, protože jsem myslel, že pak budu mít stejnou šanci jako on a získám vízum, letenku i zaměstnání ve Francii. Michail chtěl, abych ji doprovodil do jedné odlehlé vesnice, kterou znala z dřívější návštěvy.

Neptal jsem se na důvod, jen jsem poslechl. Naléhala, abychom se cestou zastavili u jednoho nomáda, jehož před lety navštívila. K mému překvapení se chtěla setkat s mým dědem! Přijali ji tam s tradiční pohostinností obyvatel toho nekonečného prostoru. Děd jí řekl, že není smutná, jak se domnívá, ale ve skutečnosti je její duše veselá, volná a Energie Lásky už zase obíhá. Ujistil ji, že to zapůsobí na celý svět, i na jejího manžela. Poučil ji o mnoha věcech ze stěpní kultury a mne požádal, abych ji naučil to zbývající. Nakonec rozhodl, že si může na rozdíl od tradice ponechat své jméno.

A zatímco ona se učila od mého děda, já se učil od ní a pochopil jsem, že nemusím jezdit tak daleko jako Michail. Mým posláním je zůstat v těchto pustých rozlohách - ve stepi - porozumět jejím barvám a přetvářet je v obrazy.“

„Nerozumím dost dobře, čemu se moje žena měla učit. Váš děd přece řekl, že máme všechno zapomenout.“

„Zítřka vám to ukážu,“ řekl Dos.

A nazítří mi to ukázal, aniž musel cokoli říkat. Uviděl jsem nekonečnou step, která vypadala jako poušť, ale v travním porostu oplývala skrytým životem. Viděl jsem rovný obzor, obrovitý prázdný prostor, slyšel dusot koňských kopyt a tichý vítr a kolem nás nebylo nic, vůbec nic. Jako by si to místo svět zvolil, aby předvedl svou nezměrnost, prostotu a zároveň složitost. Jako bychom mohli - a měli - být jako step, prázdní, nekoneční a současně plní života.

Pohlédl jsem na modrou oblohu, sundal si brýle proti slunci a nechal se zaplavit světlem, pocitem, že nejsem nikde a zároveň jsem všude. Jeli jsme mlčky a občas zastavovali, aby se koně napili u potoků, které mohl najít jen člověk, jenž se tu vyznal. Čas od času se kdesi daleko na pozadí planiny a nebe vynořili jiní jezdci, pastevci se svými stády.

Kam to jedu? Neměl jsem ponětí a ani jsem to vědět nechtěl. Žena, kterou jsem hledal, prodlévala kdesi v těch nesmírných rozlohách, mohl jsem se dotknout její duše, slyšet, jak si prozpěvuje, když tká koberce. Teď jsem pochopil, proč si vybrala právě tohle místo: nic, vůbec nic nerozptylovalo pozornost, to prázdno, po němž tolik toužila, vítr, jenž ponenáhlu odvál bolest kamsi daleko. Napadlo ji, že tu jednoho dne pojedou za ní na koni?

V tu chvíli jako by se z nebes snesl pocit Ráje. A já si uvědomuji, že prožívám nezapomenutelný životní okamžik - právě to, co si často dokážeme uvědomit, až když onen kouzelný okamžik pomine. Jsem přítomen celou svou bytostí, bez minulosti, bez budoucnosti, žiji jen tím ránem, hudbou koňských kopyt, něhou, s níž mi vítr laská tělo, nečekanou milostí při pohledu na nebe, zemi a lidi. Povznáším se do stavu jakési adorace, extáze, vděčnosti za to, že jsem živ.

Naslouchám hlasu přírody, tiše se modlím a chápu, že neviditelný svět se vždy projevuje ve světě viditelném.

Vyptávám se nebe stejně, jako jsem se v dětství ptával maminky:

Proč máme některé lidi rádi a jiné nesnášíme? Kam se dostaneme po smrti? Proč se narodíme, když nakonec umřeme? Co to znamená Bůh?

Step mi odpovídá neustálým šuměním větru. A to stačí: vědět, že na základní otázky života nikdy nedostaneme odpověď, a přece jít dál.

Když se na obzoru objevily hory, Dos chtěl, abychom zastavili. Všiml jsem si, že poblíž teče potůček. „Tady se utáboříme.“

Sundali jsme z koní batohy a stavěli stan. Michail začal hloubit v zemi jámu.

„Tak to dělali nomádi; je třeba vyhloubit díru, na dno a po okrajích dát kameny, a hned se může rozdělat oheň chráněný před větrem.“

Vtom jsem spatřil, jak se od jižních hor blíží oblak prachu, a okamžitě jsem poznal, že jej víří cval koní. Zavolal jsem na své průvodce, kteří se prudce vztyčili a zbystřili pozornost. Potom si však něco řekli rusky a uklidnili se. Dos dál stavěl stan a Michail rozdělával oheň.

„Můžete mi vysvětlit, co se děje?“

„I když se zdá, že nás obklopuje prázdný prostor, jistě sis všiml, že jsme míjeli pastevce, řeky, želvy, lišky, jezdce. A i kdybys měl dojem, že všechno kolem vidíš - odkud ti lidé jsou? Kde bydlí? Kde přechovávají stáda?“

Představa prázdná je pouhá iluze: ustavičně pozorujeme a jsme pozorováni. Cizinec, který neumí číst ve stepi znamení, se domnívá, že ví o všem, a přitom rozeznává jen koně a jezdce.

My, kteří jsme tady vyrostli, dokážeme vidět jurty, kruhová obydlí, která splývají s krajinou. Z pohybu a směru jezdců poznáme, co se děje; dřív na téhle schopnosti záviselo přežití kmene, protože tu byli nepřátelé, nájezdníci, pašeráci.

A teď špatná zpráva: zjistili, že míříme k vesnici pod horami, a posílají lidi, aby zabili čaroděje, jemuž se zjevují dívky, a muže, který přichází rušit klid cizí ženy.“

Zasmál se.

„Počkej, za chvíli to pochopíš.“

Jezdci se blížili a brzy jsem rozeznal, oč jde.

„To přece není normální. Nějakou ženu pronásleduje muž.“

„Není to normální. Ale patří to k našemu životu.“

Žena třímající dlouhý bič projela kolem nás, s úsměvem něco vykřikla na Dose, asi na přivítanou, a cvalem začala kroužit kolem našeho tábořiště. Také muž, zpcený, ale usměvavý, nás v rychlosti pozdravil a snažil se držet ženě v patách.

„Nina by měla být vlídnější,“ řekl Michail, „tohle přece není třeba.“

„Právě proto, že to není třeba, nemusí být vlídná,“ odpověděl Dos. „Stačí, že je hezká a má dobrého koně.“

„Takhle to ale dělá s každým.“

„Já jsem ji shodil dolů,“ pyšnil se Dos.

„Jestliže mluvíte anglicky, pak chcete, abych vám rozuměl.“

Žena se smála, cválala stále rychleji a její smích šířil do stepi radost.

„Je to určitý druh svádění. Jmenuje se Kyz Kuu čili ‚svrhnout děvče‘. Každý z nás už se toho někdy v dětství nebo v mládí zúčastnil.“

Pronásledovatel se k ženě ustavičně blížil, ale viděli jsme, že jeho kůň už to dlouho nevydrží.

„Později ti něco povím o stěpní kultuře tengri,“ pokračoval Dos. „Ale když už se na tu scénu díváš, musím ti objasnit něco důležitého: v téhle zemi poroučí žena. Vždycky má přednost. Dostane polovinu věna i v případě, že o rozvod požádá sama. Když uvidí muž ženu v bílém turbanu, což znamená, že je matka, musí si položit ruku na srdce a uklonit se na znamení úcty.“

„A co to má co společného se ‚svržením děvčete‘?“

„V té podhorské vsi se shromáždila skupina jezdců kolem Niny, nejobletovanější dívky z kraje. Začali hru Kyz Kuu, která vznikla za dávných časů, kdy stepní ženy zvané amazonky bývaly také bojovnicemi.“

Tenkrát nikdo nežádal rodinu o povolení, aby se směl oženit. Nápadníci se sešli s dívkou na určeném místě, všichni na koních. Ona několikrát muže se smíchem objela, provokovala je a švihla po nich bičem, až se ten nejjudatnější ze všech rozhodl ji pronásledovat. Pokud se dívka podařilo po určitou dobu unikat, hoch se div nepropadl hanbou, protože bojovník nesmí být špatný jezdec. Jestliže se však přiblížil, čelil biči a shodil dívku na zem, pak jako správný chlap ji směl políbit a oženit se s ní. Děvčata samozřejmě odjakživa věděla, komu mají uniknout a kým se nechat zajmout.“

Nina se zřejmě chtěla jen pobavit. Znovu se od mladíka vzdálila a zamířila zpět k vesnici.

„Předvádí se, nic víc. Teď už ví, že jsme na cestě, a přinese do vsi zprávu.“

„Mám dva dotazy. První je možná hloupý: pořád ještě si dívky takhle volí ženichy?“

Dos řekl, že teď už je to jenom žert. Na Západě se lidé obléknou určitým způsobem a jdou třeba do módních barů, ve stepi zase mají Kyz Kuu, hru na svádění. Nina už spoustu mladíků pokořila a některými se také nechala shodit - něco podobného se odehrává na nejlepších světových diskotékách.

„Druhý dotaz se může zdát ještě stupidnější: právě tam v té podhorské vesnici je moje žena?“

Dos přikývl.

„A jestliže jsou to jen dvě hodiny cesty, proč tam nepřespíme? Do soumraku je přece ještě daleko.“

„Jsou to dvě hodiny cesty a my máme dva důvody. Zaprvé: i kdyby sem nepřijela Nina, viděl by nás někdo jiný a pověděl by Esther, že se blížíme. Ona se pak může rozhodnout, jestli se s námi

chce sejít, nebo jestli raději neodejde na pár dní do sousední vesnice - v tom případě už bychom za ní nešli.“

Sevřelo se mi srdce.

„Po tom všem, co jsem udělal, abych se dostal až sem?“

„Tohle neříkej, nebo jsi opravdu nic nepochopil. Proč si myslíš, že bys měl být za své úsilí odměněn pokorou, vděkem a uznáním osoby, kterou miluješ? Přijel jsi sem, protože taková je tvoje cesta, a ne aby sis koupil lásku své ženy.“

Měl pravdu, přestože se to zdálo nespravedlivé. Zeptal jsem se na druhý důvod.

„Ještě sis nezvolil jméno.“

„To není důležité,“ namítl znovu Michail. „On naší kultuře nerozumí a nepatří k ní.“

„Je to důležité pro mne,“ odpověděl Dos. „Děd mi řekl, že mám cizí ženu chránit a pomáhat jí, stejně jako ona chrání mne a pomáhá mi. Vděčím Esther za klid ducha a chci, aby i ona měla svůj klid.“

Bude si muset zvolit jméno. Bude muset navždy zapomenout na svou historii bolesti a utrpení a uvědomit si, že je někdo nový, že se právě obrodil a ode dneška se bude obrozovat neustále. Kdyby k tomu nedošlo - a pokud by zase začali žít spolu - vrátí se mu zase vše, co dřív kvůli ní vytrpěl.“

„Už včera večer jsem si zvolil jméno,“ prohlásil jsem.

„Řekneš mi ho tedy při západu slunce.“

Jakmile se slunce sklonilo k obzoru, vydali jsme se stepí do téměř pouštních míst s obrovskými písčnými přesypy. K sluchu mi dolehly nezvyklé zvuky, jakási rezonance, intenzivní vibrace. Michail řekl, že je to jedno z mála míst na světě, kde duny zpívají:

„Když jsem o tom vyprávěl v Paříži, uvěřili mi jen proto, že jeden Američan zažil totéž v severní Africe; na světě existuje pouze třicet takových míst. Dnes už to fyzikové objasnili: díky jedinečné formaci místa vítr proniká mezi zrnka písku a vyluzuje tyhle zvuky. Pro naše předky to však bylo ve stepi jedno z magických míst a chápej jako poctu, že se Dos rozhodl změnit tady tvé jméno.“

Sotva jsme začali stoupat na jednu z dun, zvuky byly stále pronikavější a vítr silnější. Shora jsme pak už jasně uviděli jižní hory a obrovskou planinu kolem nás.

„Obrat' se k západu a svlékni se,“ řekl Dos.

Bez řeči jsem udělal, co mi přikázal. Začalo mi být zima, ale těm dvěma zřejmě na mém pohodlí nezáleželo. Michail poklekl a nejspíš se modlil. Dos pohlédl k nebi, k zemi, na mne a položil mi ruce na ramena - tak jako jsem to nevědomky udělal já Holand'anovi.

„Ve jménu Paní tě zasvěcuji. Zasněcuji tě zemi, která je Paní. Ve jménu koně tě zasvěcuji. Zasněcuji tě světu a prosím, aby ti pomáhal na cestě. Ve jménu stepi, jež je nekonečná, tě

zasvěcuji. Zasvěcuji tě nekonečné Moudrosti a prosím, aby tvůj obzor byl širší než to, co obhlédneš zrakem. Zvolil sis jméno a nyní je poprvé vyslovíš.“

„Ve jménu nekonečné stepi si volím jméno,“ odpověděl jsem. Neptal jsem se, jestli postupuji podle rituálu, ale dal jsem se vést zvukem větru v dunách.

„Před mnoha staletími vylíčil jeden básník putování muže jménem Odysseus. Vrací se na ostrov Ithaku, kde jej očekává milovaná žena. Musí čelit mnoha nebezpečnostem, bouřím i pokušení pohodlného života. V jedné jeskyni se setká s obrem, který má uprostřed čela jediné oko. Obr se ho zeptá, jak se jmenuje. ‚Nikdo‘, odpoví Odysseus. Bojují a jemu se podaří vrazit obrovi do jediné oka kyj. Východ ze sluje je zavalen balvanem, a když obrovi bratři uslyší jeho řev, běží mu na pomoc a ptají se zvenčí, kdo je tam s ním. ‚Nikdo! Nikdo!‘ odpoví nestvůra. Oni tedy odejdou, neboť jim nic nehrozí, a Odysseus pak může pokračovat v cestě za ženou, jež ho očekává.“

„Tvé jméno je Odysseus?“

„Moje jméno je Nikdo.“

Tělo se mi třese, jako by se do kůže zabodávaly nespočetné jehly.

„Soustřed' se na chlad, dokud se nepřestaneš třást. Ať ti zabere celou mysl, až v ní nezůstane místo pro nic jiného a on se stane tvým druhem a přítelem. Nesnaž se jej ovládnout. Nemysli na slunce, nebo to bude mnohem horší - protože pak budeš vědět, že existuje něco jiného, třeba teplo, a chlad by si pak připadal nežádoucí nebo nemilovaný.“

Svaly se mi stahovaly a roztahovaly v úsilí vyvíjet energii a udržet organismus naživu. Řídil jsem se však Dosovými příkazy, protože jsem mu důvěřoval, spolehl jsem se na jeho klid, laskavost a autoritu. Připustil jsem, aby mi do kůže bodaly jehly, aby se mi třásly svaly a cvakaly zuby, a v duchu jsem opakoval: „Nebojujte, chlad je náš přítel.“ Svaly neposlechly a tak to šlo dál skoro čtvrt hodiny, až zeslábly a přestaly mi zmítat tělem a já potom setrval v jakési strnulosti; chtěl jsem si sednout, ale Michail mě uchopil a držel na nohou, zatímco Dos se mnou mluvil. Jeho slova jako by přicházela z veliké dálky, z místa, kde se step spojuje s oblohou:

„Bud' vítán, nomáde, jenž křížuješ step. Bud' vítán v místech, kde nebe je pro nás vždy modré, i kdyby bylo šedivé, protože známe jeho barvu za mraky. Bud' vítán v kraji tengri. Vítám tě zde já, abych projev il úctu tvému hledání.“ Michail si sedl na zem a dal mi napít něčeho, co mi ihned rozproudilo krev. Dos mi pomohl s oblékáním a sešli jsme dolů z dun, které mezi sebou rozmlouvaly, nasedli jsme na koně a vrátili se do improvizovaného tábora. Tvrdě jsem usnul dřív, než se dali do vaření.

„Co se děje? Ještě se nerozednilo?“

„Už dávno, to je jenom písečná bouře, nedělej si starosti. Nasad' si tmavé brýle, chraň si oči.“

„Kde je Dos?“

„Vrátil se do Alma-Aty. Včerejší obřad mě dojal. Po pravdě řečeno Dos to dělat nemusel, pro tebe to určitě byla ztráta času a mohl jsi dostat zápal plic. Ale jistě chápeš, že ti chtěl dokázat, jak jsi vítán. Podej mi olej.“

„Spal jsem moc dlouho.“

„Na koni jsme tam za dvě hodiny. Dojedeme dřív, než bude slunce v zenitu.“

„Musím se vykoupat a převléknout.“

„To nejde: jsi uprostřed stepi. Nalej olej na pánev, ale nejdřív jej obětuj Paní - je to nejčennější věc hned po soli.“

„Co je to tengri?“

„To slovo znamená ‚kult nebe‘, jakési náboženství bez náboženství. Prošli tudy buddhisté, hinduisté, katolíci, muslimové, různé sekty, šířily se víry a pověry. Nomádi měnili vyznání, aby se vyhnuli útlaku, ale dál uznávali a uznávají pouze představu, že Božstvo je všude a vždy. Nelze je vytrhnout z přírody a uzavřít do knih nebo mezi čtyři stěny. Od chvíle, kdy jsem znovu vkročil na tuhle půdu, se cítím lip, jako bych to opravdu potřeboval k životu. Děkuji, žes mě vzal s sebou.“

„Děkuji, žes mě seznámil s Dosem. Cítil jsem, že je to osobnost, když mě včera zasvěcoval.“

„Učil se u svého děda, ten se učil u svého otce, ten zase u svého otce a tak dále. Kočovní život a to, že až do konce 19. století neexistovalo písmo, přispěly u nomádů k tradici akyna, osoby, jež si měla všechny příběhy pamatovat a předávat je dál. Dos je akyn.“

Když ovšem říkám ‚učit se‘, neznamena to hromadit vědomosti. Příběhy také nemají nic společného s daty, jmény nebo fakty. Jsou to legendy o hrdinech a hrdinkách, o zvířatech a bitvách, symboly podstaty člověka, nejen jeho činů. Nejde o příběhy vítězů nebo poražených, ale lidí, kteří putují světem, pozorují step a nechávají na sebe působit energii Lásky. Lij tam ten olej pomaleji, jinak se rozprskne na všechny strany.“

„Cítil jsem, že se mi dostalo požehnání.“

„To bych také rád cítil. Včera jsem navštívil matku v Alma-At a ona se mě ptala, jak se mi daří a jestli vydělávám dost peněz. Zalhal jsem, že se mi daří výborně a že uvádím v Paříži velice úspěšné divadelní představení. Dnes se vracím ke svému lidu a je to, jako bych odjel včera. Zdá se mi, že za celou tu dobu, co jsem byl pryč, jsem nic důležitého neudělal. Rozprávím s žebráky, chodím s klany, pořádám setkání v restauraci, a jaké jsou výsledky? Žádné. Nejsem jako Dos, který se učil u děda. Mne vede jen přítomnost dívenky a občas mě napadá, jestli to všechno nejsou jen halucinace. Možná mám opravdu epileptické záchvaty, a nic víc.“

„Před chvílí jsi mi děkoval, žes mohl přijet se mnou, a teď se zdá, že jsi z toho hrozně nešťastný. Rozhodni se, co vlastně cítíš.“

„Cítím obojí, nemusím se rozhodovat, můžu proplouvat mezi svými protiklady, svými kontrasty.“

„Něco ti řeknu, Michaile. I já jsem od té doby, co jsem se s tebou seznámil, proplouval mezi mnoha protiklady. Nejdřív jsem tě nenáviděl, pak jsem tě začal snášet, a když jsem postupně sledoval tvé kroky, přerostlo to v respekt. Jsi ještě mladý, a co teď cítíš, je naprosto normální: nemohoucnost. Nevím, kolik lidí jsi svou prací až dosud ovlivnil, ale jedno ti můžu zaručit: změnil jsi můj život.“

„Chtěl jsi přece jenom najít svou ženu.“

„To chci pořad. Ale přinutilo mě to přejít víc než jen kazašské stepi: prošel jsem svou minulostí, uviděl jsem, kde jsem chybil, kde jsem zůstal stát, uviděl jsem okamžik, kdy jsem ztratil Esther - ten okamžik, jemuž mexičtí indiáni říkají adaptace. Nikdy jsem si nepomyslel, co všechno ještě ve svém věku prožiju. A to proto, že jsi stál po mém boku a vedl mě, třeba sis to ani neuvědomoval. A víš co ještě? Věřím, že slyšíš hlasy. Věřím, že jsi měl v dětství vidění. Vždycky jsem věřil v mnoho věcí, a teď věřím ještě víc.“

„Ty už nejsi ten člověk, jakého jsem znal.“

„Nejsem. Doufám, že Esther bude spokojená.“

„Ty jsi spokojený?“

„Ovšem.“

„Tak to stačí. Najíme se, počkáme, až přejde bouře, a pojedeme dál.“

„Budeme čelit bouři.“

„Dobrá. Jak si přeješ: bouře není žádné znamení, je to jenom následek zkázy Aralského jezera.“
Běsnění větru ochabuje a zdá se, že koně postupují rychleji. Vjíždíme do údolí a krajina se úplně mění. Místo nekonečného obzoru nás obklopují vysoké holé skály. Podívám se vpravo a spatřím keř plný uvázaných stužek.

„Tady to bylo! Tady jsi uviděl...“

„Ne. Ten můj zničili.“

„Tak co je tohle?“

„Místo, kde se asi stalo něco důležitého.“

Seskočí z koně, otevře batoh, vytáhne nůž a odřízne kousek rukávu od košile, uváže jej na větev. Jeho výraz se mění, možná cítí vedle sebe „přítomnost“, ale nechce se na nic vyptávat.

Udělám totéž co on. Prosím o ochranu a pomoc a také vedle sebe cítím něčí přítomnost: svého snu, dlouhé cesty zpět k ženě, kterou miluji.

Znovu vyjíždíme. Michail neříká, co si přál, a já o tom také mlčím. Za pět minut se objeví vesnička s bílými domky. Čeká na nás nějaký muž, který zamíří k Michailovi a mluví s ním rusky. Oba se chvíli o něčem dohadují a muž pak odejde.

„Co chtěl?“

„Prosil mě, abych šel k němu uzdravit jeho dceru. Nina jim zřejmě řekla, že dnes přijedu, a starší lidé se ještě pamatují na moje vidiny.“

Připadá mi nerozhodný. Jinak nikdo není v dohledu, asi pracují nebo je čas k jídlu. Projdeme hlavní ulicí, která patrně vede k bílému stavení uprostřed zahrady.

„Vzpomeň si, co jsem ti řekl dnes ráno, Michaile. Možná jsi opravdu jenom člověk, který má epilepsii, ale odmítá svou nemoc přijmout, až mu z toho jeho podvědomí vytvořilo celou tu historii. Je však také možné, že máš na zemi nějaké poslání: učit lidi, aby zapomněli na svou osobní historii, aby byli otevřenější k lásce jakožto čiré, božské energii.“

„Já tě nechápu. Po všechny ty měsíce, co se známe, jsi ustavičně mluvil o chvíli, kdy se setkáš s Esther. A od dnešního rána jako by ses staral víc o mne než o cokoli jiného. Že by to byl účinek včerejšího Dosova obřadu?“

„Jsem si tím jist.“

Chtěl jsem dodat: bojím se. Chci myslet na všechno možné, jen ne na to, co se má stát v příštích minutách. Dnes jsem ta nejšlechetnější osoba na povrchu zemském, protože se blíším cíli a mám strach z toho, co mě čeká; proto reaguji tím, že se snažím pomáhat druhým, ukázat Bohu, že jsem dobrý člověk a zasluhuji tak těžce hledané požehnání.

Michail sesedl z koně a řekl, abych udělal totéž.

„Půjdu k tomu muži s nemocnou dcerou a postarám se o tvého koně, ty si s ní zatím jdi promluvit.“

Ukázal na malé bílé stavení mezi stromy.

„Tam.“

Snažil jsem se zachovat klid.

„Co dělá?“

„Jak už jsem ti řekl, učí se vyrábět koberce a na oplátku dává hodiny francouzštiny. Jsou to mimochodem velice složité koberce, přestože vypadají prostě, jako sama step. Barviva se získávají z rostlin, které se musejí sklízet v určitý čas, jinak ztrácejí potřebnou kvalitu. Pak se ovčí vlna rozprostře na zem, smísí se s teplou vodou a ještě za vlhka se spřádají vlákna. Až když za mnoho dní slunce všechno vysuší, začíná tkaní.

Výsledné ornamenty jsou dílem dětí; dospělí mají příliš velké ruce na drobné jemné vzory.“

Odmíchl se.

„A nechod' na mě s těmi nesmysly o dětské práci, tohle je tradice, která se musí dodržovat.“

„Jak se jí daří?“

„Nevím. Už jsem s ní nemluvil asi půl roku.“

„Michaile, to je další znamení: koberce.“

„Koberce?“

„Pamatuješ si, jak jsem včera, když Dos chtěl znát mé jméno, vyprávěl příběh bojovníka, který se vrací na ostrov za milovanou ženou? Ostrov se jmenuje Ithaka a žena Penelopa. A čím se zabývá Penelopa od té doby, co Odysseus odjel do boje? Tkaním! Tká, a protože on stále nepřichází, každou noc tkanivo rozpáře a zrána začne nanovo. Vyhledávají ji ženiši, ale ona sní o návratu muže, jehož miluje. A když už čeká příliš dlouho a rozhodne se, že ten den tká naposled, Odysseus se náhle objeví.“

„Jenže jméno téhle obce není Ithaka a ona se nejmenuje Penelopa.“

Michail příběh nepochopil, ale nemělo smysl mu vysvětlovat, že jenom uvádím příklad. Předal jsem mu koně a šel pěšky oněch sto metrů dělicích mě od té, jež kdysi bývala mou ženou, proměnila se v Záhír a nyní se znovu stala tou milovanou, kterou touží najít všichni muži vracející se z války nebo z práce.

Jsem špinavý. Šaty a obličej mám zaprášené, tělo zpcené, přestože je dost chladno.

Myslím na to, jak vypadám, na tu nejbanálnější věc na světě, jako bych celou dlouhou cestu na svou osobní Ithaku ušel jen proto, abych se ukázal v nových šatech. Na té zbývající stovce metrů přece musím myslet na všechno důležité, k čemu došlo, zatímco ona - nebo já? - byla pryč.

Co mám říct, až se uvidíme? Mnohokrát jsem si to představoval, třeba „na tenhle okamžik jsem hodně dlouho čekal“ nebo „už vím, že jsem se mýlil“, „přišel jsem ti říct, že tě miluji“ nebo snad „jsi hezčí než kdykoli dřív“.

Rozhodl jsem se pro „olá „. Jako by nikdy neodjela. Jako by uplynul den, a ne dva roky, devět měsíců, jedenáct dní a jedenáct hodin.

A ona musí pochopit, že jsem se změnil, když jsem procházel týmiž místy, kde bývala ona, a já o tom nevěděl - nebo mě to ani nezajímalo. Spatřil jsem kousek zakrvácené látky v ruce žebráka, mladých i starších herců a hudebníků z pařížské restaurace, u malíře, u svého lékaře, u mladíka, který tvrdí, že má vidění a slyší hlasy. Chodil jsem s ním a přitom jsem poznával ženu, s níž jsem se kdysi oženil, znovu jsem objevil smysl svého života, který se tolik změnil a teď se zase mění.

Ačkoli jsem byl tak dlouho ženatý, v podstatě jsem svou ženu nepoznal: vytvořil jsem si „příběh lásky“ podobný těm, jež jsem vídal ve filmech a televizních programech, četl v knihách a časopisech. V mé historii byla „láska“ něco, co rostlo až k určitému stupni, a od té doby bylo třeba jen udržovat to při životě jako rostlinu, občas zalévat a uřezávat suché listy. „Láska“ byla též synonymem pro něhu, jistotu, prestiž, pohodlí, úspěch. „Láska“ se vyjadřovala úsměvy, slovy jako „miluji tě“ nebo „mám radost, když přijdeš domů“.

Všechno však bylo složitější, než jsem si myslel: čas od času jsem miloval Esther až k zbláznění, ale stačilo přejít přes ulici, a na druhé straně už jsem se cítil spoutaný, vadilo mi, že mám nějaký závazek, a nejraději bych zase vyrazil za nějakým dobrodružstvím. A pomyslel jsem si:

„Už ji nemiluji.“ Když se pak zase láska vrátila s dřívější silou, začal jsem pochybovat a říkal jsem si: „Už jsem si asi zvykl.“

Esther si možná myslela totéž a třeba si řekla: „To je nesmysl, jsme přece šťastní, tak to může zůstat do konce života.“ Četla ostatně tytéž příběhy, dívala se na stejné filmy a televizní seriály, a přestože se v nich neříkalo, že láska je mnohem víc než šťastný konec, proč nebýt k sobě samé tolerantnější? Jestliže si bude každé ráno opakovat, že je se životem spokojená, určitě tomu nakonec nejen uvěří sama, ale přesvědčí o tom všechny kolem nás.

Myslela však jinak. Jednala jinak. Pokoušela se mi to ukázat, ale já byl jako slepý. Musel jsem ji ztratit, abych pochopil, že chuť znovunalezeného je to nejsladší, co můžeme okusit. Ted' tedy jsem krácel ulicí ospalého, chladného městečka, opět jsem byl kvůli ní na cestě. První a nejdůležitější vlákno sítě, jež mě poutala - „všechny milostné příběhy jsou stejné“ - prasklo, když mě tenkrát vymrštil vzhůru ten motocykl.

V nemocnici se mnou láska rozmlouvala: „Já jsem všechno a nic. Jsem jako vítr a nemohu vniknout tam, kde jsou okna a dveře zavřené.“

Odpověděl jsem lásce: „Já však jsem se ti otevřel!“

A ona mi řekla: „Vítr je utvořen ze vzduchu. V tvém domě nechybí vzduch, ale všechno je zavřené. Na nábytek sedne prach, vlhkost nakonec zničí obrazy a poskvrní stěny. Ty budeš dál dýchat, poznáš jednu mou část, ale já nejsem jedna část, jsem Celek, a to ty nepoznáš nikdy.“

Všiml jsem si, že je nábytek zaprášený a obrazy vlhkem prohnílé, musel jsem tedy otevřít okna a dveře. Jakmile jsem to udělal, vítr všecko smetl.

Chtěl jsem si ponechat své vzpomínky, uchránit vše, na co jsem vynaložil tolik úsilí, ale zmizelo to, byl jsem prázdný jako step.

Zas jednou jsem pochopil, proč se Esther rozhodla jít sem: byl jsem prázdný jako step. A proto mi vítr, který vnikl dovnitř, přinesl něco nového, zvuky, které jsem ještě neslyšel, lidi, s nimiž jsem jakživ nemluvil. Zmocnilo se mě stejné nadšení jako dřív, protože jsem se zbavil své osobní historie, zrušil „adaptaci“, objevil v sobě člověka schopného žehnat druhým, stejně jako nomádi a šamani ze stepi žehnají svým bližním. Objevil jsem, že jsem mnohem lepší a schopnější, než jsem si myslel, věk může zpomalit jenom tempo těch, kdo se nikdy neodvážili postupovat vlastními kroky.

Kdysi jsem kvůli jedné ženě vykonal dlouhou pouť, abych se shledal se svým snem. O mnoho let později mne táž žena přiměla, abych znovu vykročil, tentokrát proto, abych se shledal s mužem, jenž se cestou ztratil.

Ted' myslím na všecko možné, jen ne na podstatné věci: v duchu si prozpěvuji, dívám se, proč tu neparkují žádná auta, zjišťuji, že mě tlačí bota a že náramkové hodinky stále ukazují evropský čas.

To vše proto, že ta žena, moje žena, moje průvodkyně a životní láska, je teď jen pár kroků ode mě; každá hloupost mi pomáhá uniknout před skutečností, o niž jsem tolik usiloval, ale již se nyní bojím čelit.

Posadím se na schod před domem, vykourím cigaretu. Co kdybych se vrátil do Francie? Už jsem došel tam, kam jsem chtěl, proč chodit dál?

Vstanu, třesou se mi nohy. Místo abych se dal na zpáteční cestu, očistím si důkladně šaty a obličej od písku, položím ruku na kliku a vejdu.

Přestože vím, že jsem možná navždy ztratil milovanou ženu, chci prožívat každou milost, již mi dnes poskytuje Bůh. Milost si nemůžeme našetřit. Neexistuje banka, kam bych si ji mohl uložit a pak použít, až budu opět v míru sám se sebou. Pokud těch požehnání nevyužiji, ztratím je nadobro.

Bůh ví, že jsme umělci života. Jednou nám dá kladivo na sochy, podruhé štětce a barvy na obraz nebo papír a tužku k psaní. Nikdy však nedokážu použít kladivo na plátna nebo štětec na sochy. Proto byt' je to těžké, musím přijmout dnešní malá požehnání, jež mi připadají jako kletby, protože já trpím, zatímco den je krásný, slunce září a venku zpívají děti. Jen tak vyjdu ze své bolesti a přetvořím svůj život.

Místnost zalévalo světlo. Když jsem vstoupil, Esther zdvihla oči, usmála se a četla dál „Čas roztrhování a čas sešívání“ ženám a dětem, které seděly kolem ní na podlaze plné pestrobarevných tkanin. Pokaždé když se Esther odmlčela, opakovaly, co slyšely, aniž odtrhly oči od práce.

Sevřelo se mi hrdlo, stěží jsem potlačoval pláč, a pak už jsem necítil vůbec nic. Jenom jsem pozoroval tu scénu a poslouchal svá slova z jejích úst, obklopen barvami, světlem, ženami a dětmi cele soustředěnými na práci.

Konec konců, jak praví perský mudrc, láska je choroba, již se nikdo nechce zbavit. Ten, koho postihne, se nesnaží zotavit, a kdo trpí, netouží po vyléčení.

Esther zaklapla knihu. Ženy a děti zdvihly zrak a uviděly mě.

„Půjdu se projít s přítelem, který právě přijel,“ řekla jim. „Pro dnešek končíme.“

Ženy se smály a zdravily mě. Esther ke mně přistoupila, políbila mě na tvář, vzala pod paží a vyšli jsme ven.

„Olá,“ řekl jsem.

„Čekala jsem na tebe,“ odpověděla.

Objal jsem ji, položil jí hlavu na rameno a rozplakal se. Hladila mě po vlasech a ze způsobu, jímž se mě dotýkala, jsem začínal chápat, co jsem nechtěl pochopit, a uznávat, co jsem uznat nechtěl.

„Čekala jsem všelijak,“ řekla, když jsem k ní zdvihl oči už bez slz. „Jako zoufalá žena, která ví, že její muž nikdy nepochopil její kroky, že nikdy nepřijde až sem, a je tedy třeba sednout do letadla a vrátit se, při další krizi zase odjet a vrátit se, odjet a vrátit se...“

Vítr se utiřil, stromy naslouchaly.

„Čekala jsem jako Penelopa na Odyssea, Romeo na Julii, Beatrice na Danta. Prázdnotu stepi vyplňovaly vzpomínky na tebe, na chvíle, které jsme prožili společně, na země, jež jsme navštívili, na naši radost i naše hádky. Pak jsem se ohlédla na stezku, kterou mé kroky vyšlapaly, a tebe jsem nespatriila.“

Trápila jsem se. Pochopila jsem, že jsem nastoupila cestu bez návratu, a potom nezbývá než jít vpřed. Vyhledala jsem nomáda, s nímž jsem se kdysi seznámila, a poprosila ho, aby mi pomohl zapomenout na mou osobní historii a otevřel mě lásce, která je přítomna všude. Začala jsem se s ním učit tradici tengri. Jednou jsem se ohlédla a odraz té lásky jsem uviděla v očích malíře jménem Dos.“

Nic jsem na to neřikal.

„Byla jsem nesmíme sklíčená, nechtělo se mi věřit, že bych mohla opět milovat. Moc mi toho nepověděl, jenom mě naučil mluvit rusky a vyprávěl mi, že ve stepi vždycky popisují nebe modře, i když je šedivé, protože vědí, že nad mraky je modré pořád. Vzal mě za ruku a pomohl mi těmi mračny projít. Naučil mě spíš milovat sebe samu než milovat jeho. Ukázal mi, že moje srdce má sloužit mně a Bohu, a ne druhým.“

Řekl, že mě moje minulost bude provázet stále, ale čím víc se osvobodím od faktů a soustředím se pouze na city, pochopím, že v přítomnosti je vždycky prostor stejně rozlehlý jako step, do něhož můžu vnést ještě víc lásky a radosti ze života.

Utrpení podle něho plyne z našeho očekávání, že druzí nás budou milovat tak, jak si představujeme, a ne tak, jak je lásce vlastní - volně, bez omezování, aby nás láska vedla svou silou a bránila nám ustrnout.“

Odtáhl jsem hlavu z jejího ramene a podíval se na ni.

„A ty ho miluješ?“

„Milovala jsem ho.“

„A miluješ ho pořád?“

„Ty si myslíš, že by to bylo možné? Myslíš, že kdybych milovala jiného muže a dozvěděla se, že přijíždíš, byla bych ještě tady?“

„Myslím, že ne. Myslím, že jsi celé dopoledne čekala, až se otevřou dveře.“

„Tak proč se mě tak hloupě ptáš?“

Protože si nejsem jist, pomyslel jsem si. Ale je dobře, že se pokusila znovu najít lásku.

„Jsem těhotná.“

V tu chvíli jako by se na mě zřítíl celý svět, ale trvalo to jen zlomek vteřiny.

„Dos?“

„Ne. Někdo, kdo přišel a zase šel pryč.“

Zasmál jsem se, přestože mi bylo těžko u srdce.

„No, co taky se v tomhle Zapadákově dá dělat,“ řekl jsem.

„Není to žádný Zapadákov,“ odpověděla Esther také se smíchem.

„Ale možná je načase vrátit se do Paříže. Telefonovali mi z vaší redakce a ptali se, kde tě mohou zastihnout. Chtěli by tě vyslat na reportáž s jednotkou NATO do Afganistánu. Musíš jim odpovědět, že nemůžeš.“

„Proč bych nemohla?“

„Vždyť jsi v jiném stavu! Chceš, aby dítě už od začátku vstřebávalo negativní energii války?“

„Dítě? Ty myslíš, že mi to bude bránit v práci? A proč se vůbec staráš? Nic jsi pro to neudělal!“

„Já že jsem nic neudělal? Copak ses tu neocitla díky mně? Nebo myslíš, že je to málo?“

Vytáhla z kapsy bílých šatů útržek zakrvácené látky a se slzami v očích mi jej podala.

„To je pro tebe. Už se mi stýskalo po našich hádkách.“

A po chvíli dodala:

„Řekni Michailovi, at' opatří ještě jednoho koně.“

Vstal jsem, uchopil ji za ramena a požehnal jí stejně, jako se dostalo požehnání mně.

AUTOROVA POZNÁMKA

Záhir jsem psal při svém putování světem od ledna do června roku 2004. Část knihy vznikla v Paříži a St. Martinu (Francie), v Madridu a Barceloně (Španělsko), v Amsterdamu (Holandsko), na silnici v Belgii, v Almaty a ve stepi (Kazachstán).

Chtěl bych poděkovat svým francouzským nakladatelům Anně a Alainovi Carriérovým, kteří mi opatřili všechny uváděné informace o francouzských zákonech.

O Protekční bance jsem se dočetl v knize Ohňostroj marnosti od Torna Wolfa. Kniha, v níž si Esther přečetla příběh Fritze a Hanse v Tokiu, se jmenuje Izmael a napsal ji Daniel Quinn. Mystik, jehož cituje Marie, když hovoří o významu bdělosti, je Kenan Rifai. Většinu rozhovorů pařížského klanu mi vyličili mladí lidé, kteří se takových skupin účastní. Někteří z nich dali své texty na internet, ale autorství nelze zjistit.

Verše z dětství, na něž si vypravěč vzpomíná v nemocnici (Až k nám ta nežádoucí jednoho dne přijde...), jsou z básně „Večeře“ od brazilského spisovatele Manuela Bandeira. Některé z Mariiných výroků bezprostředně poté, co jde vypravěč přivítat na nádraží herce, zazněly v rozhovoru se švédskou herečkou Agnetou Sjodin. Pojem opuštění osobní historie, známý ovšem také z mnoha iniciačních tradic, dobře vysvětluje Carlos Castaneda v knize Cesta do Ixtlanu. O zákonu z Jante píše v Dánsku narozený norský spisovatel Aksel Sandemose v románu Uprchlík kříží svou stopu.

Dmitrij Voskobojnikov a Jevgenija Dotsuk, kteří mě poctili svým přátelstvím, mi usnadnili všechny kroky potřebné k návštěvě Kazachstánu.

V Almaty jsem se setkal s Imangalim Tasmagambetovem, autorem knihy Kentauři Velké stepi a vynikajícím znalcem místní kultury, který mi poskytl řadu důležitých informací o politické a kulturní situaci v Kazachstánu dříve a nyní. Děkuji také prezidentu republiky Nursultanu Nazarbajevovi za skvělé přijetí a využívám příležitosti, abych mu blahopřál k rozhodnutí neobnovit v zemi nukleární zkoušky, přestože disponoval potřebnou technologií, a k odhodlání odstranit veškerý atomový arzenál.

A konečně za mnohé z kouzelných zážitků ze stepi vděčím třem velmi trpělivým průvodcům: je to Kaiser Alimkulov, Dos (Dosbol Kasymov), velice nadaný malíř, jenž mě inspiroval ke stejnojmenné postavě objevující se v závěru románu, a Marie Nimirovskaja, zpočátku pouze má tlumočnice a zakrátko má přítelkyně.

Paulo Coelho

Záhir

Recenze:

Coelho, Paulo - Záhir

Jméno brazilského autora Paula Coelhoa je nejen v našich poměrech, ale dle výsledků všelijakých anket čtenářů po celém světě, naprosto zbytečné představovat. Tento fenomén, který si otevřel cestu do čtenářských duší díky románu „Alchymista“, se natrvalo zapsal do knižních dějin přelomu 20. a 21. století. Nyní ve většině kulturního světa přichází ...

Jméno brazilského autora Paula Coelhoa je nejen v našich poměrech, ale dle výsledků všelijakých anket čtenářů po celém světě, naprosto zbytečné představovat. Tento fenomén, který si otevřel cestu do čtenářských duší díky románu „Alchymista“, se natrvalo zapsal do knižních dějin přelomu 20. a 21. století.

Nyní ve většině kulturního světa přichází na knižní pulty jeho další příběh, kniha „ZÁHIR“. Co je to záhir? Slovo pocházející z islámu, znamenající něco nebo někdo, co hned po prvním kontaktu postupně natolik ovládne vaši mysl, že se nedokážete soustředit na nic jiného. To lze považovat za svátost nebo šílenství. A právě něco takového prožívá i hlavní hrdina tohoto příběhu, úspěšný spisovatel, prodáváný po celém světě v milionech výtiscích, a samozřejmě jako každý čtenářsky úspěšný autor je v nelibosti u literárních znalců a kritiků. Jestli vám to někoho připomíná, například jistého jihoamerického autora, tak se nepletete. Kniha „Záhir“ je silně autobiografická, jak napsal autor, jde o „bilanční“ román. To vše ještě podtrhuje tzv Ich forma vyprávění. Místy bude jistě pobuřující jeho otevřené vyznání k lidí, kteří jsou za celou jeho slávou, kteří ji vytváří.

Stejně jako u většiny předešlých knih nám autor nabízí jiný pohled na náš životní stereotyp. Zatímco v „Alchymistovi“ byla hlavní myšlenkou cesta za svým životním snem, zde se Coelho zabývá hledáním pravé lásky. A jako vždy představuje cestu, kterou bychom mohli nazvat až kacířskou, naprosto neslučitelnou s našim pojetím lásky a společného života. Kdybychom na to nahlíželi s pozice tzv. selského rozumu, nebylo by to možná až tak nepředstavitelné. Ale náš systém morálky a etiky v soudobém křesťanském angloamerickém světě, něco jako vlastní „selský“ rozum nemůže akceptovat. Šlo by o stav, který by většina populace považovala za jistou podloženou psychickou nemoc, či deviaci.

Jak jsem psal, náš hrdina má všechno, co si moderní západoevropský člověk může přát, co je standardem pro pojem životní štěstí a láska. Má peníze, má lásku, má respekt, je dobře zavedený klient v „protekční“ bance, jako téměř my všichni, v instituci tak mocné a vlivné, že si to ani nemůžeme představit. Ale po letech se jeho láska stává se jinou, ne menší, ale stereotypní, bez vášně. A jeho žena, jeho životní partnerka Esther provede něco, co si náš hrdina nedokáže představit. Opustí své dobré místo novinářky prestižních novin a vrhne se do válečného zpravodajství. Začne jezdit do oblastí postižených válkou, či jinak nazývaných vražedných konfliktů. Nemůže to zcela pochopit, začne se chovat jako člověk, který si lásku představuje jako jistý typ dobrovolného otroctví, kdy jeden i druhý se musí podřizovat přání a tužbě druhého. Nakonec Esther zcela zmizí, podle prvních příznaků jde o únos lidmi, mezi kterými se jako válečný reportér dlouhou pohybovala. Postupem času se ztracená Esther začne měnit v hrdinovu záhir. Pak se ale objeví neznámý, který je vlastně poslem Esther, který se snaží ukázat hrdinovi cestu k jejímu srdci. A tak začíná jeho fyzická i duchovní cesta za svojí záhir, za svoji Esther.

Zde nám Coelho nabízí jiný pohled na lásku. Skutečná láska znamená, že bychom spíše z lásky měli dát svému partnerovi volnost, protože tím potvrdíme pravou lásku. A cesta k tomuto vztahu vede tzv. odstraněním své osobní historie, zbavením se norem, které nám společnost vnucuje už od narození, aniž bychom si to vlastně uvědomovali.

Coelho vytvořil knihu, která se od předešlých možná liší v tom, že jde o méně dějový příběh a více filozofující, i když z počátku vám možná bude připadat až jako thriller. Obsahuje množství prvků, které jsou pro jeho tvorbu typické, jako různorodost prostředí, představení sociálních skupin, na které majorita pohlíží přes prsty, atd. S mnoha jeho názory lze souhlasit, s některými si ale nevím rady, jak je pochopit. Jako např. jeho názor, že válka přináší pravou lásku, pravé štěstí. Příběh nás nutí k zamyšlení, nabádá nás k tomu, jak postupovat životem dál, ale je tu ta otázka osobní odvahy zbavit se všeho z minulosti, osvobodit se ze svírajících nepsaných norem ovládajících naše životy. Učinit první krok na cestě za svým svobodným já.

Český překlad z portugalského udělala opět paní Pavla Lidmilová, která už přeložila většinu jeho knih.